LESLEY DOWNER

GHEIȘA

ISTORIA SECRETĂ A UNEI LUMI PE CALE DE DISPARIȚIE

EDITURA VIVALDI

Japonia, Japonia şi fascinaţia pe care o exercită asupra oricărui european. Japonia modernă, cu tot ce înseamnă tehnologie de vârf, cu mâncărurile şi obiceiurile ei ciudate în ochii europenilor dar mai ales, Japonia veche, Japonia cea de demult, cu împăraţii şi dregătorii ei, îmbrăcaţi în straie specifice; cu samuraii ei, în stare să-şi dea viaţa pentru cei în slujba cărora erau; cu vârful mereu învăluit de ceaţă al muntelui Fijy, nelipsit din mai toate stampele vechi; cu minunatele ei pagode şi grădini artificiale; cu ricşele şi curtezanele plimbate în ele – gheişele.

Dar ce sunt gheişele sau, mai bine-zis, ce au fost ele odinioară, în anii de înflorire a Japoniei? Mai există oare gheişe în zilele noastre?

Întrebări incitante la care a încercat – şi a reuşit – să răspundă Lesley Downer, autoarea acestei minunate cărţi.

Vivaldi

ISBN: 978-973-150-068-3

Pr
11/U
35.00
6 422570 001814

LESLEY DOWNER

GHEIŞA

LESLEY DOWNER

GHEIȘA

Istoria secretă a unei lumi pe cale de dispariție

În românește de
ELENA GIURCĂ

Editura VIVALDI
2012

Ilustrația copertei: MĂDĂLINA ANGELESCU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
DOWNER, LESLEY
Gheişa : istoria secretă a unei lumi pe cale de dispariţie /
Lesley Downer ; trad.: Elena Giurcă. - Ed. a 2-a, rev.. - Bucureşti
: Vivaldi, 2012
ISBN 978-973-150-068-3

I. Giurcă, Elena (trad.)

396(520)

GEISHA – THE SECRET HISTORY
OF A VANISHING WORLD
by LESLEY DOWNER
Copyright © 2001 by LESLEY DOWNER
First published in 2000
by HEALINE BOOK PUBLISHING

Toate drepturile asupra acestei versiuni
aparţin Editurii Vivaldi.

În memoria tatălui meu și a mamei mele,
Profesor Gordon Downer
și Doamna Lilian Downer

CUVÂNT DE MULȚUMIRE

În primul rând, aş vrea să mulţumesc nenumăratelor japoneze care, de-a lungul anilor, mi-au permis să pătrund în lumea lor şi cu care am petrecut multe ore fericite. De asemenea, aş vrea să-mi manifest gratitudinea faţă de Arthur Golden şi încântătorul său roman, *Memoriile unei gheişe*, care mi-au dat ideea de a revedea Japonia, japonezele şi istoria lor şi m-au incitat să aflu mai multe despre modul de viaţă al gheişelor de azi.

Sunt mulţi oamenii de cultură ale căror lucrări mi-au fost de mare ajutor în studierea lumii gheişelor. După cum era normal, primul pas a fost să citesc minunata analiză antropologică a Lizei Dalby, *Gheişa*, biblia celor ce cercetează istoria gheişelor. Miss Dolby mi-a oferit cu generozitate sugestii şi m-a încurajat atât prin e-mailuri cât şi în conversaţiile pe care le-am avut la telefon.

O altă sursă importantă pentru a cunoaşte condiţiile în care au apărut gheişele şi evoluţia lor a fost splendida *Yoshiwara* a Ceciliei Segawa Seigle, o lucrare fascinantă, de înaltă ţinută, din care am aflat enorm de multe amănunte despre Yoshiwara.

În căutare de detalii din istoria tainică a gheişelor, am apelat şi la colecţia de texte clasice japoneze, alcătuită de Donald Keene şi Edward Seidensticker, care au studiat personalităţile literare ale Japoniei de demult. Am avut norocul să am acces la impresionanta colecţie aflată în biblioteca Şcolii de Studii Orientale şi Africane a Universităţii din Londra, ca şi la cea a Casei Internaţionale din Tokyo; ambele colecţii conţin multe volume rare şi minunate din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Hiroshi Sugita, autor al multor lucrări, printre care şi *Gheişa literară*, a fost pentru mine un adevărat izvor de cunoştinţe. Domnia

sa mi-a făcut cunoştinţă cu Sadayakko şi Taka, mi-a pus în braţe vrafuri de cărţi şi mi-a arătat multe colţişoare istorice care au legătură cu Taka.

Mulţi oameni de cultură occidentali din Japonia mi-au oferit prietenie şi sugestii, inspiraţie şi prezentări. Îi mulţumesc în mod deosebit Patriciei Fister care a împărţit cu mine timp, prietenie şi chiar şi bursa, ca şi Monicăi Bethé (îţi mulţumesc că mi-ai recomandat cartea despre teatrul kabuki!), lui Richard Emmert, lui Drew Gerstle, care a fost atât de amabil şi a citit în întregime secţiunea istorică a primei variante (recunosc că greşelile sunt ale mele), lui Peter Grilli, Gaye Rowley şi Timon Screech.

Mulţi prieteni din Japonia, atât noi cât şi vechi, au fost deosebit de amabili şi m-au ajutat la prezentările generale.

Din Tokyo, vreau să-mi exprim gratitudinea faţă de Yukata şi Kazuko Aso, dar şi faţă de Lady Boyd, care mi-a făcut cunoştinţă cu ei; faţă de Kioichi Tsuzuki, scriitorul hoinar care mi-a oferit un telefon mobil dar şi prietenia sa; lui Johnnie Walker, care mi-a facilitat intrarea în viaţa socială a oraşului; şi lui Junko Koshino, care a avut amabilitatea să mă prezinte domnului Toshiki Takahashi, proprietarul Wachigayei. Vechiul meu prieten, Seiko Taniguchi, de la Organizaţia Naţională de Turism a Japoniei, m-a prezentat domnului Mochizuki, de la Ryokan Sadachiyo – în Asakusa, care, la rândul său, m-a prezentat domnului Shichiko Sakuragawa (căruia îi mulţumesc atât pentru prietenie cât şi pentru ajutor). Junichi Yano şi Kazuko Koizumi-Legendre, de la Centrul de Presă al Străinilor, m-au susţinut financiar. De asemenea, le sunt recunoscătoare lui Takashi Azumaya, Shi Yu Chen, domnilor Fukumoto şi Kubota, de la All-Wave Productions, lui Toschiaki Honda de la Centrul video din Tokyo, lui Keisuke Muratsu, Kioha, Iwamoto-san şi lui Donald Fontayne (cu toate că nu am reuşit să ne întâlnim), dar şi gheişelor din Shimbashi, Asakusa, Akasaka şi Mukojima, care au fost atât de generoase cu timpul şi ospitalitatea lor. Mulţi dintre aceştia mi-au devenit prieteni şi au jucat un rol important în alcătuirea acestei cărţi. Sper că sunt mulţumiţi de ea. De asemenea, aduc mulţumiri lui Bernard Krischer, vechilor mei prieteni Michihisa Kitashirakawa şi Yukiko Shimabara şi lui Kiharu Nakamura, din New York.

Am rămas cu amintiri foarte plăcute despre toţi cei care au fost amabili cu mine în Kyoto, începând cu domnul şi doamna Sawai, al

căror han a devenit un al doilea cămin pentru mine, cu patronul şi patroana localului din Suzuya, unde îmi luam micul dejun. Multe din gheişele, „surorile mai mari", şi matroanele din Miyagawa-cho, Gion, Gion Higashi şi din Kamishichiken au fost extrem de generoase cu timpul şi ospitalitatea lor şi le sunt recunoscătoare tuturor. Aş vrea să-mi exprim mulţumirile faţă de Hara-san din Yukinoya, Haruta-san şi Imae-san de la ceainăria Daimonji din Kamishichiken, Ishihara-sensei, de la salonul de coafură Yamato, Takae Kaida, Koito, Komae-san, din Komaya şi faţă de mulţi alţi membri ai lumii gheişelor, care m-au rugat să nu le menţionez numele şi să le protejez intimitatea. Aduc mulţumiri şi vechiului meu prieten Hal Gold, lui Malte Jasperson, lui Reiko Kato de la templul Shoho, lui Alex Kerr, Ritsuko Kishi, Satoshi Kita, Kanji Mori, Yasuyoshi Morimoto, Kojiro Sakai, Satuyu, Seto-san, domnului şi doamnei Shimofuri din Kazurasei, lui Kyoko Sugimura, Toschiki Takahashi, lui Zenzaburo Yamamori, de la Asociaţia pentru Turism a oraşului Kyoto ca şi domnului Kimura, minunatul meu profesor de ceremonie a ceaiului.

În Osaka, vechiul meu prieten Sasaki, de la New Otani, a fost – ca întotdeauna – plin de idei. În Kanazawa, domnii Keiichiro Yagi şi Yoshihisa Kita de la Corporaţia Yagi, au fost pentru mine nişte gazde deosebit de amabile. Aduc mulţumiri şi gheişelor din Kanazawa, Fukuoka şi Atami.

Mii de mulţumiri celor două ajutoare ale mele – Sarah Roche, în Kyoto, şi Chieko Tsuneoka, în Tokyo – care au citit atât de repede şi de eficient diferite cărţi şi care mi-au îndeplinit cu atâta răbdare toate pretenţiile.

Îi sunt infinit de recunoscătoare lui Kyle Crichton, care a citit şi apreciat, critic şi cu competenţă, prima variantă a cărţii. Îi aduc mulţumirile mele şi lui Carolyn Watts, care mi-a oferit multe sugestii valoroase şi m-a ajutat la fotografia de autor, dar şi lui Kishi Yamamoto, care a caligrafiat caracterele „gei", aflate la începutul fiecărui capitol.

Îi rămân extrem de îndatorată minunatului meu agent, Bill Hamilton, de la agenţia A.M. Heath, care a insistat să mă apuc de această lucrare şi a fost tot timpul alături de mine, prin sfaturi bune şi susţinere morală. Îi aduc mulţumiri şi lui Doug Young şi celorlalţi de la editura Headline pentru entuziasmul, răbdarea şi susţinerea morală pe care mi le-au arătat. Le mulţumesc, de asemenea, tuturor

prietenilor mei din Londra, New York şi Tokyo, care mi-au rămas prieteni, cu tot refuzul meu de a primi telefoane cât timp am scris.

În sfârşit, aş vrea să amintesc de mama mea, care a fost chinezo-canadiană, şi de tatăl meu, tot canadian şi profesor de limba chineză, mai întâi la Şcoala de Studii Orientale şi Africane din Londra, apoi la Universitatea din Leeds. Amândoi au decedat în timp ce eu lucram la această carte. Mi-e foarte dor de ei şi le dedic cartea aceasta.

Note referitoare la numele gheişelor

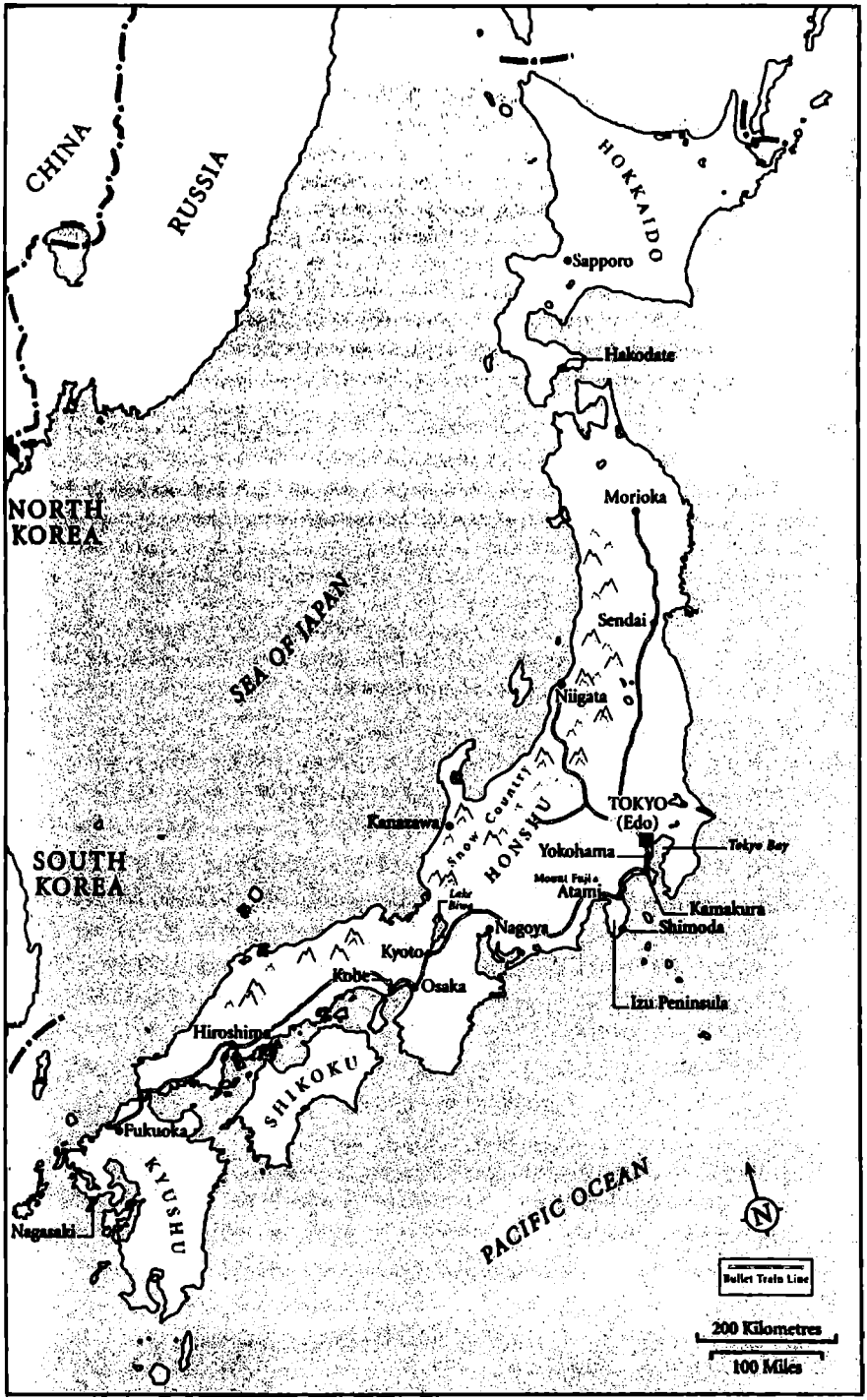
Ca şi luptătorii de sumo, gheişele au un pseudonim, un nume profesional. Aceste nume sunt total diferite de numele femeilor japoneze şi se recunosc imediat ca nume profesionale. De asemenea, ele arată relaţia dintre gheişă şi „surorile ei mai mari".

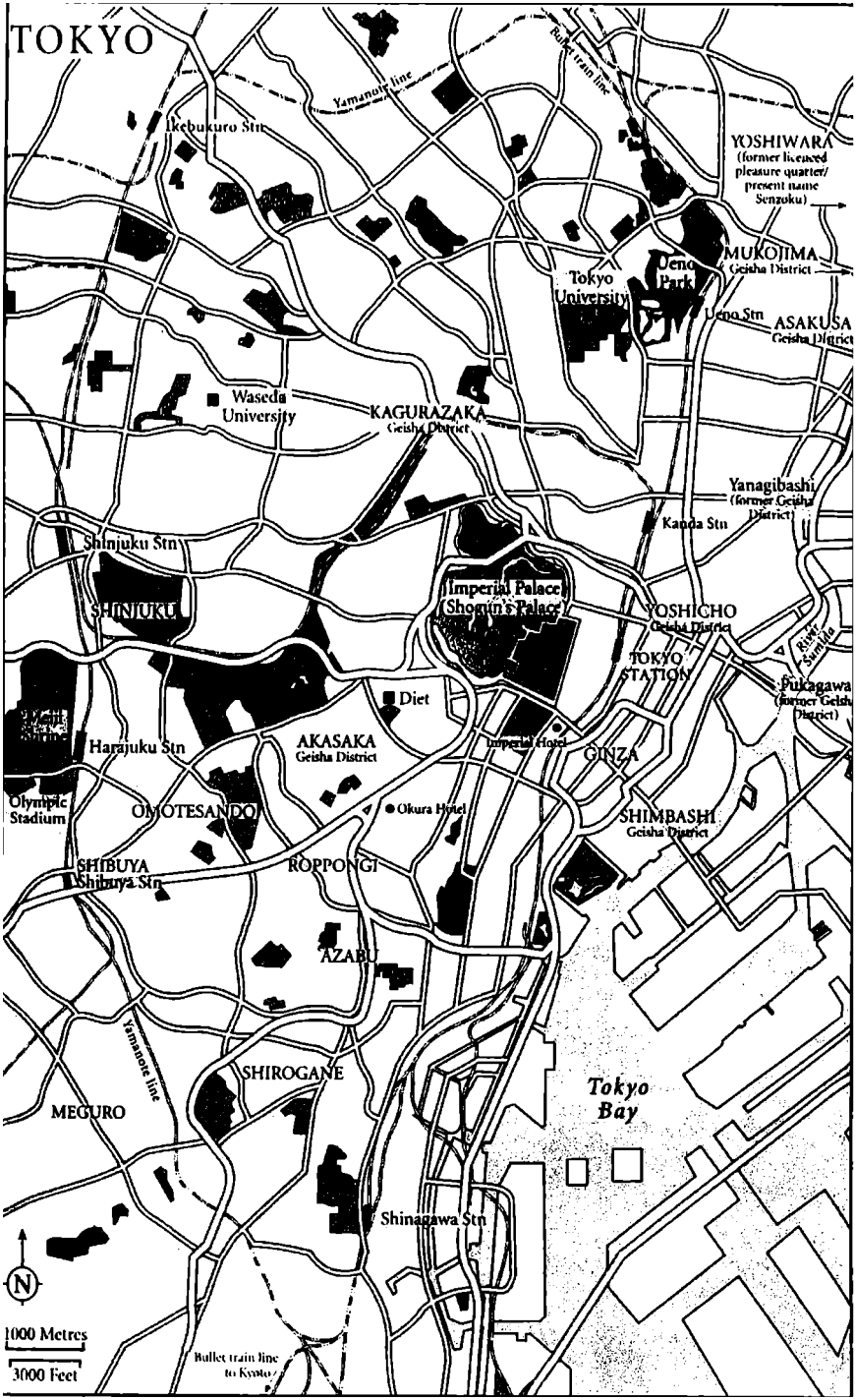
De obicei, într-un cartier, o singură gheişă poartă unul din aceste nume.

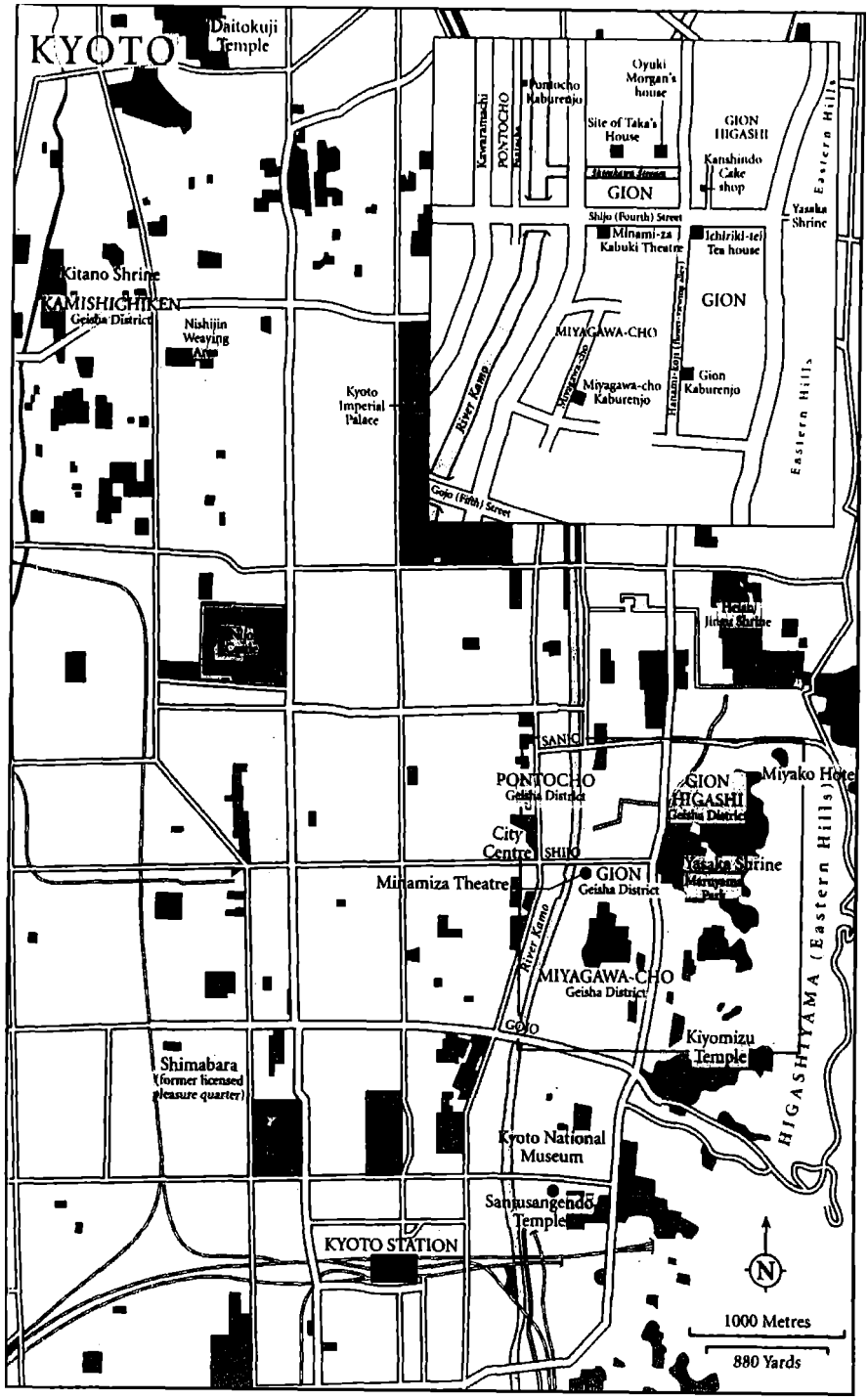
Pentru a nu afecta intimitatea şi discreţia femeilor care au stat de vorbă cu mine cu atâta amabilitate şi încredere, pentru unele dintre ele am folosit nume obişnuite de femei japoneze şi nu am specificat cartierul din care fac parte. O gheişă din Shimbashi mi-a spus că, dacă s-ar afla că a vorbit atât de deschis cu mine, nu ar mai putea să lucreze ca gheişă. Aşa că am luat toate precauţiunile să nu trădez încrederea acestor femei.

Note asupra pronunţiei cuvintelor japoneze

Cuvintele japoneze, ca şi numele proprii, se pronunţă cum se scriu, fiecare silabă fiind distinctă. Vocalele sunt curate iar consoanele nu sunt aspirate. Toate silabele sunt accentuate în mod egal. De exemplu, mizuage se pronunţă mi-zu-a-gé, iar gheişă ghei-şa.

CHINA
RUSSIA
HOKKAIDO
Sapporo
Hakodate
NORTH KOREA
Morioka
SEA OF JAPAN
Sendai
Niigata
Snow Country
HONSHU
TOKYO (Edo)
Kanazawa
Yokohama
Tokyo Bay
SOUTH KOREA
Mount Fuji
Atami
Lake Biwa
Kamakura
Shimoda
Nagoya
Kyoto
Kobe
Osaka
Izu Peninsula
Hiroshima
SHIKOKU
Fukuoka
KYUSHU
Nagasaki
PACIFIC OCEAN
N
Bullet Train Line
200 Kilometres
100 Miles

TOKYO
Yamanote line
Bullet train line
Ikebukuro Stn
YOSHIWARA
(former licensed pleasure quarter/ present name Senzoku)
MUKOJIMA
Geisha District
Tokyo University
Ueno Park
Ueno Stn
ASAKUSA
Geisha District
Waseda University
KAGURAZAKA
Geisha District
Yanagibashi
(former Geisha District)
Kanda Stn
Shinjuku Stn
SHINJUKU
Imperial Palace
(Shogun's Palace)
YOSHICHO
Geisha District
TOKYO STATION
River Sumida
Fukagawa
(former Geisha District)
Diet
Harajuku Stn
AKASAKA
Geisha District
Imperial Hotel
GINZA
Olympic Stadium
OMOTESANDO
Okura Hotel
SHIMBASHI
Geisha District
SHIBUYA
Shibuya Stn
ROPPONGI
AZABU
Yamanote line
SHIROGANE
MEGURO
Tokyo Bay
Shinagawa Stn
N
1000 Metres
3000 Feet
Bullet train line to Kyoto

KYOTO
Daitokuji Temple
Kitano Shrine
KAMISHICHIKEN
Geisha District
Nishijin Weaving Area
Kyoto Imperial Palace
River Kamo
Gojo (Fifth) Street
Kawaramachi
PONTOCHO
Sanjo
Pontocho Kaburenjo
Oyuki Morgan's house
Site of Taka's House
GION HIGASHI
Kanshindo Cake shop
Eastern Hills
Yasaka Shrine
Shijo (Fourth) Street
GION
Minami-za Kabuki Theatre
Ichiriki-tei Tea house
MIYAGAWA-CHO
Hanami-koji (flower-viewing alley)
Miyagawa-cho Kaburenjo
Gion Kaburenjo
Hotel
Jinja Shrine
SANJO
PONTOCHO
Geisha District
GION HIGASHI
Geisha District
Miyako Hotel
City Centre
SHIJO
GION
Geisha District
Minamiza Theatre
Yasaka Shrine
Maruyama Park
River Kamo
MIYAGAWA-CHO
Geisha District
GOJO
Kiyomizu Temple
HIGASHIYAMA (Eastern Hills)
Shimabara
(former licensed pleasure quarter)
Kyoto National Museum
Sanjusangendo Temple
KYOTO STATION
N
1000 Metres
880 Yards

INTRODUCERE

Când am ajuns la Kyoto, într-o seară blândă de început de mai, soarele apunea. Am fost nevoită să-i cer taximetristului să mă lase la capătul aleii pe care urma să locuiesc – era prea îngustă pentru maşini. Mi-am cărat singură valiza pe cei aproape o sută de metri care mai erau până la han, am trecut-o peste pragul uşii, apoi am urcat o scară de lemn îngustă şi am ajuns în camera mea.

Era luminoasă, aerisită şi deschisă tuturor elementelor naturii. Unul dintre pereţi nici nu era perete, ci un balcon şubred de lemn, ale cărui uşi din stinghii subţiri se închideau sau deschideau prin alunecare în lateral, după cum era cald, frig sau ploaie. Rogojina de tatami de pe duşumea era mâncată de molii. Pe ea era aşezată o masă de lemn cu picioare curbe, o pernă plată uzată şi o măsuţă de toaletă – luată parcă dintr-o căsuţă pentru păpuşi – pe care stătea în echilibru instabil o oglindă înaltă şi îngustă, acoperită parţial de o bucată de brocart vechi. Într-un colţ era un dulap de lemn, fără uşi şi cu un echilibru precar, în care fuseseră înfipte câteva cârlige pentru haine.

Jaluzelele de bambus atârnate de sub streşini, care creau iluzia celui de-al patrulea zid, fâlfâiau la cea mai mică adiere de vânt. Am ieşit pe balcon şi m-am uitat printre şipci, la panorama de acoperişuri din ţiglă cenuşie, presărate cu stâlpi de telegraf şi de suporturi pentru antene. Strada era mărginită de căsuţe de lemn foarte asemănătoare cu cea în care mă aflam. În spatele jaluzelelor din casa de peste drum se zăreau siluetele unor femei. În aer pluteau voci, râsete şi acordurile unui şamisen – un instrument care seamănă cu un banjo. Pe stradă mergeau cu paşi mărunţi femei care se opreau să se încline şi să se salute cu voci ciudate, ca un uguit strident.

Când s-a lăsat întunericul, în faţa fiecărei uşi de lemn au început să licărească lanterne albe, rotunde. Pe urmă am auzit un tropăit şi un sunet slab de clopoţei. Am privit în jos şi am văzut o apariţie extraordinară – o femeie tânără, îmbrăcată într-un chimono bogat împodobit cu broderii în nuanţe de albastru şi auriu-ruginiu şi ale cărui mâneci largi fluturau în ritmul mersului, care păşea mărunt, încălţată cu nişte galenţi absurd de înalţi, în formă de copită de cal. Părul uns strălucea şi pieptenii şi ornamentele cu pandante din argint sclipeau. Faţa vopsită în alb lucea în întuneric. Era o apariţie venită din vremuri de demult.

Venisem în străvechiul oraş Kyoto, în căutarea gheişelor. Capitala Japoniei timp de mai bine de o mie de ani, oraşul era încă inima culturală a ţării, reşedinţa templelor, palatelor, grădinilor şi teatrelor şi locul în care moştenirea clasică era cel mai aprig păstrată. Străzile pitoreşti din cartierele gheişelor, vechile stabilimente ale plăcerilor semănau aici – mai mult decât în alte părţi – cu Japonia secolului al XIX-lea, din stampele pe lemn. Kyoto mai era şi singurul loc în care continua pregătirea severă a gheişelor, ca şi transmiterea tradiţiilor specifice.

Vroiam să le cunosc pe femeile din spatele chipurilor pictate, al vorbitului piţigăiat şi al eternului zâmbet misterios. După părerea mea, gheişele erau nişte furnizoare de visuri. Lumea lor era o lume învăluită în ceaţă, o lume a poveştilor de dragoste create pentru a destinde şi amuza bărbaţii, în care şi cel mai umil funcţionar se simţea rege. Nu aveam intenţia să stric iluzia sau să disipez misterul. Dar, ca femeie, mă întrebam cărui trecut îi aparţin gheişele. Cine erau femeile care aleseseră să ducă o astfel de viaţă, în Japonia modernă? Pentru bărbaţi era o lume a visurilor – dar cine erau femeile a căror slujbă era să creeze aceste visuri? Speram să mă pot împrieteni cu ele şi să le cunosc viaţa, din interior.

Locuisem, stătusem de vorbă, călătorisem şi visasem cu ochii deschişi în Japonia, câteva zeci de ani, şi îmi decantasem cunoştinţele despre o ţară care a fost adesea surprinzător de urâtă, privită prin prisma trecutului său. M-am oprit la pasionantele poveşti despre eroi, răufăcători şi seducătoare frumoase, păstrate în puţinele dar evocatoarele poezii, drame şi încercări literare – cum este povestea eternei femei fatale, Ono no Komachi, cea mai frumoasă femeie din lume; sau Nirihira, celebrul îndrăgostit, care frângea

inima oricărei femei; sau curtenii Heian din secolul al X-lea, care au transformat dragostea în esența vieții, pentru a fi studiată, cultivată și perfecționată ca formă a artei. Gheișele sunt descendentele acestei moșteniri romantice. Speram să aflu că încă prosperă, că trecutul nu a rămas doar în tărâmul imaginației și în eruditele tomuri pline de praf.

Dar, în zorii unui nou secol, era oare loc pentru gheișe în Nintendo, Sony, Nissan și Honda? Articolele din ziare și reviste sugerau insistent că erau o specie pe cale de dispariție, dacă nu cumva deja dispărută. Cu toate că întâlneam gheișe în orășelul de provincie în care am locuit când am venit prima oară în Japonia, de-a lungul anilor de-abia dacă am putut zări câte o licărire a acelei lumi. Și, dacă până la urmă am reușit să mă împrietenesc cu ele, au fost ele gheișe adevărate sau simple imitații ale acestora, care pretindeau că sunt adevărate?

Și totuși, până la urmă, am avut norocul să locuiesc nu numai într-un cartier al gheișelor, ci chiar într-o casă care a fost, până de curând, o casă de gheișe. Iar când, în sfârșit, am ajuns să cunosc gheișe, am aflat că locuiau în niște cămăruțe la fel de sărăcăcios mobilate ca și a mea.

Chiar înainte de a ajunge în Kyoto, descoperisem că exista ceva ciudat de tulburător, legat de însăși noțiunea de gheișă. În avionul care mă ducea spre Japonia, îi spusesem japonezului de lângă mine că fac cercetări despre gheișe. Intelectualul cu mustață și maniere plăcute – îmi spusese că e specialist în ergonomia mașinilor – s-a transformat, brusc, într-un torent de invective. „Fujiyama", i-a ieșit printre dinții strânși, cuvântul pe care străinii îl folosesc greșit când vorbesc despre Muntele Fuji și care pentru japonezi este un simbol al incapacității noastre de a le înțelege, cât de cât, țara. „Fujyama", „gheișe"! Stereotipie și prejudecată! Nu spusesem nimic despre atitudinea mea față de gheișe sau de ce eram interesată de ele. Numai ideea că un străin ar putea îndrăzni să gândească, măcar, că va scrie despre ele îl umplea de furie.

Dar cel puțin un străin o făcuse deja – Arthur Golden, al cărui roman *Memoriile unei gheișe* a permis unei întregi generații de cititori occidentali să pătrundă în lumea gheișelor anilor '20, din Gion. Pe vremea aceea, cartea nu fusese încă tradusă în japoneză. Între timp, însă, Vestul fusese cuprins de o adevărată febră a gheișelor. Inspirată

de Sayuri, eroina lui Golden, lumea modei a redescoperit feminitatea. Colecţiile anului 1999 au fost pline de creaţii gen chimono, care învăluie şi ascund corpul, sugerând şi nu descoperind misterele ascunse sub ţesătură. În vara aceea, Madonna a apărut la festivitatea de decernare a premiilor Grammy într-o toaletă superbă – despre care s-a spus că e un chimono – cu mâneci lungi, care fluturau, şi cu un obi de plastic la spate. E greu să-ţi imaginezi ceva mai diferit de tradiţionalul costum japonez. Cu toate acestea, a produs discuţii vii la Tokyo.

Vecinul meu din avion nu era un simplu excentric. Spre uimirea mea, când m-am confesat unor japonezi că intenţionez să arunc o privire asupra gheişelor şi culturii lor, m-am trezit în faţa primei manifestări de grosolănie în această ţară a politeţii protocolare şi a amabilităţii. Mi-au reproşat furioşi că mă interesează numai aspectele banale, triviale şi învechite ale culturii lor.

O japoneză, profesoară de şamisen, care îşi duce zilele la periferia lumii gheişelor, m-a întrebat uşor uimită de ce vreau să cunosc „latura urâtă şi întunecată a Japoniei". Iar când am intrat în librării, am găsit extrem de puţine lucrări despre gheişe.

Am găsit însă multe despre Yoshiwara, vechiul şi fermecătorul cartier al plăcerilor, ale cărui curtezane languroase au fost imortalizate pe stampe de lemn de artişti ca Utamaro Kitagawa, dar asta s-a întâmplat, probabil, datorită faptului că Yoshiwara nu mai există. Igienizat prin transformarea lui în surse de inspiraţie pentru operele de artă şi pentru studii academice, nu mai reprezintă o ameninţare la adresa Japoniei contemporane. Am găsit şi materiale despre „femeile de consolare" şi despre sclavele sexului – japonezele care au fost trimise în Asia de sud-est ca prostituate şi femeile din Asia de sud-est, care şi în zilele noastre sunt trimise în Japonia, cu aceeaşi destinaţie. Acestea sunt probleme la care nu se pot da răspunsuri ambigui, care pot fi tratate cu furia de rigoare a secolului al XXI-lea. Lucrări despre gheişe? Cu excepţia câtorva lucrări excelente, în engleză, am găsit surprinzător de puţine.

Când am amintit de gheişe în faţa prietenilor şi cunoscuţilor mei din Tokyo, mulţi mi-au spus, accentuând inutil, că nu, nu cunosc nici una. Dar unii cunoşteau. M-au luat deoparte, m-au pus să stau jos şi mi-au explicat că gheişele sunt dansatoare, muzicante, animatoare şi partenere de conversaţie, care umplu un anume spaţiu gol, la cele

mai înalte niveluri ale societăţii japoneze. Au specificat că nu e vorba de prostituate de înaltă clasă, sau de alt fel. Odată lucrurile clarificate, mi-au sugerat anumite gheişe de care aş putea fi interesată şi, lucrul cel mai important, mi-au spus că pot să le menţionez numele.

Primele zile în Kyoto

În prima mea dimineaţă în Kyoto, am fost trezită de un strigăt ciudat, ca ţipătul unui animal. Soarele se revărsa pe podeaua cămăruţei în care dormeam, luminând firele de praf şi făcându-le să strălucească. Am ieşit pe balcon. În faţa unui mic altar, stătea nemişcat un călugăr-cerşetor, îmbrăcat într-o rasă neagră şi cu jambiere negre, care întindea în tăcere un vas pentru mâncare. După un timp, a pornit mai departe, scoţând din când în când ciudatul strigăt. Încet-încet, strada prindea viaţă. Dintr-o casă a ieşit o femeie îmbrăcată în capot şi a şters de praf altarul, după care a aşezat flori şi fructe în faţa lui. Un grup de fete, în chimonouri simple de bumbac şi coafate complicat, dar cu feţele curate, lipsite de orice urmă de fard, s-au adunat lângă altar, pe urmă au pornit în tropăit de sandale cu talpă de lemn, spre o clădire mare, de ciment, aflată ceva mai departe de drum.

Am pornit în căutarea unui loc în care să-mi pot lua micul dejun şi am ajuns la un café-bar. Înăuntru, din difuzoare se revărsa un jazz suav. Patronul, plin de nerv şi cu un început de chelie, bătea tactul pe tejghea, în timp ce aştepta să fiarbă cafeaua din filtru. Patroana – plăcută, grăsuţă şi zâmbitoare, încinsă cu un şorţ alb cu roz – pregătea felii de pâine prăjită, uriaşe şi cu aspect de vată. Magazinul era plin de femei care îşi luau micul dejun, răsfoind reviste ilustrate sau stând la taclale.

Ceva mai târziu, în timp ce mă plimbam prin cartier, m-am trezit într-un desiş de străduţe cu case de lemn, construite atât de aproape unele de altele, încât doar ici şi colo o rază de soare reuşea să străpungă penumbra. Câte o motocicletă sau un scuter trecea din când în când pe lângă mine, în rest era o linişte totală. Nu mă mai simţisem nicăieri în Japonia atât de insensibilă la trecerea timpului. Parcă intrasem într-o eră preindustrială.

Existau cinci cartiere ale gheişelor care purtau numele de „oraş al florilor", din care trei erau adunate la un loc pe malul de est al

râului Kamo, care curgea, lat şi maroniu, la câteva minute de mers pe jos de la hanul în care stăteam. Acestea trei – Gion, celebru şi sofisticat, Gion Higashi şi Miyagawa – se învecinau la nord şi la sud cu două mari artere de circulaţie, Sanjo şi Gojo. Prin mijloc trecea artera principală a zonei, Shijo, plină, de la un capăt la celălalt, cu articole de toaletă specifice lumii gheişelor – ace de păr, piepteni din carapace de broască ţestoasă, podoabe zornăitoare pentru păr, evantaie, sandale cu talpă de lemn, ţesături pentru chimonouri, vopsea albă pentru faţă, batoane de şofran pentru buze, ceară de păr, ulei de camelie şi prăjituri minuscule din zahăr, făină de orez şi de fasole albă. La capătul dinspre râu, se afla impozantul teatru kabuki *Minami-za*, iar la celălalt terasa masivă, vopsită în roşu, temple, pagode şi un teren imens, plin de altare Yasaka. Dincolo de ele, se înălţau, verzi şi impenetrabile, Higashiyama, Dealurile din Est.

Râul separa aceste mici universuri alternative de oraşul modern, cu traficul său zgomotos, cu magazinele universale dotate cu aer condiţionat, cu neonul orbitor şi mulţimea grăbită. Peste râu, vizavi de Gion, se găsea cel de-al patrulea *oraş al florilor*, Pontocho, de fapt o străduţă pitorească, mărginită de restaurante care, pe timp de vară, se extindeau mult în spate, formând nişte platforme cu rogojini de trestie pe jos, unde puteai lua cina, puteai bea saké, sau te puteai bucura de briza răcoroasă, deasupra apelor învolburate ale râului Kamo. Au trecut câteva zile până să-l vizitez pe al cincilea, Kamishichiken (*Cele şapte case din nord*), aflat în partea de nord-vest a oraşului. După părerea mea, acesta era cel mai fermecător: câteva alei liniştite şi intime – străjuite de case prospere, de culoare închisă, multe dintre ele cu lanterne luminate la intrare – care şerpuiau până la altarul Kitano, cu lampioanele lui de piatră şi cu prunii din jur.

În seara aceea urma să am prima întâlnire cu una din marile doamne ale lumii gheişelor. Mă prezentasem la telefon ca fiind prietena unui prieten, un puternic şi important om de afaceri, căruia îi voi spune domnul Suzuki. Gheişele nu căutau să-şi facă publicitate ci, dimpotrivă, o evitau. Profesiunea lor depinde de capacitatea de a păstra secretele. Multe au fost prietenele unora dintre cei mai influenţi bărbaţi ai ţării – unori chiar toată viaţa. Genul acesta de bărbaţi preferă să-şi primească oaspeţii în case de gheişe, fiind siguri că aceste femei îşi vor ţine gura, indiferent de ce văd sau aud. Dar eu mai ştiam şi că în Japonia, ca şi pretutindeni de altfel, cel mai

important lucru este pe cine cunoşti. Cu ajutorul recomandărilor date de prietenii pe care mi-i făcusem în anii în care trăisem şi lucrasem în Japonia, aveam convingerea că, încetul cu încetul, voi reuşi să mă strecor în această lume închisă.

Suflet bun, soţia hangiului s-a oferit să mă conducă. S-a urcat pe bicicletă şi m-a dus prin labirintul de străzi, dincolo de şirurile de căsuţe de lemn ascunse în umbră şi cu lanternele licărind în faţa uşii, în timp ce eu gâfâiam în spatele ei. La capătul unei alei, s-a oprit şi mi-a arătat o uşă închisă, apoi a plecat mai departe. Din casă se auzeau voci, aşa că m-am oprit să-mi fac curaj şi pe urmă am deschis încetişor uşa.

Când am intrat, o mulţime de feţe s-au întors spre mine.

– Bine aţi venit! a strigat barmanul.

Mă aflam într-o încăpere mică, puternic iluminată, în care era un bar şi câteva canapele de piele, grupate astfel încât formau nişte alcovuri. O femeie micuţă, cu o ţinută de regină şi îmbrăcată în chimono, mi-a oferit un whisky, după care s-a întors să râdă şi să glumească cu un grup de bărbaţi în vârstă care discutau aprins. M-am căţărat cu greutate pe scaunul înalt de la bar şi am început să stau de vorbă cu barmanul. După un timp, femeia a venit şi s-a aşezat lângă mine.

– Deci aţi venit aici la recomandarea lui Ken-Chan, spuse, folosind un diminutiv plin de afecţiune. Îl cunosc de ani de zile, de când era mic. L-am legănat pe genunchi.

Mi-a fost greu să mi-l imaginez pe scorţosul om de afaceri din Tokyo legănat pe genunchii cuiva. În plus, dacă aşa stăteau lucrurile, atunci femeia avea peste şaptezeci de ani. Era micuţă şi gingaşă ca un fluture şi avea acele trăsături care, cu timpul, devin şi mai frumoase – o faţă delicată, cu osatură fină şi o piele perfectă, fără niciun rid. Îmbrăcată într-un chimono modest, dintr-un material indigo ţesut cu un model de mare subtilitate, şi cu părul adunat la spate într-un coc de pe vremuri, stătea foarte dreaptă şi graţioasă, în acelaşi timp.

– Deci ce doriţi de la mine?

Vorbea în dialectul din Kyoto, foarte stilizat şi inefabil, în care totul este doar o aluzie şi nimic nu este spus direct. Proaspăt venită din Tokyo, mi-era greu să sesizez toate nuanţele.

Am început să-i explic că, după cum aflase, sunt scriitoare şi că sper să scriu despre lumea gheişelor; că sper să întâlnesc gheişe – tinere sau la apogeul carierei – să locuiesc, dacă se poate, într-o casă de gheişe în care să trăiesc ca o gheişă şi să le văd viaţa, din interior; că mă gândeam că m-ar putea ajuta şi că i-aş fi foarte recunoscătoare dacă ar face-o.

Nu prea ştiam cum să închei. Femeia nu spunea nimic, ci se uita drept înainte.

– Hm, a spus după o lungă pauză, strângând din buze. Dar cum credeţi că veţi putea înţelege vreodată şikitari?

– Şikitari? am întrebat nedumerită.

Mă mândream cu japoneza pe care o vorbeam, dar cuvântul acesta îmi era total necunoscut.

Femeia a zâmbit, tot cu buzele strânse.

– Vedeţi? Nici măcar nu cunoaşteţi cuvântul.

Aveam să aflu mai târziu că multe dintre obiceiurile şi practicile din lumea gheişelor au o terminologie proprie, un fel de argou cunoscut numai de cei intimi şi de neînţeles pentru marea majoritate a japonezilor. Alte cuvinte pe care le folosesc în mod obişnuit – cum e şi acest şikitari – sunt rare şi sună mai degrabă arhaic, chiar şi pentru urechea unui japonez. Numai după cercetări îndelungate am descoperit că şikitari înseamnă obiceiuri, practici şi anumite modalităţi de a face un lucru. De fapt exact despre şikitari vroiam să aflu, printre multe altele.

– Şi cât aveţi de gând să staţi în Kyoto?

– Şapte luni, am spus. Dar am stat mulţi ani în Japonia, am adăugat repede. Prima oară am venit acum mai bine de douăzeci de ani.

– Am fost de multe ori în Londra, a spus pe un ton sec. Am cunoscut numai oameni de marcă – aristocraţi, muzicieni, cântăreţi... Şi totuşi, se poate spune că nu înţeleg Anglia, nu-i aşa?

Am fost nevoită să-i mărturisesc pe un ton cât mai politicos că englezii nu sunt de aceeaşi părere. Fără să ţină seama de remarca mea, a început să-mi spună că gheişele sunt de mai multe feluri şi au mai multe statute sociale. Unele s-au născut în Gion, cum era şi cazul ei. Altele – şi aici a strâmbat aproape imperceptibil din nas, arătându-mi astfel că acestea sunt o clasă total diferită – vin din alte părţi. Din cele cinci oraşe ale florilor, Gion, Pontocho şi Kamishichiken

au o tradiţie îndelungată. Au fost întotdeauna cartiere de gheişe. A subliniat, însă, că Gionul de Est şi mai ales Miyagawa-cho sunt total diferite, indiscutabil inferioare, chiar sub limită. Şi, pe un ton de dispreţ, a adăugat că acolo locuiau prostituatele.

– Nu mi-ar plăcea să citesc undeva că Miyagawa este la fel cu celelalte, a spus, subliniind fiecare cuvânt.

Mi-a explicat că Gion, Pontocho şi Kamishichiken au un trecut şi *şikitari* complet diferite şi că nu seamănă deloc unul cu altul. Pe urmă a încheiat, spunându-mi că a cunoscut scriitori şi jurnalişti din Occident care au venit în Kyoto cu acelaşi scop ca al meu, dar nu au avut succes. Au fost nevoiţi să renunţe şi ar fi bine să fac şi eu la fel.

– Indiferent cât de mult veţi rămâne aici, nu veţi înţelege niciodată complexitatea sistemului nostru.

Pusă pe gânduri, am mai luat o gură de whisky. Nu mai cunoscusem nicio japoneză atât de dură şi de formidabilă. În alcovurile de alături, bărbaţii vorbeau şi râdeau tare, cu cravatele desfăcute şi feţele aprinse.

– *Mama*! strigă unul.

Cu zâmbetul indulgent pe care îl are o mamă faţă de copilul neastâmpărat, mama-san – amfitrioana mea – se duse la ei şi începu să le umple paharele şi să-i certe în glumă. Unul dintre bărbaţi, puţin cam ameţit, veni lângă mine şi începu să-mi demonstreze cât de bine ştie englezeşte.

În clipa aceea s-a deschis uşa şi, într-un foşnet de mătăsuri şi brocart, tropăind din sandalele cu talpă de lemn şi învăluită într-un clinchet slab de clopoţei, şi-a făcut apariţia o arătare ca o păpuşă pictată.

– *Okasan, oki-ni*! a ciripit pe un ton ascuţit, de parcă nu avea destul aer, folosind expresia uzuală în Kyoto pentru „Mulţumesc, mamă".

A intrat în încăpere, tropăind nesigur pe sandalele cu tălpi de lemn, înalte de mai bine de zece centimetri, şi s-a oprit în picioare, dând din cap, zâmbind şi chicotind cu mâna la gură.

– E *maiko* de-abia de trei zile, a explicat *mama*.

Rămăsesem mută de uimire, cum li se întâmplă multora care se găsesc pentru prima oară faţă în faţă cu o maiko. (Maiko înseamnă „dansatoare", dar de obicei este folosit pentru ucenicele de gheişe). Mai târziu, odată cu trecerea timpului, am putut vedea feţele de

copil de sub stratul gros de vopsea albă. Atunci însă, nu m-am putut abţine să nu mă uit cu gura căscată de uluire şi curiozitate la apariţia aceea extraordinară. Şi nu numai eu. Pentru câteva clipe, în încăpere s-a lăsat tăcerea, apoi discuţiile au reînceput.

Fata era îmbrăcată într-un somptuos chimono negru, cu un model complicat la partea dinspre tiv, din frunze şi lujeri de bambus, în tonuri de cafeniu, alb şi verde. Partea de sus era mult coborâtă pe umeri, lăsând la vedere o piesă dintr-un brocart roşu-aprins, despre care am crezut că e un alt chimono, dar care, de fapt, e un guler pus pe dedesubt. De la şolduri până la subsuori era înfăşurată ca într-un corset, într-un fel de bundiţă groasă – *obiul* – confecţionată dintr-o ţesătură de un auriu-pal, brodat cu flori.

Dar lucrul extraordinar era faţa fetei. Ovală, de un alb pur, cu laturile nasului şi orbitele vopsite în roz; sprâncenele periate în sus semănau cu pana unei păsări, iar buza de jos arăta ca o semilună de un purpuriu ţipător; uluitor, cea de sus era albă. Părul – „E părul ei, nu perucă", a precizat *mama* – era tapat şi lăcuit, formând un peisaj de dealuri şi văi, şi împodobit cu flori, ace de argint cu pandante zornăitoare, cu panglici şi piepteni, care toate păreau să formeze o rocărie în miniatură.

Când s-a întors cu spatele spre mine, desenul fantastic, vopsit în alb, mi-a tăiat pur şi simplu respiraţia. Nu-mi dădusem seama că avea chimonoul chiar atât de decoltat. Era ceva ca un decolteu pus invers, extrem de erotic. La ceafă – pe care japonezii o consideră deosebit de sexy – se vedea un trident de piele nevopsită.

Fata nu era atât femeie, cât operă de artă animată, o compilaţie de simboluri şi semne erotice la fel de diferită de o fiinţă umană ca un bonsai de un copac adevărat. Se spune despre gheişe că sunt reprezentări ale feminităţii. Dacă e adevărat, atunci e vorba de o imagine a feminităţii foarte stilizată, după convenţii total diferite faţă de noţiunile occidentale de frumuseţe şi erotism. Evident, nimeni nu pretindea că are în faţă o femeie adevărată. Nu era vorba decât de o actriţă fardată şi aranjată pentru un anume rol – ar fi la fel de absurd să confunzi o fată cu rolul pe care îl interpretează ca şi să crezi că primadona unui spectacol de revistă este şi în viaţa particulară personajul pe care îl întruchipează pe scenă.

Mă gândeam că machiajul datează, probabil, de pe vremea când gheişele lucrau în ceainării lipsite de lumină electrică şi feţele lor ca

niște măști magice erau privite numai în penumbră sau la lumina tremurătoare a lumânărilor, care le transforma în adevărate vrăjitoare ce îi transportau pe bărbați într-o altă lume -- lumea viselor. Și acum masca îi conferea copilului de sub ea – care probabil că nu era decât o adolescentă timidă și stângace – o inexplicabilă alură de forță interioară. Fata devenise într-adevăr o reprezentantă a frumuseții.

Se așeză, în foșnet de mătăsuri și cu mișcări destul de nesigure, pe marginea unei canapele; obiul enorm nu-i permitea să se rezeme și cu spatele. Sub lumina crudă de neon, iluzia era mai greu de menținut; privit de aproape, stratul gros de vopsea albă părea puțin cam zgrunțuros, fie pentru că fusese aplicat de o mână nu prea pricepută, fie că tenul adolescentin de sub el nu era perfect neted. Cu speranța că m-aș putea alătura și eu grupului, am aruncat o privire spre *mama*; a strâns abia perceptibil din buze, arătându-mi astfel că e mai bine să tac și să rămân acolo unde mă aflu. Așa că, fiind curioasă să aflu ce avea de spus această arătare pictată, am privit și am ascultat.

– În ce an s-au născut părinții tăi? a întrebat, teribil de încântat de prezența fetei, bărbatul slab și cu păr cărunt care stătea lângă ea.

– Showa 29, a ciripit fata, folosind calendarul japonez (1944, după calendarul occidental).

Bărbatul a scos un hohot de râs, ca și cum fata ar fi enunțat o părere de o erudiție sclipitoare.

– Showa 29! Ca și fiul meu! a repetat radios bărbatul.

Fata a zâmbit, a luat una din numeroasele sticle de bere ce se aflau pe masă și s-a oferit să-i umple paharul. Pe urmă a trecut de la un oaspete la altul, umplându-le paharele, chicotind și repetând tot timpul „Mulțumesc!". Se pare că sarcina ei era doar să fie prezentă acolo. Conversația era ceva opțional. În curând, bărbații se întoarseră la discuțiile lor.

Timpul trecea. Fata se ridică în picioare. Agitată ca o cloșcă, *mama* începu să-i pună în ordine și să-i netezească chimonoul și obiul, trăgând de cele două capete lungi, care se petreceau unul peste celălalt și atingeau călcâiele fetei, până ajunseră perfect simetrice.

– Mulțumesc! Mulțumesc! ciripea fata.

Înclinându-se și chicotind tot timpul, se îndreptă spre ușă, cu spatele, și ieși în tropăit mărunt de galenți și clinchet de clopoței. Fără ea, încăperea păru mai tristă și ceva mai întunecată.

Mi s-a părut un început promițător. Dar, cum zilele și săptămânile treceau, m-a cuprins teama că nu voi ajunge niciodată mai departe de acest început. Vedeam gheișe, trăiam în mijlocul lor, dar eram în continuare considerată o persoană străină și nu reușeam să trec dincolo de aspectul exterior al problemei. Și, cu cât eram mai curioasă, cu atât mai mult gheișele îmi arătau doar o față golită de orice expresie.

Toate relațiile despre care credeam că îmi pot fi de ajutor s-au dovedit inutile. Din când în când, eram prezentată unor femei despre care știam că au fost gheișe și proprietare de case cu gheișe.

Îmi spuneau grațios: „Păi, aș vrea să vă ajut. Stați să văd. Pe cine cunosc eu care v-ar putea prezenta unei gheișe? Vecina mea are o casă de gheișe. S-ar putea să vrea; nu e din Gion, e din altă parte. Da, dar fetele ei sunt foarte ocupate în perioada asta."

„Dar gheișele și maiko din casa dumneavoastră? Nu cumva...? Poate că...". „Sunt mult prea ocupate.", venea, scurt, răspunsul. „Gheișele sunt ocupate toată ziua. Merg la lecții, apar la petreceri. Nu au deloc timp să stea de vorbă cu dumneavoastră. Dar, sunați-mă săptămâna viitoare. Să văd ce pot face."

Și le sunam săptămâna următoare, fără a-mi face prea mari speranțe. Răspunsul era întotdeauna același.

Dar îmi făceam prieteni în afara lumii gheișelor. În fiecare dimineață luam micul dejun la un café-bar. Proprietăreasa cu aer protector și soțul său mare amator de jazz se deprinseseră deja cu obiceiurile mele occidentale. Așa că, în loc de cutiuța minusculă cu înlocuitor de frișcă pe care o serveau tuturor, îmi dădeau – zâmbind îngăduitor – lapte adevărat și îmi tăiau pâinea în felii subțiri, nu ca celelalte, care erau groase cât pragul ușii. Uneori scriam acolo în jurnalul meu, alteori stăteam de vorbă cu patronii sau cu alte femei.

După micul dejun, cu reportofonul și carnetul de notițe în geantă, plecam prin cartier. Câteodată mă opream la domnul Ishihara, coaforul. De obicei, maiko veneau să se coafeze dimineața. Mă așezam într-un colț și priveam. Bărbatul începea cu o șuviță lungă și groasă de păr și, în timp ce maiko răsfoia o revistă, ondula șuvița cu fierul, o ungea cu kilograme de ceară, o împărțea și o înnoda, o întindea și o lega, punea sub ea o meșă din păr de iac și

perniţe de umplutură, pe urmă îi adăuga panglici şi ace de păr, până ce părul fetei se transforma într-o coafură elegantă şi strălucitoare. Sincer vorbind, omul nu era atât coafor, cât sculptor. Între două cliente, stăteam de vorbă. Ştia totul despre gheişe şi coafurile lor, cunoştea istoricul şi înţelesul fiecărei coafuri şi scrisese patru cărţi pe acest subiect.

În alte zile, stăteam în cămăruţa din spate a unei papetării de pe strada principală şi ascultam ce-mi povestea domnul Sajai, un bătrânel vesel de şaptezeci şi cinci de ani, a cărui familie era proprietara magazinului încă din 1862. În timp ce îmi povestea despre vremurile când pe străzi umblau ricşele şi fetele erau vândute ca sclave, îmi arăta fotografiile gheişelor pe care le admirase cel mai mult de-a lungul anilor şi cărţile de vizită parfumate pe care i le dăduseră acestea.

Încercam să reţin cât mai multe despre arta gheişelor. Gei-sha înseamnă, de fapt, „o persoană care face artă"; s-ar putea traduce, probabil, prin „artist". Maiko studiază dansul şi muzica timp de cinci ani, înainte de promovare, iar gheişele calificate continuă să studieze de-a lungul întregii cariere, pentru menţinerea şi perfecţionarea tehnicilor. Auzeam de multe ori, în timp ce mă plimbam pe străzi, cum sunetele triste scoase din corzile şamisenului sunt repetate de nenumărate ori.

La puţin timp după ce sosisem în Kyoto, gheişele din Pontcho au dat o serie de reprezentaţii de dans, cu public. Teatrul, aflat pe una din laturile aleii care marchează sectorul Pontocho, era plin la refuz de femei îmbrăcate în chimonouri de culori închise, care semănau foarte mult cu proprietarele caselor cu gheişe, iar însoţitorii lor – bărbaţi în vârstă – ar fi putut fi soţii, prietenii sau protectorii lor. În timp ce spectatoarele îşi făceau vânt cu evantaiele, trupa de femei a dat un spectacol cu o formă prescurtată a „Poveştii celor patruzeci şi şapte de Ronin" (samurai independenţi), o dramă celebră în Japonia ca o piesă de Shakespeare sau *Lacul lebedelor,* în Occident.

Încet-încet, urechea mi s-a acomodat cu melodiile şi ritmurile muzicii (care, pentru gustul occidental, sunt mai degrabă disonante, la început) iar ochii au putut sesiza calitatea şi rigiditatea mişcărilor. Atunci mi-a venit ideea că o modalitate de a pătrunde în lumea gheişelor ar putea fi aceea de a asista la lecţiile de muzică şi dans ale maiko. Dar şi pentru asta aveam nevoie de recomandare. Aşa că

mi-am luat curajul în dinți și am sunat-o din nou pe *mama*, i-am mulțumit pentru amabilitatea sa și am întrebat-o dacă ar putea să mă primească în vizită.

„Bineînțeles", a spus, politicoasă ca un cub de gheață.

În Japonia, când faci o vizită cuiva, te duci cu un cadou frumos ambalat și pus într-o sacoșă, iar ambalajul și sacoșa trebuie să aibă numele magazinului pe ele. Dintr-o singură privire, cel care primește cadoul vede dacă ai bun-gust și respectul pe care îl acorzi gazdei. Așa că trebuia neapărat să găsesc un cadou potrivit. Mă întrebam dacă să cumpăr prăjituri sau un vin scump, după obiceiul occidentalilor. Cum câteva ghiduri recomandau o cofetărie celebră și cu tradiție, m-am dus și am întrebat care sunt cele mai bune prăjituri de sezon și am cumpărat o cutie. Erau făcute din făină de orez, cu umplutură de dulceață de bob roșu și aveau niște forme deosebit de frumoase.

Cu pachetul în mână, m-am prezentat la ușă exact la ora convenită. În bar era liniște și întuneric și nimeni, în afară de barmanul care stătea rezemat de tejghea și fuma.

– Așteptați puțin, a spus, după care a aprins câteva becuri și mi-a oferit ceva de băut.

Avea o față prelungă și puțin turtită și ochi vioi și pătrunzători. Ar fi putut să aibă orice vârstă între treizeci și cincizeci de ani, dar părea să fi rămas la rolul fără de vârstă al unui „băiat". Erau o mulțime de bărbați în cartier, dar toți erau simpli „slujbași", după cum mi-a precizat o gheișă trecută de prima tinerețe, care nu aveau alt rol decât acela de a le asigura servicii gheișelor – vânzători, barmani, bărbați care le ajutau pe gheișe să se îmbrace sau cei care lucrau pentru sindicatele gheișelor.

Barmanul părea să știe enervant de multe lucruri despre mine și dificultățile pe care le întâmpinam.

– Lumea gheișelor nu este o lume a lui „Da" sau „Nu", zise fără nicio legătură cu discuția noastră. Îi oferi unei maiko o prăjitură și aceasta spune doar „Mulțumesc", nu „Da, mulțumesc" sau „Mulțumesc, nu".

Începeam să înțeleg ce vroia să spună. Nu mi se va spune niciodată „Nu, e imposibil", nici „Da, sigur, vă ajut." Voi auzi doar niște sunete neclare de încurajare și mi se va spune să mai sun, oricând, și că va vedea ce se poate face. Dar, indiferent de câte ori voi telefona, rezultatul va fi zero.

Iar *mama* a avut o explicaţie şi mai clară. Auzisem că a fost una dintre cele mai puternice gheişe din Kyoto. Ca şi mama sa la vremea ei, fusese o frumuseţe celebră şi încă era extraordinar de plăcută la vedere. Se spunea că avea un protector, un fel de soţ, care îi susţinea financiar afacerea. Soţia hangiului la care stăteam mi-a spus că erau împreună de zeci de ani. Şi totuşi, mă întrebam de unde are inima aceea de oţel. Pe parcursul zecilor de ani pe care îi petrecusem în Japonia, întâlnisem multe japoneze – majoritatea căsătorite – care erau puternice, încrezătoare în forţele proprii, dar şi dornice să se împrietenească cu mine, o străină. Nu mai întâlnisem până atunci o astfel de suspiciune şi intransigenţă. Era ca şi cum aceste femei îşi creaseră o lume numai a lor, în care eram un purice care le irita. Nu aveau nevoie de mine, aşa că vroiau să scape de purice.

Când a apărut *mama*, elegantă şi cu buzele strânse, ca întotdeauna, mi-a luat din mână prăjiturile alese cu atâta grijă, a trecut cu privirea peste ele şi le-a pus deoparte, pe urmă m-a întrebat ce vreau să beau.

– Mi-ar prinde bine un ceai.

– Asta e mitocănie, s-a răstit la mine, privindu-mă crunt. Trebuie să spui „Am să beau un ceai, mulţumesc".

Mi-am muşcat limba, i-am cerut să mă ierte şi i-am mulţumit că este atât de amabilă să mă corecteze. Nu făcea nici cea mai mică concesie, chiar dacă vorbeam o limbă străină. Gheişele nu acceptă nici cea mai mică greşeală. Mi-am arătat deferenţa şi umilinţa, prin mişcări ale trupului şi dând afirmativ din capul ţinut tot timpul plecat, şi am aşteptat momentul propice, în care i-am putut spune – pe un ton extrem de politicos – ce rugăminte aveam la ea. I-am explicat – în cea mai protocolară şi plicticoasă japoneză – că sunt convinsă că mi-ar fi de mare ajutor în studiul pe care îl făceam dacă aş putea asista la câteva lecţii la „Locul pentru Exersarea Dansului şi a Muzicii", o clădire cu săli de clasă şi un teatru, în care se aflau şi birourile sindicatului şi care era, de fapt, centrul nervos al districtului.

– Dă-mi voie să te învăţ, a spus, foarte blând, dintr-odată. Ultima oară când ne-am întâlnit, mi-ai cerut prea multe lucruri – vroiai să cunoşti gheişe şi maiko, să stai într-o casă de gheişe, să faci una, să faci alta. Trebuie să înveţi să ai răbdare. Să iei lucrurile pe rând, unul câte unul.

– Unul câte unul, spuse ca un ecou barmanul, care se pare că avea mai multă autoritate decât te-ai fi aşteptat.

– Când cunoşti o maiko, nu-i pui întrebări de genul „De ce te-ai făcut maiko? Ce pregătire ai?". O întrebi blând, cu o voce de fetiţă alintată: „Dacă nu te deranjează, aş putea să te întreb...?". Şi întrebi un singur lucru, o dată. Dumneata întrebi prea multe!

A scos o carte de vizită şi a scris ceva pe ea, cu caractere japoneze.

– Du-te cu ea la domnul Kimura, la sediul sindicatelor, în Kaburenjo. O să repetăm împreună ce vei spune.

– Păi, presupun că am să mă prezint, am să-i spun că am stat în Japonia, am să-i arăt cărţile pe care le-am scris şi pe urmă am să-i spun că vreau doar să stau foarte cuminte într-un colţ, că poate am să cunosc câteva maiko şi am să stau de vorbă cu ele, să vorbesc cu profesorii...

– Nu, nu Îi vei spune ceva foarte simplu: „Am scris aceste cărţi, mai am şi altele, dar nu la mine; ar fi ceva extraordinar pentru mine dacă ar fi posibil să stau într-o sală de dans şi să asist la lecţii..." Şi nu mai spui nimic. Abia la a doua întrevedere îl mai rogi ceva. Ai înţeles?

Am repetat tot ce îmi spusese, cu o voce piţigăiată şi într-o atitudine de infinit respect şi umilinţă, inserând ici şi colo mulţumiri şi scuze. Începeam să înţeleg că în ciudata ordine a lucrurilor din lumea gheişelor, eu eram undeva jos de tot. Încercam să mă acomodez cu mediul lor, dar nu le cunoşteam toate codurile. Dacă aş fi fost bărbat, ar fi fost cu totul altceva – aş fi fost introdus fără niciun fel de probleme în categoria clienţilor. Gheişele ar fi fost îngăduitoare cu mine, ar fi flirtat cu mine, m-ar fi copleşit cu farmecul şi cu atenţia lor. Dar, în această lume a femeilor, închisă şi plină de secrete, nu era loc pentru o femeie care nici măcar nu ştia cum să se poarte.

Pe scurt, aveam nevoie de antrenament. De aici şi asprimea *mamei* – cele care intrau în lumea gheişelor pornind de pe ultima treaptă, de exemplu, *şikomi* (servitoarele), faza premergătoare pentru o maiko – aveau parte, fără îndoială, de un tratament mult mai dur. Cred că antrenamentul de bază al gheişelor este foarte asemănător cu cel al recruţilor din armată.

Dar, cu toate că mama nu ar fi fost de acord cu mine, învăţam. Faptul că trăiam printre gheişe şi că aveam de-a face cu ele în

chestiunile elementare ale vieţii cotidiene îşi punca amprenta asupra mea. Mi-am dat seama că aveam o altă ţinută, că pasul îmi era mai mic şi mai elegant şi că făceam plecăciuni, dădeam din cap şi zâmbeam până mă dureau muşchii feţei. Dar cel mai nostim era că începusem să vorbesc piţigăiat şi cu o politeţe exagerată, chiar şi cu cei care nu aveau nicio legătură cu universul gheişelor: „Vai, sunteţi extrem de amabil, mulţumesc, mulţumesc foarte mult!"

A doua zi, m-am îndreptat plină de speranţă spre imensa clădire de beton care se numea Kaburenjo. Pentru augusta lume a gheişelor, sediul sindicatelor lor mi s-a părut destul de banal. Dar speranţele mi-au renăscut când am descoperit că domnul Kimura era un bărbat destul de tânăr – între patruzeci şi cincizeci de ani. Era tuns scurt, purta ochelari şi un costum obişnuit, de birou. M-a dus într-un mic birou şi m-a întrebat direct ce doresc. Mi-am repetat discursul pe un ton mieros, încercând să par cât mai modestă şi nepretenţioasă.

– Sub nici o formă!

Răspunsul m-a şocat. Cu toate eforturile mele, nici *mama*, nici o altă autoritate nu se străduiau să fie cât de cât politicoşi cu mine.

– Am să-i întreb pe cei de la etaj, dar sunt sigur că vor spune nu. Dacă vreţi, puteţi să mai încercaţi săptămâna viitoare.

Tonul şi faptul că în timp ce vorbea mi-a arătat uşa m-au făcut să înţeleg că era mai bine să renunţ. M-am întors în cămăruţa mea însorită şi am început să mă gândesc la pasul următor.

Cele mai bune prăjituri

Când aveam timp, mergeam la lecţii de ceremonie a ceaiului. Cu mulţi ani înainte, pe vremea când locuiam într-un orăşel japonez de provincie, urmasem şcoala de ceremonie a ceaiului, Urasenke. Cu gândul că m-ar putea ajuta să-mi fac cunoştinţe care să-mi faciliteze cercetările, când am ajuns în Kyoto, m-am înscris la un curs. Dar, după prima lecţie, mi-am adus aminte de cât de mult îmi plăcuse, aşa că mergeam în fiecare săptămână.

Lecţiile aveau loc într-o casă din colţul străduţei pe care locuiam. Mă descălţam la intrare şi îmi puneam şosete albe – este de neconceput să mergi pe tatami în picioarele goale sau încălţat cu

şosete colorate. Urcam la etaj, deschideam uşa glisantă de hârtie, mă aşezam în genunchi şi pe palme şi făceam o plecăciune, salutându-i astfel pe ceilalţi cursanţi şi pe profesor. Acesta, un tânăr drăguţ şi carismatic, avea două feţe. În clasă era *sensi* (profesor), purta *hakama* (chimono de protocol bărbătesc, alb, plisat şi foarte bine apretat) şi dădea ordine sau corecta greşeli pe un ton foarte aspru; în afara clasei, era un tip modern, care lucra ca stilist la o revistă ilustrată.

Ceremonia ceaiului este o suită de mişcări cu o coregrafie precisă, executate în linişte şi concentrare, care include şi ceva de mâncat şi de băut. Seamănă oarecum cu o slujbă romano-catolică, dar la o scară foarte mică şi intimă. În orice caz, este un mod foarte plăcut de a afla cum să te comporţi într-un mediu japonez: cum să mergi pe rogojinile de tatami îmbrăcată în chimono, cu paşi mărunţi şi punând un picior în faţa celuilalt, cu degetele îndreptate spre interior; cum să deschizi cu graţie o uşă glisantă; cum să îngenunchezi şi să te ridici în picioare cu eleganţă. Ruginisem de tot şi eram ultima din clasă, aşa că a fost nevoie să mi se reamintească până şi cele mai elementare lucruri, cum ar fi să-mi ţin braţele ca şi cum aş avea un ou sub fiecare subsuoară. Din fericire, profesorul făcea parte tot din şcoala Urasenke, aşa că măcar nu a fost nevoie să învăţ din nou cum se împătureşte un şerveţel de mătase.

Într-o zi, în timp ce ciuguleam din nişte prăjiturele cu gem de bob şi beam ceai verde fierbinte, conversaţia a ajuns la calităţile şi varietăţile de ceai. Una dintre cursante era domnişoara Koyama, a cărei familie cultiva, mărunţea şi vindea ceai, de generaţii. În pofida faptului că purta blugi prespălaţi şi câte doi cercei în fiecare ureche, ştia totul despre multele şi diversele tipuri de ceremonii ale ceaiului şi nu era nevoie să i se amintească să ţină coatele depărtate.

„Ca nume, Ippodo; ca tradiţie, Kamibayshi; ca gust, Koiama – aşa se spune la noi, în Kyoto", ne-a spus profesorul, numind trei dintre cele mai celebre localuri în care se ţinea ceremonia ceaiului. Pe urmă a enumerat patru dintre cele mai renumite cofetării. Am răsuflat uşurată – printre ele se găsea şi cea de la care cumpărasem prăjiturile pentru *mama*.

– Aţi auzit de Kanshindo? a întrebat profesorul, uitându-se la mine. Ar trebui să mergeţi acolo în sezonul acesta. E un magazin foarte vechi, de la care îşi cumpără gheişele prăjituri. E celebru pentru

mizu yokan (o halcă de jeleu de bob roşu, care se mănâncă vara). Dar e foarte greu de găsit. Doar cei din Gion îl cunosc. Dacă vă duceţi în vizită cu nişte *mizu yokan* de la Kanshindo, gheişele vor fi foarte plăcut surprinse, impresionate chiar. Vreţi să vă arăt unde e?

Şi mi-a făcut o schiţă.

Trebuia să mă întorc la *mama* să-i raportez şi, bineînţeles, să-i duc un cadou prin care să-i mulţumesc pentru amabilitatea de a mă fi prezentat domnului Kimura; faptul că nu avusesem succes era total irelevant. Am sunat-o, am fixat o vizită şi am pornit în căutarea cofetăriei. Am pornit-o pe strada principală. Erau multe străduţe care porneau din ea, dar nici urmă de cea pe care mi-o indicase profesorul. Până la urmă, am observat un mic spaţiu între două clădiri, cât să se strecoare un om. Am luat-o pe acolo şi am ajuns într-o alee întunecoasă şi îngustă, mărginită de ziduri goale şi de baruri închise. Cam pe la mijlocul aleii, era un mic chioşc – nici măcar un magazin – în vitrina căruia tronau bucăţi imense din celebrul jeleu. Am cumpărat câteva, ambalate în hârtie Kanshindo şi puse, bineînţeles, într-o sacoşă Kanshindo.

În aceeaşi seară m-am dus în vizită la *mama*, exact la ora stabilită. Dar, ca de obicei, nu era acolo. Când, în sfârşit, şi-a făcut apariţia, i-am oferit prăjiturile, înclinându-mă şi murmurând umil: „E o nimica toată, dar vă rog să primiţi."

A luat sacoşa şi mi-a zâmbit cu căldură.

– Cele mai bune prăjituri! Văd că, încetul cu încetul, înveţi.

Dar mai învăţasem şi să nu cer mai mult. I-am mulţumit pentru amabilitate şi pentru că mă învăţa atâtea lucruri, m-am scuzat pentru stângăcie, am mai stat puţin de vorbă şi am plecat, foarte încântată de mine însămi.

Nu mă gândisem niciodată că prăjiturile pot fi atât de importante dar, după aceea, de câte ori mergeam într-o vizită, treceam mai întâi pe la Kanshindo. Pot spune că devenisem chiar o clientă fidelă. Cu timpul, cele două vânzătoare au început să mă întrebe ce mai fac şi chiar mă opream să stau puţin de vorbă cu ele. Iar când le ofeream darul, gheişele se uitau încântate la mine şi dădeau admirativ din cap, ca şi cum ar fi spus: „Aha, văd că ştii ce şi cum se face!". Găsisem una din cheile ce deschideau lumea gheişelor.

Dar mai era o cheie care mă aştepta să o găsesc – sau, poate, mai degrabă o uşă, nu o cheie.

Într-o zi, în timp ce mergeam spre casă, m-a ajuns din urmă o gheişă care tropăia mărunt, încălţată cu nişte sandale cu feţe de mătase. Era înaltă şi suplă, avea gâtul lung specific dansatoarelor şi o faţă care te şoca – mai mult drăguţă decât frumoasă, cu o bărbie lungă, pomeţi înalţi, ochi melancolici şi o gură mare şi senzuală. Era îmbrăcată ca o gheişă (nu ca o maiko), cu un chimono simplu, dar elegant, în nuanţe de mov, cu un obi la fel de simplu, iar părul îi era pieptănat pe spate. Poate faptul că era foarte machiată (deşi nu cu fardul acela alb cu care se fardează maiko şi pe care gheişele îl folosesc numai la ocazii de protocol) m-a împiedicat să o recunosc, cu toate că, spre ruşinea mea, fata părea să mă cunoască foarte bine.

– Mergeţi direct acasă sau vă opriţi la café-bar? m-a întrebat.

Pe urmă mi-a spus că se întorcea de la Tokyo, unde dăduse o reprezentaţie într-un *odorikai*, o adunare a dansatorilor profesionişti. Abia în acel moment mi-am dat seama cine era.

De câte ori o vedeam, mă gândeam că trebuie să fie studentă sau secretară. O găseam de multe ori în localul unde îmi luam micul dejun – o fată tăcută şi serioasă, cu nişte ochelari mari ca de bufniţă, care stătea la un capăt al tejghelei şi citea ziarul. Părul drept era tuns scurt, nu era absolut deloc machiată şi purta rochie sau fustă cu bluză, foarte simple. De fiecare dată îmi stârnea curiozitatea – ca şi mine, lăsa impresia că nu face deloc parte din lumea gheişelor.

O dată, ştiind că fusesem la Tokyo, a menţionat în treacăt că merge să danseze acolo, la o întrunire. Intelectuală sau nu, toată lumea – de la proprietarul hanului la care stăteam, la patronul şi patroana café-barului – îşi ducea viaţa numai în lumea gheişelor, chiar dacă nu erau gheişe. Nu vorbeau decât despre ea – ultima reprezentaţie de dans de la Pontocho, următorul concert de şamisen şi tobe de la Kaburenjo, ce mai fac maiko, care promite şi care nu. Aşa că m-am gândit că fata vroia să ştie câte ceva despre spectacolele gheişelor din Tokyo şi am fost încântată să-i povestesc despre cartierele de gheişe care prosperau, despre cele care abia se menţineau pe linia de plutire şi despre un spectacol de dans pe care îl văzusem de curând în Shimbashi.

Mai ştiam şi că e o dansatoare talentată. Dar în Japonia multe femei învaţă dansurile tradiţionale ale gheişelor doar de plăcere. Nu mă gândisem nici o clipă că o tânără cu un aer atât de serios, de intelectual, putea fi ea însăşi gheişă.

A doua zi dimineaţă nu am găsit-o în café-bar. Era deja mijlocul verii şi se apropia festivalul din Gion. Toate gheişele îşi comandaseră evantaie de hârtie, confecţionate manual, sub forma unor frunze de gingko, inscripţionate cu numele lor, în splendidele caractere japoneze, şi care erau oferite ca suveniruri. Patronul şi patroana cafenelei aveau o întreagă colecţie, prinsă în ace pe un perete al localului.

– Uitaţi-vă aici! spuse patronul şi începu să-mi citească unele dintre ele. Îl vedeţi pe acesta? E al lui Fumiko a noastră. O ştiţi. E celebră, una dintre cele mai bune dansatoare din cartier.

Mă uitam la el ca viţelul la poarta nouă.

– E cea care stă acolo. Ştiţi care, cea cu ochelari mari.

Deodată, percepţia mea despre cafeneaua aceea şi clientele ei suferi o mutaţie. Mergeam acolo, să iau micul dejun, de săptămâni întregi. Uneori stăteam de vorbă cu clienţii, alteori nu. Câteodată, câte o doamnă în vârstă intra în vorbă cu mine. Şi, cum devenisem clientă fidelă, proprietara cea grăsuţă şi mămoasă mă întreba cum îmi merge cu cercetarea.

O dată, graţie unei întâmplări fericite, am stat de vorbă o după-amiază întreagă cu o doamnă fragilă şi vorbăreaţă, care mi-a spus că are nouăzeci de ani. Avea o faţă întinsă ca pergamentul şi trăsături fine şi era îmbrăcată într-un chimono splendid de mătase roz-pal. A doua zi dimineaţă, când stăteam de vorbă cu proprietarul café-barului, am menţionat în treacăt că îi făcusem o vizită. Imediat încăperea s-a umplut de şoapte, în timp ce numele respectiv trecea din gură în gură.

– Mai trăieşte? întrebă o voce.

– Cum arată? vru să ştie alta. Cum se simte? E vioaie?

– Da. E chiar foarte plină de viaţă.

– E o adevărată legendă. Înainte de război, nu era alta celebră ca ea. E celebră printre toate gheişele.

Mă uitam la femeile acelea pe care de-acum le cunoşteam destul de bine, la feţele lor nefardate, la pantalonii şi bluzele cu care erau îmbrăcate (unele veneau chiar în nişte cămăşuţe de noapte subţiri) şi

la coafurile înalte şi lăcuite. Cum de nu-mi dădusem seama? Îmi pierdusem timpul scotocind tot cartierul, dând telefoane, apelând la cunoştinţe, alergând de colo-colo cu pachete de prăjituri în braţe, când mă aflam, de fapt, chiar în lumea gheişelor.

Adevărul e că nu mi-a prins deloc rău că nu înţelesesem de la bun început. Pentru că, în loc să mă comport ca orice jurnalist şi să îndepărtez pe toată lumea prin nenumărate întrebări, făcusem – absolut din întâmplare – exact ceea ce trebuia. Zi de zi, stătusem liniştită, fără să pun întrebări indiscrete, vorbisem numai când fusesem întrebată şi nu ieşisem cu nimic în evidenţă. Oamenii se obişnuiseră cu mine şi le câştigasem cât de cât încrederea.

Şi am continuat să nu fac nimic deosebit. De-acum eram bine antrenată. Erau mulţi oameni pe care trebuia să-i întâlnesc şi multe locuri de vizitat. Dar, peste câteva zile, proprietarul cafenelei s-a aplecat peste tejghea şi mi-a spus pe un ton confidenţial:

– Vreţi să ştiţi mai multe despre gheişe, nu? Hara-san spune că ar vrea să stea de vorbă cu dumneavoastră.

Hara-san stătea chiar în spatele meu. O cunoşteam bine – o femeie nu foarte frumoasă, de şaizeci şi ceva de ani, cu o claie de păr alb ca neaua, ochi mari şi strălucitori şi un zâmbet care îi lumina toată faţa. Era proprietara şi matroana unei ceainării din apropierea hanului la care stăteam. Trebuie spus că o ceainărie nu este ceea ce ne sugerează cuvântul. Gheişele locuiesc într-o casă de gheişe (okiya) şi lucrează într-o ceainărie (ochaya), unde se ascultă muzică, se dau reprezentaţii de dans, au loc petreceri între prieteni, uneori se mănâncă şi întotdeauna se bea. Ceaiul e ultimul lucru care se poate vedea acolo.

M-am dus în vizită la Hara-san, cu nelipsita sacoşă cu prăjituri Kanshindo. Discuţia intimă pe care am avut-o a fost ceva cu totul deosebit faţă de micile interviuri pe care le luam unor gheişe care de-abia mă cunoşteau. Cu o inocenţă de copil, femeia şi-a oferit inima pe tavă şi mi-a arătat fotografii de pe vremea când era o tânără gheişă, frumoasă şi cu o faţă gravă.

Şi, deodată, uşile s-au deschis larg în faţa mea. Intram şi ieşeam din case, cu reportofonul şi carnetul de notiţe după mine. Ascultam tot felul de poveşti – unele total lipsite de evenimente, altele extraordinar de emoţionante. Eram uluită de sinceritatea cu care femeile îmi dezvăluiau cele mai cumplite încercări prin care trecuseră în tinereţe.

Acum, după câteva luni, maiko mă recunoşteau pe stradă. Se opreau, se înclinau şi îmi spuneau „Bună dimineaţa" sau „Mulţumesc, soră mai mare", în dialectul gheişelor. Cele pe care le cunoşteam mă luau cu ele la cumpărături, tropăind mărunt alături de mine în sandalele lor de lemn, luându-mă de braţ pentru a nu fi izbită de motocicletele care treceau cu viteză pe lângă noi, apărându-mă de ploaie cu umbrelele lor de hârtie cerată, vorbind şi chicotind tot timpul. Mă simţeam alintată, protejată, fermecată şi chiar onorată că mă acceptaseră ca prietenă. Acum îmi era uşor să înţeleg cât de incitant trebuie să fie un astfel de comportament pentru bogaţii oameni de afaceri care formau clientela lor.

Fiind necăsătorită, pentru japonezi fusesem întotdeauna o ciudăţenie. Mă tot întrebau de ce nu mă mărit şi nu fac copii, până când am trecut de o anumită vârstă şi s-au simţit jenaţi şi nu m-au mai întrebat nimic. Dar gheişele nu erau interesate de aşa ceva – la urma-urmei, nici ele nu erau căsătorite. Unele aveau copii, altele nu. Cele care aveau îi creşteau singure. Nu mă îndoiesc că presupuneau că am, din când în când, un iubit, cum aveau şi ele. Trăind printre gheişe am început să simt că, de fapt, eu – o occidentală modernă, femeie de carieră – nu eram chiar atât de diferită de gheişe; deşi, când le-am spus gheişelor teoria mea, s-au uitat cu îndoială la mine. Poate că răspunsul lor era cel corect. Poate că, într-adevăr, ele au fost primele femei cu adevărat libere, iar restul lumii nu a făcut nimic altceva decât să le calce pe urme.

Mi-am dat seama că mă simţeam ca acasă. Se pare că, în Japonia, toată lumea – cu excepţia comunităţii gheişelor – se scoală odată cu cântatul cocoşilor. Aici, toată lumea se scula târziu – ca şi mine. Nimănui nu-i trece măcar prin gând să facă o vizită unei gheişe înainte de prânz. Şi, spre deosebire de punctualii japonezi, gheişele întârzie întotdeauna, după cum aveam să aflu când îi făceam vizite de curtoazie lui mama-san. În multe privinţe, universul gheişelor este imaginea reflectată în oglindă a Japoniei „reale", în care regulile cele mai obişnuite au o ierarhie răsturnată. Dar comparaţia nu trebuie exagerată. Ca şi restul Japoniei, lumea gheişelor este o societate ierarhică şi stratificată. Numai că, în micile şi limitatele comunităţi ale gheişelor, femeile – şi nu bărbaţii – sunt cele care deţin puterea; şi aici, toate speră să aibă fetiţe şi nu băieţi, pentru ca acestea să continue tradiţiile. Bărbaţii vin în „oraşele florilor", pentru a evada din realitatea seacă, într-o lume a visurilor.

Dar cum a apărut această lume a visurilor? Era ceva ce nu puteam înţelege decât dacă cercetam trecutul. Aşa că, în lunile care au urmat, am citit tot ce am putut, încercând să înţeleg cum au apărut gheişele, ce rol au avut ele în societatea japoneză şi de ce s-au dezvoltat în Japonia aceste două universuri paralele. M-am împrietenit cu gheişe din Tokyo şi din staţiunile balneare cu izvoare fierbinţi, în care îşi petrec japonezii concediul. Am frecventat diferite clase şi diferite feluri de gheişe. Şi am început să înţeleg, cât de cât, de ce japonezii (sau măcar o parte din ei) se înfurie numai când aud că scriu o carte despre gheişe.

Gheişele – trecut şi prezent

Prima parte a acestei cărţi tratează istoria gheişelor, schimbările pe care le-au suferit şi rolul lor de-a lungul secolelor, dar cuprinde şi multe poveşti (atât fictive cât şi adevărate) care au apărut în legătură cu ele. Istoria lor este o istorie secretă. În istoriile standard ale Japoniei, gheişele nu sunt menţionate nicăieri, cu toate că, atunci când am pătruns mai în profunzime, le-am descoperit şi acolo, jucând roluri active în marile evenimente ale perioadei în care a trăit fiecare, ca prietene, confidente, amante şi uneori chiar soţii ale celor mai puternici bărbaţi ai vremii. Dar ele au acţionat întotdeauna din umbră, din spatele celor care luau decizii.

Astăzi, se pare că gheişele sunt privite cu destul respect; există chiar un curent de opinie, prin care se explică foarte insistent că gheişele nu sunt prostituate, cu speranţa că occidentalii vor înţelege şi ei acest lucru. Dar, în secolele trecute, când gheişele erau în plină glorie, ele erau vârful de lance al unei societăţi fantastic de schimbătoare. Ca şi marii cântăreţi de rock and roll din zilele noastre, gheişele erau reginele unei culturi populare, creată de, cu şi pentru oameni; atât de subversivă, încât şogunatele (guvernele din acele timpuri) pierdeau o mulţime de timp încercând să reprime fenomenul sau, cel puţin, să-l ţină sub control. Mulţi dintre scriitorii care au elogiat această cultură erau băgaţi din când în când la închisoare. Artiştii care lucrau stampe în lemn şi a căror operă ne este atât de familiară astăzi îşi câştigau existenţa făcând portrete ale curtezanelor, gheişelor şi actorilor kabuki, care, pentru societatea acelor vremuri, erau ce sunt posterele pentru noi.

Cât despre fascinantele curtezane şi năbădăioşii bărbaţi-gheişe, care erau bufonii bogaţilor musafiri, japonezii spun că ambele profesiuni au dispărut de cel puţin o sută de ani. Eu am descoperit altceva...

Dar gheişele din zilele noastre? Sunt foarte puţini japonezii care au cunoscut vreuna. Seara, străzile din Gion sunt pline de turişti japonezi, înarmaţi cu aparate de fotografiat şi camere de filmat, care aşteaptă răbdători să prindă în vizor o maiko care intră în fugă într-o ceainărie. Numai cei foarte bogaţi şi invitaţii acestora ajung să petreacă o seară în compania unei gheişe sau a unei maiko. Dar cine sunt aceste femei şi de ce fac ce fac? Partea a doua a cărţii tratează lumea gheişelor de astăzi – ritualurile şi obiceiurile din lumea gheişelor, cum se fardează şi cum se îmbracă şi cum învaţă să fie fermecătoare la petrecerile cu gheişe. Este o călătorie în căutarea ultimelor rămăşiţe ale unei tradiţii pe cale de dispariţie, în care am întâlnit câteva din aceste personalităţi pline de culoare şi le-am consemnat obiceiurile, povestirile, amintirile – prezentul şi trecutul lor.

Inevitabil, am realizat şi ce înseamnă să fii femeie în Japonia; care este hotarul dintre gheişe şi prostituate, dintre soţii şi gheişe; cine sunt bărbaţii care petrec în compania gheişelor. Aproape toţi cei care au imortalizat gheişe în nuvele, romane sau blocuri de lemn au fost bărbaţi. În puţinele scrieri şi picturi care au rezistat timpului şi au fost făcute de gheişe, acestea s-au reprezentat într-un mod cu totul diferit – nu ca sirene sau regine, ci ca femei cu picioarele bine înfipte în pământ.

În Japonia din vremurile de glorie ale gheişelor, relaţiile dintre bărbaţi şi femei erau complet diferite faţă de cele din Occident. Până de curând, toată lumea – cu excepţia celor din clasele cele mai de jos – se căsătorea prin aranjamente de familie. Scopul căsătoriei era de a crea o alianţă între familii; a te împotrivi familiei şi a te căsători din dragoste era ceva de neimaginat. Greu de crezut, dar adevărat, a te bucura de sex în compania propriei soţii era ceva şocant de indecent. Rolul relaţiilor conjugale se limita la a asigura continuitatea familiei prin copii. Cât despre plăcere, bărbaţii trebuiau să o găsească în altă parte.

Ca şi în Franţa, încă nu este considerat un păcat să ai o soţie care îngrijeşte de casă şi de copii şi o amantă sau două cu care să te bucuri de conversaţie intelectuală şi de plăcere sexuală. După părerea bărbaţilor japonezi, rolul tuturor acestor femei este să-i alinte şi

să le satisfacă toate capriciile. Şi, bineînţeles, japonezele au învăţat cum să-şi folosească farmecele îmbrăcate în mătăsuri, pentru a-i avea pe bărbaţi la degetul mic. Pentru străini, Japonia poate părea o societate dominată de bărbaţi. Dar japonezele ştiu că adevărul e cu totul altul.

Am mai aruncat o privire şi asupra atitudinii japonezilor faţă de dragoste şi sex, atitudine necontaminată, până de curând, de noţiunea europeană de dragoste romantică, nici de moralitatea senzuală creştină. Este o cultură în care hedonismul, senzualitatea şi arta eroticului – care nu e acelaşi lucru cu sexul – s-au dezvoltat fără inhibiţii şi extrem de sofisticat. În lumea de vis a gheişelor, dragostea era interzisă, nu sexul sau plăcerea carnală.

Şi poate tocmai datorită faptului că dragostea era un tabu, aceasta a devenit o forţă deosebit de puternică şi devastatoare. În Japonia dinainte de apariţia gheişelor existau de secole femei care se pricepeau foarte bine să ţească o plasă a dragostei, în care să-i prindă pe bărbaţi...

I

CURTEZANE ŞI GHEIŞE

PRELUDIU

ARTA DRAGOSTEI

Iubim florile de cireş
Pentru că se ofilesc.
Dar, în această lume plutitoare,
Durează, oare, ceva?
Povestiri din Ise, Ariwara no Narihira (823-880)

Dealuri purpurii şi izvoare de cristal

Acum mai bine de o mie de ani, cu mulţi ani înainte să se vorbească de gheişe, trăia o femeie atât de frumoasă, de mândră şi de pătimaşă, încât nu a fost uitată niciodată. Este considerată cea mai frumoasă femeie a tuturor timpurilor, emblema frumuseţii feminine în Japonia. Se numea Ono no Komachi şi era doamnă de onoare la curtea împăratului Japoniei, la mijlocul secolului al IX-lea, prima perioadă a dinastiei Heian, care a durat din 794 până în 1195. A fost poetă şi o sirenă celebră a vremii sale, cu toate că povestea vieţii ei a fost mult înfrumuseţată odată cu trecerea timpului, prin adăugarea multor povestiri apocrife la puţinele date biografice cunoscute. Despre frumuseţea ei irezistibilă, ca şi despre tragicul ei sfârşit, s-au scris câteva piese pentru teatrul clasic Noh.

În perioada în care a trăit Ono no Komachi, capitala se mutase de curând la Nara, într-un loc cu o poziţie mai bună – o vale rotundă, înconjurată de dealuri împădurite şi cu râuri cristaline pe ambele laturi. Numele oficial era Heian-kyo – „Capitala păcii şi a liniştii". Poeţii îi spun „Oraşul dealurilor purpurii şi al izvoarelor de cristal", iar noi îl cunoaştem sub numele de „Kyoto".

În acel loc s-a înălţat un oraş de palate vopsite în roşu, temple cu coloane zvelte şi locuinţe spaţioase, din lemn şi cu acoperişuri de nuiele. Prinţii şi nobilii se plimbau pe bulevardele largi, pavate cu pământ bătătorit, pe sub umbra sălciilor plângătoare – în care cu boi, cu roţi imense şi superb decorate, şi asistaţi de servitori călare,

îmbrăcaţi în livrele. Sub conducerea împăratului şi a atotputernicilor lui miniştri din familia Fujiwara, ţara s-a bucurat de trei secole de pace şi prosperitate. Pentru sclifosiţii aristocraţi de la curtea Heian, această perioadă a însemnat un timp liber infinit, în care singura lor preocupare era să caute arta, frumuseţea şi iubirea. Îşi pierdeau timpul admirând luna, scriind poezii, combinând mirodenii de ars, jucând jocuri sofisticate şi transformând iubirea într-o formă de artă.

Splendidul rafinament al culturii lor s-a transmis, ca un ecou, de-a lungul timpurilor, mult după ce nobilii Heian au dispărut. Oamenii priveau cu nostalgie spre vremurile când cel mai rău lucru ce se putea întâmpla cuiva era să comită o gafă socială sau să scrie o poezie proastă. Iar când, peste secole, bărbaţii au început să caute lumi alternative, în care să poată evada din cotidian şi să se imagineze nobili ai plăcerilor, curtezanele şi gheişele au fabricat visuri pe care le vindeau, după modelul culturii de seră a prinţilor Heian.

Lady Komachi îi aducea pe nobili în pragul nebuniei. Potrivit legendei, avea plete lungi şi negre ca pana corbului, care cădeau în cascadă până la călcâie, o faţă ca un boboc de floare şi sprâncene desenate în formă de lună nouă. Aluneca prin sălile parfumate cu lemn de cedru, îmbrăcată cu mai multe robe de damasc şi voal – puse una deasupra celeilalte – fără a lua în seamă miile de scrisori de dragoste care formau adevărate covoare în toate încăperile.

Dar nu era vorba doar de un chip frumos. Femeia era extrem de inteligentă şi de cultivată, avea o minte puternică şi inflexibilă – femeia pasiunilor arzătoare despre care a scris o *waka* (poezie minusculă şi fermecătoare, alcătuită din doar treizeci şi una de silabe), citită şi îndrăgită chiar şi în zilele noastre.

Despre nestatornicia dragostei bărbaţilor a scris:

În lumea aceasta,
Floarea inimii bărbatului
Este ceva care se ofileşte
Fără a da vreun semn.

Spre deosebire de fecioarele Europei Medievale, care aşteptau pasiv pe cavalerul în armură strălucitoare să vină şi să le curteze, Komachi ardea de pasiune vulcanică:

În noaptea asta fără lună,
Nu pot să-l întâlnesc.
Mă trezesc plină de dor –
Simt cum îmi plesneşte pieptul
Şi inima îmi arde ca o flacără.

Komachi era disponibilă numai pentru bărbatul care se dovedea demn de ea. Pentru cel care a iubit-o cel mai mult, Fukasaka no Shi'i no Shosho, comandant în garda imperială, a născocit cel mai cumplit chin. Bărbatul trebuia să vină la ea acasă timp de o sută de nopţi şi să doarmă afară, pe o bancă folosită la susţinerea oiştii şaretei ei – şi asta doar pentru ca femeia să se gândească, eventual, la propunerile lui. Noapte de noapte, bărbatul îşi sufleca pantalonii de mătase apretată, îşi trăgea pe ochi pălăria înaltă sau îşi punea o pălărie ţărănească din împletitură de nuiele şi cu boruri largi, îşi arunca pe umeri o pelerină de ploaie şi o pornea spre casa iubitei. Ferindu-se de paznicii de noapte şi de gărzile de la bariere, mergea prin vânt, ploaie sau zăpadă, făcea o crestătură pe bancă şi îşi petrecea noaptea acolo, tremurând. Trecuseră nouăzeci şi nouă de nopţi şi, când se iviră zorile ultimei zile, bărbatul muri – de inimă rea sau, poate, datorită condiţiilor vitrege de afară.

Pentru cruzimea din inima ei, Komachi a avut parte de cea mai crudă pedeapsă – pierderea frumuseţii. În loc să moară tânără şi frumoasă, ca Elena din Troia sau Cleopatra, a trăit o sută de ani. După moartea căpitanului Shosho, a fost alungată de la curte cu lovituri de picior şi şi-a sfârşit zilele cerşind şi cu mintea zdruncinată. În legendele populare şi în piesele de teatru Noh, Komachi este prezentată ca o cotoroanţă extrem de bătrână şi urâtă, urmărită permanent de fantomele bărbaţilor care au murit din dragoste pentru ea. Ca şi floarea de cireş, frumuseţea este trecătoare şi acesta este lucrul care conferă poveştii vieţii ei un aer emoţionant. Frumuseţea femeilor îi poate aduce pe bărbaţi în pragul nebuniei, îi poate ucide dar, în final, aceştia se răzbună – astfel de femei mor bătrâne şi singure. Sfârşitul tragic al lui Komachi a făcut din ea precursoarea ideală a gheişelor. Ca şi ea, acestea au ajuns să fie privite ambivalent. Erau nişte sirene atât de frumoase, încât bărbaţii nu le puteau rezista şi a cădea în mrejele lor sau a te îndrăgosti de ele însemna să faci curte nenorocirii. Cel puţin în poveste, dacă nu şi în viaţa reală, Komachi a trebuit să fie pedepsită pentru puterile ei malefice.

Cam în aceeaşi vreme în care Komachi frângea inimi, un tânăr nobil, pe nume Ariwara no Narihira (823-880) făcea ravagii în inimile japonezelor de la curte şi din ţară. Dacă ea a fost o adevărată femeie fatală, el a fost iubitul ideal al tuturor timpurilor, fermecător, sensibil şi plin de pasiune. În volumul său de proză şi poezie *Povestiri din Ise*, întreaga sa viaţă – dacă e să-l credem – a fost centrată exclusiv pe aventuri galante.

Încă din fragedă tinereţe, a început o relaţie de amor cu una din concubinele împăratului, punându-se astfel în mare pericol; ca şi pe ea, de altfel. Când povestea a fost descoperită, el a fost exilat, iar ea închisă şi torturată. Dar el a găsit o modalitate de a se strecura în închisoarea în care era ţinută iubita lui şi îi cânta acolo din fluier şi din gură. Astfel, cei doi au putut să facă schimb de poezii, lucru esenţial într-o poveste de dragoste de pe vremea aceea. Mai târziu, Narihira a sedus-o pe Vestala Fecioară a Marelui Altar din Ise, îndeplinind deflorarea rituală a acesteia şi încălcând astfel ritualul tabu al vremii. Făcea ce vroia cu orice femeie, de la consoartele imperiale până la femei de nouăzeci şi nouă de ani, care tânjeau după o noapte de dragoste petrecută cu el, dar şi cu multe altele, cărora le-a plâns pe umăr.

Frumuseţea şi şarmul său îl făceau irezistibil. Dar calitatea care îl singulariza a fost talentul de a scrie poezii care îţi sfâşiau inima.

Pentru fiecare din multitudinea de femei cu care a avut aventuri amoroase, a scris despre dragoste ca şi cum ar fi fost într-adevăr îndrăgostit. Poeziile pline de pasiune – tot din treizeci şi una de silabe – pe care le-a scris Narihira au avut un rol important în stabilirea convenţiilor prin care se exprimau sentimentele.

Mă plimb uimit
Prin întunericul dens al inimii.
Tu, care cunoşti lumea iubirii, decide:
Dragostea mea e reală sau doar un vis?

Cultul frumuseţii

Dragostea devenea o formă de artă. Mai mult decât dorinţa carnală sau pasiunea distrugătoare, era o ocazie de a pune penelul pe hârtie şi de a imortaliza momentul într-o nestemată literară.

Războiul fiind doar o amintire de demult, nobilii Heian îşi puteau permite să pornească în căutarea frumuseţii şi a dragostei. În timp ce

țăranii asudau din greu să cultive orezul cu care să-i hrănească, ei au creat o cultură sterilă, decadentă și plină de promiscuitate, care a atins apogeul la o sută de ani după ce Komachi și Narihira și-au epuizat aventurile amoroase.

Ca și Komachi, femeile din societatea Heian știau să vorbească frumos, erau cultivate și bine educate și știau să compună o poezie plină de ironie, sau să dea un răspuns înțelept. Una dintre ele – Murasaki Shikibu, este autoarea primului roman al lumii „Povestea lui Genji", scrisă în jurul anului 1000 și care relatează aventurile romantice ale carismaticului prinț Genji. O mare parte din aceste femei ținea jurnale intime, în care își nota extrem de detaliat gândurile și sentimentele, lăsându-ne moștenire relatări foarte intime despre viața aristocrației din acele vremuri.

Era o lume în care femeile își duceau viața departe de privirile bărbaților, ascunse într-un soi de separeuri în case neîncălzite și fără ferestre, lipsite aproape complet de lumină ziua, iar noaptea iluminate cu opaițe sau lumânări. Când bărbații veneau în vizită, erau primiți din spatele unor paravane traforate, îmbrăcate în draperii de mătase, iar când călătoreau în carele cu boi, erau ascunse privirilor de jaluzelele de la ferestrele închise – dar aveau grijă ca, printr-o deschizătură, să lase să fluture o mânecă de mătase fină, ca aluzie la frumusețea dinăuntru.

În această lume mică și pașnică, frumusețea și moda erau cele mai importante lucruri. Se întâmpla mult mai des ca o doamnă de la curte să fie criticată pentru lipsa de gust în alegerea culorilor îmbrăcămintei sale decât pentru numeroșii amanți pe care îi avea. Femeile din timpul dinastiei Heian purtau chimonouri de mătase – uneori chiar și douăsprezece în același timp, îmbrăcate unul peste altul, fiecare puțin mai scurt decât cel de dedesubt, aranjate în așa fel încât toate să fie vizibile la gât și la manșete și alese cu mare grijă, pentru a armoniza culorile în funcție de moda zilei.

Dat fiind că își petreceau cea mai mare parte a vieții în casă, tenul palid era considerat frumos. Își albeau tenul cu excremente de privighetoare pisate foarte bine (probabil că varul din ele avea efect decolorant; de altfel și astăzi, în Japonia se comercializează creme pentru față care au ca element organic aceste excremente). Își accentuau și mai mult paloarea feței cu ajutorul pudrei de orez, seminței de volbură și oxidului de plumb, cu toate că plumbul – pe care l-au folosit și gheișele de mai târziu – duce la îmbătrânirea

prematură a pielii. Pentru obraji, foloseau o pastă obţinută din petale de şofran, iar în mijlocul buzei inferioare puneau un punct de vopsea roşie, care dădea gurii un aspect de boboc de trandafir. Îşi rădeau sprâncenele şi le înlocuiau cu două puncte de cărbune cenuşiu, aşezate sus pe frunte, iar dinţii şi-i colorau în negru, cu o vopsea făcută din pudră de ristic şi fier, dizolvate în oţet sau ceai; pentru cei din perioada Heian, dinţii albi şi strălucitori arătau teribil de barbari.

Dar podoaba cea mai de preţ a femeilor din acea vreme era părul, care era purtat liber, lung şi lucios şi cădea în cascade negre până la pământ iar, uneori, se târa chiar pe jos, ca o trenă. Dar puţini bărbaţi aveau şansa să vadă de aproape rezultatul tuturor acestor eforturi şi de multe ori încercau să dea la o parte paravanele sau se ridicau în vârful picioarelor, pentru a putea privi peste gard. Şi, uneori, erau răsplătiţi cu o imagine de o clipă a unei figuri micuţe, înfofolită în nenumăratele straturi de chimonouri şi cu o cascadă de plete negre şi lucioase.

Bărbaţii erau palizi, bondoci şi efeminaţi. Şi ei îşi pudrau faţa şi îşi înnegreau dinţii, se mândreau cu nişte smocuri minuscule de păr, pe post de barbă, şi se parfumau din belşug. Când nu făceau studii de poezie şi scriere pictografică, îşi pierdeau timpul admirând luna sau pomii în floare, mergeau în excursii pentru a auzi primul cântat al cucului sau jucau un joc în care se întreceau făcând să plutească ceşti de saké pe apa râului. Dar cel mai apreciat talent era combinarea parfumurilor. Un joc favorit – jucat încă în cercurile japoneze rafinate – era ghicitul aromei, în care jucătorii trec din mână în mână un vas în care ard mirodeniile, aspiră fumul, ghicesc numele mirodeniilor şi, la sfârşit, votează pentru cea mai bună combinaţie.

Dar principala activitate era dragostea. Pentru bărbaţii din Heian-Kyo, drumul era liber. Evident, toţi erau însuraţi. Însă, după preceptele confucianiste care guvernau societatea, căsătoria nu era altceva decât un aranjament politic, pe care părinţii celor doi soţi îl făceau încă de pe vremea când aceştia erau copii, în scopul creării unei alianţe avantajoase între familii. De obicei, soţul şi soţia petreceau foarte puţin timp împreună şi deveneau intimi numai în vederea procreării. Dragostea şi căsătoria nu aveau nimic în comun, dar poziţia soţiei în vârful ierarhiei domestice trebuia respectată.

Pe lângă soţie, bărbaţii suficient de bogaţi şi influenţi pentru a-şi putea permite, aveau concubine – de la patru până la opt. Aceste

femei de rang înalt erau curtate conform procedurilor vremii şi abia pe urmă erau luate formal în căsătorie. În plus, nu exista nimic care să-l împiedice pe un bărbat bogat să aibă aventuri efemere cu soţiile sau concubinele altor bărbaţi, cu doamnele de onoare de la curte, cu femei din clase inferioare (cu care, evident, nu puteau încheia o căsătorie de formă) şi cu femei care vindeau plăceri. Promiscuitatea era chiar un lucru firesc. Bărbatul care era fidel unei singure femei era considerat o ciudăţenie şi i se spunea direct să-şi bage minţile în cap.

Dar nu promiscuitatea a fost cea care a făcut celebră perioada Heian (cu toate că a fost una dintre cele mai libertine societăţi din câte a văzut întreaga lume), ci îmbinarea artei şi a cultului frumuseţii cu iubirea. Modul de a face curte unei femei era extrem de ritualizat şi limitat strict de un cod al bunelor maniere.

Un nobil care auzea că o anumită doamnă e foarte frumoasă şi cu vino-ncoace, şi că avea un scris frumos, se aşeza la masa de scris şi compunea o *waka* pe care o scria apoi într-o caligrafie cât mai frumoasă, pe hârtie de mătase parfumată. Adăuga o rămurică de salcie, o floare de cireş sau prun, în funcţie de anotimp, rula hârtia şi o expedia prin mesagerul său personal. Când o primea, doamna cântărea cu atenţie scrisul, culoarea hârtiei, dar şi conţinutul filozofic al poeziei – toată lumea dorea să aibă relaţii numai cu persoane deosebit de rafinate. Pe urmă scria un răspuns. Între timp, domnul aştepta cu sufletul la gură să vadă dacă poezia pe care o va primi şi caligrafia în care va fi scrisă se ridicau la nivelul aşteptărilor sale.

Dacă schimbul de poezii era satisfăcător, bărbatul continua corespondenţa şi, eventual, aranja o vizită. Se strecura în casă pe întuneric şi se dezbrăca fără să aprindă vreo lumină, dădea la o parte cuvertura de mătase şi se strecura lângă doamnă, pe salteaua tare din pai de orez, după care, fără alt preambul, relaţia era consumată. Bine instruite, servitoarele se prefăceau că nu ştiu nimic de prezenţa lui, deşi – fiecare nobil având parfumul lui preferat – nu numai că ştiau că e un bărbat acolo, dar ştiau şi cine.

Domnul pleca înainte de ivirea zorilor şi, odată ajuns acasă, aşternea pe hârtie un poem „pentru dimineaţa de după", în care proslăvea răsăritul soarelui sau cântecul unui cuc ce anunţa ceasul despărţirii. La rândul său, doamna scria un răspuns şi, astfel, îşi comunicau prin poezii hotărârea de a continua relaţia, sau nu. Foarte des, problema nu era atât de pasiune adevărată, ci o ocazie

de a juca rolul partenerului părăsit, căutând noi şi elegante forme prin care să exprime eternele lamentări despre efemeritatea artei, vieţii şi frumuseţii.

O societate atât de sterilă şi decadentă nu putea să dureze la nesfârşit. Ciudatul şi minunatul oraş Kyoto a început să se dezintegreze cu mult înainte ca perioada Heian să se încheie. Capitala a început să fie atacată de bande de preoţi înarmaţi şi de mercenarii lor. Câmpurile din sudul şi vestul oraşului au ajuns maidane pe care colcăiau hoţi şi cerşetori, iar călătoriile în afara oraşului au devenit extrem de periculoase. Concentraţi permanent doar asupra poeziei, scrisului, combinării mirodeniilor, dansului şi băuturii, aşa-zişii conducători ai oraşului nu mai ştiau ce înseamnă să călărească un cal sau să mânuiască o sabie. Arta războinicului fusese demult uitată. Aşa că nu e de mirare că, în 1156, câteva clanuri rivale din provinciile de la graniţă au trecut oraşul prin foc şi sabie şi au preluat puterea. Capetele cu trăsături delicate ale ultimilor nobili din dinastia Heian au fost înfipte în pari şi etalate în tot oraşul.

A urmat o perioadă de patru sute de ani de instabilitate şi războaie. Din când în când, au mai fost izbucniri de activitate culturală, dar nimic durabil, până la începutul secolului al XIII-lea, când ţara s-a unificat şi pacea a fost instaurată.

Shirabyoshi – Dansatoarele

Chiar şi în perioada de glorie a promiscuităţii Heian, când nobililor nu le era greu să găsească o însoţitoare pentru noapte şi zburdau veseli dintr-un dormitor aristocratic în altul, existau prostituate care ofereau diverse plăceri. La un capăt al scării sociale erau prostituatele obişnuite, care rătăceau pe străzi, pe râuri, pe dealuri şi prin păduri – aşa-numitele „rătăcitoare", „femei din lumea visurilor" sau „femei pentru distracţie". La celălalt capăt, găseai profesionistele cultivate şi rafinate pe care noi, europenii, le-am putea numi „curtezane". Unele erau din familii bune, dar decăzute, altele erau celebre pentru frumuseţea, inteligenţa sau talentele lor. Bune muzicante, dansatoare şi cântăreţe, erau adesea invitate la petreceri, ca musafiri sau ca însoţitoare pentru aristocraţi. Aceste curtezane de înaltă clasă au fost înaintaşele gheişelor.

Cele mai cunoscute curtezane erau dansatoarele. Îmbrăcate în haine albe bărbăteşti, cu pelerine bărbăteşti şi cu săbii la cingătoare, cântau şi executau dansuri pe muzică ritmată, cu o încărcătură erotică dusă la extrem. Ca şi manechinele sau cântăreţii de rock din zilele noastre, erau considerate staruri şi alese să ţină companie celor mai influenţi bărbaţi ai ţării.

Cea mai cunoscută a fost Shizuka Gozen, concubina lui Yoshtsune, un erou al secolului al XII-lea. Din păcate, Shizuka este, probabil, doar o eroină de legendă, dar marele războinic care a fost iubitul ei este într-adevăr o figură istorică importantă). Era renumită în întreaga ţară pentru frumuseţea ei, dar şi pentru forţa expresivă a dansului – atât de magic încât, odată, când ţara suferea de mai bine de o sută de ani de secetă, zeii au trimis ploaia, de îndată ce ea a început să danseze. Lucrul acesta nu este atât de extraordinar pe cât pare. În Japonia, dansul a început ca formă de implorare a zeilor, iar femeile de la altarele Shinto erau adesea o combinaţie de vrăjitoare şi prostituate. Peste secole, când au apărut primele gheişe, au pretins că frumoasa şi spirituala dansatoare a fost strămoaşa lor.

După alungarea decadenţilor nobili Heian, ţara a fost târâtă într-un război civil, dus de două clanuri de războinici care se băteau pentru putere. Războiul a luat sfârşit odată cu alungarea duşmanilor de către cei din clanul Minamoto, graţie câtorva victorii strălucite obţinute de un curajos general de doar douăzeci şi unu de ani, Yoshitsune (1159-1189), dintre care una a fost obţinută printr-un atac de cavalerie pe nişte stânci foarte abrupte, într-un loc de lângă oraşul Kobe de astăzi. Yoritomo, fratele vitreg mai mare al lui Yoshitsune, s-a autodeclarat primul conducător militar al ţării sau şogun – un termen care poate fi tradus cel mai fidel prin „generalisim". Dar, în loc să-i fie recunoscător lui Yoshitsune pentru ajutorul lui, s-a temut că fratele său se va folosi de popularitatea pe care o avea, pentru a-l îndepărta de la putere, aşa că a ordonat uciderea lui.

Yoshitsune a aflat de planul fratelui său şi a fugit din capitală, însoţit de câţiva oameni de încredere. Până aici, avem de-a face cu istorie, deşi, după moartea sa, au apărut multe legende care au înfrumuseţat călătoria plină de peripeţii şi moartea sa tragică. După cum spun legendele, a fost un cuceritor de inimi care a avut relaţii intime cu nu mai puţin de douăzeci şi patru de femei. Dintre

acestea, a luat cu el unsprezece – şase de viţă nobilă şi cinci dansatoare, printre care şi pe Shizuka, favorita sa. Dar curând şi-a dat seama că femeile îi încetineau fuga, aşa că le-a trimis înapoi, chiar şi pe Shizuka, cu toate că aceasta era însărcinată.

Povestea spune că Shizuka a fost trădată de însoţitorii care trebuiau să o păzească, dar a reuşit să găsească drumul înapoi, în Kyoto, unde a fost arestată şi dusă la curtea lui Yoritomo. Acolo a fost întrebată despre direcţia în care se îndrepta Yoshitsune. Dar, cum era nu numai frumoasă ci şi inteligentă – două caracteristici care, peste ani, vor constitui armele forte ale gheişelor – femeia a refuzat să spună ceva. Dar răul cel mare abia acum urma să se producă. Aflând că e însărcinată, crudul Yoritomo a ordonat ca, în cazul în care pruncul va fi băiat, să fie ucis. Nu îşi putea permite să lase un fiu al lui Yoshitsune în viaţă. De-abia ieşise pruncul din pântecele mamei sale, că servitorii i l-au smuls din braţe, l-au dus la râu şi i-au zdrobit capul de o stâncă.

Dar, înainte de a o elibera pe Shizuka, Yoritomo a ţinut neapărat să o vadă pe cea mai cunoscută dansatoare, dansând la curtea sa. Fără să ţină seama de sentimentele femeii, a dat ordin să vină şi să danseze în faţa lui. Shizuka a refuzat, dar mai târziu a fost convinsă să danseze pentru implorarea zeilor, la altarul Hachiman.

Când şi-a dat seama că fusese înşelată şi că Yoritomo o privea de după nişte jaluzele, femeia a spus că nu poate dansa fără un acompaniament bun. Trei nobili de la curte au făcut un pas înainte – toţi buni muzicanţi. Unul purta o tobă din lemn de santal, acoperită cu piele de capră pe care erau legate şase corzi; altul, o pereche de talgere din argint, împodobite cu crizanteme de aur, agăţate de o sfoară multicoloră, pe care omul le agita şi scotea nişte sunete ca un bâzâit de insecte; al treilea, celebrul şi chipeşul Hatakeyama, avea un fluier lung, de bambus.

Shizuka nu mai avea nicio scăpare – trebuia să danseze.

Dansul ei legendar este încă executat pe scenele japoneze. Îmbrăcată într-un costum superb, din damasc de China, pus peste fuste lungi, albe, care se învolburau ca o trenă în jurul picioarelor, şi cu un fel de mantie, cu mâneci lungi şi bogate, brodate cu diamante, cu părul lung până la pământ înnodat lejer în creştet, femeia îşi desfăcu evantaiul de un roşu-aprins şi făcu un pas înainte. Execută mai întâi un dans erotic shirabyoshi (de la care şi-au luat numele dansatoarele),

cântând şi dansând cu atâta graţie şi frumuseţe, încât toţi cei de faţă rămaseră ca vrăjiţi. Pe urmă – când fu sigură că îi are pe toţi la degetul mic – izbucni într-un cântec de dragoste sfidător, cântând cu patimă despre Yoshitsune şi despre dorul ei de el şi exprimându-şi bucuria că acesta a reuşit să scape cu bine din mâinile lui Yoritomo. Acesta era sfâşiat între furia faţă de acest afront şi plăcerea de a asculta minunata voce. Dar cum, la urma-urmelor, Shizuka era doar o femeie fără apărare, a fost convins să o lase să plece nepedepsită.

Shizuka avea numai optsprezece ani. Când a ajuns în Kyoto, şi-a tăiat pletele minunate, s-a ras pe cap şi s-a călugărit. Legenda spune că a murit de durere, un an mai târziu. Şi lui Yoshitsune i s-a dat de urmă şi a fost ucis.

1

LUMEA VISURILOR

Trăim doar o clipă şi pierdem timpul în plăceri cu lună, zăpadă, flori de cireş şi frunze de arţar. Cântăm, bem saké, mângâiem şi suntem mângâiate şi plutim, plutim. Nu ne pasă dacă nu avem bani şi, în adâncul sufletelor noastre, nu suntem niciodată triste. Suntem ca plantele duse de curentul râului; acesta este ukiyo – Lumea Visurilor.

„Poveşti din Lumea Visurilor", Ryoi Asai, aprox. 1661

Muzica unor vremuri apuse

Auzisem de *tayu*, chiar dinainte de a ajunge la Kyoto. După cât putusem eu să înţeleg, acestea nu erau gheişe, ci ceva mult mai minunat, nişte vestigii ale unor vremuri demult apuse. Şi mai rămăseseră foarte puţine – cinci sau şase. La o serată ţinută la Ambasada Suediei din Tokyo, am întâlnit o creatoare de modă, veterană, Junko Koshino, o femeie micuţă, dar impunătoare în acelaşi timp.

– Aveţi de gând să faceţi un studiu despre gheişele din Kyoto? m-a întrebat. În cazul acesta, trebuie neapărat să mergeţi la Wachigaiya, să le vedeţi pe *tayu*.

Şi mi-a luat din mână telefonul mobil, l-a sunat pe proprietarul localului, mi-a rezervat un loc şi i-a recomandat să mă trateze bine.

Mă gândeam că Wachigaiya e un fel de casă a gheişelor, într-un cartier care se chema Shimabara; dar, pe harta oraşului Kyoto, nu am găsit niciun Shimabara. Am luat un taxi şi mă întrebam unde Dumnezeu merg. Abia mai târziu am aflat că Shimabara fusese cândva cel mai strălucitor cartier de gheişe, cu licenţă şi ajutor financiar din partea guvernului.

După ce am trecut printr-un labirint de străduţe de periferie, mărginite de magazine mici şi amărâte, am ajuns la o intrare din lemn masiv, deasupra căreia trona o salcie înaltă. Întreaga construcţie se găsea în interiorul unui mal de pământ, cu un gard de bambus

deasupra, apărat de un acoperiş din ţigle strălucitoare şi porţi enorme, deschise larg, iar în faţă se afla un butoi uriaş de apă, acoperit de muşchi. Era o priveliştе ca de pe alt tărâm – intrarea unui splendid castel medieval dintr-un film de Kurosawa, aruncată în mijlocul unui cartier orăşenesc dărăpănat.

– Shimabara, anunţă taximetristul, în timp ce ne strecuram prin poarta îngustă.

Pe partea cealaltă se vedeau străzi şi mai neîngrijite, mărginite de nişte căsuţe greu de descris. Dar, într-un colţ, pe tot spaţiul dintre două străduţe, se înălţa o clădire asemănătoare cu o veche staţie de poştalion, construită din bârne şi contraforturi groase şi înnegrite de vreme – Wachigaiya. Holul imens de la intrare avea un tavan înalt cât trei etaje, cu căpriori negri de fum şi uşi de lemn care scârţâiau în balamalele vechi.

Mr. Takahashi, proprietarul – jocheu şi mare amator de aşternut – era, după cum am aflat, un distins actor şi dansator. Mi-a arătat casa, m-a dus la bar şi mi-a oferit ceva de băut, după care mi-a arătat fotografii de-ale sale, îmbrăcat în femeie, în *Nihon buyo*, forma tradiţională de dans a gheişelor şi a actorilor kabuki.

Clădirea evoca o perioadă de un lux extraordinar. Pereţii sălilor pentru banchete erau în calcio-vecchio cu un desen din frunze de arţar, geamurile ferestrelor erau cizelate cu acid, obloanele aveau adevărate dantele din traforaj, iar tapetul de pe panourile uşilor era pictat cu o artă desăvârşită. Într-una din camere, pe un cadru de bambus, era atârnat un chimono de curtezană – un adevărat tablou. Era matlasat la poale, iar pe mătasea de un purpuriu-aprins erau brodate două personaje care dansau, îmbrăcate în multitudinea de robe din perioada Heian, roz, bleu-pal, portocalii, albe şi aurii.

Takahashi-san mi-a povestit că Wachigaiya era în proprietatea familiei sale de generaţii. Casa a fost construită acum trei sute de ani, pentru a găzdui curtezane de cel mai înalt rang, înaintaşele gheişelor. În vremea lor de glorie, acestea fuseseră concubine şi curtezane ale prinţilor de la curtea imperială. Spre deosebire de alte curtezane, lor li se permitea să intre în palat, iar în timpul liber, prinţii se duceau călare sau purtaţi în palanchine, să se distreze în celebrele cartiere ale plăcerii din Shimbala. Astfel, încetul cu încetul, am început să pun cap la cap povestea curtezanelor şi a cartierelor plăcerii – lumea în care îşi au originea gheişele.

Domnul Takahashi mi-a spus că gheişele erau specializate în cântatul la şamisen, vocal şi la diferite tipuri de tobe. *Tayu*, însă, cultivau alte forme de artă, poezia waka, ceremonia de ghicire a combinaţiei de mirodenii, cântatul la şamişen şi la ţitera tradiţională – *koto* – şi ceremonia ceaiului. M-a întrebat dacă nu mi-ar plăcea să cunosc o *tayu*. Cum Hanakoto urma să se producă în faţa unui grup de directori ai televiziunii Fuji, puteam să vin mai devreme, să stau de vorbă cu ea şi pe urmă să văd spectacolul. Bineînţeles că am acceptat imediat.

Aşa că, peste câteva săptămâni, eram din nou la Wachigaiya şi aşteptam cu nerăbdare să apară *tayu*. În sfârşit, o nălucă de basm, minionă, a intrat pe nesimţite în încăpere. Era greu de crezut că sub maldărul de chimonouri puse unul peste altul se află o fiinţă vie. Faţa îi era albă ca varul, sprâncenele şi ochii erau subliniaţi cu negru, iar buza de jos era ca un bujor roşu. Părul pieptănat în onduleuri imense şi la fel de voluminos ca o perucă de pe vremea Restauraţiei susţinea o podoabă de cap uriaşă, împănată cu piepteni de baga, ace de păr din argint, flori şi frunze de mătase, ornamente-pandant din sidef, şiraguri de coral şi bucheţele de flori cu frunze aurii.

Chimonourile pe care le purta erau antice şi extrem de scumpe. La gât avea un guler gros din brocart bej, brodat cu irişi. Deasupra lui venea un chimono roşu, cu tiv matlasat, care atingea podeaua şi se legăna în mers, iar peste acesta o mantie superbă din mătase neagră şi groasă, brodată cu flori strălucitoare din fir de aur, care se învolbura în jurul picioarelor, ca o trenă. Obiul – confecţionat dintr-un minunat brocart portocaliu era brodat cu crizanteme şi frunze de arţar din fir de aur – avea panglicile legate în faţă, într-un nod enorm, ale cărui bucle şi capete atârnau până la genunchi. Aveam să aflu că acest nod era simbolul disponibilităţii fetei. Teoretic, poate fi deznodat – dacă eşti suficient de bogat şi de norocos pentru a ţi se da voie.

– Podoaba de cap cântăreşte cinci kilograme, iar costumul treizeci, preciză mândru domnul Takahashi.

Tayu îngenunche lângă mine şi începu să-şi aranjeze fustele. Sub mască se afla un chip de spiriduş obraznic, cu un nas minuscul şi o bărbie ascuţită. Am întrebat-o de câţi ani e *tayu* dar, când fata a început să vorbească, am rămas cu gura căscată – avea dinţii înnegriţi. Era ceva macabru, parcă mă uitam într-o gaură neagră.

Mi-a spus că de patru ani, că are douăzeci şi patru de ani şi că o interesează stilurile deosebite de muzică şi dans pe care le executau *tayu* şi care erau foarte diferite de dansul şi muzica din tradiţia gheişelor. Mi-a mai spus că e fascinată de istoria şi tradiţiile *tayu*, dar şi de poveştile vieţii marilor *tayu* de altădată. Îi plăcea lumea în întuneric şi umbra în care au trăit *tayu*. Mi-a spus că, după părerea ei, era mult mai *shibui* decât tradiţiile gheişelor. Termenul *shibui* care, literal, înseamnă „astringent" sau „sobru", evocă starea de spirit pe care ţi-o transmit aurul vechi, umbrele mişcătoare şi rugina.

Ascultam şi încercam să nu bag în seamă puţul negru din mijlocul feţei. Mi-a mai spus că – aşa cum bănuisem – e doar o fată modernă care are o slujbă. De fapt, am auzit de o *tayu* – poate că era vorba chiar de ea – care venea la lucru cu motocicleta, iar când îşi termina programul se întorcea la prietenul care o aştepta în modernul ei apartament. Alta, mai tradiţională, a trăit ani de zile cu un *danna*, un bărbat mult mai în vârstă decât ea, care o susţinea financiar, îi decora şi mobila apartamentul şi îi plătea cheltuielile cotidiene. Evident, cele de azi nu sunt curtezane adevărate; dar în mod sigur nu sunt de vânzare, nici măcar pentru cei care îşi permit să ofere sume fabuloase. Ele nu fac altceva decât să încerce să păstreze o tradiţie demult uitată.

În salon, invitaţii aşteptau aşezaţi pe jos, cu picioarele încrucişate. Femeile stăteau pe genunchi, cu un aer de modestie pudică. Se lăsase întunericul. Încăperea era iluminată de lumânări uriaşe, fixate în sfeşnice înalte, aurii, care scoteau un fum gros. De-abia vizibil în penumbra unei nişe, era un sul de hârtie, vechi, pe care fusese pictată o poezie, cu o măiestrie desăvârşită.

Tayu dispăruse. În locul ei apărură două *kamura* – fetiţe asistente – îmbrăcate în chimonouri, cu feţişoarele rotunjoare vopsite în alb şi buza de jos în roşu. În foşnetul mătăsurilor şi în clinchetul clopoţeilor care le atârnau de mâneci, se aşezară cu un aer grav în genunchi. Lumânările sfârâiau şi fumegau. Invitaţii aşteptau plini de nerăbdare.

Atunci îşi făcu *tayu* apariţia în pragul uşii, ca o arătare din alte vremuri. Se transformase într-o adevărată vrăjitoare. Distantă şi mândră, nu spunea nimic, nu zâmbea, nici măcar nu se uita la invitaţi. Rolul ei era să fie privită, nu să privească. În timp ce intra graţios în încăpere, legănându-şi cu îndrăzneală trena grea,

matlasată, a chimonoului, la mâneci şi la tiv se întrezăriră câteva din chimonourile de dedesubt.

Îngenunche solemn între cele două fetiţe, luă de pe masă un bol mic din lac roşu, plin cu saké, şi îl duse la gură. Imediat, fetiţele începură să servească oaspeţii cu boluri de ceai verde aburind, după care *tayu* luă un *kokyu* – un instrument asemănător cu un mic şamisen, cu placa de bază pătrată şi gât lung, şi şi-l aşeză pe genunchi. Pe urmă luă în mână un arcuş cu coardele atât de puţin întinse încât aveai impresia că nu ar fi putut produce vreun sunet şi îl trecu peste corzile *kokyului*, atingând-o uşor pe fiecare şi scoţând din ele o melodie ca un scârţâit uşor. Erau nişte sunete de un arhaism extraordinar, care făcea să ţi se ridice părul de pe ceafă şi te ducea cu secole înapoi în timp, într-o perioadă în care desfrânaţii şi filfizonii îşi tocau averile în locuri ca acesta. În sfârşit, *tayu* se ridică în picioare şi începu să danseze cu mişcări majestuoase şi uluitor de lente, în timp ce eu şi oaspeţii o priveam fermecaţi, din umbră.

Dar ceea ce era cel mai incitant – şi care nu se poate uita niciodată – e că, sub nenumăratele straturi de brocart şi mătase, picioarele minuscule ale fetei erau goale. Se iţeau de sub poalele grele, relevând că, sub faţa vopsită, sub exorbitanta podoabă de cap şi sub cele trei chimonouri de dedesubt şi cele patru de deasupra, se găsea o femeie în carne şi oase. Probabil că, în vremurile de demult, acest lucru era şi mai excitant – dacă cineva stătea să se gândească la asta. Pentru că, pe vremea aceea, cu tot rafinamentul somptuos al robelor brodate cu peisaje superbe, al catifelelor şi al aşternuturilor de damasc, curtezanele nu erau stăpânele propriului lor trup. Erau doar simple sclave, bunuri de patrimoniu, care puteau fi cumpărate şi vândute.

Renaşterea în Japonia

Cel care sosea în Kyoto la începutul secolului al XVII-lea se trezea antrenat de mulţimea de pe străzi, spre cartierul de distracţii de peste râul Kamo, care se întindea până la porţile altarului Yasaka, aflat la poalele Dealurilor de Est. Una din principalele atracţii era zona stabilimentelor, înţesată de ceainării şi taverne în care femeile – care peste un secol vor fi cunoscute sub numele de „gheişe" – vindeau ceai şi saké şi, ocazional, îşi distrau clienţii cu cântece şi

dansuri, şi poate chiar mai mult, în funcţie de cât de plină le era punga. Ici şi colo, pe scene montate în aer liber şi cu acoperiş de lemn, grupuri de femei dansau în acompaniament de şamisen sau flaut, în timp ce spectatorii lungiţi pe covoare de pâslă sau pe platforme joase de lemn se îndopau cu mâncăruri aduse de acasă.

Kyoto era capitala oficială a ţării şi, alături de Osaka, oraşul afacerilor mercantile, era un mare centru comercial şi cultural. Artiştii vremii i-au pictat pe oameni îmbrăcaţi în haine de gală, dansând pe străzile dintre templele vopsite în roşu şi casele de lemn cu acoperişuri de ţiglă şi îmbulzindu-se să vadă spectacole de dans, muzică şi formaţii de tobe. Dincolo de gardurile de şipci care înconjurau scenele, se văd tarabe la care se vinde mâncare. Între garduri, femei în chimonouri somptuoase, bărbaţi cu pălării de nuiele sau samurai încinşi cu săbii şi chiar şi câţiva portughezi cu gulere imense, nasuri borcănate şi pălării înalte, stau în picioare şi urmăresc spectacolul.

Oamenii puteau căsca gura la marionete, la luptători, la jongleri şi la înghiţitori de săbii, puteau râde de clovni şi de comici, puteau admira animalele rare din cuşti, îşi puteau încerca îndemânarea la aruncatul la ţintă sau îşi petreceau ziua cântând şi dansând. Găseai acolo tot ce îţi dorea inima, distracţie şi amuzament pentru tot restul zilelor. Era o adevărată Mecca a distracţiilor, un carnaval medieval non-stop, care l-ar fi încântat chiar şi pe Chaucer.

După mai mult de patru sute de ani de războaie şi instabilitate, oamenii aveau parte, în sfârşit, de o pace cum nu se mai văzuse de pe vremea decadenţilor aristocraţi ai dinastiei Heian. Japonia era de nerecunoscut. În timp ce samuraii se băteau în sângeroasele lor războaie, Kyoto a fost incendiat până la temelii de câteva ori. Acum toate acestea se terminaseră. Ţara fusese unificată şi oamenii puteau să se dedice prosperităţii şi artelor păcii. Era începutul unei extraordinare renaşteri.

Cel căruia i se datorează totul este marele general Ieyasu Tokugawa, care l-a învins pe ultimul lord al războaielor, în octombrie 1600, în bătălia de la Sekigahara, şi care s-a autoproclamat şogun şi conducător al întregii Japonii în numele împăratului. Şi-a ales ca reşedinţă un mic sat pescăresc din Edo, într-o zonă cu mlaştini şi râuri, unde, zece ani mai târziu, a construit un castel, ca sediu al administraţiei militare. Treptat, castelul a crescut în mărime şi importanţă, pentru ca, până la urmă, să devină marea metropolă Tokyo.

Hotărâţi să nu mai lase ţara să ajungă vreodată într-o situaţie de război civil, Tokugawa şi succesorii săi au început să îngrădească populaţia cu un sistem de control rigid. Printre alte măsuri, ei au închis ţara de lumea de dincolo de hotarele ei, ca nu cumva să pătrundă idei subversive, care ar fi putut afecta echilibrul delicat pe care îl construiseră cu atâta greutate. Străinilor, în special catolicilor, nu li se permitea să intre în ţară, iar japonezilor să iasă din ea. Oricine încălca aceste dispoziţii era pasibil de pedeapsa cu moartea. O singură fereastră a rămas deschisă – îndepărtatul port din sud Nagasaki, în care joncile chinezeşti îşi descărcau mărfurile şi unde li se permitea să-şi desfăşoare negoţul câtorva protestanţi olandezi. Aşa că, în următorii două sute cincizeci de ani, japonezii şi-au dezvoltat o cultură şi un mod de viaţă unice, ferite aproape în totalitate de influenţe străine.

Pentru a crea o societate cu ordine stabilă, în care să nu existe loc nici pentru cea mai mică posibilitate de răzvrătire şi nesupunere, şogunatele au adoptat ca filosofie de stat neoconfucianismul, aşa cum fusese explicat de Chu Hsi, un filosof chinez din secolul al XII-lea. Cu rigidul său cod al comportamentului şi accentul pus pe ierarhie şi respect faţă de autorităţi, confucianismul dăduse culoare societăţii japoneze timp de secole, împreună cu credinţele austere ale budismului şi cu practicile pline de viaţă ale şintoismului. Sub guvernarea celor din familia lui Togukawa, acesta a devenit baza oficială a guvernării şi codul etic pentru toate păturile sociale. Teoretic, după perioada Togukawa, a avut loc o schimbare, dar multe din atitudinile bine înrădăcinate sunt în vigoare chiar şi în zilele noastre.

Societatea era împărţită în clase rigide, fiecare guvernată de un set de legi proprii. Au fost decretate legi care specificau ce poate şi ce nu poate să îmbrace fiecare clasă, ce să mănânce, cum trebuie să se pieptene, unde au voie şi unde nu au voie să locuiască, cu cine se pot căsători şi cum trebuie să-şi decoreze locuinţa.

În vârful ierarhiei se aflau *daimyo*, prinţi de provincie care erau stăpâni absoluţi pe domeniile lor, dar trebuiau să jure credinţă faţă de şogun. Urmau samuraii, clasa militară care devenise extrem de numeroasă în timpul războaielor şi care acum funcţiona ca armată, poliţie şi administraţie publică a noului sistem. Trăiau în garnizoane, primeau stipendii şi aveau voie să poarte două săbii. Li se permitea

- cel puţin teoretic – să-şi încerce lamele ascuţite-brici ale săbiilor pe gâtul oricărei persoane aflată pe o treaptă inferioară lor, care nu le plăcea.

Imediat sub samurai se găseau fermierii; aveau un rang atât de înalt, pentru că răspundeau de cultivarea orezului care era alimentul de bază al tuturor, deşi adevărul e că duceau o viaţă de mizerie. Aceştia erau urmaţi de meşteşugari, care şi ei produceau. Pe ultima treaptă se aflau negustorii şi comercianţii, despre care se spunea că nu produceau nimic, ci treceau numai mărfurile din mâinile producătorilor în ale celorlalţi, reţinându-şi însă un profit bunicel. Drept care erau consideraţi nişte paraziţi, care nu aveau nici cea mai mică valoare. Bineînţeles că, în realitate, erau absolut esenţiali pentru viaţa de la ţară, ei asigurând transportul mărfurilor din provincie şi vânzarea lor în oraşe.

În practică, oamenii erau împărţiţi în două categorii – samuraii şi restul, luat la grămadă şi cunoscut sub numele de „orăşenii". Aşezarea negustorilor pe ultima treaptă a societăţii le crea însă mari probleme samurailor, care aveau mare nevoie – sau uneori doar şi le doreau – de mărfurile pe care le vindeau aceştia şi care îşi cheltuiau astfel repede solda amărâtă pe care o primeau. Solda samurailor era precis stipulată şi nu s-a mărit absolut deloc de-a lungul secolelor. Aşa se face că negustorii au început să-i împrumute cu bani pe samurai, apoi pe daimyo şi chiar şi pe şogun, devenind astfel din ce în ce mai bogaţi.

Graţie păcii instaurate de şogunat, ţara a început să prospere. Când se termină un război, toată mâna de lucru poate fi orientată spre producţie, artă, meşteşuguri şi comerţ, aşa cum s-a întâmplat după cel de-al Doilea Război Mondial; în perioada aceea a avut loc o explozie demografică. Or, mai mulţi oameni înseamnă o nevoie mai mare de hrană, dar şi o dezvoltare a culturii. Căutând să apuce şi ei o bucăţică din bogăţia care creştea tot mai mult, oamenii s-au îmbulzit în oraşele care se extindeau cu rapiditate.

Iar cei care au avut beneficiile cele mai mari de pe urma acestei situaţii au fost negustorii. Dar, indiferent cât de bogaţi erau, le era interzis să-şi folosească averea pentru a-şi îmbunătăţi statutul social – de exemplu, să facă alianţe matrimoniale cu familiile samurailor sau chiar să se mute într-un cartier de samurai. Şi, cu cât erau mai bogaţi, cu atât erau mai expuşi riscului ca guvernul să le confişte tot

ce aveau. Negustorii nu plăteau taxe, pentru că acest lucru le-ar fi acordat drepturi, numai că, din când în când, şogunatul găsea un pretext pentru a le confisca averea. Aşa că devenise o chestiune de bun simţ să-şi cheltuiască banii, cât mai mulţi şi cât mai repede, pe plăceri.

Mai existau câteva clase sociale, dar aflate atât de jos, încât sistemul de clasificare Tokugawa nici măcar nu le menţiona. Una dintre acestea era formată din trubaduri – călători, muzicanţi, prostituate ambulante, jongleri, comici, dansatori, vânzători ambulanţi de ceai şi saké şi chiar mari curtezane şi actori. Toţi erau cunoscuţi sub numele „oamenii de pe malul râului" şi – cu excepţia unora dintre curtezane, care erau destul de norocoase să aibă un protector – locuiau în ghetourile de pe malurile râurilor sau pe bancurile de nisip din mijlocul acestora, locuri considerate dincolo de hotarele oraşului şi, deci, nesupuse controlului guvernamental. Dar şi mai jos decât ei erau „neoamenii", majoritatea cerşetori sau cei care făceau munci pe care nimeni altcineva nu vroia să le facă.

Una dintre cele mai urgente sarcini ale noului şogunat a fost eradicarea viciului, care căpătase proporţii enorme în timpul anilor de război civil. Kyoto devenise un centru al prostituţiei, în care femei care îşi pierduseră soţii, călugăriţe itinerante şi fecioare de altar rămase fără slujbă împânzeau străzile. Mai erau şi mii de prostituate care îşi ofereau serviciile călătorilor, de-a lungul râului şi al drumurilor, în porturi şi în faţa altarelor şi a templelor, unde se adunau pelerinii. Iar problema a devenit extrem de acută la puţin timp după ce Ieyasu Tokugawa a instaurat pacea.

Senzuala doamnă din Izumo

Cauza tuturor necazurilor a fost o femeie care îşi spunea „Okuni din Izumo". În jurul lui 1603, când pacea de-abia fusese instaurată, aceasta şi-a deschis o scenă în aer liber, pe unul din bancurile râului Kamo şi a început să danseze acolo, împreună cu o trupă ambulantă de animatoare. Cei care o vedeau rămâneau electrizaţi. Populaţia, care trecuse prin două secole de război civil, era dornică de plăcere, de divertisment şi de femei frumoase, îmbrăcate în chimonouri de mătase. De la această Okuni şi de la dansul ei vor apărea, mai târziu, gheişele, cu combinaţia lor irezistibilă de farmec, amuzament şi erotism.

Vestea s-a răspândit cu repeziciune şi mulţimi de oameni coborau la malul râului, să o vadă pe Okuni dansând. Artiştii vremii au imortalizat-o dansând cu mişcări largi, acompaniată de cântăreţe, de un flautist şi de toboşari, în faţa unui public entuziasmat, format din samurai cu părul înnodat în creştetul capului, femei în haine lungi şi copii, care stăteau foarte aproape de scenă, sub nişte umbrele roşii, uriaşe.

Okuni pretindea că a fost fecioară de altar şi ghicitoare la Marele Altar din Izumo (de unde şi-a luat numele), deşi s-ar putea să fie vorba de o simplă invenţie a ei, pentru a se învălui într-un aer misterios. Oricare ar fi adevărul, a fost o dansatoare fantastică şi, evident, prostituată – pe vremea aceea, era unul şi acelaşi lucru.

O parte din dansurile ei erau adaptări după vechi dansuri populare, cum era dansul budistului care se roagă, în care Okuni se îmbrăca în haine preoţeşti, cu o pălărie neagră şi conică pe cap, pantaloni largi, negri, şi un clopoţel în mână, în care lovea cu un ciocănel. Alteori, se costuma în preot şintoist sau chiar imita un preot creştin, purtând în mâini un rozariu imens de aur.

Dar cea mai incitantă parte a spectacolului său era cea în care interpreta roluri de bărbaţi. Spectatorii aplaudau frenetic şi izbucneau în hohote de râs, când îşi făcea apariţia pe scenă sărind caraghios, îmbrăcată cu pantaloni de brocart şi vestă de blană. Îşi făcea cu vopsea o mustaţă ca a tinerilor care se plimbau ţanţoş prin oraş şi imita cum stau de vorbă cu o femeie dintr-o ceainărie, cum fac sluj pe lângă o curtezană sau cum au o întâlnire de amor la baia publică. Dansul lui Okuni nu era numai perfecţiunea întruchipată, ci şi o demonstraţie de amuzament erotic. A fost extraordinară, aşa încât a fost nevoie de un cuvânt nou, care să definească ce făcea ea – *kabuki*, de la verbul *kabuku*, care înseamnă „a se zbengui" sau „a se comporta neconform cu etica". Dansul senzual al lui Okuni este sămânţa din care a apărut şi s-a dezvoltat teatrul kabuki, dar şi lumea de vis a curtezanelor şi gheişelor.

Faima lui Okuni s-a răspândit în toată ţara. În 1607, ea şi trupa sa de femei au făcut un turneu la Edo şi a dat câteva spectacole cu public, la curtea şogunului. Apoi au apărut imitaţiile – trupe de prostituate şi curtezane care interpretau dansuri erotice şi farse de budoar, în toate marile oraşe. Apăruse deci lumea spectacolului, în care actriţele erau adevărate staruri. Dar, în timp ce ele imitau stilul de viaţă al doamnelor de la curte şi al orăşencelor, bărbaţii erau inte-

resaţi mai mult de trupurile decât de arta lor. Un contemporan scria: „Bărbaţii îşi tocau averile, unii uitau de părinţi, iar altora nu le păsa dacă mamele copiilor lor erau geloase..."

Nu era nimic rău în erotism. Dar şogunatul nu putea risca nimic, când era vorba de ordinea publică. Când bărbaţii au început să se bată pentru actriţe, s-a ajuns la concluzia că e timpul să se pună punct situaţiei. În 1628, după o încăierare, autorităţile au interzis femeilor să se mai producă în public. Dar era o lege extrem de greu de pus în aplicare, care a trebuit votată din nou, de nenumărate ori, în 1629, 1630, 1640, 1645, 1646 şi 1647. În sfârşit, directorul ultimului teatru ofensator a fost aruncat în închisoare şi femeile au dispărut de pe scenă, pentru a reveni abia peste două sute cincizeci de ani.

Alungate de pe scenele publice, o parte din dansatoare au început să practice prostituţia, cu sau fără licenţă. Altele şi-au găsit adăpost în locuinţe de samurai, unde dădeau spectacole particulare, sau predau muzica şi dansul. Un secol mai târziu, acestea din urmă se vor numi „gheişe".

Autorităţile interziseseră femeilor să mai apară pe scena teatrelor kabuki, dar nu spuseseră nimic de tinerii bărbaţi care jucau în astfel de teatre şi care, acum, se bucurau de mare popularitate. Spectacolele lor cuprindeau, printre altele, acrobaţii şi numere de jonglerie, iar cei mai frumoşi băieţi interpretau roluri de femei.

Dar, spre ghinionul autorităţilor, aceşti tineri frumoşi se prostituau şi ei. Locuiau în cocioabe amărâte în apropiere de malul râului, mai ales în zona Miyagawa-cho – acum unul din cartierele gheişelor – şi se foloseau de numerele pe care le executau, pentru a atrage clienţi. Majoritatea nu aveau nici cincisprezece ani – vârsta la care japonezii erau declaraţi adulţi – lucru care îi făcea, probabil, şi mai atrăgători.

Pentru preoţii budişti, care depuseseră jurământul de a nu se atinge de femei, era perfect acceptabil să-şi înece frustrările într-o astfel de companie şi să rămână şi cu conştiinţa curată. De asemenea, tinerii erau curtaţi şi de samurai, în rândul cărora homosexualitatea era considerată cea mai pură iubire. În orice caz, în această societate – în care noţiunea de păcat cu sensul de vinovăţie, pe care i-l dau creştinii, nu exista – dragostea era dragoste şi atât. Dragostea homosexuală şi cea heterosexuală erau considerate ca fiind cele două feţe ale aceleiaşi monede. Dar, din punctul de vedere al autorităţilor, erau la fel de periculoase pentru ordinea publică. Până la urmă, în 1652, odată cu moartea unui şogun care avea el însuşi

înclinaţii spre băieţii tineri şi frumoşi, această formă a teatrului kabuki a fost şi ea interzisă şi înlocuită de un kabuki interpretat de bărbaţi maturi, aşa cum este şi astăzi. Urmarea a fost că interpreţii de kabuki, curtezanele şi gheişele au format sâmburele unei noi clase sociale – demimondenii.

Viaţa domestică

Amuzamentul cel mare este că gheişele şi întregul cult al erotismului îşi au originea în structurile rigide ale confucianismului; oraşele plăcerii – înconjurate de ziduri înalte – care au devenit mai târziu centrul culturii triviale din Japonia au fost create cu acordul binevoitor al guvernului. Ca orice alt lucru din bine reglementata societate confucianistă a Japoniei secolului al XVII-lea, prostituţia trebuia organizată. Şi, cum o bună conducere cere un control total, turmele de prostituate au fost mânate în anumite locuri în care prostituţia era legală, continuând însă să fie ilegală oriunde altundeva. Împreună cu teatrul kabuki, stabilimentele de plăceri erau numite „locuri rău famate", în care populaţia de pe cele mai de jos trepte – dar şi alţii – se puteau duce să se refuleze şi să-şi exerseze instinctele primare. Dar, aşa rele cum erau, ofereau posibilitatea exercitării unor nevoi naturale, recunoscute de toţi.

Confucianismul impunea supunere oarbă în faţa autorităţii. În ţară, această autoritate era şogunul, care acţiona în numele împăratului. Acasă, era tatăl, căruia trebuia să i se arate acelaşi respect şi aceeaşi supunere ca cea acordată conducătorului ţării. Unitatea de bază a societăţii nu era individul, ci familia, care trebuia păstrată şi protejată cu orice preţ. Femeia trebuia să se supună tatălui, când se căsătorea, soţului, iar dacă acesta murea înaintea ei, fiului.

Căsătoria nu avea nimic comun cu dragostea. Era doar o chestiune politică, o alianţă între două familii, aranjată între capii celor două familii, cu ajutorul unor intermediari. Era o problemă mult prea importantă, pentru a fi lăsată pe seama celor două individualităţi în cauză. Femeia se căsătorea, de fapt, cu familia, devenind în acelaşi timp şi noră şi mireasă, şi se muta în casa soţului şi a părinţilor acestuia, unde era mai mult o servitoare tratată cu ceva mai multă bunăvoinţă, decât soţie în sensul general acceptat.

Rolul amorului conjugal era cel de a duce la naşterea unui băiat, prin care să se asigure continuitatea familiei şi care să îndeplinească

ritualurile cuvenite strămoşilor. Plăcerea carnală nu-şi avea locul într-o căsnicie. Cu alte cuvinte, un bărbat nu trebuia să-şi iubească soţia, să se bucure de plăcere fizică alături de ea şi nici să-i ofere astfel de plăceri. Toate acestea, în teorie; pentru că, în practică, multe mame le dădeau fiicelor lor o „carte de pus sub pernă", în care erau explicate tehnicile sexuale şi cu ajutorul căreia femeile încercau să-şi ţină soţii la distanţă de sirenele din cartierele plăcerilor şi de multiplele tentaţii la care erau supuşi.

Atâta timp cât bărbatul îşi îndeplinea îndatoririle în familie, o întreţinea financiar şi aducea pe lume un fiu, era liber să se distreze după pofta inimii. François Caron, care a lucrat în Japonia pentru Compania Olandeză a Indiilor de Est, făcea în 1639 următoarea observaţie: „Un bărbat are o singură soţie, dar şi câte concubine îşi poate permite; şi, dacă soţia nu-i mai place, o poate alunga, dar într-un mod civilizat şi onorabil. Orice bărbat se poate culca cu o târfă sau cu o femeie de rând, chiar dacă este însurat; dar nevasta nu poate nici măcar vorbi în particular cu alt bărbat, fără a-şi pune viaţa în pericol."

Nu era nimic ruşinos ca un bărbat care se bucura acasă la el de soţie şi concubine să viziteze „locurile rău famate". Dimpotrivă, bărbatul care prefera să stea acasă cu soţia şi copiii, era considerat ori un papă-lapte, ori teribil de zgârcit, sau – ceea ce era deosebit de ruşinos – un mitocan.

Shimabara – casa plăcerilor

Viceregele mi-a spus că numai în oraşul Miyako (Kyoto) sunt cinci mii de temple închinate zeilor lor şi la fel de multe mânăstiri. Mi-a mai spus că sunt cam cincizeci de mii de femei publice, înregistrate, pe care autorităţile le-au pus să trăiască în locuri speciale.

Relacion y noticias del reino del Japan,
Rodrigo de Vivero y Velasco (1564-1636) – naufragiat
pe coastele Japoniei în 1609

Primele cartiere ale plăcerii din Japonia s-au deschis la Kyoto înainte de marea victorie a lui Ieysan Tokugawa, din 1600. În 1589, când predecesorul lui Tokugawa, iluminatul Hideyoshi Toyotami, guverna ţara din castelul său favorit din Osaka, un grăjdar pe nume

Saburoemon Hara a cerut permisiunea să deschidă un bordel. Hideyoshi i-a acordat licenţa şi acesta şi-a construit un stabiliment înconjurat de ziduri şi cu o singură intrare, aflat nu departe de palatul împăratului, la care se putea ajunge pe jos, călare sau în palanchin. L-a numit „Oraşul Sălciilor". Acolo a deschis bordeluri şi ceainării, în care a instalat câteva curtezane de clasă, cultivate, care să-i ademenească pe sofisticaţii domni din Kyoto.

A avut un succes rapid. Chiar şi Hideyoshi se furişa acolo, deghizat, împreună cu apropiaţii săi. Dar, cum era mult prea aproape de palatul imperial, în 1602 a fost mutat într-un loc mai îndepărtat, în partea de sud a oraşului, pentru ca, în 1641, să fie mutat din nou, în locul în care se află şi astăzi, la o distanţă decentă faţă de centrul oraşului, de unde nu putea corupe pe orăşenii onorabili. A fost numit Shimabara după revolta creştinilor din 1638, care s-a iscat într-un loc ce purta acest nume, probabil datorită zgomotului şi al scandalurilor care semănau cu cele din timpul revoltei, sau pentru că poarta de la intrare, din lemn masiv şi acoperită cu ţiglă, era la fel de impunătoare ca Marea Poartă a castelului Shimabara. De atunci şi până în 1854, când a ars din temelii, afacerea a mers continuu. Dar apogeul prosperităţii şi faimei a fost atins în secolul al XVII-lea şi începutul secolului al XVIII-lea.

Fastuoasa perioadă Genroku a fost, de fapt, apogeul Renaşterii japoneze. Cămătarii şi negustorii acumulaseră deja averi fabuloase. Samuraii, care încercau să supravieţuiască doar cu ajutorul stipendiilor guvernamentale, nu aveau voie să-şi ia o slujbă; era o imobilitate totală – şi în sus, şi în jos – aşa că nu le mai rămânea altceva, decât să împrumute bani de la cămătarii care deveneau din ce în ce mai bogaţi. Din când în când, guvernul emitea edicte prin care negustorilor li se interzicea câte ceva, ca, de exemplu, să poarte mătăsuri, să locuiască într-o casă cu mai mult de trei etaje, să-şi decoreze locuinţele cu foiţă de argint sau de aur, ori cu obiecte din lac aurit. Desigur, edictele trebuie emise, pentru că asta le e menirea. La început, aceşti aşa-zişi orăşeni de rang inferior îşi cheltuiau banii pe obiecte de lux, umplându-şi depozitele cu paravane aurite, obiecte de ceramică şi lac, cărţi, stampe şi chimonouri somptuoase – toate extrem de scumpe. Toate aceste cheltuieli stimulau economia, prin aceea că asigurau piaţă de desfacere pentru meşteşugarii artizani.

Engelbert Kaempfer (1651-1716), care a vizitat Kyoto în această perioadă, scria:

„Oraşul serveşte drept depozit pentru toată producţia artizanală şi comerţul Japoniei... Aici se prelucrează arama, se bate monedă, se tipăresc cărţi, se ţes cele mai frumoase materiale cu flori din fir de aur şi de argint, aici se află cele mai bune vopsitorii, cele mai importante ateliere de sculptură, se fabrică instrumente muzicale, se confecţionează dulăpioare lăcuite şi alte ustensile şi tot aici se fac cele mai fine obiecte din aur şi alte metale, mai ales cel mai bun oţel, din care se confecţionează cele mai bune lame pentru săbii, dar şi alte arme. Aici se pot găsi cele mai frumoase articole de îmbrăcăminte, tot soiul de accesorii la modă; până şi păpuşile cu cap mobil şi jucăriile se fac tot aici."

Dar, cheltuind atât de mult şi atât de la vedere, aceşti inimaginabil de bogaţi negustori riscau să li se confişte averile. Unul dintre celebrii plutocraţi, prin ale cărui cheltuieli incredibile şi-a asigurat cartierul plăcerilor o mare parte din strălucire, a sfârşit prin a pierde totul. Se numea Saburoemon Yodoya, din Casa Yodoya – o mare dinastie de oameni de afaceri din Osaka. La apogeul său, acesta adunase o bogăţie incredibilă, investită în douăzeci şi una de găini şi zece pui, paisprezece palmieri pitici, cincisprezece vrăbii – toate din aur masiv – mai mult de şapte sute de săbii, patru sute optzeci de covoare, o tablă de şah din aur masiv, groasă de zece centimetri, nenumărate casete cu bani şi pietre preţioase şi două sute cincizeci de ferme cu o mie cinci sute de arendaşi.

În 1705, daimyo ajunseseră să-i datoreze lui Yodoya aproximativ 100.000.000 de pepite de aur (câteva miliarde de lire sterline din zilele noastre, sau de câteva ori venitul naţional al Japoniei de atunci). Şogunul a anulat fără drept de apel aceste datorii şi, pentru mai mare siguranţă, i-a confiscat lui Yodoya toate bunurile, declarând că aceasta depăşeşte limitele normale ale averii unui orăşean. Aşa că Yodoya a ajuns, peste noapte, de la bogăţii de neimaginat, la cea mai cruntă sărăcie. Nu e de mirare deci că negustorii îşi cheltuiau cât mai repede banii în cartierele plăcerilor, transformând noţiunea de efemer într-un cult romantic.

În perioada Genroku, cartierul plăcerilor din Shimabara era un loc superb, de mărimea unui mic sat. Înconjurat de ziduri înalte de

pământ, acoperite cu țiglă strălucitoare, gri-argintie, și așezat în mijlocul unui izlaz traversat de un canal, semăna puțin cu o fortăreață sau o închisoare – dacă o priveai din afară. Dar, în interior, era tot numai clădiri elegante ca niște palate, rânduite în străzi.

Două dintre aceste clădiri au rămas, încă, în picioare și ne oferă o imagine a epocii. Wachigaiya, aflată în proprietatea familiei Takahashi, se află în imediata apropiere a intrării umbrite de salcie. La câteva străzi distanță, se găsește Sumiya, care a fost construită peste un secol, în 1781, și este primul exemplu de arhitectură a ceainăriilor din Japonia.

De-acum, clasa negustorilor își găsise deja o estetică mult atenuată. Peste chimonouri, sofisticații bărbați purtau un fel de pardesiu foarte simplu. Dar, ici și colo, se putea observa strălucirea firului de aur cu care erau cusute hainele. Era culmea eleganței.

Văzută din afară, Sumiya arăta ca o casă mare de negustor – mare, dar nu splendidă. Însă aspectul acesta sever ascundea o somptuozitate incredibilă. Pereții erau tapetați cu foiță de aur, grinzile de rezistență erau sculptate superb, paravanele din lemn delicat traforat erau pictate cu minuțiozitate, la fel și obloanele de la ferestre. Fiecare încăpere avea tema ei. În Camera Evantaiului, tavanul auriu era decorat cu evantaie, mânerele ușilor și obloanele aveau formă de evantai, iar panourile ușilor erau pictate cu scene din *Povestea lui Genji*. La unul din capetele încăperii se afla o scenă pe care muzicanții cântau la șamisen sau din gură. Mai era o încăpere superbă, în stil chinezesc, cu peisaje delicate de sidef, intarsiat în pereții și tavanul lăcuite în negru. În afara clădirii era o grădină din roci, nisip greblat și pini tunși, cu un pavilion pentru ceremonia ceaiului, într-un colț.

Dar ceva nu a mers cum trebuie în planurile șogunului. Ideea fusese de a ascunde viciul sub covor, adică de a-i îndepărta pe cei ce practicau viciul – prostituatele, actorii kabuki și tovarășii lor într-ale păcatului – mutându-i într-o zonă anume a capitalei, în care puteau fi controlați atât ei cât și vulgarii lor clienți – negustorii proaspăt îmbogățiți. Dar cartierele plăcerii au devenit rapid cea mai veselă parte a orașului. Toți – de la samurai la prinți imperiali, și chiar împăratul însuși – se strecurau pe furiș acolo.

Însă, pe lângă sex, aventuri și plăceri senzuale, Shimabara oferea tot ce își doreau bărbații de lume: eleganță, cultură și conversații

inteligente cu femei frumoase – toate într-o atmosferă de rafinament. Era un loc în care negustorii îşi puteau distra clienţii şi partenerii de afaceri, în compania acestor staruri cu o reputaţie destul de îndoielnică, sau în care puteau face paradă de cunoştinţele şi prietenii pe care îi aveau. Ce se întâmpla după aceea nu avea nicio relevanţă. Important era spectacolul.

În 1661, un scriitor, Ryoi Asai, a inventat un termen pentru acest nou mod de viaţă: *ukyio* (lumea viselor) de la care, ulterior, s-a format *ukiyo-e*, folosit pentru stampele gravate în lemn care reprezintă curtezane, prostituate şi, mai târziu, gheişe. În trecut, cuvântul fusese un termen folosit de budişti, pentru a descrie efemeritatea tuturor lucrurilor. În cartea sa „Povestiri din Lumea Viselor", Ryoi i-a dat un alt sens. Într-adevăr, viaţa e trecătoare; şi, atunci, ce mod mai bun de a o petrece, decât căutând plăcerea şi plutind uşor pe valurile ei, ca o pană!

Pentru bărbaţi, era o viaţă plină de plăcere – reversul total al vieţii de familie şi de muncă din afara zidurilor. Chiar şi zonarea Shimabarei era făcută complet diferit faţă de cea din oraş, care fusese stabilită prin *feng shui* (ştiinţa chineză a topografiei). În Kyoto, oamenii de vază locuiau în partea de nord a oraşului, acolo unde locuia şi împăratul, iar partea de sud era destinată claselor inferioare. Dar, în Shimabara, poziţiile fuseseră inversate, cum fuseseră, de altfel, şi convenţiile şi toate legile. Se spune că în locul acela orice bărbat putea uita ce zi era, în ce perioadă trăia şi chiar că era însurat. Acolo curtezanele şi prostituatele – pleava societăţii – se puteau crede regine, iar comercianţii regi. Cât despre samurai, care, teoretic, erau în vârful scării sociale, aici erau consideraţi nişte bădărani.

Dar pentru femeile de acolo nu era un vis. Acolo trăiau şi acolo lucrau şi, chiar dacă ar fi vrut să plece de acolo, nu puteau, aveau aripile tăiate. Indiferent cât de frumoase, inteligente şi talentate erau, locuitoarele cartierelor plăcerii erau doar nişte păsări ţinute în colivii. Fuseseră aduse acolo când erau copile şi crescuseră în această lumeseră a femeilor. Nici nu cunoşteau alta. Cu toată îmbrăcămintea frumoasă şi strălucitoare pe care o purtau, erau datoare pe viaţă faţă de proprietarii de bordeluri.

Proveneau aproape toate din clasele inferioare – copii frumoşi ai unor familii sărace de ţărani sau orăşeni înglodaţi în datorii. Existau profesionişti – codoşii – care băteau ţara în lung şi în lat şi

cartierele sărace, în căutare de copii. Când găseau unul care corespundea cerinţelor, le ofereau părinţilor o sumă fixă. Cum vânzarea sau cumpărarea de persoane era ilegală, se întocmea un contract de ucenicie pentru o perioadă de timp, de obicei zece ani.

Pentru părinţi, faptul că îşi trimiteau copilul într-un cartier al plăcerilor nu era ceva ieşit din comun; aşa ceva se practică şi în zilele noastre, în Asia. Obligaţi de nevoia stringentă de bani şi de necesitatea brutală de a reduce numărului gurilor ce trebuia hrănite, aceştia gândeau, probabil, că îi oferă fiicei lor şansa unui viitor mai bun. Să meargă la Kyoto, să mănânce bine, să poarte haine frumoase, să întâlnească oameni distinşi şi să aibă parte de educaţie – toate acestea ofereau mult mai multă speranţă decât dacă rămâneau să lucreze pământul tot restul vieţii. Iar copilul, după codul confucianist, era de datoria lui să pună binele familiei mai presus de al său. Fetele care erau vândute cartierelor de plăceri erau considerate virtuoase şi demne de admiraţie pentru sacrificiul pe care îl făceau.

Marea majoritate erau selectate când aveau doar şase-şapte ani şi nu aveau decât amintiri vagi despre viaţa de dincolo de zidurile cartierului. Dacă ţăranii erau fericiţi când aveau terci de mei pe masă, copiii din Shimabara mâncau orez decorticat, purtau chimonouri frumoase şi învăţau cum să meargă, să discute şi să se comporte în stilul exagerat de feminin, specific cartierului. Ca şi alte stabilimente, Shimabara îşi avea propriul său dialect, cu un argou specific, deosebit de politicos, dar şi amuzant-seducător. Fetiţa care ar fi reuşit să fugă de acolo, ar fi fost imediat identificată după felul în care vorbea şi trimisă înapoi. Pentru vizitatori, dialectul era ceva exotic, care îi făcea să se simtă într-o altă lume, o lume a viselor.

Copiii erau proprietatea patronului de bordel, faţă de care aceştia aveau, deja de la venire, o datorie imensă – cheltuielile făcute pentru cumpărarea lor. Hrana şi chimonourile erau asigurate de bordel. Dar fiecare bob de orez, fiecare metru de mătase, nu făceau decât să mărească această datorie. Când fetele ajungeau la vârsta la care puteau lucra, datoria era atât de mare, încât nu le mai rămânea altă alternativă decât să muncească zi şi noapte, încercând cu disperare să o achite.

La început, fetiţele munceau ca servitoare. Mai târziu, dacă promiteau, deveneau *kamuro* (ucenică de curtezană). Curtezana le învăţa cum să se comporte şi avea grijă să fie bine pregătite în caligrafie,

ceremonia ceaiului şi muzică. Erau multe secrete învăţate: cum să-i ademenească pe bărbaţi, cum să ajungă să-i aibă la degetul mic prin lacrimi şi jurăminte de dragoste eternă, cum să-i amâne până înnebunesc de dorinţă, cum să le satisfacă plăcerile în dormitor şi cum să-i facă să creadă că au orgasm, conservându-şi astfel energia pentru clientul următor. Regula de aur era să se prefacă îndrăgostite, dar să nu-şi permită niciodată, niciodată, să se îndrăgostească, pentru că, altfel, urma dezastrul.

La treisprezece sau paisprezece ani, când fetele atingeau maturitatea sexuală, se dădea o petrecere grandioasă, însoţită de un ritual pe care fata trebuia să-l accepte şi să strângă din dinţi – *mizuagé*, deflorarea rituală, efectuată de un susţinător financiar important, care plătea o sumă destul de mare pentru acest privilegiu. Dacă fata era deosebit de drăguţă, putea fi avansată la stadiul de *koshi*, curtezană de rangul doi, deşi multe se pierdeau pe drum şi sfârşeau ca simple prostituate, stând răbdătoare la fereastra cu obloane traforate a vreunei ceainării şi aşteptând să fie acostate de un client.

Pe cea mai de sus treaptă a ierarhiei curtezanelor şi prostituatelor se aflau *tayu*. Dacă un bărbat dorea să se bucure de compania unei *tayu*, trebuia să se adreseze mai întâi unei *ageya*, o casă în care se făceau programări (precursoarea ceainăriilor din cartierul gheişelor), unde cerea să i se aranjeze o întâlnire. În cazul în care era un tip sofisticat, preciza numele unei anume *tayu*; dar unele erau atât de cunoscute, încât aveau calendarul plin pe câteva luni. Pe urmă, proprietarul acestei *ageya* alcătuia o scrisoare către bordelul în care locuia curtezana, o înfăşura şi o trimitea printr-un mesager. În aşteptarea răspunsului, clientul se bucura de serviciile unor comici şi ale unor dansatoare, cărora le oferea mâncare şi băutură care, evident, erau adăugate la nota de plată.

Peste câteva ore îşi făcea apariţia şi *tayu*, îmbrăcată în nenumărate chimonouri splendide şi înconjurată de o adevărată flotilă de ucenice şi dansatoare, care o însoţiseră tot drumul, mergând în pas de melc – un adevărat spectacol. Îşi petreceau seara cântând şi dansând, făcând schimb de poezii, cu ceremonii ale ceaiului şi ale combinării mirodeniilor – la fel cum făceau doamnele şi domnii de la curte, din perioada Heian. Dar seara nu includea şi o partidă de sex. Valoarea curtezanei ar fi scăzut vertiginos, dacă era prea uşor accesibilă. Cel sau cea care avea în proprietate o *tayu* frumoasă se

străduia din toate puterile să-şi mărească investiţia, făcând-o cât mai greu accesibilă posibil.

Bărbatul care vroia să-şi petreacă noaptea cu o curtezană trebuia să-i facă mult timp curte şi, mai ales, cu multă cheltuială. Abia după a treia vizită îşi putea face speranţe că se va bucura de luxoasele aşternuturi de mătase. Şi chiar şi atunci, dacă *tayu* nu era mulţumită de performanţele lui, putea foarte bine să refuze să se culce cu el. Iar dacă era de acord să petreacă noaptea împreună, preţul era de nouăzeci de pepite de argint (o pepită şi jumătate de aur, ceea ce, în banii noştri, echivalează cu patru sute douăzeci de lire sterline). Era foarte scump dar, pentru un bărbat bogat – de fapt, singurul gen de bărbaţi pe care o *tayu* binevoia să-i ia în considerare – nu era o piedică.

Koshi, curtezanele de rangul doi, aveau un preţ de şaizeci de pepite de argint, iar pentru o *saneha* (chelneriţă – curtezană în ceainării) se plăteau treizeci. Se spune că, în Shimabara, chiar şi *hashi*, aflate pe cea mai de jos treaptă şi pentru care se plătea doar o pepită de argint, erau elegante.

Dar, indiferent cât de celebre ajungeau curtezanele, tot sclave ale datoriei rămâneau şi erau obligate să lucreze cei zece ani din contract. De fapt, sistemul funcţiona în aşa fel încât, oricât de mult munceau, datoria creştea permanent. Apăreau tot timpul cheltuieli suplimentare – noi şi noi chimonouri, fără de care nu-şi puteau practica meseria, masa şi casa, cheltuielile pentru alaiul de ucenice, bacşişurile personalului de întreţinere. Aveau doar trei zile libere pe an. Dacă lipseau o zi de la lucru, indiferent de motiv, erau obligate să plătească din propriul buzunar banii pe care i-ar fi câştigat lucrând. Marea majoritate a prostituatelor continuau să lucreze până la vârsta de douăzeci şi şapte de ani, când ieşeau la pensie. Dar, pentru cele care aveau succes, se găseau destui bărbaţi care le implorau să se mărite cu ei.

Toate greutăţile erau, probabil, acceptate cu stoicism. Aceasta era viaţa în lumea viselor şi, oricum, orice altă viaţă ar fi avut şi ea greutăţile ei. Aici, între barele aurite ale coliviei, erau regine. Singura şansă de scăpare – dacă vroiau să scape – era să găsească pe cineva dispus să le răscumpere contractul şi să le facă soţie sau amantă. După cum spune o veche zicală, minciuna preferată a curtezanelor era „Te iubesc", iar a clienţilor „Te iau de nevastă".

Numele şi rangul s-au schimbat de-a lungul secolelor, dar toată lumea e de acord că cele mai mari curtezane ale tuturor timpurilor au fost *tayu* din Shimabara secolului al XVII-lea. *Tayu* mai erau cunoscute şi sub numele de „dărâmătoare de castele" pentru că, după cum se spune, puteau dărâma un castel doar fluturând din pleoape. Înfăţişarea lor se conforma canoanelor de frumuseţe ale vremii, erau educate şi graţioase – pe scurt, erau întruchiparea tuturor virtuţilor (cu excepţia castităţii, bineînţeles). Au fost adevărate superstaruri, despre care s-a scris la infinit în ghidurile cartierelor plăcerii şi care au fost imortalizate în celebrele stampe. Cea mai renumită dintre aceste curtezane care „dărâmau castele" a fost inegalabila Yoshino.

Povestea lui Yoshino

În perioada de început a cartierului Shimabara, în Kyoto erau şapte curtezane *tayu* celebre. Dintre acestea, cea mai adorată a fost Yoshino. Chiar şi astăzi, lumea se duce la mormântul ei, la comemorarea morţii sale, pentru a-şi arăta respectul. Ca şi gheişele de mai târziu, Yoshino a reprezentat femeia ideală a vremurilor sale. A fost o stea, una din puţinele femei din această rigidă societate confucianistă care i-a condus pe bărbaţi. Dar povestea ei ilustrează şi ambivalenţa cu care erau privite astfel de femei. Erau dorite imens şi deloc respectate, o muchie de cuţit care le făcea şi mai irezistibile.

E de la sine înţeles că Yoshino a fost fantastic de frumoasă. Nu avem nici o descriere a ei, dar ne putem imagina că avea faţa în formă de inimioară (ideală în acea perioadă), ochi mari cu pupile fascinant de negre şi sprâncene foarte apropiate. Părul, ca şi al lui Ono no Komachi, era des, negru şi lucios, lung de atingea podeaua şi legat lejer cu o panglică; pe vremea aceea, curtezanele nu începuseră să poarte complicata coafură de mai târziu. Degetele de la mâini şi de la picioare se subţiau delicat spre vârfuri, talia era de viespe, iar picioarele lungi şi subţiri. Rafinată, cultivată şi teribil de fascinantă, era în stare să seducă pe cel mai bogat bărbat din oraş, făcându-l să-şi golească punga pentru câteva clipe preţioase petrecute în compania ei. Dar calitatea care a făcut-o legendară pe Yoshino – şi care apare în mod repetat în poveştile despre marile curtezane – este omenia ei.

Sunt multe legende despre Yoshino. Una dintre ele spune că a fost iubita lui Miyamoto Musashi, cel mai mare spadasin al tuturor timpurilor şi autorul unei adevărate biblii a artelor marţiale şi, de curând, a oamenilor de afaceri, *Cartea celor cinci inele*.

Într-o seară de iarnă, în timp ce Yoshino apărea în faţa lui Miyamoto şi a prietenilor lui, acesta a ieşit încetişor din încăpere. Singura care l-a văzut a fost Yoshino. Bărbatul s-a întors după câteva minute, cu poalele chimonoului stropite de ceva roşu.

– Ce e asta? l-a întrebat unul dintre prieteni.

– O petală de bujor, a răspuns Yoshino şi a şters repede pata cu un şervet.

Când petrecerea s-a sfârşit, Yoshino i-a sugerat discret lui Miyamoto că ar fi mai bine să rămână la ea. Cu instinctul care nu o înşela niciodată, femeia ghicise că, în timpul celor câteva minute în care bărbatul lipsise din încăpere, afară avusese loc un duel pe viaţă şi pe moarte. Însoţitorii celor doi bărbaţi pe care îi ucisese Miyamoto – câteva zeci – îl aşteptau afară, într-o ambuscadă, pentru a-i răzbuna.

Bărbatul stătea tăcut în camera lui Yoshino, gândindu-se trist şi fără speranţă la lupta care îl aştepta. Deodată, femeia puse mâna pe *biwa* sa nepreţuită şi îi sfărâmă cutia cu un cuţit. Pe urmă, culese dintre rămăşiţele instrumentului, o piesă de lemn în formă de cruce, şi i-o arătă lui Miyamoto. Îi spuse că aceea era inima instrumentului, de la care proveneau toate sunetele. Că, dacă piesa aceea ar fi fost la fel de tare şi de rezistentă cum era el în acele momente, s-ar fi spart. Dar, dacă el ar fi la fel de flexibil şi de receptiv ca piesa aceea, atunci nimeni nu l-ar putea învinge. Inspirat de cuvintele ei, bărbatul a ieşit ca o furtună afară, în zăpadă, şi, din câteva lovituri de sabie, i-a ucis pe cei câţiva zeci de bărbaţi care îl aşteptau. Şi, atâta timp cât a mai mânuit sabia, nu a uitat-o pe Yoshino, nici sfatul dat de ea.

Yoshino cea reală, nu cea din legende, s-a născut în cea de-a treia zi a celei de-a treia luni a anului 1606, la trei ani după ce Okuni din Izumo începuse să încânte populaţia cu dansul său. Tatăl ei era un samurai independent din insula Kyushu şi a murit când ea era foarte mică. La vârsta de şase ani a fost vândută cartierului plăcerii, iar la paisprezece ani era aşa de frumoasă şi de bine pregătită, încât a fost promovată la rangul de *tayu* – o onoare extraordinar de rară. Urmând exemplul lui Okuni, curtezanele din cartierele plăcerii începuseră deja să joace în piese kabuki şi să danseze pe scenele din oraş. Yoshino a ajuns una dintre cele mai celebre.

A fost atât de celebră şi atât de mult dorită, încât nu a avut niciodată nevoie să cedeze cuiva. Bogaţii ei adoratori şi protectori îi asigurau un venit suficient de mare pentru a-şi putea plăti dinainte toate cheltuielile pe un an. Dar, indiferent câţi bani îi dădeau, Yoshino îi ţinea la distanţă, lăsându-i să ardă de dorul ei. Dacă nu erau ca Narihira – marele amorez – sau dacă nu erau rafinaţi, sofisticaţi, frumoşi, isteţi şi capabili să scrie o poezie cât ai bate din palme, nici măcar nu se uita de două ori la ei.

Mostrele caligrafiei ei, care se păstrează încă, ne arată ce mână măiastră avea. Faima frumuseţii şi talentelor ei ajunsese până în China.

Un curtean al dinastiei Ming a visat că a întâlnit-o şi a fost aşa de fermecat, că i-a trimis o poezie care se termină cu aceste două versuri romantice:

Dornic să văd măcar o clipă aşa o frumuseţe
Privesc spre est la gâştele care zboară peste mare.

După un an, de la curtea Chinei a sosit o rugăminte pentru un portret al lui Yoshino. Protectorii au comandat un portret şi l-au trimis prin negustorii chinezi din Nagasaki. După toate aparenţele, curtea chineză a fost foarte mulţumită.

Odată, Yoshino a fost chemată să evolueze în faţa unui public format din cei mai influenţi oameni de litere din Kyoto, prezidaţi de cel de-al patrulea fiu al împăratului. Acolo l-a întâlnit pe Joeki Haiya, fiul unui negustor, care nu numai că era destul de frumos, rafinat, şi cultivat pentru a satisface şi pe cea mai pretenţioasă curtezană, dar era şi pasionat de ceremonia ceaiului, în care Yoshino excela. Născut într-o familie de negustori de vopsea indigo, Joeki era şi foarte bogat. Era cu patru ani mai tânăr decât ea. Când s-au cunoscut, el avea douăzeci şi doi de ani, ea douăzeci şi şase. S-a îndrăgostit atât de tare de ea, încât s-a oferit să-i răscumpere fabulosul contract pentru că, deşi frumoasă, cultă şi celebră, Yoshino se afla încă în proprietatea patronului de bordel. I-a răscumpărat libertatea şi s-a căsătorit cu ea.

Toate acestea sunt lucruri atestate istoric. Restul poate să fie legendă sau nu. Povestea spune că tatăl adoptiv al lui Joeki s-a înfuriat că fiul său pătase reputaţia familiei şi l-a dezmoştenit. Adevărul e că, superstar sau nu, Yoshino nu fusese înainte de căsătorie decât o prostituată celebră, care îşi câştiga existenţa vânzându-şi trupul.

Ajunşi în pragul sărăciei, cei doi porumbei s-au mutat într-o căsuţă modestă de la periferia oraşului Kyoto. Pentru a se putea întreţine, Jocki a început să vândă piese din mult îndrăgita sa colecţie de ustensile pentru ceremonia ceaiului.

Apoi, într-o zi, tatăl lui Joeki a fost prins de furtună undeva departe de casă şi a căutat adăpost sub streaşina unei case. Prin fereastră, a auzit o voce blândă şi delicată, care îl invita să intre în casă, să se odihnească. A trecut peste pietrele ascuţite ale unei grădiniţe modeste, dar aranjată cu multă pricepere şi a intrat în casă unde, deşi erau sărăcăcioase, toate lucrurile arătau un bungust desăvârşit. Pe un perete era atârnată o singură mostră de caligrafie semnată de cel mai apreciat maestru al acelor vremuri.

Stăpâna casei a intrat în încăpere, îmbrăcată într-un chimono foarte simplu, care însă nu afecta câtuşi de puţin frumuseţea radioasă a femeii. A îngenuncheat demn şi graţios şi a început să prepare ceaiul pentru oaspetele său, respectând întocmai ceremonialul. Întors acasă, tatăl lui Joeki a povestit prietenilor săi întâmplarea şi a descoperit că femeia era Yoshino. Şi-a chemat imediat fiul, s-a împăcat cu el şi i-a primit pe amândoi în familie.

Yoshino a murit în 1643, la vârsta de treizeci şi opt de ani (foarte tânără pentru lumea de astăzi, dar nu şi pentru cea de atunci). Joeki a jelit-o tot restul vieţii şi a spus că, fără ea, magnificul oraş Kyoto nu mai era decât un pustiu, cu tot luxul şi cultura lui.

Oraşul fără nopţi

Vremea închiderii e la miezul nopţii –
Atunci de ce se aud de-acum
Cele patru bătăi în lemn?

În Yoshiwara,
Până şi bătăile în lemn mint.
Cântec de gheişă

În acest timp, în nord-estul rece al ţării, la umbra castelului şogunului, se dezvolta un cartier al plăcerii care le va pune în umbră pe toate celelalte. Acesta este locul în care cultul iubirii va atinge apogeul şi gheişele vor înflori.

Când Saburoemon Hara cerea permisiunea să înfiinţeze un bordel în marele oraş Kyoto, Edo era doar o îngrămădire de bordeie de pescari, în zona mlăştinoasă de la confluenţa celor trei râuri. Dar, de îndată ce şogunul Ieyasu şi-a stabilit capitala acolo, a apărut un oraş înfloritor, cum nu se mai văzuse până atunci. Oamenii veneau cu miile, să ajute la ridicarea clădirilor din oraşul cel nou şi să facă avere. Era ca o goană după aur.

Era de lucru pentru o mulţime de arhitecţi, artişti, muncitori necalificaţi şi calificaţi, meşteşugari şi constructori, într-un program enorm de secare a mlaştinilor, de construcţii hidrotehnice şi civile pe care îl iniţiase însuşi şogunul. Conace, palate, temple, altare, magazine şi case apăreau peste noapte, iar aleile, drumurile şi labirintul de canale care a făcut din oraş o Veneţie a Orientului porneau în spirală de la zidurile palatului şogunului şi ajungeau până la pământurile recucerite de lângă râu. În 1500, Edo avea o populaţie de 1.000 de locuitori; la începutul secolului al XVII-lea era un centru urban cu 150.000 de locuitori; iar la sfârşitul secolului devenise cel mai mare oraş din lume, cu o populaţie de un milion de locuitori.

Era un oraş al bărbaţilor, un oraş de frontieră ca cele din vestul sălbatic al Americii, cu la fel de multe baruri, bordeluri şi încăierări. Mai mult de jumătate din populaţie era formată din samurai, slujitori ai guvernatorilor de provincii, proveniţi din fostele căpetenii de război. Acest lucru era rezultatul direct al politicii şogunului de asistenţă prin alternare, instituită în 1635, care cerea ca toţi guvernatorii să aibă şi o locuinţă în Edo, pe lângă cea de reşedinţă.

Un an stăteau acasă, iar în anul următor trebuia să pornească într-o călătorie îngrozitoare şi să se adune pe drum, însoţiţi de sute de mici nobili, purtători de stindard, purtători de halebarde, soldaţi şi servitori, într-o procesiune splendidă, care se întindea pe kilometri întregi. Ideea şogunului era de a-i face să-şi cheltuiască timpul şi banii, pentru a nu avea ocazia să se gândească, măcar, la organizarea unei revolte.

Familiile guvernatorilor locuiau permanent în Edo – de fapt, erau ostatice – împreună cu un mare număr de samurai vasali. Majoritatea acestora erau necăsătoriţi, întrucât din puţinii bani pe care îi aveau nu-şi puteau permite să întreţină o familie. Pe lângă acest număr imens de bărbaţi, mai erau şi miile de negustori şi comercianţi din Kyoto, Osaka şi alte locuri din vest, care veneau să

facă afaceri şi să trimită bani soţiilor şi copiilor rămaşi acasă. Cum scria pe la sfârşitul secolului marele romancier satiric Ihara Saikaku, era un „oraş al burlacilor".

Toţi aceşti bărbaţi frustraţi s-au dovedit un teren fertil pentru prostituţie. Printre miile de oameni veniţi să facă avere sau, cel puţin, să supravieţuiască în noul oraş, era şi un mare număr de târfe, intermediari şi patroni de bordeluri, veniţi din toată ţara. Înainte chiar de a se acorda licenţe, patronii profesionişti de bordeluri din Kyoto, care sesizaseră ce ocazie fantastică li se ivise în cale, construiau deja – pe un teren întins, plin de iarbă şi păpuriş, din apropierea coastei – un cartier al felinarelor roşii, cu străzi şi case splendide de lemn. Peste câţiva ani, când zonele cu gheişe au devenit centre culturale, cartierul oferea mult mai multe decât sex. Oamenii aveau multe posibilităţi de distracţie: kabuki, dans de altar, dans ritual de templu, dansul păianjenului, dansul leului, lupte, cântece şi ciudata muzică *joruri*. „Cum reuşesc aceste curtezane să-i ademenească pe bărbaţi, fără a recurge la forţă, e un lucru greu de înţeles", scria cu reproş un comentator al timpului.

Urmând exemplul lui Hara, cel care pusese piatra de temelie a Shimabarei, un proprietar de bordel bogat, Shaji Jinemon, a cerut şogunului licenţă pentru un cartier al plăcerilor. Şi, la fel ca Shimabara, Yoshiwara a fost construită, reconstruită, mutată, arsă până la temelii, înainte de a-şi găsi locul final, în 1656, pe un teren de stuf şi trestii (*yoshi wara*) aflat la o depărtare de oraş de o oră de mers pe jos.

Spre sfârşitul secolului, Yoshiwara era de departe cel mai mare cartier al plăcerilor din ţară. Despre femeile din Shimabara, se spunea că sunt cele mai frumoase; Shinimachi, în care se distrau negustorii din Osaka, avea cele mai somptuoase clădiri şi cele mai luxoase facilităţi; femeile din Maruyama, Nagasaki, purtau cele mai minunate chimonouri; dar fetele din Yoshiwara le întreceau pe toate prin stil. În perioada de glorie a Yoshiwarei, erau mai mult de trei mii de curtezane, deşi doar câteva deţineau titlul de *tayu*.

Pentru locuitorii din Edo, Yoshiwara oferea un spectacol nonstop. Marea majoritate, care nici în vis nu îşi putea permite să petreacă o seară în compania unei curtezane, îşi satisfăcea curiozitatea cu ajutorul stampelor. Cum cartierele de plăceri şi teatrul kabuki erau centrul vital al renaşterii culturale, curtezanele şi clienţii

lor erau subiectele principale ale stampelor pe lemn, ale pieselor kabuki, ale criticilor curtezanelor şi biografilor de *tayu*, care ieşeau de sub presele tipografice, nou apărute.

Poveştile din acea vreme abundă în pasiune, dragoste, desfrâu, bărbaţi ajunşi în pragul sărăciei din cauza dragostei, sinucideri, decese, dar şi în umor trivial. Ca şi în cazul marilor *tayu* din Kyoto, curtezanele din Yoshiwara aveau libertatea să refuze orice client, indiferent cât de bogat sau aristocratic era acesta. Multe dintre poveştile de senzaţie ale vremii – mult apreciate de orăşeni – vorbesc despre curtezane care au respins nobili îndrăgostiţi-lulea de ele şi s-au îndrăgostit de funcţionari chipeşi, dar săraci şi de origine umilă.

Dar, oricât de mult le plăceau oamenilor aceste melodrame sfâşietoare, adevărata viaţă a curtezanelor era mult mai pământeană. Pe lângă curtezanele elegante şi de înaltă clasă din cartierele autorizate, se găseau şi o mulţime de prostituate fără licenţă şi de speţă foarte joasă, care activau ilegal. Pe la mijlocul secolului al XVI-lea, cu câţiva ani înainte de apariţia celebrei Tokao, multe dintre aceste prostituate puteau fi găsite la băile publice. Oarecum asemănătoare cu băile turceşti de astăzi, acestea aveau un spaţiu de primire destul de mare, în care clienţii obişnuiau să bea ceai şi să stea de vorbă după baie. Din punctul de vedere al proprietarilor de bordeluri din Yoshiwara, era o problemă de concurenţă neloială, aşa că cereau destul de des şogunului să le interzică.

Katsuyama a fost o prostituată în carne şi oase care, pe la 1646, îşi făcea meseria într-o baie publică numită Tanzen. Era o frumuseţe cu o faţă deschisă şi o personalitate obraznică şi extraordinar de puternică. Dar ceea ce plăcea cel mai mult bărbaţilor era că se îmbrăca în haine bărbăteşti. Nu se mai văzuse aşa ceva din 1603, când Okuni din Izumo urcase pe scenă îmbrăcată în bărbat şi uluise populaţia cu extravagantul ei dans kabuki. Cu pălărie de pai pe cap, îmbrăcată în chimono bărbătesc şi cu două săbii de samurai la brâu, Katsuyama isteriza auditoriul dansând *Tanzen-bushi*, un dans bărbătesc numit astfel după numele băii, în care mişcările erau exagerate şi foarte vioaie şi care, ca toate dansurile de acest gen, avea şi un cod erotic.

Katsuyama a devenit atât de cunoscută, încât le-a surclasat pe toate *tayu* din Yoshiwara. În 1653, după o încăierare între orăşeni şi samurai, autorităţile au închis baia. Katsuyama a fost efectiv vânată

de cele mai vestite bordeluri din Yoshiwara, care au promovat-o imediat la rangul de *tayu*. Când a apărut pentru prima oară pe bulevardul principal al cartierului – însoţită de grandiosul alai care o conducea la o întâlnire cu un client – marile curtezane au fost aşa de curioase să-i vadă debutul, că au venit toate să o privească. Şi au rămas atât de impresionate de cât de provocator îşi arunca picioarele când executa „mersul în opt" şi de cum îşi înnodase părul în creştetul capului, încât „pasul Katsuyama" şi „nodul Katsuyama" au rămas la modă încă multe sute de ani după aceea.

În poveştile sale amuzante, marele Ihara Saikaku (1642-1693), realizează un tablou plin de viaţă al lumii viselor. Născut în Osaka, probabil într-o familie de negustori bogaţi, a fost el însuşi genul de tânăr talentat, sofisticat şi lipsit de prejudecăţi care a vizitat frecvent cartierul plăcerilor. Îi plăcea să facă tururi de forţă şi să bată recordul la numărul de versuri scrise într-o singură zi şi nu lua nimic în serios, mai ales pe demimondeni. Cu toate că scrierile sale au inspirat munţi de critici literare favorabile, probabil că le-a vândut pe toate pentru câteva pepite de argint şi şi-a văzut nestingherit de distracţie.

În hilara povestire „Viaţa unei aventuriere a dragostei" (1686), Ihara îl descrie pe protectorul ideal al gheişelor, îmbrăcat după ultima modă, făcându-şi cu nonşalanţă vânt cu evantaiul în camera de recepţie, ştergându-şi transpiraţia de pe frunte cu şerveţele de hârtie – mult prea afectat pentru a da vreo atenţie curtezanelor de rangul trei care cântau lângă el. Din când în când se întorcea către unul din bufoni şi începea să discute cu el pe un ton distant, menţionând în treacăt nume de curteni de vază şi discuţii pe care le-a avut cu aceştia despre poezie, ca toată lumea să vadă cât de cult este şi ce relaţii sus-puse are. Dar chiar şi el va fi obligat să se supună procedurilor obişnuite, înainte de a se putea bucura de favorurile unei curtezane; şi, la fel de bine, se putea întâmpla să fie refuzat.

Totul era un joc şi, ca în orice joc, trebuia să-i respecţi regulile şi să-ţi pui la bătaie toate cunoştinţele; dar nu era deloc bine să-l iei în serios mult timp. Tot ce se întâmpla noaptea în lumea licenţioasă a visurilor era întotdeauna uitat a doua zi şi nu exista riscul ca lumea din afara zidurilor ei să fie contaminată în vreun fel. Esenţa acestei lumi era misterul.

Deşi era vorba doar de un spectacol, în universul visurilor nimic nu putea rămâne neschimbat prea multă vreme. În secolul

al XVIII-lea, cultura din cartierul plăcerilor împlinea deja o sută de ani de glorie. Curtezanele, cu conversaţia lor afectată şi nenumăratele chimonouri apretate, începeau să pară puţin cam demodate. Era momentul să apară ceva nou.

Treptat, numărul de femei considerate demne să poarte titlul de *tayu* a început să scadă. Chiar şi termenul – care fusese folosit exclusiv în Shimabara – a dispărut odată cu mutarea centrului de greutate, atât cultural cât şi ca viaţă de zi cu zi, în Edo. Ultima *tayu* a fost înregistrată în 1761. (Din păcate, aşa-zisele *tayu* din Wachigaiya nu sunt continuatoare ale tradiţiei, ci doar nişte actriţe care încearcă să recreeze parfumul vremurilor de mult apuse.)

Acesta a fost momentul apariţiei unei noi rase de femei, nu numai în cartierele plăcerilor, ci şi în oraş – o femeie care nu era o pasăre închisă în colivie, care se îmbrăca simplu, dar în acelaşi timp elegant, fără zorzoane strălucitoare, şi care nu îşi vindea trupul, ci arta.

2

TAIKOMICHI, CHA-TATE ONNA ŞI DANSATOARE

Vin şi femei –
Balsam pentru suflet,
Lumea visurilor –
Femei şi vin.
Cântec al gheişelor

Shichiko, bărbatul-gheişă

Când l-am văzut pentru prima oară pe Shichiko, arăta ca un japonez foarte conservator. Purta tradiţionalul costum format din pantaloni foarte largi şi jachetă de bumbac, ambele de culoarea muşchiului verde şi frumos călcate, iar în mână avea un evantai cu care bătea nervos în masă, ori de câte ori vroia să accentueze ceva. Pe urmă s-a întâmplat să mă uit la picioarele lui – era încălţat cu *tabi*, şosete de bumbac cu un deget, pe care japonezii le poartă de obicei în casă. Acestea sunt întotdeauna albe – dar nu şi ale lui Shichiko. Ale lui erau de un albastru-regal intens şi aveau model cu libelule. Şi, cu toate străduinţile lui de a părea serios, pe faţa prelungă şi cu bărbie proeminentă, apărea din când în când un zâmbet şi chiar un început de râs.

Shichiko venise să-mi povestească despre *taikomichi*, categorie din care făcea şi el parte. Mi-a explicat că, la început, *taikomichi* au fost adevăratele gheişe, dar erau bărbaţi. Interpretau aceeaşi muzică şi dansau aceleaşi dansuri ca şi femeile, dar, în loc să stea pe scenă ca actorii kabuki, stăteau printre clienţi şi discutau cu ei, exact cum fac femeile. Există dovezi istorice care atestă că bărbaţii-gheişă au apărut cu mult înaintea femeilor.

Taikomichi înseamnă purtător de tobe şi se referă la animatorii care purtau nişte mici tobe. În secolul al XVII-lea, cartierul plăcerilor

însemna nu numai curtezane şi prostituate, ci şi o populaţie foarte numeroasă alcătuită din proprietari de bordeluri şi de case de raport, bucătari, servitoare şi mulţi alţii. *Taikomichi* erau cei care se îngrijeau de bunul mers al petrecerilor, de distracţie şi de jocuri. Ca şi bufonii de curte, dansau, făceau tumbe, spuneau glume şi poveşti. Când un grup de prieteni ieşea în oraş să se distreze, chemau un *taikomichi*, care mergea de minune cu saké.

Shichiko mi-a spus o zicală veche din lumea lor: „Dacă te învârţi mult printre *taikomichi*, până la urmă devii şi tu ca ei." Mi-a explicat că, dacă un bogătaş îşi petrece tot timpul cu *taikomichi*, ajunge să dea faliment şi nevasta îl dă afară din casă. Şi, odată ajuns sărac, nu-i mai rămâne altceva de făcut decât să devină el însuşi *taikomichi*, acesta fiind motivul pentru care, pe vremuri, erau atât de mulţi.

L-am întrebat dacă *taikomichi* sunt homosexuali.

– Nici vorbă! Dacă ţi-e gândul la aşa ceva, te duci în Shinjuku (un cartier celebru al homosexualilor din Tokyo), nu te încurci cu *taikomichi*.

Era şi nu era adevărat. Bineînţeles că nu se vorbea despre asta dar, cel puţin până la sfârşitul războiului, era de la sine înţeles că vinderea de favoruri sexuale făcea parte din meseria tradiţională a oricărui actor.

Dar *taikomichi* au dispărut aproape cu totul. Shichiko mi-a spus că, în prezent, nu mai sunt decât cinci sau şase în toată Japonia, care lucrează exclusiv în Asakusa, cartierul de est al oraşului Tokyo, acolo unde îl întâlnisem eu. El însuşi îşi începuse cariera într-un teatru japonez contemporan şi, într-o zi, i s-a cerut să interpreze un *taikomichi*. Şi atunci a vrut să ştie mai multe despre ei. A fost destul de norocos să fie trimis la Yoneschichi, care învăţase meseria de la unul dintre cei mai mari *taikomichi* dinainte de război.

Peste câteva zile, m-am dus să-l văd pe scenă, într-un spectacol de dans, dat în mod obişnuit de gheişe. Dar, cu toate că avea loc în centrul oraşului, atmosfera era total diferită de cea de la spectacolele cu dans din Kyoto.

Încăperea era plină de proprietari de magazine în vârstă şi femei cu coafuri imense, aşezaţi pe perne sau direct pe tatami. Femeile – grăsuţe şi cu aer prosper – purtau chimonouri specifice vârstei lor, iar bărbaţii erau îmbrăcaţi în costume gri. Înainte de

începerea spectacolului, gheişele au trecut ca nişte fluturaşi printre ei, ciripind vesel şi râzând. Era evident că se cunosc de multă vreme. În termeni occidentali, totul aducea cu petrecerile din grădina parohială, ţinute după slujbă.

Văzusem deja multe spectacole de dans. Ca şi acesta, cele mai bune aveau loc într-o încăpere mică, în care spectatorii pot sta foarte aproape de scenă, creându-se astfel atmosfera intimă a petrecerilor cu gheişe de altădată. Orchestra – cinci femei în vârstă la şamisen şi cinci care cântau din gură – a început să cânte şi gheişele şi-au făcut apariţia, câte una, câte două şi câte trei. Au executat dansuri specifice fiecărui anotimp şi au jucat mici scenete. De-acum, ochii mei se obişnuiseră să sesizeze micile şi subtilele diferenţe de interpretare – stilul lent şi fluid al gheişelor tinere, care nu aveau încă suficient exerciţiu, şi mişcările precis definite ale marilor interprete.

În pauză, pe scenă şi-a făcut apariţia un tânăr suplu, îmbrăcat într-un chimono bărbătesc de culoare turcoaz. Era persoana pe care o aştepta toată lumea – Shichiko.

Dar rolul şi l-a jucat într-un chimono de culoarea castanei. A ieşit în fugă din culise şi a anunţat:

– Noi suntem gheişe-bărbaţi, noi nu ne vopsim faţa în alb!

După care, a început să interpreteze – aşa cum ne anunţase – roluri de gheişe din Asakusa. Cu o eşarfă împăturită pe creştet, pe care încerca cu disperare să o ţină în echilibru şi care reprezenta peruca gheişelor, a început să păşească languros în vârful picioarelor, cu ochii privind fals pudic în jos, după care a îngenunchеat în faţa unei oglinzi imaginare şi s-a prefăcut că se fardează, în timp ce cânta în falset: „Am găsit un protector important care să aibă grijă de mine." Începusem să mă gândesc că *taikomichi* nu sunt altceva decât nişte comici care mimează şi personifică, acompaniaţi de şamisen şi de cântece.

Dar lucrurile au luat o cu totul altă turnură. Pe scenă, într-un colţ, era un paravan mare, alb.

– Homosexual? Nu, dom'le, nu sunt, spuse Shichiko, acum în propriul rol, adresându-se unei persoane imaginare – protectorul – din spatele paravanului. În niciun caz! Nu ştiu nimic de aşa ceva. Pentru dumneavoastră am chemat o gheişă. Vine imediat.

În timpul acesta, ajunsese aproape complet după paravan. Deodată, de după paravan, o mână îl prinse de o ureche şi începu să

tragă de ea şi să i-o răsucească, în timp ce el încerca din răsputeri să scape. (Bineînţeles că era propria sa mână, dar părea a protectorului amintit.) Pe urmă i se puse o mână pe faţă, apoi fu tras de mânecă şi de chimono pentru ca, în final, să fie tras cu totul după paravan, de unde ieşi din nou.

– Staţi aşa! Hei, potoliţi-vă! Nu eu sunt gheişa!

Şi din nou fu tras după paravan de imaginarul protector şi din nou reuşi să scape. În sfârşit, pe un ton de resemnare exagerată, murmură:

– Bine, *danna* (protector). Dar numai o dată, da? Pe la spate?

Şi îşi ridică poalele chimonoului, lăsând să se vadă pantalonii albaştri şi largi de dedesubt. Se întoarse şi se uită după paravan, arătând cu dispreţ spre ceva:

– Asta ce mai e? Asta-i toată?

Se întoarse din nou, astfel că fundul îi dispăru în spatele paravanului şi începu să mimeze extrem de realist că e penetrat, ţipând de durere şi dându-şi ochii peste cap. În sfârşit, dădu o adevărată reprezentaţie din modul cum se ştergea la fund cu şerveţelele de hârtie – o încheiere esenţială a actului sexual, în Japonia. Şterse chiar şi podeaua.

Eram mai mult decât şocată. Având în vedere natura conservatoare a spectatorilor, mi se păruse că sărise peste cal. Dar numai mie. Nimeni nu părea cât de cât şocat. Proprietarii de magazine şi nevestele lor cu aspect de matroană râdeau din toată inima şi băteau entuziaşti din palme, ca şi cum ar fi fost vorba de o simplă parodie. Partea a doua a spectacolului a aparţinut gheişelor. Mai târziu am aflat că sceneta cu homosexualul este o piesă de rezistenţă standard a repertoriului unui *taikomichi* (sunt multe altele mult mai scandaloase) – o piesă clasică.

Când l-am întâlnit din nou pe Shichiko, i-am cerut amănunte.

– E o simplă glumă, mi-a spus, puţin enervat de gândirea mea îngustă de occidentală. Dacă vreţi, e un simbol prin care arătăm cât de departe suntem dispuşi să mergem, pentru a le face pe plac clienţilor noştri. Pentru noi, aceştia sunt adevăraţi regi. Nu poţi spune nu, indiferent ce ţi-ar cere. E doar un joc, nu realitate şi, ca în orice joc, totul este permis.

Primele gheişe

Bufonii au apărut odată cu aceste cartiere ale plăcerii. Făceau glume, cântau, se maimuţăreau, interpretau scenete riscante şi cântau cântece triviale sau melancolice, în acompaniament de şamisen. Practic, ei erau cei care creau şi întreţineau atmosfera. Bătrânului şi isteţului patron de bordeluri, Shoji Jinemon – fondatorul Yoshiwarei, în marele oraş Edo – i-a plăcut în mod deosebit de unul din aceşti tineri talentaţi şi i-a permis să-i poarte blazonul. Se spune că el e cel care a folosit pentru prima dată numele de „gheişă".

Erau comici de toate felurile şi pentru toate nivelurile, de la muzicanţi serioşi şi dansatori foarte buni, până la simpli pierde-vară, care se fâţâiau de colo-colo îmbrăcaţi în chimonouri de negustori, pentru a părea importanţi, dar care trăiau doar de pe urma bacşişurilor şi a resturilor de la mese. Talentaţi sau nu, toţi au constituit o caracteristică importantă a cartierelor şi numărul lor a crescut mult de-a lungul anilor.

Instrumentul care defineşte o gheişă – bărbat sau femeie – este şamisenul. Adus din tropicalul regat Okinawa pe la mijlocul secolului al XVI-lea, este un fel de banjo cu trei corzi şi, pe vremea aceea, era confecţionat din lemn de santal, dud sau gutui. La început, cutia de rezonanţă era acoperită cu piele de şarpe. Dar, cum şarpele e greu de găsit în clima rece a Japoniei, a fost înlocuită cu piele de câine sau de pisică, aşa cum se foloseşte şi astăzi. Tradiţia spune că cele mai bune şamisenuri se fac din pielea albă şi moale a unei pisici care nu a fătat niciodată şi deci nu a fost zgâriată de ghearele nici unui motan. Se cântă cu ajutorul unui plectrum de lemn sau fildeş şi scoate nişte sunete melancolice, care se potrivesc perfect cu cântecele de dor şi dragoste. Şamisenul a devenit instrumentul definitoriu pentru cartierele de plăceri. Se spune că sunetele pe care le scoate sunt în stare să trezească dorinţe erotice chiar şi acolo unde nu există.

La început, curtezanele foloseau şi ele şamisenul pentru a-şi distra clienţii. Dar, după un timp, mânuirea lui a devenit ceva atât de comun, încât cele de rang superior au început să-l lase în seama celorlalte. Şi, în loc să cânte şi să danseze, curtezanele de vârf au ajuns să stea ca nişte regine, îmbrăcate în somptuoasele lor

chimonouri şi înconjurate de ajutoare-copii şi de curtezane foarte tinere. Sarcina de a cânta la şamisen a fost preluată de bărbaţii-gheişă şi de curtezanele tinere. Pe la sfârşitul secolului al XVII-lea bărbaţii-gheişă au început să se specializeze. Muzicanţii şi dansatorii şi-au păstrat numele de „gheişă", iar clovnii şi comicii au devenit bufoni sau *taikomichi*.

O parte din bufoni colinda prin ţară împreună cu dansatoare; alta lucra în ceainării, distrându-i pe clienţii care aşteptau ore întregi sosirea curtezanei; alţii făceau parte din anturajul negustorilor bogaţi. Unii – ca şi bufonii lui Shakespeare – erau buni prieteni cu oameni de vază, cărora le dădeau sfaturi şi pe care îi distrau şi îi flatau prin cântecele şi bufoneriile lor. Iar alţii nu erau decât nişte şarlatani.

Ejima Kiseki (1667-1736) a fost succesorul lui Saikaku la poziţia de cel mai celebru cronicar al vieţii demi-mondene. Şi el a scris tot din experienţă proprie. Fiul unui bogat proprietar de magazine din Kyoto, Ejima şi-a petrecut tinereţea într-un permanent du-te – vino prin cartierele plăcerii. După ce a irosit întreaga avere a familiei trăind pe picior mare, s-a apucat de scris. Romanele sale *Şamisenul iubăreţ al curtezanelor* şi *Curtezanelor le este interzis* să se enerveze au avut un succes imens şi au fost la fel de acide şi amuzante ca şi povestirile lui Saikaku.

În povestirile sale, bărbaţii-gheişă sunt adesea prezenţi în lumea demimondenă. În una din ele, un taikomochi reflectează la greutăţile din viaţa lor:

„Noi, bufonii, trebuie să bem când am prefera să nu bem. Trebuie să-i preamărim pe patronii noştri, în obositoarele noastre cântecele, să auzim cum nişte capete pătrate ne fac nebuni, să zâmbim forţat când suntem jigniţi şi să povestim în faţa unei mulţimi de oameni ceea ce până şi femeile ţin în secret. Nu, nu e nimic mai amar decât să faci pe bufonul pentru o bucată de pâine. Dacă ai norocul să placi, poţi fi angajat de cinci ori şi să primeşti doar un *bu* (actual, 75 £) sau, cel mult, doi. Există oare în lumea asta largă, vreo ţară în care să plouă cu bani?"

De la bun început, a încerca să ţii sub control plăcerea în cartierele plăcerii a fost o sarcină imposibil de realizat. În afară de aceste cartiere – cu conversaţiile lor pocite şi curtezanele arhiîmbrăcate – existau multe alte locuri în care tinerii galanţi puteau petrece o seară, purtând conversaţii inteligente care, cu puţin noroc, continuau cu o partidă de sex. Dintre acestea, cel mai la modă era, în Kyoto, sofisticatul şi strălucitorul Gion, care nu peste mult timp a devenit celebru pentru gheişele sale.

Gion nu era despărţit de lumea exterioară prin ziduri; şi nici sancţionat oficial nu era. Spre deosebire de Shimabara şi Yoshiwara, aici nu a fost vorba de rezultatul unei decizii administrative, pentru a ţine prostituţia într-un singur loc. Gion a apărut ca o acţiune liberă care răspundea cererii, ceea ce făcea ca totul să fie mai vibrant şi mai plin de viaţă.

În timp ce „demolatoarele de castele" din oraşele fără de noapte ţeseau plase tot mai complexe şi mai pline de romantism, în care să-i atragă pe cei bogaţi şi privilegiaţi, în afara porţilor oraşului apăreau alternative mult mai permisive şi mai puţin costisitoare. Locurile aglomerate erau o sursă inepuizabilă de prostituate fără licenţă. La staţiile de poştalion de pe drumurile dintre oraşe, în hanuri şi în mici orăşele de poştă, în locurile aglomerate în care şoselele ajungeau la porţile oraşului, în băile publice şi în staţiunile balneare – oriunde se găseau bărbaţi dornici de plăceri, găseai şi femei dispuse să le satisfacă nevoile.

Ca şi în Europa medievală, oamenii se adunau în număr mare în locuri religioase – temple şi altare. Mergeau să se roage şi pe urmă mai rămâneau o vreme, pentru distracţii. În vremurile acelea, vizitarea unui loc sfânt sau mersul în pelerinaj erau singurele vacanţe pe care şi le permiteau. Şi, bineînţeles, nu era absolută nevoie să fii solemn sau foarte credincios. Sub domnia prosperă şi liniştită a şogunilor din dinastia Tokugawa, întreprinzătorii au început să construiască magazine şi chioşcuri, în şi în jurul altarelor, pentru nevoile pelerinilor.

Gion s-a dezvoltat în jurul altarului Yasaka, peste râu faţă de Shimabara. Dedicat unei zeităţi locale care avea grijă de neguţătorii de bumbac, templul era unul dintre cele mai celebre din ţară. Când

călătorii proaspăt îmbogăţiţi veneau din necioplitul Edo, să deguste deliciile sofisticate din Kyoto, începeau să-şi golească punga mai întâi aici. Ilustraţiile vremii ne arată un complex întins de altare mari şi mici, ale căror acoperişuri de şindrilă sunt susţinute de delicaţi stâlpi stacojii, şi cu pagode roşii în spate. Vizitatorii veneau pe jos, sau purtaţi în lectică şi treceau prin poarta de la intrare, din lemn vopsit în roşu. Terenul de dincolo de poartă era scena unei veselii pe care – după cum vedem în picturi – pelerinii dansau exuberant în cercuri şi îşi făceau vânt cu evantaiele, în acompaniament de tobe şi şamisen, sau jucau jocuri prin care îşi demonstrau forţa şi inteligenţa în timp ce, printre copaci, vedem femei care pregătesc ceaiul şi purtători de lectică, dormind. Poarta de intrare era flancată de două chioşcuri acoperite cu ţiglă, în care femeile fierbeau ceaiul şi găluştile de orez.

Acestea au fost primele ceainării. Treptat, au început să servească băuturi tari şi mâncăruri mai substanţiale, iar femeile să danseze şi să cânte pentru clienţi. Asigurau şi alte servicii, mai intime, cu toate că erau absolut ilegale. Dar numele de *ochaya* (ceainărie) a rămas. Nu era niciodată lipsă de candidate pentru postul de *cha-tate onna* (femei care prepară ceaiul), pentru că, în ritualul şintoist, femeile au jucat întotdeauna un rol important. Chiar şi astăzi, fecioarele de altar, îmbrăcate în robe lungi, alb cu roşu, şi cu părul lung şi strălucitor coafat în stilul doamnelor de la curtea dinastiei Heian, acţionează ca intermediare, comunicând cu zeii în locul credincioşilor. Dar, cum esenţa şintoismului este puritatea, aceste fecioare trebuia să fie virgine. Cea care îşi pierdea virginitatea devenea impură din punct de vedere ritual şi nu mai putea oficia.

Sub guvernarea şogunilor, nimic nu putea merge mai departe fără aprobarea oficială. Ca şi bordelurile, ceainăriile erau şi ele destul de deocheate, aşa că aveau nevoie de licenţă de funcţionare. Primele ceainării din Gion au apărut în 1665, dar, abia în 1712, zona a fost oficial desemnată ca stabiliment de ceainării. Din acel moment, ceainăriile au început să apară ca ciupercile după ploaie, în zona de distracţii care se întindea între altarul Yasaka şi râul Kamo.

Pe lângă Gion, autorităţile au mai acordat licenţă altor două cartiere cu ceainării, care vor deveni mai târziu celebre pentru gheişele lor. Este vorba de Pontocho, aflat pe malul opus al râului, faţă în faţă cu Gion, şi Kamishichiken, în nord-vestul oraşului, la

intrarea într-un alt mare altar – Kitano Tanmangu. Aici își sărbătorise – cu mai bine de o sută de ani înainte – conducătorul vremii, Hideyoshi Tototomi, victoria finală asupra ultimului clan războinic, prin cea mai mare ceremonie a ceaiului din toate timpurile, la care invitase întreaga populație a orașului.

Kamishichiken era destul de exclusivist și atrăgea clientelă mai ales din rândul negustorilor de mătăsuri care locuiau în apropiere. Gion însă – care era cel mai celebru și modern – primea cu brațele deschise orice bărbat bogat și suficient de stilat pentru a ști să se distreze acolo, indiferent că era vorba de negustori din Osaka, parveniți din Edo sau tineri zburdalnici din Kyoto.

Dansatoarele din Edo

În timp ce doamnele care pregăteau ceaiul și dansatoarele din Gion au devenit rapid curtezane la fel de bine pregătite și de seducătoare ca și păsărelele captive din cartierele autorizate, Edo, supranumit „Orașul burlacilor", își dezvolta propria specie de prostituate libere. Aici, în Edo – într-o zonă cu reputație destul de îndoielnică, în care prostituatele și curtezanele își desfășurau activitatea în niște cocioabe de lemn de pe malul râului Sumida – a apărut prima femeie care s-a autointitulat „gheișă". S-a întâmplat pe la 1750. Femeia se numea Kikuya și era o prostituată care cânta foarte frumos la șamisen și din gură. Așa că s-a hotărât să facă din asta o profesie.

Fukagawa – zona de care vorbim – va deveni cu timpul celebru printre cartierele plăcerii neautorizate, datorită curajului și rafinamentului femeilor sale. În 1683, adică la doar câteva decenii de când se dăduse pentru prima oară licență pentru ceainării, Fugakawa înflorea. În anul acela, un poet și scriitor pe nume Mosui Toda (1629-1706) a publicat un ghid al orașului Edo, pe care l-a intitulat *O ramură de purpură* și în care descria altarul zeului Hachiman, aflat pe insula Eitai, și care, la scurt timp, va deveni cunoscut sub numele de Fugakawa (Râul adânc).

Ca și altarul Yasaka din Kyoto, acesta era un important loc de reculegere, aflat însă la periferia orașului. De fapt, era atât de departe, încât ar fi putut fi închis din lipsă de clienți, dacă autorităților „nu li s-ar fi făcut milă" și nu ar fi „temperat puțin stringența legii" împotriva prostituției neautorizate. Pe vremea lui Mosui, căile de

acces spre altar erau deja ocupate în întregime de ceainării care foloseau, fiecare, serviciile a „zece femei de o frumusețe remarcabilă", mai mult decât dispuse să aducă alinare pelerinilor. Rezultatul a fost o adevărată explozie de bunăstare și prosperitate a zonei.

Peste tot în Edo erau cartiere ilegale cu felinare roșii, dar Fugakawa avea cele mai multe – șapte – cunoscute ca *Locurile de pe deal*. De fapt, era un fel de suburbie aflată dincolo de jurisdicția magistraților, plină de depozite ale bogaților negustori de cherestea, care aveau acolo și vile. Unul dintre aceștia a fost Kinokuiya Bunzaemon, mare risipitor de bani care, când nu angaja pentru o noapte întreaga Yoshiwara, se distra degustând talentele locale.

Pe la 1680, câțiva daimyo (guvernatori de provincii) și samurai de vază au început să dea petreceri la care angajau dansatoare care să se producă în fața oaspeților. Pentru populația de pe treptele inferioare, aceasta a însemnat o șansă de a găsi de lucru fetelor, care, cu puțin noroc, puteau ajunge într-o postură avantajoasă, într-o familie bună. Așa că orășenii au început să-și trimită fetele la lecții de dans.

În câteva decenii, fetele și-au extins repertoriul. Dar Edo se umpluse deja – mai ales în cartierul Fugakawa – de *odoriko* (dansatoare) care în realitate erau prostituate. Din când în când, autoritățile făceau razii în zonele neautorizate și strângeau fetele care lucrau acolo, după care le trimiteau în cartierele cu licență, unde erau obligate să muncească trei ani, fără salariu. Unele erau deja trecute de douăzeci de ani, prea bătrâne pentru a fi *odoriko* care, literal, înseamnă „copil-dansator". Aceste *odoriko* în vârstă au început să-și spună „gheișe", preluând numele de la bărbații-gheișă din cartierele plăcerilor.

Probabil că prima femeie-gheișă, Kikuya, a fost una dintre ele și, la fel de probabil, a fost foarte cunoscută, pentru că numele i-a fost păstrat de istorie, cu toate că nu se știe nimic despre ea, în afară de faptul că era o cântăreață și dansatoare foarte talentată. Tot pe vremea când Kikuya își etala talentele în ceainăriile din Fugakawa, la Kyoto, între zidurile înalte ale Shimabarei, și-a făcut apariția la o petrecere și prima purtătoare de tobe. A fost numită *geiko* (copil-artist), termen folosit încă pentru gheișele din Kyoto. În scurt timp, gheișele au devenit ultimul răcnet al modei. Femeile care preparau ceaiul, dansatoarele și purtătoarele de tobe au început să-și spună toate „gheișe", insistând că ele nu sunt simple prostituate, ci artiste. Și așa s-a născut o nouă profesie.

Gheişele-femei au avut un succes imens şi rapid. Spre deosebire de curtezanele şi prostituatele din cartierele plăcerii, ele erau femei independente şi inteligente, care îşi câştigau existenţa de pe urma talentului şi isteţimii lor şi nu erau încorsetate de tradiţiile care le obligau să se comporte într-un anume fel. Nu erau nevoite să apeleze la interminabilele gesturi de protocol şi îşi puteau alege partenerii de aşternut cum şi când vroiau. Erau femei de lume. Şi, cu toate că erau adunate la un loc, în anumite zone ale oraşului, nu erau înconjurate de ziduri. Puteau pleca şi veni când doreau – nu erau păsări de colivie.

În timp de Shimabara se alinia rapid noului curent, Yoshiwara i s-a opus cu îndârjire. Abia după zece ani, când şi-au văzut afacerile ameninţate de popularitatea acestui nou soi de femei, au început proprietarii de bordeluri să angajeze femei-gheişe independente, care să le facă concurenţă dansatoarelor, gheişelor şi *geiko* de dincolo de porţile cartierului. Le-au angajat ca animatoare, ca şi pe bărbaţii-gheişă din Yoshiwara, dar cu o condiţie: să nu încerce să fure clienţii curtezanelor, culcându-se cu ei. Gheişele din *Locurile de pe deal* nu aveau astfel de restricţii.

În Yoshiwara, prima gheişă a fost înregistrată în 1761. Se numea Kasen din casa Ogiya şi a fost o prostituată care, după ce şi-a recâştigat libertatea, şi-a început propria afacere, ca animatoare. După aceea, numărul femeilor-gheişă a crescut atât de mult, încât l-a depăşit pe cel al bărbaţilor-gheişă. În 1770, în Yoshiwara, erau 16 femei-gheişă şi 31 de bărbaţi-gheişă; în 1775 – 33 de femei şi tot 31 de bărbaţi; pe la 1800, erau 143 de femei şi doar 45 de bărbaţi. Şi, o dată cu dispariţia marilor *tayu*, gheişele au ocupat mijlocul scenei.

Dar vremurile se schimbau. Anii de mare prosperitate trecuseră şi perioada Genroku – despre care un comentator al cartierelor de plăceri scria: „Splendoarea lor era ziua ca Paradisul şi noaptea ca palatul Regelui Dragon" – se terminase. Marea criză economică de la mijlocul secolului al XVIII-lea – care a inspirat construcţia unor clădiri minunate, cum este ceainăria Sumiya, între ai cărei austeri pereţi exteriori găseşti un interior fabulos – îşi făcea simţită prezenţa. Inflaţia era vertiginoasă, explozia demografică de pe vremea lui Tokugawa se potolise iar şogunatul – şubrezit de corupţie şi incompetenţă – era incapabil să facă ceva bun.

Două au fost clasele care au suferit în mod deosebit: ţăranii, care depindeau în cea mai mare parte de o singură cultură – orezul –

şi samuraii, care primeau stipendiile echivalate în orez, orez pe care îl vindeau negustorilor pentru câţiva bănuţi. În timp ce orăşenii făceau depozite de orez, samuraii alunecau din ce în ce mai mult pe panta sărăciei. Starea proastă a economiei a fost accentuată şi mai mult de o serie de calamităţi naturale de mari proporţii. Focul a distrus de nenumărate ori clădirile de lemn din Edo. Au fost uragane, cutremure, erupţii vulcanice, tsunami şi ani la rând de recolte proaste care au dus la o foamete cumplită, în care a murit o jumătate de milion de ţărani. În toată ţara, atmosfera era din ce în ce mai sumbră.

Şi totuşi, orăşenii nu sufereau deloc. Mai mult, se îmbogăţeau continuu. Mulţi au profitat de nenorociri, împrumutând bani şi dând mărfuri pe datorie, cu dobânzi exorbitante. Din când în când, şogunatul încerca să pună capăt cheltuielilor ostentative, prin ordonanţe de reglementare: „Orăşenii şi servitorii lor nu au voie să poarte îmbrăcăminte de mătase"; „Orăşenii nu au voie să poarte pelerine de pânză"; „Orăşenii nu au voie să trăiască extravagant" şi „Orăşenii nu au voie să dea petreceri luxoase". Cei care îşi arătau cu mai multă ostentaţie prosperitatea riscau să-şi vadă averea confiscată şi depusă în lăzile şogunului. Dar bogăţia nu mai era demult o noutate. Multe familii de negustori erau deja bogate de generaţii întregi şi nu mai aveau de ce să-şi etaleze averea.

Astfel a apărut noul curent estetic al sobrietăţii. Supăraţi că li se confiscă avuţiile, orăşenii au început să poarte o îmbrăcăminte simplă, subliniată doar ici şi colo prin tigheluri strălucitoare – vizibile doar atunci când le fluturau hainele – şi să-şi cheltuiască banii pe obiecte mici, dar fantastic de scumpe, ca: brelocuri, *netsuké* din lemn şi fildeş, sculptate cu minuţiozitate, pungi pentru tutun şi altele.

Pe la mijlocul secolului, curtezanele din cartierele de plăceri, îmbrăcate în fastuoasele lor chimonouri, începuseră să arate cam demodat. Bineînţeles că îşi aveau, în continuare, clienţii lor fideli. Dar tinerii petrecăreţi moderni au început să prefere atracţiile mai puţin pretenţioase ale gheişelor.

În timp ce curtezanele îşi legau, ostentativ, panglicile obiului în faţă, gheişele şi le legau pudic la spate, ca orăşencele obişnuite. În loc de nenumăratele chimonouri strălucitoare, purtau chimonouri simple, într-o singură culoare şi un guleraş alb şi îngust, care se vedea doar la gât. Erau coafate relativ simplu, cu doar două-trei ace

de păr şi un singur pieptene, spre deosebire de curtezane, ale căror coafuri erau nişte armuri din ace de baga, piepteni, panglici şi podoabe pandante. Câteva din lucrurile simple care le-au dat gheişelor aspectul deosebit pe care îl au se datorează unor ordonanţe oficiale. Chiar dacă ar fi vrut, tot nu ar fi avut voie să poarte chimonouri foarte elegante.

De-acum nimeni nu mai putea nega că profesiunea de gheişă îşi intrase în drepturi. Proprietarii de bordeluri erau din ce în ce mai îngrijoraţi de succesul şi popularitatea gheişelor. În 1779, Shoroku, proprietarul casei Daikokuya – unul dintre cele mai vechi stabilimente din cartier – a propus înfiinţarea unei instituţii, *kembam*, care să inspecteze şi să controleze gheişele. Susţinut de ceilalţi proprietari de bordeluri, s-a retras din afaceri şi s-a autonumit controlor-şef. Instalat la Marea Poartă din Yoshiwara, a vândut gheişelor o sută de permise de funcţionare. Cu ajutorul a doi inspectori şi câtorva zeci de funcţionari, verifica toate cererile de angajare a gheişelor la petreceri.

Instituţia le oprea gheişelor treizeci până la cincizeci la sută din banii câştigaţi şi, în acelaşi timp, le ţinea sub supraveghere, pentru a nu practica prostituţia şi a nu se suprapune afacerilor din Yoshiwara. Când o gheişă mergea la o petrecere, era însoţită de un bărbat care îi ducea şamisenul şi care trebuia să fie atent ca nu cumva fata să dispară de sub ochii lui. Cât despre Shoroku, acesta a devenit un om extrem de bogat, cu o colecţie fabuloasă de antichităţi şi obiecte fine de artă.

Shoroku a stabilit reguli de conduită pentru gheişe, pentru a le diferenţia de curtezane şi prostituate, dar şi pentru a se asigura că nu le fură acestora clienţii. Gheişele trebuie să fie recrutate dintre femeile cele mai puţin frumoase, să poarte chimonouri şi coafuri simple, să lucreze câte două sau câte trei – în niciun caz singure, pentru a descuraja propunerile amoroase – şi nu aveau voie să stea prea aproape de clienţi. Dacă o prostituată acuza o gheişă că aceasta a încercat să-i racoleze clienţii, se făcea o anchetă şi, dacă se dovedea că gheişa a încălcat regulile, i se putea anula licenţa, pentru câteva zile sau pentru totdeauna.

Asemenea constrângeri se aplicau numai celor care doreau să lucreze în cartiere ale plăcerii. Nu ne îndoim însă că gheişele din Fukagawa, stilate şi talentate cum erau, se culcau cu oricine le plăcea

şi oricând vroiau. Dar prostituatele erau prostituate şi gheişele, gheişe. Dacă o gheişă prefera să intre într-o relaţie intimă cu un client, fapta era clasificată, din punct de vedere legal, drept conduită greşită, nu prostituţie. Iar astfel de activităţi erau la libera alegere a gheişelor. Nu au fost niciodată obligate să se prostitueze.

Gheişe şi cavaleri galanţi

Gheişa din Tatsumi pleacă la plimbare,
Cu picioarele albe şi goale în galenţii negri de lac.
Îmbrăcată aşa, în haina haori, e mândria Marelui Edo.
Vai, bate clopotul din Rachiman.

Cântec de gheişă

Gheişele din Fukagawa erau celebre mai ales datorită farmecului lor. Peste chimonoul simplu purtau o *haori*, o jachetă lejeră, cu croială în linii drepte şi mâneci foarte lungi şi largi, împrumutată din îmbrăcămintea bărbaţilor. Aceasta le dădea un aer de desfrâu, ce amintea de actorii de kabuki de altădată, care interpretau roluri de femei şi care, când ieşeau din teatru, îşi aruncau pe umăr costumul de femeie. Gheişele nu purtau niciodată *tabi* (şosete de pânză cu un deget). Chiar şi în iernile foarte geroase, de sub tivul chimonoului, ieşeau degetele cu unghii roşii, conturate foarte bine pe fondul negru al galenţilor de lac. Termenul folosit pentru această eleganţă obţinută fără eforturi inutile este *iki* şi le defineşte mai ales pe gheişele din Fukagawa.

Pe vremea aceea, Fukagawa era pe malul mării, dar, după secole de aluviuni şi intervenţii ale omului, a ajuns în interior. Tinerii luptători care doreau să se bucure de compania unei gheişe luau o barcă acoperită şi o porneau pe râu în sus de-a lungul coastei. Dar tentaţiile începeau chiar înainte să coboare din barcă. Pe râu circulau bărci cu gheişe cu preţ redus, numite popular „fetiţe de barcă", care îşi ofereau serviciile pe loc, la bordul bărcii. Pe ţărm îi aşteptau *kekoro, maruta* şi *yaokata*, care îşi desfăşurau activitatea în aer liber; cât despre aceste denumiri, sensul li s-a pierdut în negura vremurilor şi trebuie lăsat pe seama imaginaţiei fiecăruia. În Fukagawa, prostituatele de cea mai joasă speţă se numeau *shiru* (răţuşte) şi de la ele şi-a luat numele unul din cartierele de acolo.

Tânărul care ajungea în zona Fukagawa era fermecat de sunetele de şamisen şi de cântecele care se auzeau din restaurantele şi ceainăriile înşirate pe malul apei. Gheişele erau muzicante foarte bune, care studiau ani de zile. Chiar dacă îşi măreau venitul prin prostituţie, talentul le ajuta să-şi câştige existenţa toată viaţa. În comparaţie cu fermecătoarele gheişe independente, curtezanele din cartierele plăcerii păreau înţepenite în timp.

Dacă un tânăr dorea să câştige inima unei astfel de femei, atunci trebuia să fie el însuşi un bărbat deosebit. *Tsu* era termenul folosit pentru bărbaţii sofisticaţi. Cuvântul a apărut în jurul anului 1770 şi a devenit rapid o adevărată modă. A fi *tsu* însemna a şti să te comporţi în lumea demimondenă, să cunoşti atât de bine regulile jocului, încât să te simţi în largul tău în orice situaţie. Toţi bărbaţii din Edo care se respectau doreau să fie consideraţi *tsu*, şi nicidecum *yabo* (necunoscător, plicticos).

În categoria *yabo* intrau samuraii şi provincialii, care nu ştiau cum să se îmbrace elegant şi să vorbească frumos. Spre deosebire de ei, un *tsu* nu trebuia neapărat să fie bogat sau să provină dintr-o treaptă socială înaltă. Dacă arăta bine şi avea o conduită plăcută, era binevenit. Aşa se face că valorile subculturale ale acestui univers demimonden – focalizate obsesiv asupra stilului, aparenţelor şi îmbrăcămintei – începeau să pătrundă în societatea vremii.

Una dintre cele mai reprezentative figuri ale acelor timpuri a fost Santo Kyoden (1761-1816). Poet şi prozator satiric, Santo a fost şi un artist renumit care a lucrat sub numele de Kitao Masanobu şi a locuit, practic, în Yoshiwara. Ambele sale soţii fuseseră curtezane de rangul doi în Yoshiwara. La vârsta de douăzeci şi patru de ani, a publicat o carte intitulată *Încurături amoroase iscate în Edo* (1785). Povestită prin imagini, cu dialoguri şi relatări scrise pe toate spaţiile disponibile, cartea vorbeşte despre Enjiro, fiul alintat al unor părinţi bogaţi.

Enjiro se crede un amant formidabil şi vrea ca lumea întreagă să afle acest lucru. Din păcate, este ceva foarte greu de realizat, pentru că Enjiro este urât. Aşa că, îi dă unei gheişe cincizeci de monede de aur, ca aceasta să alerge după el în public. Femeia se aruncă la picioarele lui şi declară că, dacă nu o va lua de soţie, sau dacă nu va accepta să-i fie măcar servitoare, atunci se va sinucide. Dar, cum nu a spus-o destul de tare, Enjiro îi mai strecoară zece monede de aur, ca să repete suficient de tare încât să o audă vecinii.

Dar singura cale de a deveni celebru ca mare amorez este să se sinucidă împreună cu o curtezană. Răscumpără libertatea unei femei pe nume Ukina şi plăteşte o mare sumă de bani, pentru a fi spartă una din ferestrele bordelului. Cei doi coboară pe o scară, dar efectul fugii e stricat de personalul bordelului, care apare la ferestre şi îi aclamă vesel. Cu toate acestea, cei doi intră în pădure, unde, după cum aranjase Enjiro cu prietenii lui, aceştia îi aşteptau pentru a interveni înainte de comiterea actului.

Din nefericire, în acest moment apar doi hoţi, înarmaţi cu săbii şi cu sinistrele eşarfe negre care le acopereau faţa, lăsând spaţiu doar pentru ochi. Aceştia se reped asupra perechii lipsite de apărare, oferindu-se să îi ajute să moară. „Dar noi nu am vrut să murim de-adevăratelea, când am început să ne sinucidem", spune Enjiro printre gemete.

La sfârşit, hoţii le iau hainele, lăsându-i doar cu fâşia de pânză peste şolduri şi cu o umbrelă. Şi uite aşa a devenit Enjiro celebru, chiar dacă nu după cum îşi dorise.

Povestirea lui Kyoden a avut un succes imens, mai ales scena în care cei doi se întorc trişti şi aproape în pielea goală, scenă reprodusă pe nenumărate stampe şi evantaie de hârtie. E clar că se găseau destui Enjiro în Edo şi în cartierele plăcerii.

Autorizate sau nu, cartierele şi cele două lumi din interiorul şi din afara zidurilor începuseră să se amestece destul de des. Ori de câte ori se făceau razii printre prostituatele ilegale, nefericitele femei erau adunate şi aruncate în cel mai apropiat cartier al plăcerilor, autorizat. Cum oraşele erau înconjurate de ziduri şi nu se puteau extinde nici măcar cu un metru, aglomeraţia şi mizeria erau de nedescris. Aşa că, fiecare aflux de prostituate necalificate şi neautorizate cobora şi mai mult standardele cartierelor de plăceri.

Din când în când izbucnea un incendiu devastator. De-a lungul sutelor de ani ce au urmat apariţiei primei gheişe (în 1760), Yoshiwara a fost rasă de pe faţa pământului de zece ori, fără a mai pune la socoteală şi cele câteva incendii care au distrus doar părţi din el. În astfel de cazuri, proprietarilor de bordeluri li se permitea să se mute temporar în zonele neautorizate, până se termina reconstrucţia oraşului înconjurat de ziduri. Dar cartierele neautorizate erau de-acum mult mai pline de viaţă, mai populare şi mai accesibile decât cele autorizate, aşa că profitau de ocazie, pentru a-şi face reclamă şi a-şi mări profiturile.

Aşa s-a întâmplat în 1767 când, după un incendiu, câţiva proprietari de bordeluri s-au instalat temporar într-o zonă de pe malul râului, denumită Insula Nakasu. În zilele de glorie ale Yoshiwarei, când curtezana Takao a fost omorâtă de dezamăgitul ei admirator, zona se numea *La trei furci*. După ce şogunatul a început programul de desecare şi extindere a terenului, aici s-a dezvoltat cel mai sofisticat şi antrenant cartier de distracţii din ţară, înţesat de nenumărate restaurante şi ceainării celebre şi elegante, în care locuiau gheişele care aveau grijă de clienţi.

În vremurile cele mai bune, aici erau 18 restaurante – dintre care unele funcţionau exclusiv pentru delegaţii conducătorilor de provincii – 93 de ceainării, 14 băi publice şi cel puţin 27 de gheişe, fără a mai pune la socoteală bordelurile, teatrele şi chioşcurile care vindeau mâncare. Cel mai cunoscut restaurant – ilustrat în multe stampe – era Shikian (Căsuţa celor patru anotimpuri). Ca şi celebrul Soho din Londra, Nakasu era uşor accesibil din centrul oraşului şi avea distracţii şi pentru oamenii de rând, care puteau petrece o zi uitându-se la jongleri, spectacole cu oameni şi arătări ciudate, mimi şi teatru de stradă.

Femeile aduse cu forţa în acest mediu plin de viaţă se bucurau de o libertate mult mai mare. Aici nimănui nu-i păsa de formalităţi, cum ar fi prima sau a doua întâlnire, în timpul cărora curtezanele şi clienţii lor făceau doar schimb de ceşti de saké. Aici puteau trece direct la fapte. De asemenea, era mai puţin personal căruia trebuia să i se dea bacşiş, lucru bun mai ales pentru clienţi. Dar aglomeraţia din aceste mici bordeluri temporare era atât de mare, încât se întâmpla ca picioarele unei fete să atingă capul unui client şi toată lumea auzea gemetele clienţilor beţi şi declaraţiile false de dragoste eternă pe care şi le făceau curtezanele şi admiratorii lor.

Dar morala nu era singura care se ducea pe apa sâmbetei. Pentru că, în timp ce bogaţii cântau, dansau şi îşi pierdeau timpul în compania curtezanelor şi gheişelor de pe insula Nakasu, cei săraci mureau de foame. În 1787, după şapte ani de recolte proaste şi foamete, ţăranii s-au răsculat şi au spart magazinele şi depozitele bogaţilor negustori de orez – mai întâi în Osaka, apoi în Edo şi Kyoto – au distrus totul şi au plecat acasă cu sacii de orez în spate.

Şi totuşi, cu toate aceste greutăţi economice prin care trecea ţara, pentru plăceri era încă secolul de aur. În Yoshiwara şi în alte

cartiere autorizate de guvern (erau cam două sute, în întreaga țară), petrecerile nu se terminau niciodată. Petrecăreții aveau la dispoziție o gamă variată de distracții. Puteau să cutreiere cartierele fără licență, să se distreze în cartierele autorizate și mai puțin riscante sau să aleagă dintre curtezanele, gheișele și prostituatele adevărate.

Yoshiwara era încă un faimos cartier al plăcerilor din Japonia. Artiștii vremii au descris frumoasele și languroasele femei, prin stampe care se vindeau ca pâinea caldă. Ca și astăzi, ghidurile ofereau detalii despre talentele lor. Tineri ambițioși, dornici să intre în categoria *tsu*, studiau manuale în care era descrisă ultima modă și verificau cu disperare dacă au veșmintele, pipele și pungile pentru tutun cerute, dacă știu cum să se adreseze corect cuiva și cum să le detecteze pe cele mai cunoscute curtezane și gheișe.

Nu își dădeau seama că stilul lor hedonistic exagerat va fi în curând amenințat. Pentru că au urmat evenimente catastrofale, care au dat peste cap prețioasa lume din Edo, Yoshiwara și din Japonia lui Tokugawa. Iar femeile care vor domina noua și curajoasa lume vor fi gheișele, nu curtezanele.

3

TOTUL PENTRU DRAGOSTE
EROINE ŞI PATRIOŢI

Beat, cu capul în poala frumoasei mele;
Treaz, punând mâna pe putere, pentru a guverna.

Zicală dinainte de Restauraţie

Vapoarele negre

Într-o zi fatidică a anului 1853, au apărut la orizont patru nave de război, pe puntea cărora se vedeau tunuri şi care lăsau în urma lor nori de fum. Se îndreptau în plină viteză spre coastele Japoniei. Au ancorat la umbra muntelui Fuji, ameninţător de aproape de Edo. Speriaţi, pescarii care îşi vedeau de treabă în apele liniştite s-au îndreptat grabnic spre mal.

Japonezii le-au numit „Vapoarele Negre". Commodore Matthew C. Perry (1794-1858), comandantul navelor, ducea o casetă de aur, în care se afla o scrisoare din partea lui Millard Fillmore, preşedintele Statelor Unite ale Americii şi prin care acesta cerea Japoniei să-şi deschidă graniţele pentru comerţ şi prietenie. Mesajul preciza că se va sta de vorbă numai cu cei mai importanţi oameni ai naţiunii. După ce a aşteptat o săptămână, Perry a coborât pe ţărm. Cu pieptul plin de medalii şi trese de aur, flancat de doi marinari negri şi voinici şi însoţit de o escortă de marinari şi o fanfară, şi-a prezentat scrisoarea, precizând că se va întoarce anul următor după răspuns, însoţit de o flotă mult mai mare.

În noaptea în care a sosit Perry, cerul a fost străbătut de o cometă, ca o prevestire neagră. Până atunci, japonezii crezuseră că nimic nu se va schimba vreodată în ţara lor. Timp de un sfert de mileniu, Japonia îşi dezvoltase o cultură bogată şi ideosincratică, ferită aproape complet de ochi iscoditori şi influenţe nedorite. Una dintre pietrele de temelie ale politici şogunilor fusese izolarea. Prin

ca, ţara era apărată de tot felul de pericole – inclusiv ideologice – ce puteau veni din lumea de dincolo de graniţe. Cu excepţia unei enclave minuscule, formată din negustori olandezi şi chinezi – cărora le era interzis să iasă din zona în care li se permisese să se instaleze, zonă aflată în îndepărtatul Nagasaki – Japonia era complet închisă. În această atmosferă de seră înflorise lumea de flori şi sălcii a Yoshiwarei şi a gheişelor.

Dar ultimii ani fuseseră marcaţi de o nelinişte crescândă. Ţara era devastată de crize economice şi de foamete şi, din când în când, de răscoale ale ţăranilor.

În Yoshiwara, curtezanele şi prostituatele îşi făceau în continuare meseria, dar balanţa se înclinase ameninţător. Adevăratul centru vital al lumii de moravuri uşoare erau acum isteţele şi curajoasele femei din Fukagawa; iar Kyoto şi Shimabara scăzuseră mult în popularitate faţă de Gion. În 1811, un observator scria: „Astăzi, Yoshiwara trece prin vremuri grele... După părerea mea, curtezanele sunt tot mai puţine, iar numărul femeilor frumoase şi elegante a scăzut la jumătate". Mai spunea că existau doar două *yobidashi* (rang superior, care îl înlocuise pe cel de *tayu*) şi că, de fapt, nu mai existau deloc curtezane de rang înalt.

În 1841, un alt set de reforme nu a făcut decât să grăbească declinul Yoshiwarei. Din nou, câteva mii de prostituate şi gheişe au fost ridicate din cartierele neautorizate şi aruncate în Yoshiwara, mărind până la refuz numărul femeilor de joasă speţă şi fără pregătire. Doar gheişelor li se permitea să-şi reia lucrul, dacă îşi limitau activitatea la muzică şi dans. Pentru prima oară, gheişele au fost recunoscute ca fiind altceva decât simple prostituate. Prin 1851, Yoshiwara – altădată domeniul exclusiv al celor foarte bogaţi – s-a văzut obligată să recurgă la reduceri şi oferte speciale. Cel care a consemnat, dezgustat, aceste lucruri a adăugat cu amărăciune că „era, într-adevăr, sfârşitul lumii". Iar sosirea străinilor a constituit ultima picătură.

La începutul lui 1854, după numai o jumătate de an de la prima vizită, Perry a revenit, însoţit de o escadrilă de opt nave bine înarmate. Lipsită de orice contact cu tehnologia occidentală şi cu tacticile moderne de război, Japonia nu avea nici măcar marină militară. Aşa că guvernul nu a avut de ales şi a semnat un tratat prin care deschidea două porturi pentru navele americane. În acelaşi an,

Edo a fost ras de pe faţa pământului de un cutremur şi şogunul care semnase tratatul a murit la scurt timp după aceea. Semnele prevestitoare erau cât se poate de rele.

Okichi, concubina străinului

Când pleacă
Şi trec pe lângă şampane cu pânzele-n vânt,
Se gândesc la iubita lor Shimoda
Şi încep să plângă.

Pe malul râului,
Apele murdare se scurg din cocioabe,
Din spatele uşilor se aud voci de prostituate:
„Vai! Îi suntem recunoscători preamăritului străin
Care dă doi dolari unei târfe de un dolar".

„Vapoarele Negre", cântec al barcagiilor din Shimoda

Cheia fusese răsucită în broască şi cizma occidentală pusă ferm în pragul uşii. Dincolo de Pacific, un bărbat pe nume Townsend Harris (1804-1878) a întrezărit o şansă de a-şi face un nume şi, cu puţin noroc, şi avere. După cum înţeleseseră americanii, tratatul din 1854 permitea consulului general să-şi aibă reşedinţa pe pământ japonez. Aşa că Harris a făcut cerere la preşedintele Americii, să-i dea lui acel post. În august 1856, şi-a făcut apariţia în portul cel nou din Shimoda, spre marea dezamăgire a japonezilor, care înţeleseseră cu totul altfel termenii din tratat.

Pe termen scurt, Harris avea în plan încheierea unui tratat separat, pur comercial. Dar a urmat o luptă dură şi îndelungată. La numai câteva săptămâni după sosire, Harris îşi ridicase deja o locuinţă pe care o numise „Stars and Stripes" („Stele şi Dungi"), după steagul american. Casa se găsea în afara oraşului şi fusese ridicată deasupra unui minunat templu vechi, scos din uz, construit printre terasele cultivate de pe pantele dealurilor de lângă Kakisaki, un mic sat de pescari situat în peninsula Anegasaki.

Acolo s-a instalat Harris, împreună cu interpretul şi secretarul său, un olandez exuberant de douăzeci şi trei de ani, pe nume Henry Heusken.

Harris era un om de afaceri de cincizeci şi doi de ani, corpolent şi necioplit, cu o faţă fleşcăită, favoriţi foarte lungi şi un păr lung care îi ajungea pînă la guler. Cu ani în urmă, participase financiar la înfiinţarea Colegiului Orăşenesc din New York, dar în ultimul timp se aflase în dificultăţi financiare, datorită unor afaceri nereuşite. După cum preciza în cererea trimisă preşedintelui, avea calificările esenţiale cerute de post: nu avea nici soţie, nici copii şi nici nu era legat de nimic „care să mă facă să mă gândesc cu nerăbdare la vechiul meu cămin sau să devin nerăbdător în cel nou".

Primele luni petrecute de Harris în Japonia au fost pline de nenumărate discuţii şi certuri, întrerupte din când în când de lungi perioade de inactivitate, în care negociatorii japonezi aşteptau instrucţiuni din Edo. Adesea bolnav şi doar cu Heusken drept companie, Harris avea nevoie de ceva care să-i alunge plictiseala şi să-l înveselească. Tânărul şi roşcovanul Heusken cunoştea remediul. Ceea ce le lipsea erau femeile.

Aşa că a cerut diriguitorilor din Shimoda nişte „infirmiere". Perfect natural, au concluzionat aceştia, după plecarea lui. Dar unde să găsească femeia căreia să-i ceară un astfel de sacrificiu? Ce femeie ar consimţi de bunăvoie să fie mângâiată de un barbar păros, care puţea a carne şi unt. (Japonezii nu consumau carne de vită şi nici produse lactate, iar când vorbeau despre străini îi numeau „cei care put a unt".) Care ar fi dispusă să poarte stigmatul de „concubină a străinului"? Vizitele marinarilor americani ai lui Perry şi a flotei ruse avuseseră ca rezultat o mulţime de copii cu piele albă, care fuseseră cu toţii depuşi clandestin într-un cimitir dintr-o vale mică şi izolată.

Au mai trecut câteva săptămâni. Heusken anunţă ameninţător că, dacă femeile nu-şi fac apariţia, Harris ar putea anula înţelegerile la care se ajunsese deja. De emoţie, întregul oraş îşi ţinea respiraţia.

Heusken ceruse explicit două din gheişele din Shimoda: Okichi pentru Harris şi Ofuku pentru el. Diriguitorii oraşului le-au informat pe cele două femei de hotărârea pe care o luaseră. De-acum încolo, trebuia să aibă grijă de templu.

Okichi a devenit mai târziu o eroină legendară a Japoniei. A fost efectiv zeificată – fiind primul miel sacrificat pe altarul relaţiilor cu străinii; în amintirea ei a fost ridicat un templu în Shimoda. Căutându-şi propriul loc în istorie, Harris şi Heusken nu au scris, bineînţeles, nimic despre cele două femei, în jurnalele lor. Dar sunt destule documente japoneze.

Okichi avea şaisprezece sau şaptesprezece ani; după standardele vremii, era adultă. Era o tânără frumoasă şi foarte cunoscută mai ales pentru vocea sa dulce şi, în mod deosebit, pentru felul în care interpreta „Corbul zorilor", un cântecel melancolic despre o curtezană din Yoshiwara şi fiul unui comerciant, care se sinuciseseră împreună, cândva demult, în 1769. Povestea spune că Harris a văzut-o într-o zi pe stradă, când fata se întorcea de la baie, arătând foarte proaspătă şi atrăgătoare. Cât despre Ofuku, Hausken o văzuse la reşedinţa consulară, când venise să aducă de mâncare soţului mamei sale, care repara uşile.

Okichi nu a fost prea încântată de angajare, dar bătrânii oraşului au insistat. Până la urmă, aceştia i-au promis un salariu care, după standardele locale, însemna o avere.

I-au oferit uluitoarea sumă de douăzeci şi cinci de monede de aur (mai mult decât salariul unui muncitor, pe un an) pentru „trusou". Cifra figurează în registrele contabile ale municipalităţii din Shimoda, la data de 24 mai, 1857.

În ziua de 13 iunie, palanchinul cel mare şi lăcuit în negru, construit special pentru picioarele lungi ale consulului, a venit să o ia pe Okichi de acasă. A urcat în lectică şi a pornit, însoţită de călăreţi şi samurai care îi croiau drum prin mulţimea adunată. Din spatele jaluzelelor de bambus, auzea înţepăturile ironice ale orăşenilor: „Iată, vine un miel pentru consul!"

Răscrucea de drumuri de la Madogahama era considerată un loc din care nimeni nu se mai întorcea. Copiii din Shimoda îngână şi astăzi un cântecel care evocă teama şi nehotărârea pe care trebuie să le fi simţit Okichi:

Să mergem la Anegasaki?
Să ne întoarcem în Shimoda?
Suntem la Madogahama. Trebuie să ne hotărâm!

Harris pusese dulgherii să transforme templul scos din uz într-o casă de tip occidental, să arunce rogojinile din pai de orez care fuseseră infestate de gândacii aduşi de pe Vapoarele Negre şi să pună în locul lor covoare şi mobilă aduse din Occident. Lui Okichi toate acestea trebuie să i se fi părut teribil de străine, cu mirosurile lor respingătoare. Nu mai vorbim de carnea însângerată din bucătărie şi chiar de însuşi consulul, cu trupul lui mare şi păros, care

mirosea urât. Deşi, la urma-urmei, între ceea ce făcea el pe patul mare şi neconfortabil şi ce făcuseră cu ea ceilalţi bărbaţi, dinaintea lui, nu era mare diferenţă.

Cât despre Ofuku, aceasta nu s-a împotrivit deloc să fie iubita tânărului şi îndrăzneţului Heusken. Dar, în timp ce Ofuku – deşi nu era adusă cu palanchinul – făcea noaptea vizite regulate la templu, după numai trei zile, Harris a descoperit că Okichi avea o erupţie ciudată pe piele şi i-a spus să nu mai vină decât după ce se va vindeca. Dar fata era plătită în continuare cu o sumă bunicică. Însă chiar şi după ce erupţia a dispărut, Harris spunea că nu se simte bine, când venea vorba de o nouă vizită. Şi, peste două luni şi jumătate, a anulat contractul.

Pentru Okichi, experienţa trebuie să fi fost teribil de traumatizantă. A trebuit să se culce cu un străin bătrân şi respingător, să renunţe la dreptul ei fundamental de gheişă – acela de a-şi alege clienţii –, fusese umilită în public şi pe urmă considerată nepotrivită. Mai mult, după cum arăta mama sa, într-o scrisoare adresată consiliului municipal, era ruinată, pentru că, fiind murdărită de atingerea unui barbar, niciun japonez nu mai vroia să se apropie de ea. Nu e surprinzător deci că s-a apucat de băutură. Cât despre Harris, acesta uitase chiar şi de existenţa ei.

Abia în noiembrie 1857 a reuşit Harris să obţină o audienţă la şogun. Cu excepţia olandezilor, era primul occidental căruia i se acorda această favoare. Îmbrăcat într-o uniformă splendidă, creată chiar de el şi confecţionată la Paris – jachetă lungă, brodată cu fir de aur, pantaloni albaştri, pălărie înaltă cu franjuri de aur şi sabie cu mânerul bătut în perle – s-a deplasat la Edo, să-l întâlnească pe şogun. Când s-a întors în Shimoda, a cerut din nou să i se repartizeze o „infirmieră" şi, în anul următor, oficialii guvernamentali din Edo i-au aranjat o legătură cu o tânără de optsprezece ani. În 1862, Harris s-a întors în Brooklyn, fără să o mai fi văzut vreodată pe Okichi.

Aceasta a devenit o cerşetoare alcoolică şi bolnavă de sifilis, care după câţiva ani, s-a aruncat în râu. În singura fotografie care a rămas de la ea, făcută la zece ani după întâlnirea cu Harris, Okichi apare îmbrătrânită, cu o faţă tristă, cu toate că trăsăturile i-au rămas delicate şi încă frumoase. Priveşte cu tristeţe la aparatul de fotografiat şi părul îi este strâns într-un coc lipsit de orice podoabă.

Legenda care a apărut după moartea sa este mult mai romantică. Se spune că Okichi a fost o gheişă celebră în Shimoda şi că era răpitor de frumoasă. Când Harris a văzut-o pentru prima oară, îmbujorată toată, s-a îndrăgostit pe loc de ea. Dar fata avea un iubit, un tânăr şi chipeş pescar, pe nume Tsuru-Matsu. Înainte ca diriguitorii oraşului să îndrăznească să o abordeze pe Okichi cu propunerea lor ruşinoasă, au fost nevoiţi să-l cumpere pe iubit, acordându-i statutul de samurai şi expediindu-l la Edo, să lucreze pe un şantier naval. Pe Okichi au făcut-o *dono*, Lady, un statut apropiat celui de soţie de consul general.

Legenda omite să povestească despre erupţia de pe piele, dar ne spune că Okichi a trăit cu consulul câteva luni. Încetul cu încetul, fata s-a obişnuit cu trupul păros şi cu felul neobişnuit de a face dragoste şi s-a îndrăgostit de el. Dar consulul nu a văzut în ea altceva decât o femeie de care te foloseşti şi după aceea te dispensezi. Întors în Shimoda, după călătoria la Edo în care l-a cunoscut pe şogun, străinul a văzut Vapoarele Negre ancorate în port. Oripilat numai de ideea că ar putea fi văzut cu iubiţica sa băştinaşă, a alungat-o pe Okichi din templu.

Sărmana Okichi a fost distrusă. Respinsă de bărbatul pe care ajunsese să-l iubească şi dispreţuită de propria familie, s-a apucat de băutură. Dar, peste câteva luni, s-a întors la templu, pentru a-l îngriji pe consulul bolnav, căruia îi făcea chiar rost de băutura aceea scârboasă, laptele. În 1862, după ce şi-a încheiat misiunea, Harris a plecat acasă, părăsind-o fără nicio remuşcare.

Se prea poate ca Harris să fi uitat de Okichi, dar japonezii niciodată. Dacă vizitaţi Shimoda, astăzi, veţi vedea un templu dedicat lui Okichi Kannon (Zeiţa-mamă), completat cu un muzeu al sexului. Veţi vedea şi stânca de pe care – după cum spune mult-înfrumuseţata legendă – Okichi s-a aruncat în mare, după ce şi-a făcut datoria faţă de relaţiile internaţionale.

Cu mult timp înainte ca Harris să-şi facă bagajele şi să plece din Shimoda, reprezentanţi ai altor ţări occidentale apăruseră deja pe coasta Japoniei, cerând concesii cel puţin egale, dacă nu mai mari. Veniseră ruşii, îşi făcuseră apariţia olandezii, francezii, elveţienii iar portughezii îşi trimiseseră şi ei reprezentanţi. Trimisul special al reginei Victoria, Lord Elgin, proaspăt victorios în China, trecuse în plină viteză pe lângă Shimoda, îndreptându-se direct spre Edo, în

faţa căruia a ancorat, pentru a fi sigur că japonezii îşi dau seama de statutul său superior.

Dar barbarii nu au rămas la porţile ţării, ci au dat buzna şi în interior. Pentru japonezi trebuie să fi fost un fel de Armaghedon. Învechit, vanitos şi irevocabil decadent după două secole şi jumătate de pace, şogunatul nu a putut face faţă străinilor. Câţiva şefi de clan, independenţi mental, din provincii îndepărtate, ca Choshu şi Satsuma, erau tot mai convinşi de necesitatea unor schimbări radicale. Împotriva intruşilor au avut loc şi izbucniri spontane de violenţă patriotică. În timpul unei astfel de izbucniri, Henry Heusken, tânărul şi veselul companion al lui Harris, a fost prins într-o ambuscadă pe o stradă din Yokohama şi omorât de o sabie de samurai. Nu împlinise încă treizeci de ani.

Englezii se îndreaptă spre est

Şi spre vest vei naviga şi din nou spre est,
peste ceaţa mării,
Şi spune-le fetelor din Yoshiwara să ardă
un beţişor pentru el.

Rudyard Kipling, *Povestea celor trei vânători de foci*, 1893

Occidentalii care veneau şi populau aşezările pentru străini din porturile tot mai numeroase deschise prin tratate erau diplomaţi, misionari şi oameni de cultură, dar şi aventurieri, neadaptaţi şi fanfaroni. Cu toţii auziseră zvonuri despre legendarele gheişe şi despre oraşul plăcerii cel înconjurat de ziduri – Yoshiwara.

Unul dintre primii care au văzut cu ochii lor această lume mirifică a fost un tânăr şi curajos absolvent al Universităţii din Londra, Ernest Satow (1843-1929), de origine suedeză. Lingvist desăvârşit, a funcţionat ca interpret pe lângă reprezentanţa britanică din Japonia. În 1865, într-o noapte, după ce au scăpat de sub supraveghere, el şi ajutorul său japonez au pornit pe jos pe străzile din Osaka, pentru a le vedea pe „cele mai cunoscute cântăreţe şi dansatoare din oraş" – cu alte cuvinte, pe gheişe.

„La ora aceea, străzile erau destul de pustii aşa că, fiind conştienţi de pericolul aventurii, ne-am luat inima în dinţi", scria

Satow în memoriile sale *Un diplomat în Japonia*. „Nici un alt european nu se mai plimbase liber pe străzile unui oraş japonez."

Dar nu s-au dus în cartierul plăcerilor, ci într-o casă din cartierul neautorizat (echivalentul lui Gion sau Fukagawa, în Osaka), în care nişte japonezi le aranjaseră o petrecere. Nimeni, indiferent de circumstanţe, nu reuşeşte să cunoască o gheişă, fără o intermediere corectă şi fără a se afla în compania unui client obişnuit al casei.

Cum ceaiul le-a fost servit de nişte femei în vârstă, englezul s-a temut că întâlnirea promisă nu va avea loc. Dar, mai târziu, pe masă au apărut flacoanele cu saké şi în încăpere a intrat un grup de femei. Satow nu a fost prea încântat de farmecul acestora: „Unele erau într-adevăr drăguţe, altele erau de-a dreptul urâte, dar cred că ceea ce le strica cel mai mult aspectul erau dinţii înnegriţi şi feţele vopsite cu pudră albă de oxid de plumb."

Pe vremea aceea, femeile căsătorite, curtezanele şi gheişele încă îşi mai înnegreau dinţii cu un amestec de fiere şi oţet. Peste câţiva ani, împărăteasa a decis să demonstreze cât de progresistă era şi a iniţiat o nouă modă, revoluţionară şi în stil barbar, cea a dinţilor albi. Dar Satow scrie că se obişnuise atât de mult cu dinţii negri, că a rămas la fel de şocat ca orice alt japonez, când le-a văzut pe doamne zâmbind cu dinţi albi şi strălucitori.

De asemenea, lui Satow, dansul gheişelor i s-a părut „extrem de neinteresant" iar muzica lipsită total de gust. „Nimeni, cu excepţia fanaticilor, nu s-ar deranja să înveţe cum să aprecieze această formă de artă". Oricum, până la urmă, escorta sa oficială îi dăduse de urmă, aşa că la ora 11 p.m. a fost făcu pachet şi trimis la Legaţia britanică.

Dar cartierele plăcerilor încă mai atrăgeau lumea. La câţiva ani după prima sa aventură, Satow şi uriaşul său prieten – absolvent al colegiului Old Eton Oxford, blond şi cu mustaţă, pe nume Algernon Mitford, bunic al celebrelor surori Mitford, Nancy, Jessica, Unity şi Diana – au descoperit o spărtură în zidul Legaţiei britanice, s-au strecurat prin ea şi au pornit să cunoască versiunea din Osaka a celebrei Yoshiwara. Ferindu-se de gărzile de la poartă, au luat-o la fugă la adăpostul caselor şi, mergând în zigzag de pe o stradă pe alta, au reuşit să scape de eventualii urmăritori.

Un tânăr şi îndrăzneţ prieten japonez închiriase o cameră în numele său, în care câteva fete „pudrate şi rujate" stăteau în

genunchi, aşteptând să primească un grup de japonezi. Când i-au văzut pe ciudaţii intruşi, au început să ţipe de frică, au fugit din cameră şi nu au mai putut fi convinse să revină. „Dar chiar şi privirea fugară pe care am reuşit să o aruncăm asupra frumoaselor băştinaşe a compensat riscul la care ne expusesem, pentru că, aici în Ozaka (Osaka), niciun străin nu a fost vreodată primit în «cartier»", concluziona cu satisfacţie Satow.

A reuşit să ajungă în Yoshiwara în 1868, traversând lanurile de orez şi intrând prin Marea Poartă. Acolo, el şi însoţitorii săi au trimis după gheişe şi au petrecut seara colindând din ceainărie în ceainărie, ascultând muzică, dansând, bând şi participând la jocuri de ghicit în care cel ce pierdea trebuia să bea o ceaşcă de saké. Trei gheişe i-au însoţit acasă.

Mitford a fost şi un pasionat observator al scenei japoneze şi a scris o minunată evocare a Yoshiwarei, care avea deja aproape trei sute de ani de glorie:

„Ora la care Yoshiwara poate fi văzută în toată splendoarea ei este imediat după căderea nopţii, când se aprind lămpile. Atunci ies femeile – după ce şi-au petrecut ultimele două ore, făcându-şi buzele şi vopsindu-şi în negru sprâncenele şi în alb gâtul, şi pieptul, atente însă să lase trei puncte cafenii, ca un guler al lui Van Dyck, acolo unde capul se întâlneşte cu ceafa, după cum cere una dintre cele mai stricte reguli ale ştiinţei cosmetice japoneze – din cămăruţele lor dosnice şi se aşază una lângă alta într-un fel de cuşcă lungă şi îngustă, cu bare de lemn care se deschid spre stradă. Şi stau acolo ore întregi, îmbrăcate în rochii superbe, din mătase brodată cu aur şi argint, fără să vorbească şi fără să se mişte, ca nişte statui de ceară, până când atrag atenţia unor trecători, care încep să se adune acolo."

Consultând *Ghidul Oficial al Yoshiwarei din 1869*, care era întotdeauna adus la zi, Mitford a consemnat un total de 394 de ceainării care erau case de întâlnire, 153 de bordeluri cu 3289 de curtezane de toate clasele, „de la frumuseţi mândre, Oiran, care se îmbrăcau în brocarturi somptuoase, cu fir de aur şi de argint, cu feţele şi buzele vopsite şi dinţii înnegriţi şi care aveau la picioarele lor pe toţi tinerii nobili din Yedo, până la umilele Shinzo sau femeile cu dinţi albi, care îşi duc viaţa în ciorba comună."

Mai erau 39 de *taikomochi* şi 55 de dansatoare şi cântăreţe cunoscute (gheişe), plus o mulţime de staruri minore. „Aceste femei nu trebuie confundate cu curtezanele, deşi, din când în când, pot fi

convinse să-şi vândă favorurile; şi, a fi amantul favorit al unei dansatoare sau cântăreţe la modă, e ca un fel de pană la pălăria unui tânăr domn japonez", avertiza Mitford. Cu altă ocazie, a considerat necesar să le amintească cititorilor săi că, deşi occidentalii nesofisticaţi pot presupune la început că gheişele erau prostituate şi invers, după cum ştia toată lumea, acestea erau total diferite. „În cântece şi în poveşti, geiko din vechiul Kyoto sunt amintite ca artiste."

A mai menţionat şi Cartierul Florilor din Fugawa şi alte locuri din Edo, în care hotelurile aveau „femei care, teoretic, sunt doar chelneriţe, în realitate, sunt prostituate."

„Una peste alta, consider că numărul prostituatelor din Yedo este încântător de mic, dacă avem în vedere imensitatea oraşului." Porturile, însă, erau o altă poveste. „Noaptea, Yokohama este ca o leprozerie, ca Haymarket din Londra", scria Mitford, aducându-le aminte cititorilor săi că viciul nu era o problemă strict orientală. Londra victoriană[1] mişuna de prostituate, între 80.000 şi 120.000, care trăiau într-o atmosferă de abjecţie şi violenţă, iar în 1894, în New York, erau 40.000 de prostituate care câştigau, toate, cam 40.000.000 de dolari pe an.

Cu toate acestea, misionarii şi alţi membri de vază ai societăţii victoriene, inclusiv cele câteva femei care puseseră piciorul pe pământ japonez, continuau să dezaprobe, şocaţi şi dezgustaţi, băile publice mixte şi moravurile mult prea lejere, după părerea occidentalilor. Burlacii străini erau mai puţin pretenţioşi. Cei staţionaţi în porturile deschise străinilor se „căsătoreau" cu plăcere, pentru perioada, mai scurtă sau mai lungă, pe care o petreceau în Japonia. În 1860, când episcopul de Hong Kong a făcut o vizită, a fost scandalizat nu atât de numărul străinilor cu „soţii" băştinaşe, cât de faptul că intermediarii acestor legături erau chiar vameşii japonezi locali, de la care se aştepta aplicarea legii şi menţinerea ordinii şi a decenţei.

Fără îndoială, japonezele erau la fel de şocate de ideea că vor fi pipăite de „barbari păroşi şi nespălaţi". Dar pragmatismul şi un aranjament financiar decent ajutau la învingerea scrupulelor.

În 1885, un ofiţer de marină francez, fără nerv şi cu o înfăţişare destul de neplăcută, care a scris sub pseudonimul Pierre Loti (1850-1923), a intrat în portul Nagasaki cu intenţia declarată de a se însura

[1] Perioada în care a domnit regina Victoria a Angliei (1837-1901) n.tr.

cu o japoneză şi de a scrie despre ea. Incitase deja lumea cu poveşti despre aventurile amoroase exotice pe care le avusese în Turcia şi Tahiti. Acum, pentru perioada japoneză, dorea o „femeie minionă, cu pielea galbenă, păr negru şi ochi de pisică". Trebuia să fie drăguţă şi nu mai mare ca o păpuşă.

A stat în Nagasaki doar cinci săptămâni – suficient pentru a se căsători – a adunat material pentru capodopera sa, s-a plictisit şi a plecat. Obiectul scurtei sale afecţiuni a fost Kiku (Crizantema) o fată de ceainărie, căreia el îi spunea Madame Chrysanthème şi cu care s-a căsătorit la preţul de 20 de piaştri pe lună. După cât se pare, relaţia lor a fost una de dispreţ reciproc. Loti a descris iritantele obiceiuri ale soţiei sale – bătutul nesfârşit al pipei în cutiuţa de porţelan pentru fumat, căscaturile ei de plictiseală şi râsul lipsit de orice urmă de veselie. Loti a scris că femeia nu îl plictisea doar când dormea.

„Fără rochia lungă şi eşarfa cu funda ei pretenţioasă, japoneza nu e altceva decât o fiinţă galbenă minusculă, cu picioare crăcănate şi bust plat, fără nicio formă.", a adăugat răutăcios Loti. Când şi-au luat rămas bun, Loti a fost îngrozit, văzând-o cum îşi numără veselă monedele aruncate de el şi cum le testează cu un ciocănel, să vadă dacă sunt de argint sau nu.

Şi totuşi, relatarea lipsită de orice urmă de romantism a lui Loti a atins o coardă sensibilă. Occidentul era avid după poveşti cu femei-copil japoneze, dulci şi blânde, care se oferă cu adoraţie bărbaţilor din vest, chiar dacă realitatea era mult mai mercantilă şi mai sordidă. Tragica „Madame Butterfly" a lui John Luther Long, care se stinge de dorul locotenentului Pinkerton, este exact eroina pe care o aşteptau cititorii victorieni. Povestea a fost imortalizată de opera lui Giacomo Puccini şi aşa s-a născut mitul occidental – să-i zicem cliché? – al „gheişei". Cât despre gheişele adevărate, care îşi duceau viaţa în Japonia, acestea erau făcute dintr-o stofă mult mai rezistentă.

Complotul din Gion

În 1612, când Shoji Jinemon, proprietar de bordeluri, a făcut cerere la şogun să i se permită să deschidă un cartier de bordeluri autorizat, argumentul său cel mai important nu a avut nicio legătură cu moralitatea publică. În cerere a spus că, după cum şi şogunul ştia

foarte bine, noua frontieră a oraşului era plină de samurai independenţi, de „cavaleri ai străzii", de cele „şase bande infame din Edo", de scandalagii şi vagabonzi şi de tot felul de răufăcători. Toate aceste elemente subversive şi periculoase îşi găsiseră adăpost în casele cu reputaţie proastă, unde ar fi putut plănui o revoltă. Soluţia era ca bordelurile să fie concentrate într-un singur loc, în care proprietarii să-i poată ţine sub observaţie pe clienţi şi să-i denunţe pe cei indezirabili.

Era genul de argument pe care şogunul îl înţelegea şi, după cum ştim, lui Jinemon i s-a dat undă verde. De fapt, scopul zidurilor şi al Marii Porţi ale Yoshiwarei nu a fost acela de a ţine curtezanele-sclave închise, cât de a-i ţine sub supraveghere pe toţi cei ce intrau şi ieşeau.

Peste două secole şi jumătate, s-a dovedit că Jinemon avusese mai multă dreptate decât şi-ar fi imaginat cineva.

Venirea barbarilor a produs un adevărat haos în Japonia. Mai întâi a fost Perry, pe urmă Harris, cu interminabilele şi infernalele lui pretenţii, pentru ca, mai târziu, să-şi facă apariţia la orizont ameninţătoarele Vapoare Negre. Ce era de făcut? Din perspectiva noului şogun – în vârstă de doisprezece ani – a regentului, a consilierilor şi a curţii din Edo, nu se putea face altceva decât să cedeze la fiecare punct. Săbiile ruginite ale samurailor şi muschetele antice erau inutile în faţa armelor de foc ale străinilor.

Era vorba de supravieţuirea naţiunii. Dar, cum se punea şi problema mândriei naţionale, pentru prima dată în istoria de secole a Japoniei, un mare număr de daimyo au preferat să nu fie de acord cu şogunul. Unii chemau la război, alţii argumentau că trebuie menţinută cu orice preţ izolarea ţării. Problema se punea atât de acut, încât însuşi împăratul – care, în mod normal, se ţinea departe de politică – a luat poziţie în favoarea continuării politicii de izolare. Şi adevăratul motiv pentru care Harris a fost lăsat să-şi rupă picioarele prin Shimoda o perioadă atât de lungă, a fost refuzul împăratului de a-i semna tratatul.

Până la urmă, sub o presiune teribilă, documentul lui Harris şi cele prezentate de alte puteri străine au fost semnate de regentul şogunului, fără consimţământul împăratului.

Gestul a stârnit scântei printre samuraii de toate rangurile, dar şi printre oamenii din celelalte clase.

În Kyoto au început să se adune samurai liberi – mai ales din îndepărtatele provincii Satsuma şi Chofu, adepţi ai guvernatorilor disidenţi, dar şi alţii care se opuneau şogunatului, care s-au unit sub dublul slogan „Aduceţi-l înapoi pe împărat şi daţi-i afară pe străini". Mulţi şi-au abandonat familiile şi s-au îndreptat spre Kyoto fără acordul stăpânilor lor, devenind astfel ronin, samurai liberi care nu aveau nimic de pierdut. Timp de secole, centrul politic al ţării fusese Edo, capitala şogunului. Acum însă, erau două centre, nu unul. Kyoto fierbea de dezbateri politice.

Pentru tinerii luptători, cel mai potrivit loc pentru a se întâlni, certa, plănui şi iniţia revolta a fost Gion, cu aleile sale minuscule, iluminate de felinare albe şi mărginite de ceainării şi case cu gheişe. Acolo puteau să se prefacă a fi nişte nenorociţi care îşi beau zilele. Mulţi s-au îndrăgostit de gheişe, care au răspuns sentimentelor lor şi care, mai târziu, s-au dovedit la fel de curajoase şi de încăpăţânate ca şi ei.

În timpul acesta, tinerii viteji care erau de partea şogunului îşi petreceau serile mângâind gheişe din alt cartier – Pontocho, eternul rival al Gionului, aflat pe celălalt mal al râului. Ar fi fost mult prea riscant pentru ambele tabere, ca planurile şi secretele lor să fie auzite de aceleaşi gheişe, cu tot codul de discreţie al acestora, care le interzicea să divulge ceea ce auzeau.

Erau vremuri disperate. Când fragilele trupe ale şogunului au intrat mărşăluind în Gion şi au început să scotocească din casă în casă, gheişele au fost cele care i-au înfruntat, certându-se cu ei, în timp ce iubiţii lor se ascundeau prin debarale sau pe duşumelele false de sub tatami sau chiar se strecurau afară pe uşile din spate. Câteva gheişe au fost ameninţate şi chiar torturate, dar nu au divulgat niciodată locul în care se ascundeau rebelii. Puţinul pe care l-au putut face a fost să câştige timp şi să le ofere iubiţilor lor acele câteva preţioase minute de care aveau nevoie pentru a scăpa.

Una dintre căpeteniile rebelilor a fost un tânăr samurai romantic şi foarte ambiţios, pe nume Takayoshi Kido (1833-1877). Fotografiile sale ne înfăţişează un tânăr chipeş şi gânditor, încruntat, cu părul uns, legat într-un nod în creştetul capului, înarmat cu două săbii – semnul samurailor – îmbrăcat cu pantaloni largi şi jachetă cu mâneci foarte largi şi cu mâinile în şold, gata de acţiune.

Kido era din Choshu, vestul îndepărtat al țării și cea mai radicală provincie. Studiase mânuirea săbiilor în Edo și era angajat în forțele defensive de coastă din Choshu, pe vremea când Commodore Perry și-a făcut apariția la orizont, în cea de-a doua vizită nefastă. Kido a fost elevul și adeptul lui Yoshida Shoin, Karl Marx al Japoniei, unul din gânditorii de bază aflați în spatele revoluției japoneze. Când Shoin a fost executat pentru extremism, în 1859, Kido și un puști năbădăios de optsprezece ani, Hirobumi Ito, au fost cei care și-au riscat viața, furând trupul neînsuflețit de pe terenul de execuție și oferindu-i o înmormântare decentă.

Pe la 1860, Kido era liderul taberei Choshu. În Edo, plănuia revoluția în ceainăria Yanagibashi și, primăvara, se plimba cu barca pe râul Sumida cu prietenele sale gheișe, pentru a admira superba etalare de flori roz de cireș de pe malurile acestuia. În Kyoto, organiza mitinguri în Gion, unde s-a îndrăgostit de o gheișă frumoasă și isteață, care se numea Ikumatsu.

În august 1864, pe străzile din Kyoto a început lupta. Două mii de oameni disperați din Choshu au atacat palatul imperial, încercând să-l captureze pe împărat pentru a face din el emblema luptei lor împotriva șogunatului. Dar trupele șogunului au reușit să-i alunge pe rebeli. Mulți dintre conducătorii acestora au fost uciși iar restul au fugit sau s-au ascuns. Și astăzi se pot vedea urmele de sabie în grinzile și stâlpii câtorva ceainării din Kyoto, care stau mărturie luptelor aprige date acolo.

Kido nu a fost pe câmpul de bătălie în acea zi. Însă oamenii șogunului știau că este unul dintre lideri și au venit să-l caute acasă la Ikumatsu. Fata a rămas în pragul ușii și s-a certat cu ei, până când Kido a reușit să iasă pe acoperișul de faianță al casei și a fugit. Când soldații au împins-o la o parte, cu săbiile în mână, el era departe.

Deghizat în cerșetor, Kido s-a ascuns timp de cinci zile printre amărâții care trăiau pe malul râului, sub podul Nijo. Ikumatsu se strecura noaptea acolo și îi aducea boluri cu orez, pe care i le dădea un negustor loial, originar din Choshu și care, mai târziu, a fost nevoit să se deghizeze și el și să se ascundă. Într-o zi era ajutor la o baie publică, în alta hamal la un han de poștalion de lângă oraș și tot așa, până când, cu ajutorul lui Ikumatsu, a reușit să iasă din oraș și a trăit sub un nume fals ca vânzător de magazin într-un orășel de provincie.

Între timp, ţările occidentale îşi dăduseră seama că în Japonia sunt două puteri, nu una, şi că între ele se ducea o luptă pe viaţă şi pe moarte pentru putere. Englezii au hotărât că viitorul era de partea rebelilor, nu a şogunului, şi au început să-i aprovizioneze cu arme. Tânărul Ernest Satow a mers atât de departe, încât l-a luat deoparte pe legendarul conducător al rebelilor, Takamori Saigo – un bărbat cât un taur, din provincia sudică Satsuma – şi i-a spus direct că era momentul să încerce o lovitură de stat. Sau, cum spune Satow în memoriile sale: „şansa revoluţiei nu trebuie pierdută".

Ieşit din ascunzătoare, Kido a devenit, împreună cu Saigo, unul din capii mişcării. Momentul critic a apărut în 1868. Bătrânul împărat murise şi a fost urmat la tron de fiul său de cincisprezece ani, Matsuhito, cunoscut în istorie ca Împăratul Meiji. În Japonia, numărătoarea anilor se face după anii de domnie ai împăratului. Era anul 1 al perioadei Meiji, începutul unei noi ere. Kido, Saigo şi alţi lideri ai rebelilor, susţinuţi de o armată considerabilă, au capturat palatul imperial şi au declarat sfârşitul domniei şogunilor. Împăratul urma să fie conducătorul titular şi emblema naţiunii.

La periferiile din Kyoto se dădeau lupte grele. Seara, tinerii rebeli – deveniţi acum armată imperială – se întorceau în Gion şi se relaxau în ceainării, discutând, cântând şi dansând cu gheişele. Într-o noapte, o gheişă a început să cânte la şamisen. Un samurai din Choshu, Yajiro Shinagawa, a completat melodia cu versurile:

Înălţimea voastră, Înălţimea voastră,
Oare ce flutură înaintea calului?
E steagul imperial, din brocart,
Care îi atacă pe duşmanii de la curte.

Îi vom doborî pe nemernicii
Care îndrăznesc să ridice mâna
Împotriva Mikadoului,
Împăratul cerului.

Încotro se vor îndrepta samuraii şogunului
Când vor auzi zgomotul?
Or să lase castelul şi curajul
Şi o vor lua la goană spre est.

A doua zi, Shinagawa a împărţit copii ale cântecului, al cărui titlu ar putea fi tradus prin „La moarte!" sau „La atac!", şi samuraii au intrat în bătălie, cântându-l vioi. Şaptesprezece ani mai târziu, în 1885, a fost furat, în întregime, de W.S. Gilbert şi Sir Arthur Sullivan, care l-au folosit în uvertură şi drept cântec al trupelor Mikadoului, în opereta lor *Mikadoul*, în care este cântat în japoneză.

Din Kyoto, trupele imperiale au luat-o spre est, îndreptându-se spre Edo, unde populaţia le aştepta în suspans, să vadă ce se va întâmpla. Şogunul fugise deja. La scurt timp, tânărul împărat era instalat în palatul şogunului, care, de acum încolo, va fi palatul imperial. Edo a devenit capitală şi a fost rebotezat Tokyo, „Capitala din Est".

Tinerii care conduseseră rebeliunea erau acum conducători ai noului guvern. S-au instalat în Edo şi mulţi şi-au adus cu ei iubitele gheişe. Kido a fost unul dintre cei mai puternici oameni în administraţia Meiji şi cea mai mare realizare a sa a fost abolirea sistemului feudal din perioada şogunatelor. Nu a uitat-o pe curajoasa şi devotata sa iubită, gheişa Ikumatsu. A aranjat ca aceasta să fie adoptată într-o familie de samurai, procedeu obişnuit pentru a transforma o gheişă într-o femeie respectabilă, esenţial într-o societate în care căsătoria era o chestiune de alianţă între familii, şi nu o preferinţă individuală. A primit numele de Matsuko şi, la scurt timp după aceea, Kido s-a căsătorit cu ea. (Pentru a face aşa ceva, bărbatul care vrea să se căsătorească cu o gheişă trebuie să găsească mai întâi un bărbat în vârstă, dintr-o familie respectabilă, care să fie de acord să o „adopte" şi să fie prezent la nuntă, pe post de „tată".)

Algernon Mitford a întâlnit-o pe Ikumatsu în 1869 şi a descris-o ca fiind „o femeie micuţă şi slăbuţă, dar nişte ochi mai puţin familiarizaţi cu obiceiurile decât ai mei ar fi obiectat faţă de desfigurarea produsă de sprâncenele rase şi de dinţii înnegriţi". A apreciat „uşurinţa şi graţia" ei, ca gazdă, şi a adăugat că, fiind o fostă gheişă, „nu avea nimic din timiditatea pe care am întâlnit-o frecvent la doamnele japoneze". A cântat din gură şi la şamisen, acompaniată la flaut de un prieten. „Păreau un cuplu foarte fericit", concluziona Mitford despre Kido şi soţia sa.

Aşa a ajuns o gheişă din Gion în vârful înaltei societăţi japoneze – dacă nu Primă Doamnă, cel puţin femeia din spatele unuia dintre cei mai puternici bărbaţi ai ţării. Mulţi alţi rebeli s-au însurat

cu credincioasele lor iubite-gheişe şi toţi, de la Saigo până la Hirobumi Ito, cel ca un taur şi primul prim-ministru al ţării, au avut amante gheişe.

Gheişele şi-au demonstrat curajul şi, prin abilitatea lor unică de a întoarce pe dos ierarhia socială, era normal să devină femei importante pentru vremurile în care trăiau. Curtezanele din coliviile aurite şi soţiile bogătaşilor, închise în casă, nu puteau fi un adversar pe măsura lor. Anii care au urmat au fost anii de glorie ai gheişelor, în care s-au aflat în primele rânduri ale societăţii, iniţiind curente şi înnoind moda, în calitate de tovarăşe de petreceri şi confidente ale oamenilor puternici ai zilei.

4

DRAGOSTE STATORNICĂ
GHEIŞELE DIN TOKYO ŞI ATOTPUTERNICII LOR AMANŢI

În lumea viselor, în care totul se schimbă, dragostea nu se schimbă niciodată, pentru că promite să nu se schimbe niciodată.

Cântec de gheişă

Petrecerea din căsuţa de pe malul râului s-a terminat
şi lampa e mică;
Grupul de femei vopsite şi ameţite pleacă.
Mâinile lor delicate deschid cu greutate umbrelele –
Pe podul Ryokogu ploaia se amestecă cu lapoviţa.

Yodo Yamauchi (1827-1872), fost daymio în Tosa,
cântec compus la o petrecere cu gheişe.

Politică de ceainărie în Tokyo

Locuitorilor din Edo care, pe 26 noiembrie 1868, s-au adunat cu zecile de mii, să vadă intrarea grandioasă a împăratului în oraş, purtat în celebrul său palachin, „Tronul Phoenixului", trebuie să li se fi părut că s-a întors lumea cu susul în jos. Oare ţara urma să fie condusă de nişte ţărănoi de samurai, însuraţi cu amantele lor gheişe? Era ca şi cum aceste regine ale dezmăţului, care până atunci se jucaseră de-a marile doamne, pentru ca negustorii să se poată juca de-a domnii, ar fi devenit peste noapte respectabile.

Dar afacerile sunt afaceri. În ultimii ani, Yoshiwara – cu populaţia ei de curtezane prizoniere – rămăsese mult în urmă. Tinerii mondeni preferau acum compania fermecătoarelor gheişe; cu gheişe se căsătorea noua oligarhie, nu cu elegantele curtezane. Aproape toate casele din Yoshiwara erau mici şi neconfortabile şi nu ofereau mai nimic, în afară de sex. Cu toate acestea, văzând în influxul masiv

de bărbaţi din provincie o nouă piaţă de desfacere, proprietarii de bordel din Yoshiwara au ridicat rapid o sută douăzeci de curtezane la rangul de yobidashi, dându-le astfel posibilitatea de a cere mai mulţi bani decât o umilă prostituată.

Tinerii şi entuziaştii samurai care făceau parte din noul guvern şi-au dat seama de nevoile populaţiei tot mai mari a oraşului şi au desemnat şase zone, pentru a fi autorizate sau semiautorizate. În timp ce cartierele ilegale apăruseră în jurul templelor şi altarelor – locurile obişnuite de pelerinaj în timpul şogunatelor – cartierele proaspăt-autorizate se aflau în zonele populate ale oraşului, în locurile de intrare în oraş, acolo unde se terminau şoselele, locuri care ulterior vor deveni terminale de cale ferată: Shinagawa, Shinjuku, Itabashi, Nezu şi două la Senju. Aceste cartiere trebuiau să plătească un impozit de 10% din venituri. În acelaşi an, în Yoshiwara s-a deschis primul spital de boli venerice.

Foarte delicaţi, noii guvernanţi s-au gândit şi la străinii care urmau să vină şi să lucreze în oraş. Pentru că, în pofida sloganului „Slăviţi-l pe Împărat, alungaţi-i pe barbari", era evident că străinii veniseră să rămână dar, mai ales, că neexperimentaţii japonezi aveau de învăţat de la ei nenumărate lucruri.

La scurt timp de la sosirea sa în Edo, împăratul a semnat un memorandum al liderilor daimyo, prin care aceştia recomandau ca Japonia să abandoneze atitudinea de „broască ce priveşte de sus la lume, din fundul fântânii" şi să înceapă să înveţe de la străini „să adoptăm ce au mai bun, păstrând ce avem mai bun". Aşa că japonezii au început o relaţie amoroasă cu tot ce era străin, tot care depăşea cu mult ce îşi imaginaseră şogunii. Tinerii japonezi se îmbarcau pe vapoare ale liniei P & O şi porneau spre vest, la studii; japonezii au angajat experţi străini – ingineri englezi care să le împărtăşească din secretele revoluţiei industriale, francezi care să-i înveţe dreptul şi arta războiului, nemţi care să le vorbească despre sistemul lor parlamentar, americani care să-i înveţe cum să facă agricultură, comerţ şi tehnologie. Un inginer britanic a venit să construiască prima linie de cale ferată, Tokyo – Yokohama, care a fost inaugurată cu o fanfară imensă, la 12 octombrie 1872.

Unul dintre primele proiecte ale guvernului Meiji a fost deschiderea unui cartier al plăcerilor pentru străini. Denumit Noua Shimabara – după numele celebrului cartier din Kyoto – a fost deschis nu

departe de palatul imperial, lângă Ginza de astăzi, în 1869. Funcţiona în sistemul Yoshiwara, cu ceainării care serveau de case de întâlnire, în care clienţii îşi prezentau cererile de întâlniri pentru bordelurile mai mari. 1700 de curtezane, din care 21 erau bărbaţi, au venit din Yoshiwara şi au populat cele 130 de bordeluri şi 84 de ceainării.

Din nefericire, toate aceste bordeluri şi ceainării au rămas mai mult goale. Era clar că străinii preferau plăcerile mai ilicite. Mulţi veneau să se uite, dar puţini rămâneau să se distreze. Proiectul a fost mult prea ambiţios, dată fiind mărimea aşezărilor cu străini de la acea vreme şi faptul că cea mai mare parte a străinilor erau misionari. Cât despre japonezi, militarii – care altădată formau baza clientelei în Yoshiwara – se ţineau departe de Noua Shimabara, cu excepţia câtorva, care proveneau din oraşe. În 1870, cartierul a fost închis.

Japonezii au început să înţeleagă cum vedeau străinii situaţia. Spre uluirea lor, descoperiseră că aceştia nu numai că gândeau că homosexualitatea este ceva anormal, ci mai mult, o pedepseau cu moartea. Or, pentru japonezi, când era vorba de sex, era bun orice.

La scurt timp după ce Noua Shimabara a fost închisă, a avut loc un eveniment care a adus în centrul atenţiei japonezilor prăpastia dintre atitudinea occidentală şi cea a lor. În iunie 1872, o navă peruviană, *Maria Luz*, a ancorat în portul Yokohama pentru reparaţii. Un muncitor de origine chineză a sărit peste bord, încercând să scape, şi a dezvăluit că nava avea o încărcătură de două sute treizeci de sclavi chinezi. Treisprezece erau copii, printre care şi o fetiţă de nici zece ani. A avut loc un scandal internaţional şi căpitanul a fost arestat şi judecat. Până la urmă, sclavii au fost declaraţi liberi şi trimişi înapoi în Hong Kong.

Peruvienii au ripostat, arătând că şi japonezii fac trafic cu sclavi – femeile din Yoshiwara. Nu era chiar aşa. Vânzarea de fiinţe umane fusese declarată ilegală încă din 1612, iar serviciile oferite de Yoshiwara erau cunoscute ca „angajare pe termen". Cu toate acestea, femeile nu erau libere să plece din cartier, ca să nu mai vorbim de renunţarea la „slujbă".

După ce fuseseră izolaţi atâta timp, japonezii se agitau acum în văzul lumii. Guvernul Meiji era nerăbdător să convingă puterile occidentale că Japonia era la fel de civilizată şi de modernă ca şi ele. La patru luni după incidentul cu nava *Maria Luz*, guvernul a votat

Legea Prostituției și a Emancipării Gheișelor, prin care se interzicea vânzarea și traficul de ființe umane. „Prostituatele și gheișele și-au pierdut drepturile de om și sunt tratate la fel ca vacile și caii. Ființele umane nu pot cere de la vaci și de la cai plată asupra obligațiilor. Așadar, prostituatele și gheișele nu trebuie să plătească datorii sau taxe de instalare". Legea a devenit cunoscută sub denumirea ironică de „Legea Eliberării vitelor". (Apropo, după standardele internaționale, Japonia a fost printre primele țări în această problemă. De exemplu, Marea Britanie a votat Legea prostituției publice abia în 1886).

Multe prostituate au plecat acasă și bordelurile s-au închis, deși, după cum membrii guvernului știau foarte bine, erau multe „vite" care nu doreau deloc să se emancipeze și nici nu aveau din ce să trăiască, emancipate fiind. Multe bordeluri au fost repede redeschise sub denumirea de „salon de închiriat". După recensământul vremii, înainte de emanicipare erau 5759 de prostituate și 280 de gheișe, în cartierele autorizate. Cifrele de după emancipare arată că numărul prostituatelor se redusese la un sfert – 1367. În schimb, numărul gheișelor crescuse la 417.

În realitate, legea a fost un stimulent pentru gheișe, care erau oricum mai populare și mai plăcute; până atunci, gheișele fuseseră mai puține, datorită stringentelor cerințe artistice care li se impuneau. După apariția legii, prostituatelor care doreau să-și exercite de bună voie meseria li s-a cerut autorizația. Gheișele care vroiau să practice și prostituția erau obligate să aibă două licențe – una pentru partea artistică, gei, și alta pentru sex, *iro*.

Yoshiwara a continuat să funcționeze până în 1958, când prostituția a fost legalizată. Dar încetase demult să fie centrul cultural care fusese odată. Devenise o relicvă superbă a unor timpuri demult apuse.

După cum nota în 1911 un dramaturg japonez, în anii săi de glorie, Yoshiwara fusese scena naturală a marilor drame ale teatrului kabuki. Pe vremea aceea era inima vibrantă a societății, în care se desfășurau marile presiuni și unde șansa unei întâlniri la Marea Poartă putea să fie a unui inimaginabil de bogat daimyo sau a unui bărbat galant și demodat.

> „Astăzi, curtezanele au ajuns un desen în cretă lipsit de gust, clienții au făcut loc salopetelor, tunsorilor scurte și cizmelor de cauciuc și... o întâlnire întâmplătoare sub felinarul din

faţa berăriei de la poarta principală are loc, cel mai des, între o persoană cu accent ţărănesc din nord şi unchiul acesteia, venit în oraş cu o cerere la Ministerul Comerţului şi Agriculturii".

În 1883, la zece ani după votarea „Legii de eliberare a vitelor", cunoscătorii le calificau pe gheişele din Yoshiwara ca fiind de clasă inferioară, în comparaţie cu surorile lor din cartierele neautorizate. Deja cele mai la modă gheişe puteau fi găsite în Yanagibashi şi Shimbashi, în timp ce cele de rang inferior erau în Sukiyacho şi Yoshichiko. Gheişele din Yoshiwara erau pe locul al treilea.

În 1908, marele romancier şi mitolog al lumii gheişelor, Kafu Nagai, scria cu nostalgie despre declinul din „Fukagawa apelor". Chiar şi înainte ca Restauraţia Meiji să transforme pentru totdeauna societatea japoneză, Fukagawa – pe vremuri cuibuşorul celor mai elevate şi fermecătoare gheişe din ţară – pornise pe panta declinului.

Lovitura de graţie le-a fost dată între 1841 şi 1843, în timpul ultimelor razii ale oficialităţilor. Poliţia de la „Moravuri" a pus ochii pe femeile – fermecătoare, dar fără autoritate – din Fukagawa, le-a ridicat şi le-a expediat la Yoshiwara sau le-a ordonat să părăsească zona şi să se apuce de altceva. Apoi, urbaniştii cu vederi moderne au decis să transforme Fukagawa în prima zonă industrială din Edo. Astăzi, acolo sunt şantiere navale şi fabrici de ciment, cu toate că mai există încă o mică porţiune în care gheişele îi distrează pe cei amatori.

Cu câteva zeci de ani înainte de complotul lui Kido în Gion, Yanagibashi cel cu nume romantic (Podul Sălciilor), aflat pe celălalt mal al râului, întrecuse deja în faimă Fukagawa. Era o zonă de debarcadere de pe un afluent al râului Sumida, de unde plecau bărcile de transport către Yoshiwara. Proprietari de bărci întreprinzători şi-au transformat proprietăţile în ceainării şi restaurante, aşa că amatorii nu mai aveau de ce să meargă la Yoshiwara. Când gheişele din Fukagawa au fost evacuate de acolo, au traversat râul şi au găsit imediat de lucru.

Yanagibashi a deposedat Fukagawa de renumele de loc cu cele mai elegante şi mai inteligente gheişe, care îi distrau pe negustorii din vechiul Edo. În 1836, când zgârcitul romancier Bakin Takizawa, în vârstă de şaptezeci de ani, s-a decis să dea o mare petrecere, a ales una din splendidele case din Yanagibashi. A fost petrecerea anului. A luat parte toată lumea care avea un nume, inclusiv scriitori celebri,

învăţaţi, editori şi artişti ai vremii, opt sute în total. Celebrii creatori de stampe, Hokusai Katsushika – şaptezeci şi şase de ani, şi Hiroshige Ando – treizeci şi nouă şi la apogeul carierei, au fost şi ei acolo. S-a băut şi s-a mâncat în compania celebrelor gheişe, de dimineaţă până dimineaţă.

Şi Yanagibashi şi-a avut cronicarul lui, un bărbat renumit pentru nasul său ieşit din comun de lung, care a scris, sub pseudonimul Ryuhoku, „La nord de sălcii". A fost ultimul mare *tsu* şi a scris despre craii şi filfizonii vremii şi despre stilul decadent de viaţă pe care îl duceau în ceainăriile din Yanagibashi, în ultimii ani ai şogunatelor. A satirizat pe necioplţii samurai de ţară care au urmat la putere şi petrecerile oribile de după restauraţie, în care oamenii erau atât de plicticoşi, încât discutau probleme politice sau chiar vorbeau în engleză şi le ignorau pe gheişe şi arta lor. S-a plâns de gheişele moderne – care erau doar cu puţin mai altfel decât prostituatele – şi care erau interesate mai mult de bani decât de artă şi cumpărau gazeta oficială, să vadă cât câştigă clienţii lor. Noilor bărbaţi din guvernarea Meiji nu le-a prea plăcut vitriolul din scrierile lui, aşa că le-au interzis, iar el a fost trimis la închisoare.

Adevărul este că Ryuhoku avea dreptate. Yanagibashi era prea impregnat de decadenţa vechiului Edo, de sub şogunate. Bărbaţii care îşi petrecuseră tinereţea prin ceainării, industriaşii, politicienii, birocraţii şi oamenii de afaceri, care conduceau viteazul şi noul Tokyo, găseau Shimbashi mai pe gustul lor. Cum începuse deja moda lucrurilor occidentale, Shimbashi avea avantajul că se învecina cu Ginza, unde, în 1872, fusese construită prima stradă cu clădiri de cărămidă şi o colonadă lungă cu arcade. În plus, se mai întâmplase şi că gheişele din Gion, care îşi urmaseră iubiţii pe cei patru sute şi ceva de kilometri care le despărţea de Tokyo, înfiinţaseră ceainării.

Acolo îşi petreceau serile bărbaţi ca Hirobumi Ito, primul prim-ministru al ţării, şi Taro Katsura, unul din succesorii săi, după luptele acerbe care aveau loc în Dietă – noul parlament al Japoniei. Şi tot acolo, samuraii veniţi de la ţară, necizelaţi şi direcţi, discutau probleme de stat, în timp ce ciuguleau din delicatese, schimbând glume cu gheişele şi încercându-şi măiestria la cântat şi dansat. Femeile zilei, ale căror nume erau pe buzele tuturor – ca manechinele şi artiştii de cinema din zilele noastre, erau mai ales gheişe din Shimbashi. Cu toate acestea, cunoscătorii de şcoală veche continuau

să frecventeze gheişele din Yanagibashi, mult admirate pentru eleganţa şi feminitatea stilului lor.

O celebră gheişă a acelor timpuri a fost Sadayakko Kawakami, care ulterior a ajuns concubina premierului ţării şi, după aceea, prima femeie care a apărut pe scenă ca actriţă. Povestea ei spune multe despre femeile care au ajuns gheişe, despre viaţa pe care o duceau şi despre felul în care a fi gheişă însemna să ţi se deschidă uşi care, altfel, ar fi rămas închise. Era singurul mod în care o femeie putea spera să aibă control asupra propriei vieţi.

Povestea lui Sadayakko

Sadayakko, sau Sada, cum a fost cunoscută la apogeul carierei sale, s-a născut în districtul Nihombashi al oraşului Tokyo, cu patru ani înainte de noua eră, în 1872. Tatăl ei era un prosper om de afaceri, dar, când Sada avea şase ani, a dat faliment. Disperată, familia a dus-o într-o casă de gheişe din Yoshicho şi a aranjat să fie adoptată de proprietară, o femeie pe nume Kamekichi, care a devenit astfel „gheişa-mamă" a fetiţei. Bineînţeles că familia a avut de câştigat de pe urma tranzacţiei. Cu toate acestea, a fost vorba de o adopţie, nu de „o vânzare de persoane", practică perfect normală pentru acele vremuri, prin care se asigura copilului un viitor.

Mama Kame a făcut şi ea bani frumoşi din această tranzacţie. Nu numai că era vorba de un copil „de familie bună" – ceea ce însemna că era mai uşor de vândut ca gheişă – dar fetiţa era extraordinar de drăguţă, cu piele albă şi translucidă, plete negre şi lucioase şi ochi magnific de ciudaţi – stângul era ca de asiatică, iar dreptul avea plica specifică europenilor. Şi era şi foarte isteaţă, ca în zicala „învaţă un lucru şi ştie zece". La vârsta de zece ani, a cerut să înveţe să scrie şi să citească, pretenţie exagerată pentru o fetiţă care se pregătea să devină gheişă. Primele şcoli superioare pentru femei de-abia fuseseră deschise în 1870 şi, evident, nu erau pentru cele ca Sada.

Dacă ar fi fost vorba de alt copil, Mama Kame ar fi spus: „Ce-ţi trece prin cap? Scrisul şi cititul sunt pentru bărbaţi!" Dar pentru Sada avea ambiţii mari. Se gândea că fata ar putea pune mâna nu doar pe un danna bun, ci pe ce era mai bun în ţară. Aşa că, pentru pregătirea fetei, a aranjat lecţii de călărie, de înot, biliard şi arte marţiale, dar şi de citit şi scris.

Cuvântul *danna* înseamnă „stăpân" cu sensul de „protector" sau „soţ", deşi, de cele mai multe ori, protectorul unei gheişe era însurat. Până la schimbările enorme produse în Japonia de cel de-al Doilea Război Mondial şi în perioada imediat următoare, a fi cunoscut ca protector al unei gheişe frumoase şi celebre era o chestiune de prestigiu, o marcă a bogăţiei şi a succesului bărbatului respectiv. Chiar şi Kido, conducătorul samurailor rebeli, a fost protectorul unei gheişe din Gion, pe nume Okayo, chiar dacă îi era extrem de devotat soţiei sale – fosta gheişă Matsuko. Şi, după cum mărturisea în jurnalul său, petrecea mult timp mângâind gheişele din cartier.

Pentru „mama" şi „surorile mai mari" dintr-o casă de gheişe, cea mai importantă sarcină era aceea de a găsi un protector pentru gheişe. În decursul carierei sale, o gheişă putea avea mai mulţi protectori. Primul avea însă privilegiul unic de a o deflora şi de a o introduce în lumea dragostei, printr-o ceremonie numită *mizuage* (ofranda apelor). Pentru aceasta, protectorul plătea o mare sumă de bani, o avere chiar, dacă fata era considerată o adevărată bijuterie; şi astfel, gheişa putea să-şi plătească o parte din datoria tot mai mare pe care o avea faţă de casa de gheişe.

Relaţia cu un *danna* echivala cu o căsătorie. Aşa cum părinţii japonezi îl aleg pe soţul fiicei lor, tot aşa *mama* unei case de gheişe selecta un protector potrivit. Şi, ca şi în cazul căsătoriei, fata nu avea nimic de spus, sau prea puţin. Se făcea un contract legal între casa de gheişe şi protector, în care se specifica, de exemplu, că îi va cumpăra libertatea, plătindu-i datoria, şi alocaţia lunară pe care i-o va da. Oricât de lipsit de romantism ar părea, o căsătorie japoneză obişnuită era şi mai pragmatică. Multe soţii erau doar nişte servitoare cu un statut ceva mai aparte, care rareori ieşeau din casă şi nici măcar nu se bucurau de relaţii sexuale cu soţii lor. În comparaţie cu ele, gheişele rămâneau cu o independenţă destul de mare. Bărbatul care susţinea financiar o gheişă nu prea avea posibilitatea să o viziteze des şi, în absenţa lui, gheişa făcea ce vroia.

Sistemul *danna* era specific gheişelor; curtezanele nu aveau protectori. Un *danna* plătea totul. Putea să-i cumpere o casă şi să o copleşească cu daruri minunate, plătind sume exorbitante pentru toate chimonourile şi obiurile de care gheişa avea nevoie tot anul pentru lucru, îi finanţa spectacolele de dans cu public (gheişele erau obligate să plătească pentru a dansa în public) şi îi achita toate

cheltuielile, atâta timp cât relaţia le convenea amândurora, ceea ce de multe ori însemna toată viaţa. (Când ajungea să-şi poată permite să întreţină o gheişă tânără şi frumoasă, bărbatul era de obicei destul de în vârstă şi, invariabil, murea înaintea ei). Dacă fata dorea să renunţe la cariera de gheişă, protectorul putea să o ajute să-şi deschidă propria casă de gheişe, un bar sau un restaurant.

Când protectorul o vizita, gheişa îşi anula toate angajamentele, pentru a-l distra pe acesta şi pe prietenii lui, şi era disponibilă pentru sex ori de câte ori vroia bărbatul. Dacă vroia să se culce cu alţii, o făcea foarte discret, cu toate că nu îi era interzis – ultimul lucru pe care şi l-ar fi dorit un *danna* rafinat era să fie considerat gelos sau posesiv. Chiar şi astăzi există gheişe susţinute financiar de un protector şi recunosc că le-ar fi extrem de greu să se descurce fără ei.

La şaisprezece ani, Sada – căreia, ca gheişă virgină, i se dăduse numele de „Micuţa Yakko" – era o fată superbă, cu sprâncenele ca trase cu penelul, trăsături delicate şi cu acei ochi extraordinari, care te hipnotizau. Ca proprietară a unei case de gheişe de lux, Mama Kame avea multe cunoştinţe în înalta societate. Într-o zi s-a întâlnit cu Eiichi Shibusawa, mare industriaş şi bancher, care locuia într-o superbă casă în stil baroc. Mama Kame i-a povestit despre ambiţia pe care o avea în legătură cu Sada. Acesta i l-a sugerat pe premierul Hirobumi Ito şi a spus că va pune o vorbă bună pentru Sada.

Ca şi Kido, Ito (1841-1909) era unul din tinerii galanţi din Choshu. Sub guvernarea dură a şogunatului aflat pe moarte, Ito a riscat să fie executat, plecând pe furiş din ţară la bordul unei nave britanice; în 1863, când a părăsit ţara era, încă, o ofensă capitală. (După o altă versiune a poveştii, a fost trimis chiar de şogunat, cu misiunea secretă ca, împreună cu nişte prieteni, să vadă cum stau lucrurile în vest.) Au plecat la Londra, via Shanghai, unde au stat câteva luni, ca studenţi ai Colegiului Universitar. Citind într-o zi în *The Times* că o coaliţie internaţională, condusă de Marea Britanie, urma să atace provincia sa natală, Ito s-a grăbit să se întoarcă în Japonia. Prin 1880 era deja cea mai proeminentă figură a guvernului, iar în 1885 a devenit prima persoană care a primit titlul de prim-ministru. Ito a contribuit decisiv la alcătuirea constituţiei şi a avut patru mandate de prim-ministru, în decursul anilor.

Un bărbat scund şi voinic, căruia îi plăcea să meargă cu pieptul scos în faţă pentru a i se vedea mai bine medaliile, Ito avea o frunte

înaltă, un nas cârn şi purta cioc. A fost un libertin notoriu. Pompos în public, în intimitate adora compania unui grup de gheişe fermecătoare, pe care le regala cu nesfârşitele cântece pe care le improviza, pentru ca, la sfârşit, să le dea afară, spunându-le: „Vai, ce plictisitoare sunteţi!" şi să rămână doar cu cea care îi plăcuse cel mai mult.

Mare dansator, a dat odată un bal mascat în impunătoarea sa locuinţă în stil occidental, la care au fost invitaţi toţi diplomaţii străini. S-a costumat în nobil venetian, dar petrecerea a degenerat într-o mascaradă obscenă, după care cabinetul său a devenit cunoscut ca „guvernul dansator". Din nesfârşitele sale legături amoroase, cea mai scandaloasă a fost cea în care a fost implicată soţia unui nobil japonez.

În timpul nopţilor de desfrâu din cartierul gheişelor, Ito o remarcase deja pe fetiţa frumoasă şi precoce care îi umplea ceaşca de saké. Şi nu era el bărbatul care să refuze o propunere de deflorare a unei astfel de copile. Totuşi, a explicat că nevasta lui era un fel de scorpie şi a sugerat ca întâlnirea să aibă loc la vila sa de pe o insulă de dincolo de Tokyo. Bineînţeles că i-a dat Mamei Kame o sumă frumuşică de bani.

În ceea ce o priveşte pe Sada, aceasta era îndrăgostită de un student oacheş şi îndesat, venit de la ţară, dar ştia foarte bine că, fiind femeie, sentimentele sale nu aveau nicio importanţă. Într-o după-amiază de vară a anului 1888, s-a urcat într-o barcă şi a pornit spre palatul lui Ito, unde a făcut baie şi s-a machiat foarte minuţios. Mustăciosul Ito, care, la cei patruzeci şi şapte de ani ai săi, trebuie să i se fi părut fetei ca un bunic, a sosit la timp pentru cină. Povestea spune că, ştiind că fata era ciudat de pasionată de scris şi de citit, adusese cu el o carte chinezească plină de instrucţiuni explicite pentru actul dragostei. I-a citit din ea înainte de a pune instrucţiunile în aplicare.

Acum, după ce devenise oficial femeie, Sada avea dreptul să poarte chimonoul gheişelor adulte şi şi-a luat numele de Yakko, pentru a marca această schimbare de statut. Ito i-a explicat că, datorită ideilor absurde ale soţiei sale, era nevoit să evite scandalul şi nu putea să o întreţină pe faţă. A îmbrăcat-o însă cu lucruri occidentale de ultimă modă, cum ar fi costume de baie, de călărie, cizme şi pinteni din aur de 14 carate. Şi, ori de câte ori putea, îi făcea vizite clandestine, pentru a continua lecţiile de tehnică a sexului. Când un

polițist a luat-o la întrebări, în timp ce înota în râul Sumida îmbrăcată în superbul costum de baie, Sada și-a aruncat pe spate pletele negre și i-a spus: „Sunt Yakko, concubina contelui Ito."

Fiind amanta lui Ito, Sada a devenit o celebritate, una dintre cele mai cunoscute persoane din țară. Când se ducea să se întâlnească cu iubitul ei student, trebuia să-și acopere fața cu un șal. Și, bineînțeles, l-a inițiat pe acesta în arta dragostei. Dar, ca și ea, băiatul nu-și putea permite să fie condus de sentimente. Când i s-a oferit șansa de a se căsători într-una din cele mai puternice și mai bogate familii, nu a mai stat pe gânduri și a fost trimis în Statele Unite, să-și continue studiile.

Sada știa că nu are rost să plângă după el. Frumoasă și celebră, și-a luat un șir întreg de amanți, printre care doi actori kabuki, câțiva feți-frumoși ai vremii și chiar și un luptător de sumo, cât un munte. Apoi, într-o zi fatidică a anului 1892, a fost chemată să-i distreze pe Ito și pe musafirii lui, printre care se număra și marele magnat Shibusawa, cel care le făcuse cunoștință. Acesta adusese cu el un tânăr despre care se discuta mult în oraș, un actor satiric, pe nume Otojiro Kawakami.

Otojiro era cu opt ani mai mare decât Sada, provenea dintr-un ținut sărac și făcuse pușcărie pentru limba sa ascuțită și discursurile subversive. Trăia de pe urma istețimii sale, etalată pe străzi, și devenise foarte cunoscut prin satirele sale exagerate, dar foarte amuzante, în care ținta erau orășenii prețioși, care se luau după tot ce era occidental – inclusiv modul occidental de a guverna – dar aplicau totul greșit.

Shibusawa spera ca Otojiro să se producă în fața premierului, dar tânărul a refuzat: „Dacă vreți să mă vedeți, trebuie să veniți la teatru și să cumpărați bilet", a răspuns obraznic. Dar lui Ito, care fusese el însuși rebel, i-a plăcut.

Cucerită de tânărul care se exprima atât de direct, Sada l-a condus la ușă, s-a prezentat și peste câteva zile s-a dus să-l vadă pe scenă. Rezultatul a fost o poveste de dragoste care a durat toată viața și care a însemnat sfârșitul carierei de gheișă a fetei. Era una ca o gheișă să aibă o relație profesională cu un *danna*, și absolut altceva să aibă o relație pur personală și totală. Această relație avea ceva aparte. Bărbații nu se mai puteau bucura de plăcerile unui flirt inocent cu ea. Așa că, dacă o gheișă vroia să se căsătorească, trebuia să renunțe imediat la profesie.

Cât despre *danna*, acesta nu putea răspunde decât cu graţie. De obicei, se oferea să fie intermediarul oficial, lucru esenţial pentru formalităţile unei căsătorii japoneze. Dată fiind prezenţa lui Ito, acest lucru a fost imposibil; aşa că a făcut singurul lucru permis şi a aranjat ca un prieten al său – un om de rang înalt – să joace rolul său.

Otojiro a devenit un actor celebru, director şi impresar şi şi-a deschis propriul teatru, iar Sada se ocupa cu eterna modă japoneză de a fi soţie. Peste câţiva ani, Otojiro a început să aranjeze un turneu prin lume cu spectacole în care – după cum era obiceiul în Japonia – rolurile femeilor erau jucate de bărbaţi. De când Okuni din Izumo şi trupa ei fuseseră izgonite din teatru, în secolul al XVII-lea, femeile nu aveau voie să urce pe scenă în public, ca actriţe. Dar asta nu însemna că nu erau actriţe. Pentru că gheişele şi curtezanele erau de fapt „actriţe de salon", care dădeau spectacole pe o scenă minusculă, în faţa unor spectatori distinşi, şi erau la fel de cunoscute şi respectate ca şi cum ar fi apărut în spectacole cu public.

Dar, în Statele Unite, lui Otojiro i s-a spus că, pentru a atrage spectatori, trebuia să aibă o actriţă în rolul principal – şi cine oare ar fi putut fi mai bună decât celebra şi merituoasa sa soţie, frumoasa Sadayakko?!

Şi aşa, Otojiro, Sada şi o trupă de douăzeci de actori au luat vaporul spre San Francisco. Era 1899, răscruce de secole, şi Sada avea douăzeci şi şapte de ani.

Occidentul spre care se îndreptau se îndrăgostise de Japonia tradiţională încă de pe vremea când Commodore Perry deschisese uşile acestei extraordinare societăţi feudale. Era la modă *japonismul*. În Anglia victoriană, artiştii – mai ales, James McNeill Whistler – pictau în stil japonez şi colecţionau artă japoneză; Arthur Lasenby Liberty a petrecut mulţi ani în Japonia, studiind ţesăturile japoneze şi cumpărând mărfuri pentru magazinul său din Regent Street; populaţia cumpăra cu lăcomie chimonouri, evantaie şi porţelanuri alb cu albastru, pentru a-şi decora casele. Oscar Wilde comenta în stilul său dispreţuitor: „De fapt, întreaga Japonie este pură invenţie. Japonezii sunt doar o modalitate stilistică, un superb capriciu al artei."

În Anglia, *Mikadoul* a avut un succes uriaş – o mie de spectacole în unsprezece ani. Dincolo de Atlantic, într-o singură seară a anului 1886, s-au ţinut o sută şaptezeci de spectacole separate, pe tot

continentul nord-american. În acelaşi an, un afiş o prezenta pe mult-adorata Marie Lloyd îmbrăcată în ceea ce credeau occidentalii că este costumaţia unei gheişe – un chimono roşu, cu mâneci lungi şi deschis în faţă ca un pardesiu, cu ace în păr şi o fundă imensă la spate, şi făcându-şi vânt cu evantaiul. Sub poză erau scrise versurile refrenului:

Toţi japonezii mititei mor după Geisha –
Cea mai cea geisha văzută-n Asia!
S-a auzit ceva de mine de când sunt Geishă,
Sunt o japoneză de ceainărie, liberă!

În vremurile acelea instabile din punct de vedere politic, astfel de versuri păreau absolut inofensive.

Dar nimeni, în afară de cei care fuseseră la post în Japonia, şi, în mod sigur, nimeni din San Francisco nu văzuse vreodată o gheişă adevărată. Când au sosit, Sada a rămas uimită să afle că faima sa ajunsese deja acolo. Oraşul era plin de afişe, nu ale celebrului actor, ci ale umilei sale soţii.

Trupa a dat spectacole cu o piesă melodramatică, *Războinicul şi gheişa*, un colaj din diverse piese kabuki, care se termina cu scena morţii din *Fecioara din Templul Dojo*, în care o fată înnebunită de furie şi gelozie moare de inimă rea. Dansul Sadei i-a încântat pe spectatorii din întreaga ţară. „Scena morţii de la sfârşitul piesei ne-a arătat că Madame Yacco este o adevărată forţă tragică", scria cu entuziasm *New York Times*, pe 6 decembrie 1899, după ce trupa dăduse spectacole în Boston. (Scriitorii occidentali, neobişnuiţi cu numele japoneze, îi spuneau Sada Yacco, presupunând că Yacco era numele de familie.)

Pe urmă au plecat la Londra, unde au jucat pe scena celui mai bun teatru al vremii, *The Coronet*. William Nicholson a făcut un portret al lui „Sada Yacco", îmbrăcată într-un costum vechi de curtezană, cu galenţi de lac înalţi de câteva zeci de centimetri şi o coafură superbă, prinsă cu ace. Femeia e sobră şi demnă, total diferită de afişul lui Marie Lloyd.

În Franţa, vizita lor a coincis cu Expoziţia din Paris din 1900, la care arta şi meşteşugurile japoneze au trezit un interes imens. Un jurnalist, pe nume Louis Fournier, i-a luat Sadei un lung interviu iar, mai târziu, a descris chimonoul lung şi negru şi „faţa de copil, delicată şi melancolică". A întrebat-o: „Ce este dragostea, în Japonia?"

Sada a răspuns: „E ceva diferit – foarte diferit... În ţara aceasta, bărbaţii şi femeile se iubesc liber; aşa e obiceiul. Fetele japoneze nu îşi declară atât de deschis dragostea. Adesecri, preferă să moară decât să şi-o mărturisească... A, pentru mine, prietene, dragostea din Japonia este foarte nobilă, sublimă şi sacră!"

Tânărul Pablo Picasso i-a făcut un portret în tuş şi guaşă, intitulat *Sada Yacco*, în care o vedem dansând cu mişcări largi, de abandon, cu braţele deasupra capului, îmbrăcată în chimono şi obi şi cu o mantie neagră, sinistră, care i se înfăşoară în jurul corpului, ca un şarpe.

În Washington, preşedintele William McKinley a reţinut o lojă, pentru a vedea trupa; în Paris, au dat spectacol în palatul prezidenţial şi preşedintele Emile Loubet i-a oferit personal Sadei un buchet de flori; iar la Londra, Prinţul de Wales a cerut un spectacol special, la palatul Buckingham, unde pusese să se construiască o scenă tipic japoneză. Dar oficialii guvernamentali japonezi erau furioşi că ţara lor e reprezentată de o gheişă şi de nişte actori. După snoaba şi tradiţionala gândire japoneză, aceştia erau nişte amărâţi de pe malul râului, ca şi prostituatele şi cerşetorii. Să te distrezi cu ei şi să-i foloseşti pentru plăcerea ta era una. Dar, ca astfel de oameni să fie adoraţi şi trataţi de occidentali – a căror opinie o preţuiau foarte mult – ca pe nişte simboluri ale misteriosului Orient, era scandalos. Pe termen lung, însemna că occidentalii nu vor înţelege niciodată ce este Japonia. Era o ruşine naţională.

În străinătate, Sada a interpretat roluri de gheişe şi curtezane, în piese scrise special pentru a se suprapune gustului occidental. Dar acasă, a avut un rol important, alături de Otojiro, în prezentarea lui Shakespeare în faţa publicului japonez. Printre alte roluri, le-a interpretat pe Ofelia, Porţia şi Desdemona şi a fondat o şcoală pentru actriţe.

O întâmplare memorabilă a avut loc cu ocazia unui spectacol cu *Othello*. Sala era arhiplină. Pe vremea aceea, Otojiro avea o relaţie amoroasă cu o gheişă din Shimbashi – Kyoka – pe care o instalase în primul rând. Când a sosit momentul ca Otojiro, care îl interpreta pe Othello, să o sugrume pe Sada, care o interpreta pe Desdemona, aceasta a refuzat să moară. „Nu vreau să mor! Sunt nevinovată!" striga. „Mori, te rog". „Jur că nu am s-o mai văd niciodată!", îi şoptea disperat Otojiro.

Şi s-a ţinut de cuvânt. Cuplul a rămas împreună până la moartea lui Otojiro, în 1911. Mai târziu, Sada s-a întâlnit din nou cu studentul pe care îl iubise, băiatul de ţară, care acum era un prosper om de afaceri, şi a trăit cu el până la moartea acestuia, în 1938. Sada a trăit să vadă şi cel de-al Doilea Război Mondial şi dezastrul care a urmat şi a murit în 1946, la vârsta de şaptezeci şi patru de ani.

Astfel, datorită frumuseţii şi talentului său, dar şi uşilor deschise în faţa ei pentru că era gheişă, Sadayakko a ajuns prima actriţă a Japoniei şi un adevărat star. Şi aşa este recunoscută şi astăzi.

Onorabila Crap şi amantul ei, prim-ministrul Japoniei

În timp ce vestul se dădea în vânt după tot ce era japonez, japonezilor le plăcea la nebunie tot ce era occidental. Cel mai important simbol al acestei occidentalizări, pe care au numit-o „Civilizaţie şi iluminare", a fost *Rokumeikan* (care se traduce romantic prin „Casa strigătului cerbului" sau „Pavilionul căprioarei care plânge). Conceput de un tânăr arhitect englez, Josiah Conder, a fost construit în 1883, chiar în centrul oraşului Tokyo, perpendicular pe şanţul de apărare de lângă palatul imperial. Era o clădire impunătoare, în stil italian, cu terase rezemate pe coloane, construită din cărămidă vopsită în alb şi înconjurată de grădini frumos aranjate. Pierre Loti, sardonicul francez care a vizitat-o peste câţiva ani, a spus că îi aminteşte de un cazinou de provincie.

Acolo se aduna crema societăţii japoneze – domni în fracuri, doamne în rochii cu turnură, cu funde, corsete şi bonete – la banchete, baluri, concerte, jocuri de biliard şi bazaruri de binefacere. Era locul cel mai potrivit pentru a-i distra pe diplomaţii occidentali, care amintesc în memoriile lor de baluri cu mii de invitaţi, la care meniul era franţuzesc şi bucătarul-şef era francez, şi unde japonezii dansau cu soţiile lor, strâns îmbrăţişaţi în acordurile valsului, dans care şocase aristocraţia europeană cu numai o jumătate de secol mai înainte.

Dar dansul nu era punctul forte al casnicelor soţii japoneze, indiferent de clasa din care făceau parte; nici nu puteau concepe că o pereche căsătorită îşi poate arăta în public afecţiunea, ca să nu mai vorbim de contactul fizic. Aşa că, nu ne îndoim că, la o astfel de ocazie, bărbaţii japonezi erau însoţiţi de gheişe. La urma-urmei,

gheişele erau dansatoare profesioniste şi era normal să fie primele care să desluşească paşii complicaţi ai valsului sau cadrilului. Şi, evident, nu se sfiau să danseze cu obrazul lipit de cel al partenerului, la care se adăuga talentul lor de animatoare ale conversaţiei şi farmecul lor.

Mereu în avangarda modei, unele gheişe începuseră deja să poarte haine occidentale şi, mai mult, să-şi lase părul liber, un stil care era total opus coafurilor pompoase tradiţionale, fixate cu ceară. Obiceiul înnegririi dinţilor dispăruse aproape complet – cel puţin în rafinatul Tokyo – încă din 1873, când împărăteasa renunţase la el. Şi toţi cei care ţineau cât de cât să fie în ton cu moda aveau umbrele europene şi puteau fi văzuţi mâncând carne de vită în restaurantele la modă.

Primul semn că japonezii învăţaseră bine lecţia a apărut în timpul războiului cu China, în 1894, când au emis pretenţii asupra peninsulei coreene şi au înfrânt pe giganticul lor vecin. Victoria a fost aclamată de publicul entuziasmat (cu toate că, spre marele regret al japonezilor şi al guvernului, puterile occidentale le-au impus imediat să renunţe la o parte din teritoriile cucerite.)

În timp ce petrecea într-o ceainărie din Shimbashi, un politician de vază, Taro Katsura, a rămas uimit când a văzut o tânără şi graţioasă viitoare gheişă, care executa un dans a cărui coregrafie o făcuse singură şi care purta steagul japonez. În jurnalul său, a scris cu admiraţie despre spiritul patriotic al fetei.

Fata se numea Okoi (Onorabilul Crap) şi avea cincisprezece ani. Născută în 1880, era – ca şi Sada – copilul unei familii bune care ajunsese în pragul sărăciei. Mama sa, fiica unui lucrător în lac, se îndrăgostise de un nobil şi fugise cu acesta. Renegat de societate şi îngrozitor de sărac, cuplul a fost nevoit să-şi vândă copilul de patru ani, pe care l-au dat spre adopţie unei case de gheişe. Fetiţa şi-a început pregătirea şi s-a dovedit atât de talentată încât, la vârsta de treisprezece ani, a fost luată de una dintre cele mai bune case de gheişe din Shimbashi, unde i s-a dat numele de Okoi. La festivitatea de începere a noviciatului, a purtat un chimono bleumarin, brodat cu un peisaj superb, o cascadă argintie şi un crap portocaliu.

Fotografiile lui Okoi ne arată o faţă absolut deosebită şi inteligentă, cu o gură cu buze pline, o bărbie pronunţată şi un nas subţire, cu o curbură aristocratică. Ca şi tizul său, crapul – peşte admirat nu

numai pentru graţia sa senzuală şi coloritul intens, ci şi pentru dârzenia şi forţa sa – Okoi era foarte ambiţioasă şi hotărâtă. Era clar că îşi pusese în gând să ajungă departe.

La optsprezece ani şi-a luat un protector, un agent de bursă de vârstă mijlocie, Heizo Yajima, care i-a plătit toate datoriile şi a făcut-o gheişă independentă, cu ceainărie proprie. Protector foarte generos, Yajima i-a fost mentor şi a învăţat-o cum trebuie să se poarte în universul adeseori gelos şi disprefuitor al florilor şi sălciilor şi i-a acordat libertatea de a face ce vrea în ceainăria ei, înainte de a se întoarce la căsuţa pe care i-o cumpărase. Curând, crema mondenilor din Tokyo – învăţaţi, libertini, scriitori, artişti şi politiceni – se bătea pentru invitaţii în saloanele ceainăriei ei.

După cum spune Okoi în memoriile sale, coaforul ei bătrân şi ştirb, dar care îşi petrecuse toată viaţa printre oameni declasaţi, a fost cel care i-a arătat drumul secret spre inima fiecărui bărbat de vază al vremurilor. De exemplu, prinţul Yamagata era un bun interpret de cântece lirice, dar ochiul său antrenat nu suporta să vadă un fir de păr aflat nelalocul lui în coafură. Pe de altă parte, vicontele Inoue era un fin cunoscător al mătăsurilor şi vopselelor, aşa că în prezenţa sa trebuiau purtate cele mai deosebite şi mai elegante chimonouri. Cât despre contele Ito, ajuns acum prinţul Ito, singura problemă care se punea era cum să faci să fii aleasă de el pentru noapte.

În perioada aceea, Okoi avea ca iubit un actor kabuki, Uzaemon Ichimura. Pe jumătate italian din partea mamei, avea o figură copilărească, de june-prim, pe care japonezele o adoră, cu o faţă îngustă şi un nas roman, aristocratic. În ciuda popularităţii de care se bucura, Ichimura fusese părăsit de amanta sa, o gheişă poreclită „Despletita", pentru că se modernizase şi nu îşi mai lega părul.

Aşa că fanii săi au decis să-i găsească o altă soţie. Perfect normal, din moment ce orice căsătorie se făcea cu ajutorul intermediarilor, iar dragostea trebuia să apară – dacă apărea – după căsătorie, nu înaintea ei. Căsătoria era doar o afacere. Alegerea soţiei perfecte pentru un actor de renume ca Ichimura a fost, bineînţeles, Okoi, o celebră gheişă din oraş.

Era o ofertă pe care nimeni nu o putea refuza. Amabilul protector al fetei (care avea el însuşi soţie şi copii) nu putea fi decât măgulit să fie înlocuit de un rival atât de cunoscut. Aşa că a făcut ceea ce trebuia şi a intermediat căsătoria.

Dar mariajul a fost marcat de la început de lipsa dragostei. Indiferent cât de celebră fusese Okoi ca gheişă, ca soţie trebuia să devină – ca orice soţie japoneză – o combinaţie de manager, partener de afaceri şi servitoare, pentru soţul său, şi o amărâtă de servitoare, pentru soacra sa. Femeia şi-a reluat numele de Teruko, pe care îl purtase înainte de a deveni gheişă, şi s-a mutat în casa părinţilor soţului său.

Şi aşa, în timp ce Uzaemon era tot mai apreciat, Okoi ajunsese să numere bănuţii. Stilul de viaţă al soţului său implica petreceri şi daruri costisitoare pentru sponsori, iar banii pentru acestea proveneau în cea mai mare parte din economiile agonisite cu greu de Okoi. În Japonia, întreţinerea casei şi alte cheltuieli cad întotdeauna în sarcina soţiei. Dar, mai rea decât faptul că o neglija, era infidelitatea lui permanentă. Femeile se agăţau pur şi simplu de gâtul lui. La câţiva ani de la căsătorie, a avut o relaţie amoroasă, mult comentată, în care a fost prins în pat cu soţia unui bancher. Atunci Okoi şi-a făcut bagajele şi a cerut divorţul.

Părăsise viaţa strălucitoare din Shimbashi în triumf, după ce avusese ca amanţi pe cei mai doriţi bărbaţi ai oraşului. De atunci, nesfârşitele infidelităţi ale lui Uzaemon făcuseră deliciul presei şi alimentaseră bârfa din ceainării şi din casele cu gheişe. Multe din colegele ei gheişe erau încântate să o vadă pe mândra Okoi ajunsă atât de jos. Însă cea mai mare umilinţă era să se târască înapoi, nefericită şi fără niciun ban. Dar avea de ales?

Însă nu degeaba fusese Okoi poreclită „Crapul". Era la fel de mândră şi de ambiţioasă ca şi tizul său. A împrumutat o mie de yeni şi a pornit la treabă, într-o nouă ceainărie. A încercat să-şi ascundă durerea sub o mască dură, dar de multe ori durerea era mai tare decât ea. Din când în când bea atât de mult, încât cădea inconştientă prin rigole iar lumea a poreclit-o „Madame Bacchus". Clienţii râdeau de ea – la urma-urmei, gheişele erau menite să-i distreze, nu? Dacă aveau nevoie de banii lor, trebuia să le ofere ce vor. Okoi avea neapărat nevoie de un *danna*.

Într-o zi, un fabricant de bere şi sponsor al artelor a dat un dineu la care a chemat-o pe Okoi, să-i distreze pe distinşii lui musafiri. La masă s-a servit numai crap, preparat în toate felurile posibile, ca tribut adus în onoarea ei. La acel dineu, Okoi l-a remarcat pe Hitachima, unul din marii campioni la sumo. În Japonia, uriaşii

luptători au fost, şi încă sunt, adevăraţi zei, nu atât pentru performanţa lor, cât ca figuri reprezentative ale spiritului japonez, şi sunt consideraţi foarte sexy.

Nici nu începuse bine să-i facă curte, copleşind-o cu nenumărate valuri de mătase, că rivalul său dintotdeauna, Araiwa, s-a îndrăgostit şi el de Okoi. Şi, din nou, aceasta a devenit favorita oraşului. Era o poveste care însuma cele trei simboluri ale vechiului şi romanticului Edo: gheişa, actorul şi luptătorul.

Sponsorii celor doi luptători au hotărât să aibă loc o luptă a cărei miză era Okoi. În ziua meciului, stadionul s-a umplut de lume. Arbitrul, îmbrăcat în haine de brocart, a făcut prezentările şi cei doi uriaşi au urcat în ring. S-au aşezat faţă în faţă, bătând din picioare, uitându-se urât unul la celălalt şi aruncând cu sare peste umăr, după cum cerea tradiţia, după care s-au repezit unul asupra celuilalt, de s-a cutremurat pământul. Meciul s-a terminat în câteva secunde. Araiwa a câştigat şi banii şi gheişa. Se spune că în aceeaşi seară luptătorul a turnat monedele în poala lui Okoi şi i-a oferit şi toate economiile sale.

Sub muntele de carne şi sub pielea mătăsoasă, unsă cu uleiuri, bătea inima unui om simplu. I-a spus lui Okoi că o iubeşte şi a implorat-o să se mărite cu el. Dar femeia se săturase de idoli publici şi l-a refuzat cu blândeţe.

La scurt timp după această întâmplare, fiind din nou cea mai renumită gheişă a vremii, Okoi a fost chemată la un banchet dat de prim-ministrul ţării – acelaşi Taro Katsura care îi admirase dansul cu aproape zece ani în urmă. Era vara lui 1903 şi relaţiile dintre Japonia şi giganticul său vecin, Rusia, se aflau într-un punct critic. Problema era expansionismul rus – de care era preocupată şi Marea Britanie, care semnase de curând Alianţa anglo-japoneză – dar şi vechea chestiune a controlului asupra peninsulei coreene.

Katsura (1847-1913), originar din Choshu, era un războinic care se evidenţiase în timpul luptelor ce avuseseră ca urmare instaurarea împăratului, în 1868. Ajunsese prim-ministru de la rangul de general şi, ca şi Kido şi Ito – predecesorii săi – era un petrecăreţ căruia cel mai mult îi plăcea să se joace de-a gazda, la petrecerile cu gheişe. Când ministrul de război rus, generalul Alexei Nicolaevici Kuropatkin a venit în Japonia pentru a încerca să negocieze criza pe cale diplomatică, Katsura a vrut să-i facă o primire memorabilă, fără nicio legătură cu rezultatul discuţiilor.

Au fost chemate cincizeci de gheişe, care şi-au făcut intrarea în încăpere alunecând cu şosetele lor albe, îmbrăcate în chimonouri lungi, superbe, cu mâneci lungi şi largi. La banchet s-au servit treizeci şi două de feluri de mâncare, separat, fiecare fiind o minusculă operă de artă culinară, aranjată pe cel mai fin porţelan. Okoi a fost prezentată personal bărbosului general care, cu pieptul plin de medalii şi decoraţii, i-a întins mâna. În memoriile sale, Okoi spune că a fost îngrozită de contactul fizic cu „barbarul cel păros".

În anul următor, cele două ţări se aflau în război. Prinţul Yamagata – bătrânul om de stat celebru pentru talentul său de a improviza cântece şi pentru admiraţia pe care o avea pentru coafurile perfecte – a hotărât că premierul avea nevoie de relaxare. L-a invitat la o petrecere cu gheişe, la care a chemat-o şi pe vechea sa prietenă, Okoi. După petrecere, a rugat-o pe proprietara restaurantului să fie intermediara celor doi. Okoi avea douăzeci şi patru de ani; la cei cincizeci şi şapte ai săi, Katsura ar fi putut să-i fie tată, dar diferenţa aceasta era considerată perfect normală.

Katsura i-a dat lui Okoi două mii de yeni să-şi plătească datoriile şi femeia a părăsit din nou lumea gheişelor. De atunci, nu a mai fost văzută niciodată în public sau la petreceri cu gheişe şi s-a devotat lui Katsura. Casa în care o instalase – şi care se afla în apropiere de reşedinţa sa oficială – a devenit un loc în care veneau să se odihnească mulţi bărbaţi importanţi ai naţiunii, relaxându-se şi jucând go cu prim-ministrul şi încântătoarea lui însoţitoare, făcând o baie fierbinte sau bând un flacon de saké. Şi, cu timpul, casa a devenit un loc de discuţii despre război, care se prelungeau adesea până noaptea târziu. Dar, indiferent ce vedea sau auzea, Okoi a tăcut „ca un crap", cu toate că se dusese vorba că, în intimitatea dormitorului lor, discutau politică şi Katsura asculta cu respect părerile femeii. Poate că, la început, Okoi a considerat legătura lor ca o simplă slujbă. Dar, cu timpul – după cum notează în memorii – a ajuns să cunoască pentru prima oară ce înseamnă fericirea adevărată. Şi, ca amantă, confidentă şi prietenă a premierului, a împlinit legendarul rol al gheişelor.

Războiul s-a terminat în vara anului 1905. Japonia câştigase o victorie răsunătoare asupra Rusiei, care culminase cu sângeroasa luptă de la Tsushima, în care marina japoneză distrusese în cea mai mare parte Flota Baltică Rusă. Şi când te gândeşti că, doar cu câteva

generaţii mai înainte, ţara nici măcar nu avea flotă de război. Iar acum, învinseseră pentru prima oară una din puterile care, nu cu mult timp în urmă, li se părea de neînvins. Aşa că nu e surprinzător că în Japonia a izbucnit o adevărată fervoare patriotică.

În calitate de prim-ministru, Katsura a jucat un rol important în formularea Tratatului de la Portsmouth, prin care s-au încheiat ostilităţile. Japonia a avut multe de câştigat de pe urma acestui tratat, prin care şi-a întărit controlul asupra Coreii, Manciuriei şi în insulele ruseşti din nord. Dar poporul japonez, care se aşteptase ca Rusia să plătească daune de război uriaşe, s-a simţit înşelat şi nu a putut gusta din plin victoria. Şi, de data aceasta, şi-a manifestat furia prin violenţă.

Mulţimile de oameni au năvălit pe străzi şi, timp de câteva zile, Tokyo a fost ca sub asediu. Au fost atacate sedii guvernamentale, redacţii de ziare şi Legaţia americană; au fost distruse zece biserici creştine, s-au răsturnat tramvaie şi au fost devastate secţii de poliţie. Până la urmă, când numărul victimelor a ajuns de ordinul miilor, guvernul s-a văzut obligat să cheme armata şi să instaureze legea marţială.

Populaţia şi-a manifestat o ură deosebită faţă de „târfa trădătorului", convinsă că aceasta îi distrăsese atenţia în momentele în care ar fi trebuit să se zbată mai mult pentru a obţine concesii mai mari de la ruşi. O mulţime agitată s-a adunat în faţa casei lui Okoi şi a început să arunce cu pietre, cerând sânge şi ameninţând că îi dau foc.

Okoi se refugiase în biroul premierului. În memoriile sale, scrie că, după ce lucrurile s-au liniştit în faţa casei, a fost scoasă de acolo şi dusă acasă într-o trăsură închisă. Îmbrăcată încă în chimonoul de mătase, s-a ascuns acolo într-o cămăruţă cu unelte. Următoarele trei săptămâni le-a petrecut închisă în casă, cu jaluzelele trase şi lumina stinsă, citind în toaletă – singura încăpere care avea luminator. În tot acest timp, mâncarea i-a fost adusă de grădinar.

Toate aceste lucruri au fost uşor de suportat, atâta timp cât a fost convinsă că prim-ministrul o iubeşte. Şocul cel mare a venit când secretarul acestuia i-a adus un bilet, prin care o anunţa că îi redă libertatea. Împreună cu biletul, Katsura trimisese şi zece mii de yeni, în bancnote nou-nouţe de o mie, care să o ajute să-şi deschidă o afacere.

Katsura, care îşi trăise viaţa în văzul lumii, nu avusese de ales şi fusese obligat să-şi dea demisia şi să anunţe public sfârşitul relaţiei

sale cu o femeie pe care ziarele o numeau cu dispreţ „Crapul lui Katsura". Rămasă singură, Okoi a plâns amar.

Dar lui Katsura îi era prea dragă Okoi pentru a putea sta mult timp fără ea. După câteva luni, când zarva s-a mai potolit, a trimis după ea şi a instalat-o în vila sa de la ţară, aflată între dealurile pline de livezi şi câmpurile de orez, verzi ca smaraldul, nu departe de Shimoda în care Harris avusese scurta sa aventură cu Okichi.

Anii au trecut. Okoi era din nou iubită, confidentă şi gazdă a petrecerilor pe care Katsura le dădea în splendida sa vilă, iar frumuseţea îi rămăsese neatinsă de trecerea timpului. Născuse şi doi copii care, după obiceiul japonez, fuseseră daţi spre adopţie unor familii bogate, pentru a le asigura un viitor bun şi respectabil. Katsura – de-acum unul dintre cei mai în vârstă oameni de stat – a mai avut încă trei mandate ca prim-ministru.

Apoi, în iulie 1912, s-a întâmplat lucrul de care mulţi japonezi se temeau şi care avea să aducă sfârşitul universului lor, aşa cum îl ştiau ei – moartea împăratului Meiji, care a fost la fel de apocaliptică pe cât fusese pentru englezi moartea Reginei Victoria, cu zece ani înainte. I-a urmat la tron fiul său, Taisho, instabil mintal. În acelaşi an, uraganul politicii japoneze l-a adus din nou la putere pe Katsura, pentru a treia oară, dar peste câteva săptămâni, a fost iarăşi forţat să demisioneze. (Şi atunci au fost mulţimi de oameni care se agitau în jurul parlamentului.)

Acum însă, sănătatea lui Katsura era şubredă şi a murit la puţin timp, în vârstă de şaizeci şi şase de ani. Soţia sa i-a interzis lui Okoi să-l vadă cât a fost bolnav, cu toate că lui i-a dat voie să-i vadă pe cei doi copii. Concubina l-a jelit singură, acasă la ea. Avea doar treizeci şi trei de ani.

Şi, peste cinci ani, Okoi a avut o revenire splendidă. Cu instinctul său de gheişă de a profita de momentul propice, şi-a deschis nu o ceainărie, ci unul din primele baruri din Ginza, cea mai căutată stradă din oraş, aflată în imediata apropiere a fostului său cămin, Shimbashi. Perioada pe care istoria o va păstra ca „Era Taisho" devenise rapid decadentă, cu frumuseţi fragile şi languroase, îmbrăcate în chimonouri moderne, care îşi pierdeau vremea prin Gin-bura, la braţul tinerilor moderni, tunşi scurt şi îmbrăcaţi în costume americane. Datorită renumelui şi relaţiilor lui Okoi, barul său – Naţional – a devenit repede un local destul de exclusivist şi foarte căutat.

Se pare însă că pe Okoi dezastrul o pândea întotdeauna de după colţ. În 1923, barul său, ca şi tot oraşul, de altfel, a fost distrus de Marele Cutremur din Tokyo. L-a reconstruit, dar nu a mai avut niciodată aceeaşi popularitate. De-acum Okoi era ca însăşi o figură care aparţinea vremurilor trecute. Majoritatea bărbaţilor care îşi aminteau de ea de pe vremea când era tânără şi frumoasă muriseră. În 1934 – când Okoi avea cincizeci şi patru de ani –, unul din ultimii săi prieteni vechi a deschis o ceainărie în cartierul Akasaka, cartier care ameninţa deja pe vechiul său rival Shimbashi, încă cel mai elegant cartier de gheişe din oraş. A rugat-o pe Okoi să se ocupe de ceainărie. O vreme, lucrurile au mers bine. Apoi, ceainăria a fost implicată într-un scandal politic şi Okoi a fost chemată ca martoră.

Asta a pus capac la toate. De îndată ce i s-a ivit ocazia, Okoi a pornit pe drumul ales în trecut de multe gheişe. Şi-a tăiat frumosul şi bogatul păr şi s-a călugărit. Pentru o gheişă care trăise toată viaţa în afara normelor societăţii ca membră a universului femeilor, alegerea nu a fost ceva ieşit din comun; de fapt, după părerea japonezilor, a fost perfect normală.

Dar viaţa lui Okoi nu se sfârşise. S-a dus să trăiască într-un templu ruinat dintr-o suburbie liniştită, Meguro, unde a început să strângă bani pentru restaurarea celor cinci sute de statui ale templului. Iar când a izbucnit războiul, a pornit într-o lungă călătorie prin China, rugându-se pentru soldaţii chinezi şi japonezi morţi în luptă. A murit în 1948, la vârsta de şaptezeci şi şase de ani. Este recunoscută şi astăzi ca ultima mare gheişă din Tokyo.

5

ÎNDRĂGOSTIŢI DE GION
GEIKO DIN KYOTO, MILIONARI ŞI SALOANE

Orice s-ar întâmpla,
Sunt îndrăgostit de Gion.
Chiar şi când dorm,
Apele susură sub perna mea.

Isamu Yoshii (1886-1960), scriitor de cântece de gheişă
(Poezie scrisă pe o piatră de lângă izvorul Shirakawa,
în apropiere de ceainăria Daitomo)

Dansul cireşelor

În timp ce Tokyo înflorea, peste Kyoto se aşezase o tăcere de moarte. Sub guvernarea seculară a şogunatelor, Japonia avusese întotdeauna două inimi care băteau. Cu toate că Edo era centrul puterii, în care şogunul îşi avea palatul, locuitorii din Kyoto se consolau cu gândul că oraşul lor era oraşul împăratului şi al curţii imperiale. Ei erau cei care susţineau bunul gust, clasa şi aristocraticele tradiţii.

Timp de câţiva ani, în care tinerii viteji samurai se înghesuiau şi complotau în ceainăriile din Gion, oraşul a clocotit de pasiune şi politică. Apoi, deodată, împăratul, curtenii, prinţii, lorzii şi chiar şi valeţii au dispărut. Pe palatul imperial, înconjurat de ziduri albe şi susţinut de pilaştri roşii şi cu peluze de nisip frumos greblat, a început să se aştearnă praful. Vorbăreţii samurai şi amantele lor gheişe, negustorii, scriitorii şi artiştii şi-au făcut bagajele, au închiriat purtători de lectici şi au luat calea strălucitoarelor străzi ale noii capitale.

Ce se va alege de Kyoto? Ce rol va juca fosta capitală în această curajoasă lume nouă? Un timp, peste frumoasa vale cu dealuri

purpurii şi ape cristaline a plutit tristeţea. Apoi bătrânii oraşului şi-au pus mintea la contribuţie.

Au ajuns la concluzia că ar fi bine să deschidă o expoziţie internaţională, în care să prezinte artele şi meşteşugurile tradiţionale ale oraşului – deja mult admirate în străinătate – şi, de la ea, să pornească diferite afaceri. Expoziţia Kyoto – prima din Japonia – s-a deschis în 1871, dar a avut un succes limitat. Era nevoie de ceva absolut deosebit, pentru a readuce oraşul la viaţă.

Aşa s-a ajuns ca gheişele (*geiko*, cum sunt cunoscute în Kyoto) să fie scoase de la naftalină. La urma-urmei, fuseseră una din cele mai mari glorii ale oraşului şi, cum în luptele date nu demult se dovediseră nişte eroine, puteau fi considerate respectabile. Unele chiar se căsătoriseră cu noii conducători ai ţării, aşa că nu mai era nevoie să sufere în continuare stigmatul de „femei de pe râu" pe care li-l aplicase societatea.

Viceguvernatorul s-a consultat cu doi dintre cei mai influenţi oameni din Gion: Sugiura IX, proprietar şi descendent direct al fondatorului celei mai renumite ceainării din Japonia, în care complotaseră eroii recentei revoluţii, şi Haruko Katayama, legendarul dansator şi profesor care, sub numele profesional Yachiyo Inoue III, a fost întemeietorul stilului Inoue, dans practicat exclusiv în Gion. (Şcoala de dans Inoue poate fi considerată, pentru lumea gheişelor, ca echivalent al şcolii Bolşoi din Rusia. În prezent, directorul ei este Yachiyo Inoue IV, în vârstă de nouăzeci şi şase de ani.)

Cei doi au hotărât ca publicului să i se ofere, o dată pe an, ocazia de a vedea gheişele executându-şi celebrele dansuri. Primul spectacol, denumit „Dansurile capitalei" (prezentate în broşurile turistice în limba engleză drept „Dansul cireşelor") a avut loc în martie 1872 şi a făcut parte din ediţia a doua, mult mai cuprinzătoare, a Expoziţiei Kyoto. Spectacolele au durat şapte săptămâni şi, de atunci, se repetă în fiecare an, sub altă formă. De asemenea, mai erau două cartiere de gheişe care ofereau spectacole cu public. Marele rival al Gionului, Pontochi, şi-a denumit spectacolele „Dansul de pe râul Kamo", iar Kamishichiken dădea spectacole cu dansuri Kitano.

Până atunci, farmecele gheişelor fuseseră rezervate celor care îşi puteau permite să plătească. Dar multe, chiar şi curtezane, erau cunoscute şi adorate de populaţie. Toată lumea le ştia numele şi îşi putea chiar permite să aibă o stampă cu gheişa sau curtezana favorită;

dar puţini erau cei care avuseseră norocul să le vadă de aproape. Acum, o dată pe an, dansul care fusese executat doar pentru ochii câtorva bărbaţi selecţi şi bogaţi, pe podeaua acoperită cu tatami a unei încăperi intime, putea fi văzut de toţi. Bineînţeles, nu era chiar acelaşi lucru. Spectacolul se ţinea pe o scenă mare şi implica multe gheişe. În 1872, au fost 7 grupuri a câte 32 de dansatoare, 11 cântăreţe, 4 interprete la tobă, 2 flautiste, 3 cu tobe mici şi gonguri şi o interpretă la tobă mare, care au dat, într-o săptămână, 371 spectacole.

Acesta a fost începutul unui nou rol al gheişelor, care încă erau privite ambivalent. Fiind copii de gheişe – făcând deci parte doar pe jumătate din lumea respectabilă – sau vândute de părinţii săraci de la ţară, erau considerate ca făcând parte din periferia societăţii. Dar, în acelaşi timp, erau staruri, cu un loc recunoscut în societate şi o aură strălucitoare. Şi, în fiecare an, mulţimi de oameni se înghesuiau să cumpere bilete şi să vadă dansurile superbe şi pline de culoare.

Şi astfel, atât Kyoto cât şi gheişele au continuat să prospere. Când, în acelaşi an, a fost votată „Legea eliberării vitelor", gheişele au stat la coadă la primăria oraşului, pentru a-şi cumpăra cele două licenţe; una pentru partea artistică, cealaltă pentru sex. În dorinţa de a fi mai presus de obiceiurile din vest, entuziaştii reformatori din tânărul guvern au început să facă diverse experimente. Timp de câţiva ani, gheişele au fost obligate să înveţe o meserie în ateliere specializate şi să fie pregătite, cel puţin teoretic, să ducă o viaţă decentă. Au fost învăţate să toarcă şi să ţească, să citească, să ţină o contabilitate primară, să danseze şi să cânte la diverse instrumente. Nu aveau scăpare decât când erau chemate la ceainării. Până la urmă, frecvenţa a devenit opţională şi cursurile au luat imediat sfârşit, cu excepţia dansului şi muzicii. Acesta a fost începutul şcolilor de vocaţie, care mai există încă în fiecare cartier de gheişe din Kyoto.

Milionarul american şi gheişa cu inimă de piatră

Într-o dimineaţă de primăvară a anului 1902, un american care bătuse lumea în lung şi în lat, pe nume George Dennison Morgan, şi care petrecea câteva săptămâni în Kyoto, s-a dus să vadă un spectacol cu „Dansul cireşelor". Nepot al bancherului milionar J. Pierpont Morgan, era destul de bogat pentru a nu fi nevoit să

muncească. Scârbit de societatea din New York, după o aventură romantică ce îi lăsase un gust amar, a plecat în Japonia şi s-a stabilit în Yokohama, unde a început să colecţioneze antichităţi.

Bineînţeles că s-a gândit să-şi ia o concubină japoneză. Pentru un occidental, era cel mai simplu aranjament, pentru că, după părerea şoviniştilor din vest, toate japonezele semănau una cu alta. Dar, la „Dansul cireşelor", a văzut o gheişă atât de frumoasă, de feminină şi de graţioasă, că nu s-a mai putut uita la altele. O altă versiune, ceva mai puţin romantică, spune că a văzut-o la o petrecere cu gheişe. Oricum, s-a îndrăgostit până peste cap de ea.

Era o poveste care nu avea cum să nu pună în funcţiune maşinăria de cleveteli a societăţii şi a presei, care a început să urle furioasă pe ambele ţărmuri ale Pacificului. Chiar şi astăzi, dacă întrebi o gheişă de numele unei celebre gheişe din Kyoto, va răspunde fără ezitare „Oyuki Morgan", aşa cum o gheişă din Tokyo îţi răspunde „Okoi".

O-yuki (Onorabila Zăpadă) era o tânără superbă de douăzeci şi unu de ani. Fotografiile ei ne arată o păpuşă de porţelan, cu o faţă lunguiaţă şi şocant de aristocratică, un nas fin, o gură delicată, ochi prelungi, ca migdalele, şi sprâncenele ridicate sfidător. Este eternul feminin, personificarea femeii, distantă, mândră şi misterioasă. Aşa cum a văzut-o Morgan, era pefecţiunea întruchipată.

De fapt, Oyuki nu era deloc aristocrată, ci fiica unui fierar din Kyoto, specialist în confecţionarea săbiilor. Cum în noua şi luminoasa Japonie săbiile erau din ce în ce mai puţin cerute, afacerile familiei au început să se reducă tot mai mult, când Oyuki era adolescentă. Pentru o fată frumoasă din Kyoto, să meargă în Gion şi să-şi ajute familia era un lucru firesc. Lipsită de stagiul de pregătire ca maiko (era prea în vârstă) s-a dus să lucreze într-o casă de gheişe condusă de o rudă.

George avea treizeci şi unu de ani, nu era frumos, dar era perfect educat, avea o alură flegmatică şi semăna puţin cu un spaniel. Se pieptăna cu cărare pe mijloc, cum era moda pe atunci, şi purta o mustaţă zbârlită, care îi încadra gura încăpăţânată. Ochii înfundaţi în orbite erau puţin trişti şi nasul uşor borcănat.

Pentru cei din vest, arăta destul de banal. Dar în Kyoto, unde străinii erau o raritate, părea un vizitator de pe o altă planetă. Când Oyuki a fost chemată la ceainărie pentru el, femeia a rămas şocată şi chiar puţin dezgustată de pielea lui palidă şi aspră (în comparaţie cu

pielea asiaticilor) şi de părul lipsit de culoare. Poate că au discutat prin interpret sau poate că Morgan învăţase câteva cuvinte japoneze. Cert e că, la sfârşitul serii, i-a cerut servitoarei ceainăriei să aranjeze ca el şi Oyuki să petreacă noaptea împreună. Oyuki a fost îngrozită.

– Să mă culc cu un străin? Mai bine mor! a spus în intimitatea unei cămăruţe din spatele ceainăriei.

Dar George nu avea de gând să renunţe. Cu toate că fata îl respinsese, i-a dat un bacşiş mai mult decât generos – douăzeci de yeni, într-o vreme când un yen era mult, iar un bilet la „Dansul cireşelor" costa o zecime de yen. Aşa că, având de susţinut o familie, Oyuki l-a acceptat de client regulat.

Dar Oyuki mai avea şi alte probleme financiare. Era îndrăgostită de un student, Shunsuke Kawakami. Unul din obiceiurile gheişelor, păstrat până în timpurile moderne, era să invite studenţi de la universitate, să se distreze după cursuri în ceainării, fără ca aceştia să plătească „banii pentru flori" – taxa gheişelor; îşi plăteau doar băutura şi, uneori, nici atât. După miezul nopţii, când petrecerile oficiale se terminau şi clienţii erau trimişi acasă la neveste, îndrăzneţii studenţi ai Universităţii Imperiale din Kyoto se adunau în ceainării să stea de vorbă, să bea şi să se giugiulească cu gheişele.

Gheişelor le plăcea compania acestor tineri chipeşi şi ştiau că, într-o bună zi, se vor afla printre oamenii cunoscuţi ai ţării. Primele universităţi de-abia se deschiseseră şi tinerii galonaţi (numai băieţi) care reuşeau să intre aveau asigurate poziţii înalte în sfera financiară, birocractică sau politică. Şi, când ajungeau bogaţi şi puternici, continuau să patroneze ceainăriile în care fuseseră atât de bine trataţi. Societatea japoneză a funcţionat întotdeauna pe bază de loialitate. Odată începută relaţia cu o ceainărie, aceasta va fi menţinută toată viaţa şi cel mai adesea bărbatul o transmite fiului său.

Aşa îşi cunoscuse Oyuki studentul cu care se culca din când în când în secret, încălcând toate regulile, întrucât codul gheişelor nu le permitea să facă dragoste cu un bărbat care nu plătea pentru asta.

Shunsuke îi promisese că o va scoate din lumea gheişelor şi o va lua de nevastă, când îşi va termina studiile. Deocamdată însă, se străduia din greu să găsească banii de taxe. Iar George, care nu ştia nimic, continua cu insistenţele. Mai mult, nu se mai mulţumea doar cu o noapte de sex şi vroia ca această fiinţă superbă să fie a lui – vroia să se căsătorească cu ea. Se ducea seară de seară la ceainărie şi îi cerea lui Oyuki să-l distreze, după care o copleşea cu daruri şi

bacşişuri. Aceasta zâmbea rece şi misterios şi cânta la şamisen şi la anticul kokyu, dansa grav, dar extrem de erotic, şi îi accepta banii, din care marea majoritate mergeau în buzunarele lui Shunsuke. Dar pe sărmanul George îl ţinea la distanţă.

De-acum, povestea străinului fabulos de bogat şi a gheişei cu inimă de piatră, făcea deliciul oraşului. *Osaka Daily News* a publicat o serie de şaisprezece articole, sub titlul „Străinul bolnav de dragoste", în care relata evenimentele pe măsură ce aveau loc şi completa povestea cu detalii, unele adevărate, altele de-a dreptul mincinoase. S-a pus, de exemplu, problema celor 40.000 de yeni (circa 250.000 £, în monedă curentă) pe care, după cum se zvonea, Oyuki i-i ceruse lui George pentru a-l plăti pe protectorul său (care, bineînţeles, era o simplă ficţiune). Acestuia nici măcar nu-i trecuse prin cap să renunţe, ci plecase la New York, să facă rost de bani. Adevărat sau nu, Oyuki a devenit cunoscută ca „Oyuki cea de 40.000 de yeni" şi a apărut chiar şi o piesă de teatru *Visul unei nopţi de 40.000 de yeni*, care a avut mare succes.

George era tot mai disperat. După surse japoneze, începuse să-şi piardă vremea prin alte ceainării şi chiar a devenit protectorul unei curtezane din Shimbara, pe care a instalat-o într-o casă, împreună cu mama ei. Dacă stăm să ne gândim bine, era şi el bărbat. Dar, cu toate că îşi satisfăcea senzualitatea cu altele, inima tot la Oyuki îi era.

Pe urmă Shusunke a absolvit facultatea şi a plecat la Osaka, unde a primit imediat un post la o bancă. Şi, dintr-o dată, dragostea sa pentru Oyuki s-a evaporat. Ultimul lucru de care avea nevoie un tânăr ambiţios era o legătură scandaloasă cu o gheişă, mai ales cu o gheişă atât de cunoscută cum ajunsese Oyuki, graţie atenţiilor mult-comentate ale lui George. Cât despre însurătoare – nici nu merita să se gândească la aşa ceva. Când Oyuki s-a dus după el la Osaka, s-a oferit să-i dea înapoi toţi banii pe care îi cheltuise cu el.

Pentru Oyuki a fost un şoc îngrozitor. Era cumplit de îndurerată că fusese respinsă, dar şi copleşită de remuşcări pentru felul în care îl exploatase pe străinul îndrăgostit de ea, pentru a-l ajuta pe acest amant perfid. Simţea că era un fel de răsplată pentru cruzimea de care dăduse dovadă şi pentru că, în timp ce ea se folosea de George, amantul său se folosea de ea. George fusese atât de constant în adoraţia sa, indiferent cât de crud se purtase faţă de el; aşa că singurul lucru pe care se cuvenea să-l facă era să-i dea ce vroia şi să se mărite cu el.

Şi aşa a făcut. Povestea cu cei 40.000 de yeni apare din nou pe tapet. Se spunea că George i-a dat familiei lui Oyuki această sumă fabuloasă – suficientă pentru a înfiinţa o bancă – pentru privilegiul de a se căsători cu fiica lor. George a infirmat el însuşi zvonul. La fel şi familia lui Oyuki. Dar chiar şi ziarele americane au scris că acesta plătise 25.000 $ (250.000 £, în moneda de azi), „aşa cum cerea tradiţia japoneză".

În 1904, anul în care a început Războiul Ruso-Japonez, cei doi s-au căsătorit foarte discret în Yokohama. La scurt timp, s-au îmbarcat pe un vapor şi au plecat la New York. În timpul călătoriei, George a învăţat-o pe Oyuki câteva cuvinte englezeşti şi i-a explicat cum va trebui să se comporte ca membră a uneia dintre cele mai influente şi snoabe familii din America.

Au fost întâmpinaţi în port de cei mai apropiaţi membri de familie, dar şi de presa americană, care murea de curiozitate să afle mai multe despre acest cuplu ciudat. Mama vitregă a lui George a spus că familia nu era prea încântată de alegerea pe care o făcuse. La urma-urmei, femeia era japoneză şi nici măcar creştină. Pe vremea aceea, occidentalii erau nişte şovini convinşi când era vorba de alte rase. Indiferent cât de frumoase le erau evantaiele şi chimonourile, japonezele nu erau de rasă albă şi, deci, le erau inferioare. „Numai după ce forţele armate japoneze au omorât câţiva ruşi în Războiul Ruso-Japonez a început Occidentul să recunoască o eventuală civilizaţie a acestora", remarca un diplomat japonez.

Fiul risipitor şi mireasa sa, Madame Butterfly, care de-abia putea spune câteva cuvinte în engleză, s-au trezit ostracizaţi nu numai de familia Morgan, ci şi de înalta societate din New York. Nu erau invitaţi la balurile doamnei Astor, la seratele date de familia Vanderbilt, şi nici la dineurile celor din familia Gould. După câteva săptămâni în care nu s-au simţit deloc bine, au plecat la Paris. Dar, în 1906, erau din nou în Japonia, cu intenţia de a se stabili acolo. Însă după terminarea Războiului Ruso-Japonez, sentimentele xenofobe începuseră să fie tot mai puternice, aşa că târfa care se oferise barbarului nu a fost primită prea bine. Până la urmă, au plecat din nou la Paris – oraş suficient de relaxat şi boem, pentru a primi în societatea sa mondenă pe bogatul american şi pe soţia sa gheişă – unde au închiriat o casă pe Champs Elysées.

Acolo au trăit fericiţi timp de zece ani. Madame Morgan, celebră pentru frumuseţea sa de porţelan oriental, a învăţat franceza,

a studiat pianul şi era văzută frecvent în saloanele marilor creatori de modă. Nu se îmbrăca decât după ultima modă de la Paris. Dispunând de foarte mulţi bani, cei doi au vizitat de câteva ori familia lui Oyuki din Japonia. Dar, de câte ori trebuia să meargă la New York pentru diverse probleme financiare, George se ducea singur. Până la urmă, familia lui, care îşi petrecea verile în Europa şi se vedea destul de des cu el şi cu soţia sa, s-a împăcat cu ideea acestui mariaj.

Apoi a venit Primul Război Mondial. Pentru Japonia era un război care se ducea în ţări îndepărtate şi al cărui efect însemna importante pieţe de desfacere pentru muniţia japoneză, pentru şantierele navale şi pentru alte ramuri ale industriei japoneze. Cum economiile ţărilor implicate în război erau axate în principal pe necesităţile acestuia, pentru companiile japoneze era o ocazie fără precedent de a prospera.

Dar George şi Oyuki erau prinşi la mijloc. Când a izbucnit războiul, George se afla la New York, cu afaceri. Încercând să se întoarcă la Paris, a descoperit că ruta directă era blocată de nave de război germane. Aşa că a luat un vapor spre Gibraltar. După o călătorie lungă şi întortocheată, s-a îndreptat spre Paris. Dar pe drum a suferit un atac de cord. Era anul 1915 şi George avea doar patruzeci şi patru de ani.

Şocată de moartea neaşteptată a lui George – care nu fusese niciodată bolnav – şi singură într-o ţară străină, în mijlocul unui război cumplit, Oyuki a aşteptat curajoasă ca trupul neînsufleţit să fie trimis acasă pentru incinerare. Când s-a citit testamentul, s-a aflat că George îi lăsase suficienţi bani pentru a se întreţine tot restul vieţii, chiar şi numai din dobândă.

Legenda lui Oyuki Morgan spune că aceasta s-a dus la New York cu cenuşa soţului său şi că a fost primită cu mai multă amabilitate decât fusese când era soţia, şi nu văduva, lui George. S-a stabilit acolo şi a devenit un membru de vază al societăţii mondene, dând petreceri la care îşi regala oaspeţii cu adevărate recitaluri de pian. Aşa spune povestea.

Totuşi, un jurnalist japonez care a cercetat viaţa lui Oyuki şi i-a citit scrisorile şi jurnalul, a descoperit un alt sfârşit al poveştii. Se pare că, de fapt, Oyuki a rămas la Paris, unde a trăit cu un legionar francez, care îi trimitea scrisori de dragoste din China dinainte ca George să moară. Chiar de pe atunci, Oyuki se plângea că e văduvă. Jurnalistul a tras concluzia că, după ce a pus mâna pe prada mult

dorită, George şi-a pierdut interesul şi a pornit în căutare de noi cuceriri. Probabil că avea şi alte motive pentru a merge la New York, nu numai afacerile. Oricum, Oyuki avea doar treizeci şi patru de ani la moartea lui George, era încă foarte frumoasă, extrem de bogată – o perspectivă cât se poate de bună pentru bărbaţi.

În 1938, când fostul legionar a murit, Oyuki s-a hotărât să se întoarcă acasă. Era încă atât de cunoscută în Japonia încât, cu mult timp înainte ca vaporul să ancoreze la Shanghai, jurnaliştii japonezi se îngrămădiseră în port, să o poată măcar vedea. Ajunsă înapoi în Kyoto, s-a instalat într-o casă de lângă ceainăria în care începuse George să-i ceară favorurile, în partea cea mai veche din Gion, la nord de râul Shirakawa. Se simţea ca o străină. De-abia mai putea vorbi japoneza şi purta pălării franţuzeşti chiar şi în casă. Când, peste câţiva ani, a izbucnit cel de-al Doilea Război Mondial, oamenii din Gion spuneau în glumă că ei nu vor fi bombardaţi pentru că „aici trăieşte Oyuki Morgan".

Oyuki a murit în 1963, la vârsta de optzeci şi doi de ani. Dar, chiar din timpul vieţii, extraordinara sa existenţă fusese celebrată în 1961 printr-un spectacol muzical japonez, intitulat *Morgan Oyuki.*

Katoro, ceainăria condusă de familia vărului său, este tot acolo, la colţul unei străduţe liniştite, pavată cu pietre şi umbrită de sălciile de pe Shirakawa. Seara, în faţa uşii se aprinde un felinar alb şi uşile se deschid şi se închid, după cum vin sau pleacă clienţii. Din interior se aude, trist, şamisenul.

Taka-jo, gheişa literată şi salonul ei

Unde este acum
Femeia cu inimă de saxifragă?
Doar râul ştie.

Poezie de Junichiro Tanizaki, scrisă
la moartea lui Taka-jo, în 1948

Pe vremea când Oyuki îi frângea inima lui George Morgan în Gion, la o distanţă de câteva case, pe râul Shirakawa, o altă tânără îşi crea o altfel de reputaţie. Bătrânii din Gion încă îşi amintesc ce spuneau părinţii lor despre Taka-jo (Domnişoara Taka) şi despre

societatea elevată care-i trecea pragul. Localnicii obişnuiau să spună că „dacă intri în localul ei, ai şansa să dai peste oameni importanţi şi celebri". Erau vremuri în care gheişele şi maiko erau la fel de cunoscute ca starurile de cinema din zilele noastre şi în care magazinele din Gion făceau bani frumoşi de pe urma fotografiilor şi stampelor cu acestea, sau chiar cu suveniruri ca, de exemplu, cărţi de vizită delicat parfumate.

Pe vremea aceea, ceainăria lui Taka-jo putea rivaliza cu orice salon din Paris, Londra sau Tokyo. Doi dintre cei mai mari scriitori japonezi – Junichiro Tanizaki, autorul romanului *Surorile Makioka*, şi Soseki Natsume, cel mai mare romancier al perioadei Meiji, autor al romanelor *Inima* şi *Botchan* – frecventau regulat adunările culturale ale lui Taka-jo. Mai mult, Soseki a fost îndrăgostit de Taka-jo. În timp ce alte femei iubeau flori sentimental-poetice, ca trandafirul şi camelia, în grădina lui Taka-jo creştea saxifraga cea veselă, ale cărei flori îşi schimbă culoarea de şapte ori pe anotimp. Şi lui Taka-jo îi plăcea să glumească, spunând că inima ei e la fel de inconsecventă, pentru că se ataşează când de un bărbat, când de altul.

Spre deosebire de Oyuki, Taka Isoda era o persoană multadmirată, „o femeie a Gionului", născută şi crescută în Gion, într-o familie din Gion. Destinul ei nu putea fi legat decât de lumea florilor şi a sălciilor, pentru ea nici nu exista alta. Născută în 1879, a fost aproape contemporană cu Oyuki şi Okoi. Şi, fiind „copil de ceainărie", fiica proprietarilor casei Daitomo, nici nu avea cum să se gândească la altceva.

Scundă şi îndesată, Taka nu era o frumuseţe, dar acest lucru nu avea nicio importanţă, pentru că viitorul îi era asigurat. Avea totuşi nişte ochi uluitori, mari şi negri. „Îi puteai citi inteligenţa în ochi", scria mai târziu Tanizaki, când a descris prima lor întâlnire. „Ochii erau cei care o deosebeau de celelalte locuitoare din lumea florilor şi a sălciilor".

Părinţii au îndrumat-o pe calea unei cariere de succes, ca gheişă de Gion. La vârsta de şase ani, şase luni şi şase zile – după cum era obiceiul standard în lumea gheişelor – au trimis-o la Şcoala Inoue, pentru a învăţa, nu scrisul, cititul şi socotitul, ci lucruri mult mai importante ca muzica, dansul şi cântatul la şamisen, predate de formidabilul Haruko Katayama. Nu era ceva foarte diferit de ceea ce făcea un copil care avea să devină o stea a baletului rus şi care

începea lucrul la bară de la cea mai fragedă vârstă, sub privirea scrutătoare a lui Diaghilev.

Dar Taka avea propriile sale păreri. Era un copil cu mintea tulbure şi introvertit, total diferit de ceea ce înseamnă a fi gheişă. Citea cu fervoare între orele de curs şi, într-o zi, l-a şocat pe tatăl ei, cerându-i să-i plătească ore de *waka*. Mama, care înainte de căsătorie fusese gheişă, s-a opus, bombănind că gheişele nu au nevoie de astfel de cunoştinţe. Dar Taka a insistat.

Taka mai era şi împotriva deflorării rituale. Una câte una, colegele ei de şcoală începeau să renunţe la coafura de virgină a gheişelor în devenire şi să apară îmbrăcate în chimonouri şi cu coafuri sobre, care arătau că au fost iniţiate în arta dragostei. Numai Taka încă mai purta chimonoul fetiţelor.

Mama ei îşi făcea griji. Nu era nimic rău în a citi şi a scrie poezii; dar ce se va întâmpla cu fata ei, dacă nu găsea repede un protector? Mai mult, Taka făcea de râs ceainăria Daitomo şi gurile rele începuseră deja să clevetească. Optsprezece ani şi încă virgină? Oamenii începuseră să spună că e ceva în neregulă cu copila.

Aşa că mama a stat de vorbă cu o cunoştinţă – un bărbat de vârstă mijlocie – care a fost mai mult decât încântat să plătească taxa cerută şi să se ocupe de problemă. Mai târziu, Taka a relatat cele întâmplate. Bărbatul nu i-a spus nimic în afară de: „Să nu-ţi fie frică!". Fără un cuvânt, Taka s-a întins pe perna de mătase, încercând din toate puterile să se gândească la altceva şi auzind ca prin vis cum bărbatul gâfâia şi gemea. În lumina slabă din încăpere, de-abia îi distingea trăsăturile feţei. Chinul nu a durat mult. Nu a simţit decât o înţepătură puternică în abdomen.

După aceea mama sa i-a ţinut o prelegere: „Talentul şi cinstea. Acestea sunt cele mai importante. Eşti o femeie a Gionului şi trupul tău nu valorează nimic. Să nu pătezi cu nimic renumele casei Daimoto, indiferent ce vei face."

Aşa a ajuns Taka gheişă, dar o gheişă destul de ciudată. Nu bea şi nu flirta, cu toate că era foarte pricepută la jocuri de cuvinte şi la glume. Dar la petreceri stătea de obicei foarte serioasă şi asculta, sau dansa cu patimă. Aşa că a fost o surpriză pentru toată lumea când, la scurt timp de la iniţiere, un client – domnul Nakajima – a cerut, prin intermediul proprietarului ceainăriei, să-i fie protector. După cum era obiceiul, proprietarul a transmis cererea proprietăresei casei de

gheişe în care locuia Taka. Pe vremea aceea, gheişa nu avea nicium cuvânt în această chestiune. Dar Taka a avut noroc. Cum proprietăreasa era chiar mama ei, aceasta a întrebat-o pe ciudata sa fiică ce vrea să facă. Vrea să rămână în continuare în registrul gheişelor disponibile sau vrea să plece să locuiască în casa pe care bărbatul vroia să o aranjeze pentru ea?

Taka nu era interesată în mod deosebit de carieră. Îşi amintea vag de un bărbat palid şi cu aspect bolnăvicios, pe care îl întâlnise la o petrecere şi care i s-a părut acceptabil. Aşa că a fost de acord. A ambalat cu grijă câteva plante de saxifraga şi s-a mutat într-o căsuţă aflată nu prea departe. Domnul Nakajima semna chitanţele şi plătea regulat notele de plată. Nu era căsătorit, dar Taka era gheişă, deci nu se putea pune problema să locuiască împreună. Aşa că Taka îşi petrecea zilele îngrijind saxifraga.

Acolo, timp de câţiva ani, Taka a simţit ceva care semăna destul de mult cu dragostea. Dar paloarea lui Nakajima era un simptom al înfricoşătoarei tuberculoze, boală responsabilă pentru mai mult de jumătate din decesele pe motiv de boală din Japonia acelor vremuri. Treptat, vizitele sale s-au rărit şi apoi a murit. La cei douăzeci şi trei de ani ai săi, Taka a simţit că şi viaţa ei a luat sfârşit. În casa micuţă care era acum a ei, s-a adâncit în citit şi scris. Încercase drumul emoţiei, dar la capătul lui nu găsise decât durere. A hotărât ca, de acum încolo, să-şi dedice întreaga viaţă gândirii.

Dar partea emotivă nu avea de gând să iasă din viaţa ei. La o adunare de ceainărie, Taka l-a cunoscut pe Chu Asai, renumit designer, ceramist şi artist în stil european. Cei doi şi-au dat seama că sunt spirite înrudite. Asai a început să o viziteze acasă, unde compuneau poezii, interpretau duete la şamisen şi discutau despre muzică. A început să o înveţe să deseneze în tuş, în stilul Zen.

Pe urmă le-a venit ideea să intre în afaceri. Şi din nou Taka a renunţat la petrecerile cu gheişe şi au deschis un mic magazin, în care vindeau ceramică făcută de Asai, la nişte preţuri pe care amândoi le considerau ridicol de mici. Dar locul a fost întotdeauna mai mult salon decât magazin. Nume ilustre ale lumii literare şi artistice, poeţi, pictori, romancieri şi profesori, intrau să se uite la mărfuri şi rămâneau ore întregi, discutând, bârfind şi râzând.

Apoi, la trei luni după inaugurarea magazinului, Asai a suferit un atac de cord şi a murit. Taka a rămas înmărmurită. Era oare

blestemată, fiindcă cei pe care îi iubea mureau? După câteva zile s-a dus să-şi prezinte condoleanţele soţiei lui Asai. Noaptea, s-a îmbrăcat în cămaşa de noapte a acestuia şi cele două femei îndoliate au împărţit aceeaşi pernă.

Un timp a condus singură magazinul. Pe urmă, simţindu-se prea tristă şi singură, s-a întors în casa Daitomo şi a preluat conducerea ceainăriei, pentru că mama sa era prea bătrână. Era anul 1910 şi Taka avea treizeci şi unu de ani. Ca orice japoneză, crezuse în permanenţă că viaţa sa trebuie să se desfăşoare în preajma bărbaţilor şi să facă tot ce doresc aceştia. Acum însă, avea propria sa ceainărie şi devenise centrul unui cerc de oameni inteligenţi şi talentaţi, aşa că nu mai avea nevoie să fie condusă de bărbaţi, chiar dacă i-ar fi căzut în genunchi.

Daitomo era o casă modestă şi veche, prost luminată, cu coridoare care duceau în camere cu pereţi înnegriţi şi atât de joase, că te loveai cu capul de tavanul susţinut de stâlpi de lemn, care sprijineau zidurile să nu cadă. În casa aceea îşi avea curtea micuţa gheişă cu faţa ca luna plină şi cu ochi inteligenţi şi pătrunzători. Taka era tot urâtă, cu faţa arsă de soare – lucru nemaiîntâlnit – pe care nu se obosea să o vopsească în alb, ca celelalte gheişe. Pe vremea aceea, gheişele cele mai căutate experimentau stiluri moderne de chimonouri şi chiar îmbrăcăminte şi pieptănături occidentale. Dar Taka purta întotdeauna acelaşi gen de chimono şi, din acest motiv, multe gheişe din Gion nu o plăceau şi o considerau arogantă.

Şi totuşi, într-un anume fel, toţi bărbaţii care se adunau la Daitomo erau fascinaţi de Taka. Stătea cu ei şi făceau schimb de poezii, glumeau, făceau jocuri de cuvinte, recitau poezie veche, cântau sau ascultau doar. Era şi o foarte bună povestitoare. Aşa că s-a dus repede vestea că, din toate ceainăriile din Gion, a ei avea atmosfera cea mai plăcută.

Printre obişnuiţii casei se număra şi Kisen Okamoto, un estet excentric, cu o avere considerabilă, care locuia într-un han pe care îl moştenise în urma unui neconvenţional dar vesel *ménage à trois*, format din el, soţia sa şi amanta. Când a auzit de moartea lui Asai, a venit imediat la magazin şi, în timp ce stătea de vorbă cu Taka, a ales un ceainic şi cinci ceşcuţe. Peste câteva clipe, s-a răsucit pe călcâie şi a ieşit atât de repede din magazin, că şi-a uitat umbrela. Taka a râs de obrăznicia lui şi mai târziu a scris un eseu intitulat

„Ioții stilați". De atunci numele lor au apărut mereu împreună, cu toate că Okamoto nu a plătit niciodată obiectele.

Într-una din zilele anului 1913, Okamoto și-a făcut apariția în ceainărie, însoțit de un tânăr îndesat și cu figură de gangster, pe care l-a prezentat lui Taka, zâmbind șiret. Era Junichiro Tanizaki (1886-1965) care, la cei douăzeci și șapte de ani ai săi, își făcuse deja un nume cu o serie de povești de scandal. Băgase în buzunar banii primiți de la cele mai bine vândute ziare și pornise spre Kyoto și Osaka, pentru a scrie o serie de articole bazate pe propria experiență. Și, de unde putea să înceapă mai bine, dacă nu de la ceainăria literară a lui Taka?

Despre Okamoto, Tanizaki scria: „Venind din Tokyo, majoritatea așa-zișilor *iki* – bărbați stilați – din Kyoto mi s-au părut destul de rupți de realitate. Dar Okamoto este genul de bărbat despre care se poate citi în cărțile vechi, un om cu adevărat rafinat, un *tsu*."

Iar despre Taka scria: „În clipa în care m-a văzut, mi-a spus „Tanizaki, prietene, ești un bărbat adevărat" și privirea ni s-a întâlnit o secundă, înainte să-și lase ochii în jos. Am simțit cum trece prin mine un frison de atracție. Pe urmă a zâmbit și a spus: „Cum m-ai descrie, ca pe o gheișă bătrână?" Luat prin surprindere, Tanizaki și-a amintit dintr-o dată că scrisese într-un ziar că era nerăbdător să o întâlnească pe cea mai bătrână gheișă din Kyoto. Așa că, lipsit total de eleganță, a adăugat că arăta mult mai în vârstă decât era.

Tanizaki a devenit rapid o figură cunoscută în Gion. Gheișele au spus că are un nume greu de pronunțat și l-au poreclit „Tanuki-bursucul". La petreceri, după ce dădea pe gât câteva ceșcuțe cu saké, începea să-i imite pe snobii și pe cei mai mari actori kabuki din Kyoto.

Și el a căzut pradă vrajei lui Taka. Cine intra în casă nu putea să nu simtă încă din holul în care se lasă pantofii, parfumul voluptuos de aloe, care era arsă toată ziua. Se strecura în fiecare colțișor al încăperii și pătrundea în faldurile chimonoului lui Taka. Oriunde se ducea, mirosul slab de mosc o însoțea. „Nu mai fusesem niciodată înnebunit de dorință, de parfumul de aloe", scria Tanizaki.

Într-o noapte, într-o cameră de lângă cea a lui Taka i s-a pregătit o saltea de dormit. Era vară și ușile dintre camere erau deschise, pentru a permite brizei să circule liber. Întinsă pe saltea, Taka citea *Kokinshu*, o colecție de poezii *waka*, care datează dinaintea lui Chaucer.

Arăta foarte intelectuală. Tanizaki se uita pe ascuns la ea şi încerca să-şi facă curaj şi să spună ceva sau, şi mai bine, să se strecoare în camera femeii. „Nu aveam curaj nici să fac o glumă. Stăteam acolo, ţeapăn ca lemnul şi aşa am dormit".

Soseki Natsume era mult mai în vârstă când a cunoscut-o pe Taka, dar şi el a căzut, chiar mai necontrolabil, în mrejele fascinaţiei misterioase pe care o degaja Taka. Era la începutul anului 1916. La cei patruzeci şi nouă de ani pe care îi avea, Soseki era un scriitor care se bucura de un succes imens, ale cărui romane descriau necruţător lipsa de siguranţă şi ambiguităţile acelor vremuri în schimbare. Era un bărbat morocănos, plin de ulceraţii, căruia i se recomandase să meargă la Kyoto pentru tratament. Fotografiile ne arată un bărbat cu o privire dezorientată, o faţă trasă, pomeţi înalţi şi o mustaţă pe oală.

Dar Taka ne spune altceva. Se mai întâlniseră cu cinci ani înainte, când marele literat era în trecere prin Kyoto şi fusese prezentat „Gheişei literate". La scurt timp după sosire, într-o zi de martie în care ningea, Soseki îl rugase pe hangiul la care trăsese să o angajeze pe Taka la o petrecere cu gheişe. S-au întâlnit într-o ceainărie de pe malul râului unde, împreună cu alte gheişe, au petrecut câteva ore în conversaţii inteligente şi jocuri intelectuale, în care Taka şi Soseki i-au eclipsat pe toţi, după cum notează Taka în jurnalul ei.

„Nu e chiar aşa de îngâmfat cum credeam eu", scria Taka. „De fapt, e chiar moale; dar are o forţă interioară deosebită. Zâmbeşte ironic tot timpul, iar când râde face riduri la colţul ochilor."

În seara următoare, Soseki a rugat-o să se vadă doar ei doi şi să ia cina împreună. Taka i-a propus o excursie la altarul Kitano, să vadă prunii în plină floare. Aşa că, plin de nerăbdare, a doua zi dimineaţă Soseki deschidea uşa ceainăriei Daitomo. Dar Taka nu era acolo. I s-a spus că plecase cu un tânăr şi chipeş bancher şi că nu se va întoarce în ziua aceea.

De fapt a fost vorba de o neînţelegere. Taka nu specificase ziua în care îl va duce să vadă prunii înfloriţi; spusese doar că îl va duce într-o zi. Dar Soseki s-a supărat foarte tare. A ieşit ca o furtună din ceainărie şi a pornit-o pe străzi, fără nicio ţintă, iar când s-a întors la han, s-a culcat pe saltea şi a spus că îl doare stomacul. Prin fereastra deschisă vedea, peste râu, ceainăria Daitomo. A compus o poezioară:

Un bărbat şi o femeie,
Despărţiţi
De râul primăverii.

A doua zi, fără să ştie ce se întâmplase, Taka s-a dus la el să-i propună o excursie, dar a aflat că Soseki nu se simte bine. „Mă îmbolnăvesc când nu te văd", i-a spus. Peste câteva zile, în timpul unei vizite la Daitomo, ulcerul a început să-l supere atât de tare, că a trimis o telegramă soţiei sale, care a venit imediat de la Tokyo. Şi, în următoarele zile, domnul şi doamna Natsume au locuit la Daitomo.

Soseki nu a uitat afrontul şi i-a trimis din Tokyo nenumărate scrisori jignitoare. Îi scria că uitase că e „genul acela de femeie" şi că „genul acela de femeie minte întotdeauna"; că o crezuse atunci când îi spusese că îl va duce să vadă prunii înfloriţi; crezuse că relaţia lor nu era o simplă relaţie gheişă-client; că îl mintise. „Dacă mi-ai spus minciuni, atunci nu vreau să te mai văd când am să vin din nou la Kyoto", încheia brusc. „Asta-i tot. Kinnosuke". (Kinnosuke era numele lui adevărat, Soseki era pseudonimul său de scriitor).

A murit în decembrie al aceluiaşi an. Taka i-a făcut o vizită doamnei Natsume, pentru a-şi exprima regretele şi de atunci aceasta o căuta pe Taka ori de câte ori se afla la Kyoto. Cele două femei – gheişa şi soţia – au devenit prietene bune.

Anii au trecut, dar scriitorii au continuat să se adune în ceainăria Daitomo. Taka reconstruise casa cu lemn nou, făcuse tavane înalte cu stâlpi de susţinere drepţi, dar tot era plină de mirosul de aloe. Şi, la un moment dat, Taka a născut o fetiţă. Pe urmă a venit războiul. Temându-se că oraşul va fi bombardat, municipalitatea a ordonat evacuarea lui. Într-o singură noapte, în martie 1945, în apropierea oraşului au fost aruncate 17.000 de bombe. Trei zile mai târziu, s-a ordonat demolarea a 10.000 de case vechi din lemn, din partea de est a oraşului, pentru a preîntâmpina extinderea focului, în cazul în care şi Kyoto va fi bombardat. Printre ele s-a numărat şi ceainăria de pe râul Shirakawa.

La început, Taka – în vârstă de şaizeci şi şase de ani – a refuzat să se mute. Dar ginerele său a împachetat totul şi a dus-o într-o parte mai sigură a oraşului. Peste două luni, în mai, Taka murea. Ca şi când ar fi murit când a plecat din Daitomo. Kyoto nu a fost bombardat, dar era prea târziu pentru a mai salva ceainăria. Şi astăzi malul râului e plin de tufişuri de saxifraga, care înfloreşte primăvara devreme şi florile sunt de un albastru intens.

6

VISÂND LA GHEIŞE
ÎNTRE VECHEA ŞI NOUA LUME

Bambusul s-a veştejit şi tulpinile îi sunt mâncate de insecte la bază. Chokichi îşi zise că s-ar putea dezintegra dacă le atinge. Deasupra porţii acoperite cu şindrilă, o salcie vlăguită îşi lasă în jos crengile cu urme slabe de verde. Printr-o astfel de poartă trebuie să fi trecut gheişa Yonehachi într-o după-amiază de iarnă, când l-a vizitat în secret pe Tanjiro (eroul unei poveşti de dragoste de la începutul secolului al XIX-lea, intitulată *Calendarul florii de prun*). Şi într-o încăpere a unei astfel de case trebuie să fi spus Hanjiro poveşti cu stafii, în noaptea ploioasă în care a îndrăznit să atingă prima oară mâna iubitei sale. Pe Chokichi îl încerca un sentiment ciudat, de fascinaţie şi de părere de rău. Dorea să aibă şi el aceeaşi soartă, dulce şi blândă, dar şi rece şi indiferentă.

Kafu Nagai, *Râul Sumida*, 1909

Scriitorul care tânjea după vechiul Edo

În 1909, un tânăr scriitor, pe nume Kafu Nagai (1879-1959), a publicat o nuvelă lirică zguduitoare, care l-a aşezat printre maeştrii prozei de calitate şi i-a definit rolul de cronicar prin excelenţă al universului demimonden – ultimele vestigii ale lumii învăluite în ceaţă a vechiului Edo, lume distrusă de vântul rece al occidentalizării. Starea de nostalgie pe care o transmite această nuvelă este atât de puternică, încât, atunci când a fost publicată, criticii au presupus că acţiunea se petrece cu douăzeci de ani înainte. Dar Kafu a negat. El însuşi a ales să-şi ducă viaţa, pe cât posibil, în acest Edo crepuscular, pe jumătate uitat şi pe jumătate imaginat, tunând şi fulgerând împotriva trenurilor, tramvaielor, automobilelor şi clădirilor moderne lipsite de gust. Căutând un trecut romantic, l-a descoperit în lumea învăluită de mister a gheişelor, prostituatelor, stripperilor, a fetelor din baruri şi a celor de cor.

Kafu a ştiut cum să-şi plasezc personajele într-o periferie muzeră. Născut în acelaşi an cu Taka, 1879, a fost fiul unui prosper om de afaceri din perioada Meiji. Dar, în loc să calce pe urmele tatălui său, şi-a petrecut cea mai mare parte a tinereţii în cartierele cu gheişe Yoshiwara şi Yanagibashi. Când nu devora pe ascuns romane vechi de dragoste şi lucrările pornografice ale lui Saikaku – pe care le ţinea între coperte de manuale – studia franceza şi engleza şi, ceea ce era şi mai şocant, scria ficţiune, activitate pe care s-a străduit din toate puterile să nu o descopere tatăl său. (În vechea Japonie, scriitorii şi artiştii erau puşi pe acelaşi plan cu gheişele, prostituatele şi actorii, atitudine care încă persista în familii conservatoare ca cea a lui Kafu.)

Îngrozit de viaţa dezordonată a lui Kafu, tatăl său l-a trimis în Statele Unite, să înveţe finanţele. Însă a ajuns să trăiască cu o prostituată din Washington, pe nume Edyth, pe care o agăţase într-un bar. Fotografiile din acea perioadă ne arată un tânăr Oscar Wilde japonez. Puţin cam prea frumos, cu păr zburlit, maxilare prelungi şi o gură cu buze pline, senzuale, Kafu priveşte languros la aparatul de fotografiat, ridicând arogant din sprâncene.

Kafu a stat patru ani în Statele Unite şi a urmat colegiul Kalamazoo. Dar gândul îi era la Franţa, despre care credea că este căminul lui spiritual. După ce a reuşit să se descotorosească de Edyth, în 1907 a ajuns la Paris. Avea douăzeci şi opt de ani. Oraşul nu a prea fost ceea ce îşi imaginase el şi Kafu sfârşi prin a lucra într-o bancă din Lyon, printre expatriaţi japonezi, pe care îi ura. Dar, cel puţin, a putut respira aerul care îi inspirase pe scriitorii săi favoriţi: Baudelaire, Zola, Verlaine şi Maupassant.

Peste câteva luni era din nou în Tokyo, unde a început să scrie nenumărate cronici în care îşi vărsa furia şi groaza faţă de noua şi atât de brutala Japonie. Singurul loc în care vedea ceva cât de cât asemănător cu frumuseţea şi pasiunea pe care le găsise în străinătate era Edo, în care lumea trăia încă după vechiul stil. Diatribele sale împotriva pierderii tradiţiilor şi schiţele care debordau de pasiune şi decadenţă au avut un succes uriaş.

Împins de la spate de tatăl său, a contractat o căsătorie respectabilă cu fiica unui negustor. Însă marea sa iubire erau gheişele. În 1910, a avut o scurtă relaţie amoroasă cu o gheişă care se numea Tomimatsu. Dar aceasta l-a părăsit repede, pentru un bărbat cu mai

mulţi bani şi mai multe perspective, însă nu înainte de a-l pune să-şi facă un tatuaj în onoarea ei. Pe urmă a întâlnit o gheişă din Shimbashi, elegantă, frumoasă şi rafinată, pe care o chema Yaeji. Când tatăl său s-a îmbolnăvit şi a murit pe neaşteptate, Kafu era departe, cu Yaeji, în staţiunea montană Hakone, şi nu a putut fi găsit.

Scăpat de sub controlul părintesc, în câteva săptămâni a divorţat şi s-a căsătorit cu Yaeji. S-au mutat într-o căsuţă modestă cu uşi şi pereţi de hârtie, în care cântau amândoi la şamisen şi ea îi pregătea hârtia de scris; Kafu scria cu pensule şi vorbea dispreţuitor despre „scribii moderni care îşi scriu pamfletele cu stiloul, pe hârtie occidentală".

Dar într-o zi, după mai puţin de un an de la căsătorie, Kafu nu a mai găsit-o pe Yaeji acasă când s-a întors – Kafu nu fusese în stare să renunţe la obiceiul de a frecventa „străzile cu femei vopsite"; peste ani, într-o emisiune radiofonică ce a avut loc la moartea lui Kafu, Yaeji a mărturisit că nu i-a mai putut suporta infidelităţile care se ţineau lanţ.

Kafu nu s-a mai recăsătorit. În schimb, şi-a dus viaţa în sau lângă zonele cu gheişe şi îşi satisfăcea plăcerile cu gheişe, fete de bar, dansatoare şi „chelneriţe" (în realitate, prostituate fără autorizaţie) în cafenelele nou apărute. La cincizeci şi ceva de ani, a achitat contractul unei gheişe – tânără, drăguţă şi cu ochelari – şi a instalat-o într-o căsuţă care a devenit loc de întrunire pentru jurnalişti şi oameni de litere. Mai târziu i-a cumpărat fetei o casă de întâlniri care, după cum se spunea, era plină de vizoare prin care Kafu urmărea scenele de amor dintre clienţi şi gheişe.

Kafu a fost o figură ciudată, cam urât şi mizantrop. A declarat că urăşte pe toată lumea, cu excepţia unui scriitor prieten care refuzase un post important la un ziar, pentru a avea mai mult timp pentru băut – ambiţie care l-a costat viaţa, pentru că a murit din cauza băuturii. Bineînţeles, iubitele sale nu intrau în categoria „toată lumea".

Cu toate acestea, Kafu a fost un mare scriitor, care a surprins cel mai bine atmosfera de romantism pe cale de dispariţie din Edo. Lucrarea prin care a descris cel mai viu claustrofobia sufocantă şi pasiunile pline de disperare din lumea gheişelor este *Rivalitate*, publicată în 1917. Un critic japonez scria că, în ea, Kafu „a încercat

să evoce esența romantismului pur japonez, care are o puternică notă de singurătate și de supunere în fața soartei".

Localizată în elegantul cartier de gheișe Shimbashi, *Rivalitate* este povestea lui Komayo, o tânără blândă și inocentă, total diferită de stilatele și sofisticatele gheișe din Shimbashi, despre care povestesc legendele. Condusă numai de sentimente, fata lasă impresia că se află permanent într-un echilibru instabil și că dezastrul o pândește la fiecare pas. Povestea începe când Komayo avea douăzeci și șase de ani, ceea ce pentru o gheișă înseamnă că și-a depășit perioada de glorie. Fusese deja căsătorită cu un bărbat de la țară, care îi răscumpărase libertatea și o dusese acasă la el, în nordul îndepărtat. Când acesta a murit, fata a preferat să se întoarcă la Tokyo și la viața de gheișă, decât să rămână în țara nimănui, printre oameni cu care nu avea nimic în comun.

Într-o zi, Komayo se întâlnește din întâmplare cu Yoshioka, un bărbat care fusese iubitul ei pe vremea când era student. Acum era un om de afaceri prosper și destul de cinic, dar și protectorul unei gheișe renumite, fostă chelneriță, căreia îi cumpărase o casă de întâlniri. Când o întâlnește pe drăguța și copilăroasa Komayo, bărbatul își aduce aminte de anii nevinovați ai tinereții și, cuprins de o pasiune neașteptată și neobișnuită, hotărăște că fata trebuie neapărat să fie a lui.

Yoshioka e plin de intenții bune și vrea să procedeze corect – să o cumpere pe Komayo. Se oferă să-i plătească contractul și să-i răscumpere libertatea, să o instaleze într-o vilă și să devină protectorul ei. Dar, spre uimirea și chiar furia sa, fata nu se entuziasmează și stă să se gândească dacă merită să-și piardă din nou independența pentru un bărbat care, ca și ceilalți, o va părăsi până la urmă. Pentru că, bineînțeles, Yoshiaka nu se oferea să o ia în căsătorie. Omul avea soție și copii, după cum aflăm dintr-un pasaj în care se hotărăște să ducă o viață decentă și respectabilă și petrece câteva zile alături de ei. Dar, evident, este cuprins din nou de dorința de a trăi cu adevărat și de a se „bucura de absolut toate plăcerile lumești". Or, o astfel de viață nu avea nimic în comun cu nevasta și copiii.

Între timp, Komayo comisese singura greșeală fatală pentru locuitoarele lumii visurilor – se îndrăgostise. Gheișele de succes îi fac pe bărbați să se îndrăgostească de ele, dar, dacă ele sunt cele care nu își mai pot controla propriile sentimente, atunci sunt pierdute.

Sedusă de Segawa, un tânăr şi chipeş *onnagata* (actor din teatrul kabuki, care interpretează roluri de femei), Komayo începe să fie obsedată de el. Are impresia (sau cel puţin aşa crede Kafu) că, în sfârşit, a aflat care este esenţa existenţei gheişelor – să trăiască pe muchie de cuţit, simţind atât pasiunea cât şi durerea extremă. „Dându-şi seama că amândouă fac parte din existenţa gheişelor, Komayo simţea că gustă pentru prima oară adevărata savoare a vieţii de gheişă."

Cu toate că tot ce se întâmpla arăta că nu are dreptate, Komayo e convinsă că actorul se va însura cu ea. Totuşi, pentru a-şi păstra o şansă, acceptă ca protector parţial pe un negustor de antichităţi, cumplit de urât, pe care îl numea „monstrul marin". Acesta îi plăteşte cheltuielile şi, în acelaşi timp, îşi satisface şi două plăceri perverse – să se culce cu o gheişă care, din când în când, se culcă şi cu un actor kabuki renumit şi să facă dragoste cu o femeie despre care ştie foarte bine că îl consideră respingător.

După cum era de aşteptat, totul se termină cu lacrimi. Cum Komayo se comportă din ce în ce mai mult ca o soţie, actorul se plictiseşte de ea şi o părăseşte pentru o femeie frumoasă ca o statuie care, în plus, rămăsese cu o moştenire importantă. Era chiar gheişa care intermediase legătura dintre Komayo şi Yoshioka şi care acum îşi lua revanşa faţă de rivala sa. Şi actorul şi-a luat revanşa faţă de Komayo, cumpărând libertatea gheişei rivale, care era din aceeaşi casă cu ea, şi devenind protectorul ei.

Şi astfel, Komayo a încălcat codul gheişelor şi, pentru că şi-a permis să se lase furată de sentimente, a trebuit să plătească de două ori. Acum era disperată. I se părea că pierduse totul şi că viaţa ei se sfârşise. Dar mai exista o posibilitate ca povestea să se termine cu bine. Bătrânul amabil care conducea casa de gheişe hotărăşte să se retragă şi îi încredinţează afacerea lui Komayo, care vede din nou viitorul în faţă. Se gândeşte că este în stare să conducă afacerea şi să aibă grijă de gheişele care locuiau acolo. Pentru ea, acest lucru însemna independenţă financiară – lucru mult mai important în lumea gheişelor şi, fără îndoială, mult mai sigur decât inima unui bărbat.

Rivalitate este probabil cea mai completă şi mai bine documentată evocare a universului gheişelor. Kafu nu pune nicio clipă la îndoială valoarea gheişelor, cu toate că scoate în evidenţă că fisura din stilul lor de viaţă este dependenţa lor faţă de alţii, care poate fi fatală. Nu pot spune nu unui client, indiferent ce îi cere acesta. Un

pasaj care apare numai în ediţii limitate şi care se regăseşte în primele versiuni ale lucrării descrie o întâlnire între Komayo şi nesăţiosul mascul care era Yoshioka:

„La ora unsprezece, când, în sfârşit, a reuşit să scape din strânsoarea braţelor lui, Komayo abia mai putea respira, nu putea scoate niciun cuvânt şi nu vroia să se scoale. Satisfăcut deplin de cum stăteau lucrurile, Yoshioka a dispărut în noapte... Fata oftă şi supărarea şi indignarea îşi făcură din nou apariţia, mai puternic, când se gândi la bărbaţii cărora trebuise să le facă pe plac în cursul serii. Se simţea ca bătută şi nu mai dorea decât să moară."

Nu e de mirare că gheişele tânjesc nu după Domnul Corectitudine, ci după independenţă. Totuşi, *Rivalitate* este o relatare romanţată şi înfrumuseţată. Povestea nici măcar nu sugerează că o gheişă ar fi putut fi răpită şi vândută; singura aluzie făcută la adevărata stare a lucrurilor este oferta bărbatului de a plăti datoriile gheişei, amintindu-ne astfel că gheişele lucrau încă sub contract. Într-o altă lucrare, mult mai dură, pe care Kafu a scris-o în aceeaşi perioadă – *Bambusul pitic* – soţia unuia dintre personaje moare de o boală venerică, rezultat al escapadelor nocturne ale soţului ei. Dar în tabloul romantic prezentat în *Rivalitate* nu apare nimic atât de sordid.

Rivalitate şi *Bambusul pitic* sunt ultimele lucrări ale lui Kafu a căror acţiune se petrece în amurgul din Edo. Peste câţiva ani, când va lua din nou pensula în mână, Kafu va scrie despre succesoarele mai puţin romantice ale gheişelor – „chelneriţele", fetele de bar şi din cafenele şi despre prostituatele hotărâte şi vesele din cocioabele construite pe mlaştinile fetide în care roiau ţânţarii.

Gheişe noi la vremuri noi

În 1922, tânărul şi chipeşul prinţ de Wales – cel care avea să devină regele Edward VIII – a făcut turul Japoniei, într-o vizită de stat. Pe vremea aceea, Marea Britanie era aliatul cel mai credincios al Japoniei, aşa că prinţul a fost întâmpinat cu un entuziasm fără margini. Oriunde mergea, se adunau imediat mulţimi uriaşe care îl aclamau. În Tokyo a inspectat armata, a văzut un spectacol la Opera Imperială şi a admirat cireşii înfloriţi din grădinile Palatului Imperial.

Una dintre cele mai memorabile festivităţi a avut loc în Shikoku, o insulă mică, rurală. Acolo, în oraşul Takamatsu, contele Matsudaira – descendentul uneia dintre cele mai vechi familii de aristocraţi – a cheltuit mai mult de 10.000 de lire sterline (258.000 £, în monedă curentă), o adevărată avere – pentru a-l face să se simtă bine pe importantul oaspete. După dineul pregătit şi servit de trei sute de oameni, a sosit şi momentul punctului forte al serii – un spectacol dat de douăsprezece dintre cele mai renumite şi mai frumoase gheişe din oraş. Acestea au intrat în sală parcă plutind – cu ochii aţintiţi în jos, îmbrăcate în chimonouri de mătase făcute special pentru această ocazie şi brodate cu un model în care drapelul englez se îmbina cu cel japonez – şi au executat o serie de dansuri elegante.

Se schimbaseră multe de când – cu doar câteva zeci de ani înainte – autorităţile conservatoare japoneze rămăseseră oripilate când Sada Yakko şi soţul său Otojiro „o prostituată de rang inferior şi un actor" avuseseră mare succes pe scenele Europei şi Americii. Pornite de la periferia societăţii ca nişte eroine subculturale, gheişele erau considerate acum foarte respectabile şi erau împinse în faţă ca, în calitate de mândre reprezentante ale ţării, să-i distreze pe distinşii oaspeţi regali. Pentru japonezi nu mai exista nici cea mai mică legătură între gheişe şi prostituţie. De fapt, cui i-ar trece prin minte să distreze cu prostituate nişte oaspeţi veniţi în vizită oficială? Sau se prea poate ca societatea japoneză să fi acceptat ideea că, indiferent de poziţia lor, gheişele erau un simbol al Japoniei, la fel de puternic ca şi floarea de cireş şi Muntele Fuji.

Dacă până atunci lumea celor de moravuri uşoare fusese dominată de cartierele de plăceri autorizate, acum, când se vorbea despre cartierele de gheişe, se spunea „lumea florilor şi a sălciilor". În Yoshiwara încă se mai găseau gheişe foarte bine pregătite, la care veneau gheişe din tot oraşul, pentru a lua lecţii de dans şi muzică. Cu toate acestea, pentru oamenii de rând, cartierele autorizate erau cam tot acelaşi lucru cu cele cu felinare roşii. Dar, pentru a cunoaşte cultura tradiţională japoneză, pentru a asculta sunetele deosebite scoase de şamisen sau pentru a vedea dansuri subtil-erotice şi a avea conversaţii inteligente, bărbaţii vizitau tot ceainăriile şi restaurantele din cartierele cu gheişe. Pentru gheişe a fost ceva asemănător cu epoca de aur. Dacă la începutul secolului existau 25.000 de gheişe în Japonia, în 1929 numărul lor ajunsese la 80.000.

Dar nu anii '20 aveau să fie punctul culminant. Oamenii îşi puneau deja întrebarea care era locul exact al gheişelor în această nouă şi ameţitoare eră a vitezei, sportului şi sexului, cu maşinile ei rapide, cu filmele americane, cu gramofoane şi îngheţată, cu marxism şi cu fete moderne tunse scurt şi cu fuste şi mai scurte şi băieţi moderni, pieptănaţi ca Harold Lloyd.

În modă, gheişele fuseseră întotdeauna nişte deschizătoare de drumuri. În secolul al XIX-lea, ele erau cele care dădeau tonul pentru chimonouri şi obiuri şi erau imitate cu entuziasm de femeile din oraş. Gheişele fuseseră primele japoneze care adoptaseră pieptănăturile occidentale, folosiseră umbrele europene şi învăţaseră dansurile Vestului. În 1915, în Pontocho – unul din cartierele de gheişe din Kyoto – se înfiinţase o şcoală de dans de salon şi casele cu gheişe aveau înregistrate „gheişe pentru dans", care ştiau valsul şi tangoul. Şi totuşi, clienţii cunoscători apreciau cel mai mult măiestria în arte a gheişelor. Ca în povestirile lui Kafu, compania gheişelor îl putea transporta pe salariatul stresat, îmbrăcat în incomodul costum european şi tuns perie, în atmosfera romantică a vechiului Edo. Alături de ele, acesta putea visa că este un samurai curajos şi războinic, un negustor bogat sau un crai destrăbălat.

Mai mult, pentru bărbaţii care doreau să se bucure de compania femeilor, şi poate nu numai atât, existau nenumărate posibilităţi. Ţara era plină de cafenele (de fapt, baruri), iar cele mai renumite se aflau în Ginza. Acolo, tinerele femei îmbrăcate după vechea modă, le turnau clienţilor băutura în pahare sau ceşti şi flirtau cu ei. Spre deosebire de gheişe, acestea nu aveau nevoie de ani de pregătire pentru a învăţa meserie. Şi nici bărbaţii nu trebuia să fie nişte cunoscători rafinaţi, ca să le aprecieze. Mai ales după cumplitul cutremur din 1923, care a ras de pe faţa pământului oraşul Tokyo şi, odată cu el, puţinele clădiri vechi care mai rămăseseră, aceste cafenele deveniseră o adevărată modă.

Localul favorit al lui Kafu, după 1926, era „Cafeneaua Tigrul". „Interioarele şi exterioarele cafenelelor din Ginza mă duc cu gândul la timpul petrecut în Paris", nota cu nostalgie, într-un eseu publicat. Dar în jurnalul său intim, era mai puţin diplomat:

> „Cafenelele care sunt atât de populare în tot oraşul seamănă prea puţin cu cele din Paris. Realitatea este cu totul alta. Încercăm să imităm tot ce este occidental şi facem totul de

mântuială. Fetele care lucrează zilnic în ele nu primesc salariu şi existenţa lor depinde de dărnicia clienţilor. Este deci evident că, de fapt, trăiesc de pe urma prostituţiei. Şi, pentru a evita zvonurile şi articolele din ziare, se prefac că nu acceptă de bunăvoie mitocăniile clienţilor beţi."

Kafu vorbea din experienţă proprie despre zvonuri şi reporteri, deoarece avusese el însuşi probleme cu o chelneriţă, Ohisa, cu care, probabil, se culcase. Era deja un scriitor renumit. După ce ziarele şi revistele le-au dat publicităţii numele, Ohisa a considerat normal să împartă cu el şi bogăţia şi nu l-a lăsat deloc în pace.

Odată cu creşterea numărului fetelor de cafenea, cel al gheişelor a scăzut, astfel că, în 1934, erau peste 100.000 de fete şi 72.000 de gheişe. Aşa că era timpul ca rolul şi locul gheişelor în societate să fie reconsiderat.

Ce erau de fapt? Lăsând la o parte gheişele de ţară, puţin cam dubioase, marile doamne din Tokyo sau Kyoto nu puteau în niciun caz fi considerate prostituate, fie ele de rang superior, sau nu. Nu puteau fi confundate cu acele regine ale subculturii, pentru că, odată cu dispariţia sistemului clar de clasificare din societatea Tokugawa, nu mai exista subcultură – sau, dacă mai exista, nu era în niciun caz cea dominată de gheişe.

Gheişele se gândeau că poate ar fi bine să urmeze exemplul colegilor lor din teatrul kabuki, care sufereau un proces de transformare, din declasaţi şi adesea prostituaţi, în adevăraţi decani ai scenei publice. Împăratul Meiji a intrat în istorie prin faptul că a asistat la o piesă kabuki, în 1887, dar a fost nevoie de mulţi ani pentru ca a juca într-o piesă kabuki, nu doar a asista la ea, să fie considerat un lucru respectabil. Până la detronarea şogunilor, kabuki fusese un teatru viu, mereu schimbător. În epoca modernă, însă, devenise o relicvă. Când se scriau noi piese, acţiunea era plasată întotdeauna într-un Edo nostalgic, tărâmul lui „niciodată", cel de demult.

Muzica şi dansul gheişelor fuseseră şi ele o formă de artă vie, muzica şi dansul popular ale acelor vremuri. Vor deveni şi ele, ca şi actorii kabuki, un muzeu al trecutului drag? Erau oare condamnate să trăiască pe veci în Edo?

Pe la mijlocul anilor '30, subiectul a fost larg dezbătut. Fiind femei, gheişele nu au luat parte la dezbateri. Şi-au spus cuvântul intelectuali, poeţi, proprietari de restaurante în care lucrau gheişe,

politicieni, actori şi, bineînţeles, directorul Asociaţiei caselor de gheişe. Comentariile acestora au fost publicate într-o carte de eseuri, în care poetul Sakutaro Hagiwara a explicat clar, într-un paragraf, care urma să fie definiţia acceptată a rolului gheişelor:

„Soţiile noastre sunt ocupate cu gătitul şi creşterea copiilor şi conversaţiile noastre cu ele au ca temă mai ales problemele domestice. În afară de asta, bărbaţii au nevoie de o companie de un cu totul alt gen; o femeie cu care să putem discuta despre problemele lumii, despre artă, despre ideologii. Avem nevoie de o persoană amuzantă, educată şi cultă. Iată cum trebuie să fie o gheişă."

În continuare, spunea că gheişele trebuie să se îmbrace modern, să renunţe la şamisen şi să înveţe să cânte la pian. Se pare că gheişa modernă ideală trebuia să fie echivalentul japonez al hetairelor din Grecia antică, compania perfectă pentru domni.

Dar erau şi lucruri mult mai serioase care produceau îngrijorare în legătură cu rolul gheişelor. Japonia se afla într-o perioadă care, mai târziu, va fi denumită „Valea întunecată". Armata era din ce în ce mai puternică. Sfidând incompetentul şi coruptul guvern civil, trupele invadaseră China şi ocupaseră Manciuria, unde au instalat o conducere-marionetă şi au trimis gheişe şi prostituate, să-i distreze pe soldaţi.

În încleştările dintre armată şi politicieni, au fost câteva încercări de lovitură de stat şi un val de asasinate. În 1932, marinarii-cadeţi au intrat în forţă în reşedinţa premierului moderat Tsuyoshi Inukai (care era căsătorit cu o gheişă) şi l-au împuşcat în cap. În februarie 1936, 1400 de soldaţi de elită din Garda Imperială şi din Divizia Întâi au ocupat Dieta (parlamentul japonez), Ministerul de Război şi sediul poliţiei şi i-au executat pe membrii de vază ai guvernului. Lovitura a fost contracarată şi conducătorii executaţi dar, chiar şi după aceea, ofiţerii superiori susţineau că au nevoie de mai multă putere, pentru a menţine ordinea.

În această atmosferă de agitaţie politică, poliţia cea „grijulie" a ieşit în forţă la rampă, desfiinţând orice i se părea că seamănă a diversiune. Nebunia după tot ce era occidental a dispărut. Pianul şi engleza erau dezaprobate şi gheişele – puternicul simbol al vremurilor apuse, când Japonia era măreaţă – s-au trezit că sunt din nou la

mare preţ. În marile restaurante din Shimbashi şi Akasaka, se adunau politicieni şi ofiţeri superiori, pentru a discuta politică şi a sărbători victorii.

În timp ce intelectualii stăteau cuminţi iar vânzările în marile magazine universale din cartierele selecte ale oraşului scădeau, pe străduţele dosnice de pe malul celălalt al râului – care fuseseră cândva inima vechiului Edo – viaţa se desfăşura ca şi înainte. Acolo, marele eveniment al anului 1936 a fost supărarea unei femei, Sada Abe – rămasă în istorie ca O-sada – care a fost găsită rătăcind pe străzi cu penisul iubitului ei învelit într-o batistă. Gheişă de rang inferior, O-sada se îndrăgostise de patronul ei, proprietar de restaurant, şi petrecuse o săptămână cu el, într-o casă de întâlniri. După una din versiunile evenimentului, săptămâna de sex fierbinte a avut ca urmare strangularea bărbatului. O altă versiune spune că acesta era cam mulieratic şi că femeia l-a strangulat, pentru a fi sigură că îi va rămâne fidel în veci.

Oricare ar fi adevărul, cert e că femeia a fost judecată pentru crimă din pasiune şi condamnată la doar cinci ani de închisoare. Sătui de veşti proaste, oamenii s-au distrat copios pe seama incidentului şi femeia a devenit un fel de eroină romantică. Eliberată în 1941, O-sada a deschis un bar în oraşul vechi şi, peste câţiva ani, a urmat moda tradiţională şi s-a călugărit. Povestea ei a constituit subiectul unui film de succes în Japonia, *Pe tărâmul sentimentelor*, în regia celebrului Nagisa Oshima.

Kiharu, gheişa care vorbea englezeşte

Una din gheişele celebre în anii dinaintea războiului a fost tânăra Kiharu, care lucra în cartierul Shimbashi şi care, mai târziu, şi-a publicat autobiografia – *Gheişa din Edo – Kiharu Nakamura şi adevărata poveste a vieţii sale.* Pe vremea aceea, Shimbashi era locul preferat de ofiţerii de marină, iar Akasaka cel al ofiţerilor din armată. Dat fiind că petreceau atât de mult timp în străinătate, marinarii aveau tendinţe cosmopolite şi erau împotriva implicării Japoniei într-un război contra Vestului, război pe care nu aveau cum să-l câştige. Ofiţerii din armată, dimpotrivă, erau plictisiţi de viaţa din ţară şi ar fi preferat o politică externă agresivă. Kiharu scria că toate fetele drăguţe visau să se mărite cu un marinar, şi nu cu un soldat terestru.

Povestea vieţii lui Kiharu este total diferită de cele ale miilor de femei nefericite, provenite din familii foarte sărace, care încă îşi mai vindeau copiii caselor cu gheişe. Devenise gheişă de bunăvoie şi era una de elită. Fiica inteligentă şi încăpăţânată a unei familii bogate (proprietara unui spital particular), Kiharu era îndrăgostită de dans şi actorie. Fiind singurul lor copil, părinţii vroiau să o mărite cu un doctor, care să ducă mai departe numele şi afacerile familiei în Japonia, familiile care nu au băieţi „adoptă" adesea un ginere). Dar fata s-a opus şi a insistat să intre într-o casă cu gheişe.

Născută în 1913, Kiharu era întruchiparea gheişei din Shimbashi – deşteaptă şi mândră, nu drăgălaşă şi fals-copilăroasă, ca cele din Kyoto. În fotografii, vedem o tânără extrem de drăguţă, cu ochi luminoşi, o faţă rotundă şi plină de viaţă şi o gură cu buze pline. Pare o femeie modernă, foarte diferită de frumuseţile languroase şi timide, dar lipsite de expresivitate, portretizate în stampele secolului anterior. Kiharu a fost atât de deşteaptă, încât a putut chiar evita tradiţionala deflorare.

Când a împlinit şaisprezece ani, patroana ceainăriei „Dragonul" a luat-o deoparte şi i-a spus că i-a găsit o portiţă de scăpare extraordinară. Găsise un *danna* pentru ceremonia de deflorare – şi nu un *danna* oarecare, ci unul din oamenii de vază ai ţării, un ministru mai în vârstă, care o văzuse şi o plăcuse. Kiharu a dat ascultătoare din cap, dar în sinea ei se întreba ce importanţă are funcţia bărbatului.

În seara următoare a fost chemată la ceainăria „Dragonul", pentru o petrecere. Kiharu a întrebat în stânga şi-n dreapta şi a aflat care dintre oaspeţi era ministrul cu pricina. Bărbatul era mai bătrân decât bunicul ei şi avea pete roşii pe toată faţa. Dar, înainte ca fata să poată afla mai multe, petrecerea s-a terminat şi ministrul a dispărut. Peste câteva minute, menajera a condus-o pe Kiharu într-o cămăruţă retrasă, aflată în capătul scărilor, a împins-o înăuntru şi a plecat. Ministrul era acolo.

Cămăruţa era un fel de anticameră. Ministrul, care dăduse deja pe gât câteva ceşcuţe cu saké, a deschis uşa dintre cele două camere şi s-a aşezat pe salteaua pregătită pentru ei. „Vino aici", a îndemnat-o. „Nu-ţi fie frică. Scoate-ţi chimonoul."

Kiharu se gândise dinainte ce să-i spună. „Nu mai sunt copil", a spus, izbucnind în lacrimi. „Ştiu ce urmează să se întâmple. Dacă îmi faceţi aşa ceva, am să vă urăsc tot restul vieţii mele. Asta vreţi?"

Ministrul i-a spus să nu se mai poarte ca un copil şi că, de fapt, toată lumea are parte de căsătorii aranjate şi se culcă cu oameni pe care nu i-a mai văzut, că nu e nimic ciudat în asta. Dar Kiharu era mai încăpăţânată ca el.

„Până acum nu mi-a mai ţinut nimeni o prelegere despre defloarea tradiţională", a spus ministrul, râzând şi, acceptând înfrângerea, a stat doar de vorbă cu fata.

Kiharu studia engleza. Ziua îşi împletea părul, se îmbrăca în uniformă şi se ducea cu trenul la şcoală. Seara îşi punea chimonoul şi se ducea la petreceri cu gheişe. Dorea foarte mult să poată discuta personal cu musafirii occidentali. Aceştia veneau întotdeauna însoţiţi de un translator care, de obicei, ştia la fel de puţine lucruri despre gheişe ca şi ei. Când gheişele începeau să danseze, translatorul bâlbâia ceva în engleză, gen: „Dans japonez" şi mai dădea nişte saké pe gât. Kiharu îi spuse ministrului că acum economisea bani pentru o maşină de scris. Acesta i-a dat o sută de yeni, suficient pentru a şi-o cumpăra. Kiharu recunoaşte în autobiografie că era un bărbat amabil.

Kiharu a devenit cunoscută ca „gheişa care vorbeşte englezeşte". La mijlocul anilor '30, prin Tokyo s-au perindat o mulţime de celebrităţi şi fata era chemată mereu să-i distreze. Aşa i-a cunoscut pe Charlie Chaplin, pe legendarul jucător de baseball Babe Ruth şi pe Jean Cocteau, care a scris şi o poezie despre ea. În pofida reputaţiei de homosexual a acestuia, presa japoneză a făcut o mulţime de speculaţii despre cei doi. „Unii oameni sunt ca Miyamoto Musashi", comenta sec Kiharu în memoriile sale, referindu-se la marele spadasin care lupta cu două săbii, nu cu una. De asemenea, un mare regizor german de film a invitat-o să joace un rol principal. Dar, dacă ar fi acceptat oferta, Kiharu ar fi trebuit să renunţe la cariera de gheişă, aşa că a refuzat.

În timpul liber, Kiharu se ducea la o şcoală de pilotaj de lângă Tokyo şi şi-a luat licenţa de zbor. În memoriile sale, există o fotografie care ne-o arată zâmbind triumfătoare, cu mâna pe elicea unui Abro, cu cască, ochelari şi costum de zbor.

Kiharu se grăbea să afle ce e dragostea. Şi, în 1935, când avea douăzeci şi doi de ani, a fost chemată la o petrecere dată în onoarea marelui cântăreţ de operă rus, Feodor Ivanovici Şaliapin, care pe tot parcursul şederii sale în Japonia a fost clientul ei fidel. Printre oaspeţi se numără şi un distins politician, prinţul Fumimaro Konoe,

şi fratele său mai mic, Hidemaro. Familia Konoe era aristocrată şi se înrudea cu cea imperială. Dar Hidemaro, care era puţin cam prea independent, luase hotărârea excentrică să devină dirijor, într-o vreme când muzicienii erau consideraţi încă nişte actori cu reputaţie proastă. Mai mult, scandalizase societatea părăsindu-şi soţia – o femeie de rang înalt şi descendenţă superioară cu care, bineînţeles, se căsătorise prin aranjament familial; dar, ca membru al familiei imperiale, nu avea voie să divorţeze.

Cu alte cuvinte, Hidemaro era perechea perfectă pentru o tânără modernă şi inteligentă cum era Kiharu. A fost dragoste la prima vedere. Cei doi plecau pe furiş la Yokohama şi stăteau la luxosul „Grand Hotel", unde trăgeau toţi călătorii străini. Hotelul era extraordinar de exotic, de la pilaştrii de piatră şi scara din hol, până la dormitoarele bogat ornamentate şi băile în stil occidental. După cinci ani, Hidemaro a rugat-o să meargă cu el în Statele Unite şi să trăiască acolo în concubinaj. Dar mama şi bunica lui Kiharu doreau cu disperare ca ea să se mărite, nu să îşi piardă cei mai frumoşi ani în concubinaj. Aşa că au apelat la fratele lui, care pe vremea aceea era prim-ministru, să intervină. Astfel a dispărut Hidemaro din viaţa lui Kiharu.

Era 1940. Nimeni nu se mai îndoia de faptul că Japonia se afla în război. Între timp, Japonia invadase China şi masacrase un sfert de milion de civili la Nanjing. Guvernul semnase pactul tripartit cu Germania şi Italia, iar trupele japoneze, care ocupaseră o mare parte din China, mărşăluiau acum prin junglele Asiei de sud-est. Pentru japonezii de rând, principalul neajuns pe care îl adusese războiul era raţionalizarea. Toate resursele erau folosite pentru susţinerea armatei şi mărfurile de pe rafturile magazinelor se împuţinaseră vizibil. Mai mult, guvernul interzisese vânzarea de băuturi alcoolice în bordeluri. Măsura se aplica prostituatelor, dar nu şi gheişelor, care aveau o cu totul altă profesiune şi care le făceau servicii celor care o impuseseră. Pentru ele totul mergea ca de obicei.

În afară de gheişele care funcţionau pe lângă armată şi marină, mai erau gheişe pentru poliţia militară, gheişe patronate de poliţia locală şi gheişe care aveau grijă de funcţionarii din instituţiile publice. Aşa că ele trebuie să fi ştiut mai bine decât marea majoritate a populaţiei ce se întâmpla, pentru că cea mai mare parte a discuţiilor se purta la petrecerile cu gheişe. Şi, cum nu doar războiul, ci şi

certurile dintre guvern şi armată erau tot mai aprinse, gheişele au fost chemate să joace un rol în acţiunile de spionaj. Multe au acceptat. Rezultatul a fost că gheişele au format o importantă reţea de spionaj şi contraspionaj.

La câteva luni după ce Hidemaro a ieşit din viaţa ei, Kiharu a fost chemată la secţia de poliţie, pentru a ajuta într-o problemă bizară cu nişte fotografii pornografice făcute de un american bănuit de spionaj. Şeful poliţiei a luat-o deoparte şi a spus că vrea să-i facă o propunere. Aşa cum curajoasele gheişe din perioada Meiji îi ajutaseră pe iubiţii lor samurai, tot aşa s-ar cuveni să-şi ajute şi ea ţara. Cunoştea mulţi occidentali influenţi, personalităţi din guvern şi directori de mari companii, care frecventau ceainăriile din Shimbashi. Nu i se cerea decât să dea note explicative despre occidentalii pe care îi întâlnea şi însoţitorii lor. Urma ca el, personal, să vină după aceste note. Cu alte cuvinte, vroia ca ea să-i spioneze. În astfel de vremuri, era un lucru normal ca toţi cei care veneau în contact cu occidentali să fie supravegheaţi.

Totuşi, pentru Kiharu a fost o adevărată dilemă. Dacă făcea ceea ce îi cerea şeful poliţiei, ar fi însemnat să-şi trădeze clienţii, încălcând astfel codul de confidenţialitate al gheişelor. Dacă refuza, ar fi putut fi trimisă la închisoare; şi ar fi fost vinovată de lipsă de loialitate faţă de ţara sa. Singura soluţie era să renunţe la cariera de gheişă. La douăzeci şi şapte de ani, nu mai era tânără; era timpul să se mărite. Şi se gândea că nu ar fi o idee rea să plece din ţară.

În perioada aceea, erau trei bărbaţi mai mult decât dispuşi să se căsătorească cu ea: moştenitorul unei averi de pe urma afacerilor cu nasturi, un cântăreţ tradiţional de balade japoneze şi Kazuo Ota, un diplomat de carieră în vârstă de treizeci şi trei de ani, care se întorsese de curând de la Londra şi pe care Kiharu îl cunoscuse la o ceremonie a ceaiului. Bărbatul era inteligent, vorbea engleza şi, cum de-abia se întorsese din străinătate, nu ştia nimic despre trecutul ei de gheişă. I-a pus în balanţă pe cei trei şi Kazuo a fost cel ales.

Când s-au căsătorit, în 1941, Kiharu l-a rugat pe preşedintele companiei Nissan Motors să accepte rolul de tată-surogat, pentru a da o impresie de respectabilitate. Peste două săptămâni, tânăra pereche era în drum spre India, unde fusese numit Kazuo în post. În anul următor, în septembrie, Kazuo a fost trimis în Burma, care fusese cucerită de trupele japoneze în iunie. Kiharu s-a întors în Japonia

împreună cu fiul lor. S-a dus în Shimbashi şi a lucrat ca gheişă cât a mai putut, apoi s-a refugiat la ţară, împreună cu mama şi bunica ei. Când a reapărut Kazuo, în 1948, acesta avea o nouă soţie şi o nouă familie. Kiharu a cerut divorţul şi peste câţiva ani a plecat la New York, unde trăieşte şi astăzi.

Armaghedon

Kiharu s-a întors acasă, într-o ţară aflată în plin război. Japonia atacase pe neaşteptate Pearl Harbour, în 1941. Primele bombardamente de represalii ale B-25-urilor americane au avut loc în aprilie următor şi au distrus aproape în totalitate periferia oraşului Tokyo.

Totuşi, splendidele restaurante în care îşi exercitau meseria cele 9.000 de gheişe din Tokyo rămâneseră deschise, în pofida exorbitantelor taxe pe care guvernul – în mare nevoie de fonduri – le impusese asupra activităţilor de lux. Iar cei care îşi puteau permite nu erau deloc dispuşi să renunţe la stilul lor hedonist de viaţă. Cât despre ofiţeri, aceştia continuau să petreacă în ceainării, în primăvara anului 1943, când pentru toţi ceilalţi raţionalizarea era cruntă. Kafu se însoţea acum cu tinere de cor din Asakusa. „În această lume specială nu se văd urmele războiului", nota în jurnalul său.

Până la urmă, chiar şi gheişele a trebuit să dispară. În 4 martie 1944, Kafu notează cu regret: „De mâine, restaurantele şi ceainăriile se închid... Gheişelor nu li s-a impus să nu mai lucreze, dar se pare că se vor orienta către altceva, din lipsă de angajamente. Fără teatru şi fără gheişe, muzica din Edo, bazată pe şamisen, va pieri." Nu era o chestiune de moralitate, ci de necesitate. Ţara se afla pe marginea prăpastiei şi chiar şi femeile şi copiii trebuia să ajute la continuarea războiului.

În noaptea dinaintea intrării în vigoare a interdicţiei, restaurantele cu gheişe au rămas deschise până în zori. Pe urmă gheişele şi-au luat chimonourile de mătase şi le-au împachetat în hârtie creponată, confecţionată manual. S-au îmbrăcat cu bluze şi pantaloni ţărăneşti de pânză şi s-au dus să muncească în fabricile de armament sau în atelierele în care se confecţionau, noaptea, uniformele militare şi paraşutele. Cele mai descurcăreţe au reuşit să evite o astfel de soartă căsătorindu-se, devenind concubine sau convingându-şi protectorii să le includă pe lista angajaţilor diverselor companii. Şi,

dacă se întâmpla ca protectorul să fie ofiţer, atunci erau complet lipsite de grija zilei de mâine.

Cel mai prost an a fost 1945, ultimul an de război. Oamenii îşi vindeau tot ce aveau şi se refugiau la ţară. În Tokyo, alarmele antiaeriene sunau în fiecare noapte, când roiurile de B-29 acopereau cerul şi lăsau să cadă o ploaie de bombe. Până şi fulgii de zăpadă erau negri. Oraşul, cu casele lui de lemn, nu a avut nicio şansă. Într-o singură noapte, pe 9 martie, 78.000 de oameni au ars de vii şi un milion şi jumătate au rămas fără adăpost. Oraşul a fost redus la o mare de cenuşă, dărâmături, fiare contorsionate şi ziduri negre prăbuşite. Cartierele de plăceri au fost distruse, iar teatrele (printre care şi minunatul Teatru Embujo din Shimbashi, construit în stil Art Deco în 1925) au fost transformate în cenuşă. Yoshiwara, care sfidase ordonanţa guvernamentală şi mai funcţiona încă, a ars din temelii, împreună cu câteva sute de femei care fuseseră închise cu lacătul de proprietarii de bordeluri, de frică să nu le dispară investiţia.

Kyoto s-a descurcat mai bine. Datorită oamenilor de cultură americani, care au argumentat că era de neînlocuit pentru moştenirea culturală, a fost atins foarte puţin de bombardamente.

Pe măsură ce războiul se intensifica, gheişele patrioate din Gion au hotărât că e momentul să contribuie şi ele cu ceva. Au cumpărat două avioane, cu exorbitanta sumă de 65.000 yeni fiecare, pe care le-au botezat „Gion nr. 1" şi „Gion nr. 2" şi pe care, după ce au pictat flori pe ele, le-au făcut cadou armatei. Ceremonia a avut loc pe un mic aerodrom militar din apropiere. Trupa de gheişe tinere, îmbrăcate patriotic în haine ţărăneşti, cu sandale de pai în picioare şi cu părul lung şi lucios legat strâns sub bonete, a atras atenţia presei. Femei practice, gheişele au iniţiat şi un program de evacuare a ceainăriilor, au exersat stingerea eventualelor incendii cu ajutorul găleţilor date din mână în mână şi au ajutat la respectarea ordinului de stingere a luminii pe parcursul nopţii.

Ultimele dansuri anuale, intitulate „Eleganţa imperiului japonez", au avut loc în primăvara lui 1943. La scurt timp, clădirea Kobu Kaburenjo din Gion, unde se ţineau spectacolele şi cursurile de dans, a fost rechiziţionată şi transformată în fabrică de muniţii, în care gheişele şi maiko care nu apucaseră să plece la ţară au fost obligate să coasă paraşute şi uniforme militare. Iar spre sfârşitul lui 1944 au făcut baloane incendiare (baloane imense, umplute cu

hidrogen, care conţineau bombe şi alte mecanisme incendiare) care, cel puţin teoretic, trebuia să fie duse de curenţii de aer peste Pacific şi să incendieze oraşele americane. După ce asupra oraşului Osaka au fost aruncate 17.000 de bombe, consiliul municipal din Kyoto, care se temea că oraşul lor va avea aceeaşi soartă, a ordonat evacuarea şi demolarea a 10.000 de case, pentru a împiedica eventualele incendii. Printre acestea s-au numărat şi frumoasele ceainării din Shimbashi, inclusiv Daitomo, casa mult iubită de Taka şi în care găzduise întrunirile scriitorilor şi artiştilor.

Sfârşitul a venit pe 15 august 1945, după ce Hiroshima şi Nagasaki fuseseră rase de pe faţa pământului de bombele atomice. Câteva zile după acest dezastru, oamenii s-au adunat în jurul aparatelor de radio, aşteptându-se să fie chemaţi să lupte până la moarte contra inamicului, cu suliţe de bambus, dacă se dovedea necesar. În loc de asta, au auzit pentru prima oară vocea răguşită a împăratului lor, care ajungea până la ei pe calea undelor, printre paraziţi. Spusele nu îi erau directe şi exprimarea era arhaică, dar mesajul era clar. Spunea că poporul său va trebui să „îndure ce nu poate fi îndurat şi să suporte ce nu poate fi suportat".

După potop

Când, peste câteva săptămâni, forţele de ocupaţie americane şi aliate, aflate sub comanda generalului Douglas MacArthur, au intrat în ţară, mulţi au rămas şocaţi de dezastrul ce li s-a înfăţişat ochilor. Se aşteptaseră la o ripostă violentă. Găsiseră însă o naţiune aflată sub şoc, pe jumătate moartă de foame, murdară şi zdrenţăroasă, care se uita la ei cu ochi goi, în timp ce mărşăluiau pe străzile pline de praf şi dărâmături. Uimitor, o parte din populaţie părea chiar să se bucure.

Pentru japonezi, prima iarnă de după război a fost şi mai cumplită decât bombardamentele. În timpul războiului trăiseră cu speranţa victoriei. Acum viaţa se reducea la elementele de bază – mâncare şi căldură, indiferent de metodele folosite pentru a le obţine: furt, tâlhărie sau cerşit. În Tokyo, 60% din case fuseseră distruse. Puţinele clădiri rămase în picioare erau neîncălzite, iar adăposturile pe care şi le făceau oamenii din diverse rămăşiţe ofereau prea puţină protecţie contra vânturilor reci şi a zăpezii. Mulţi au murit de frig, de

pneumonie sau de epidemiile de tifos, variolă şi holeră. Malnutriţia şi beri-beri erau ceva la ordinea zilei.

Gheişele care se refugiaseră la ţară făceau troc cu chimonourile – dădeau un chimono nepreţuit, din mătase brodată superb cu fir de aur, pentru dovleci, vinete şi cartofi dulci; un obi de brocart greu, care costa zeci de mii de yeni, era dat pentru câteva verze, spanac şi ridichi. Orezul era scump ca aurul şi foarte greu de găsit. Ţăranii se îmbogăţeau şi gheişele sărăceau, dar măcar aveau ce mânca.

Pentru femeile rămase în oraş, indiferent că era vorba de gheişe, prostituate sau nefericite care îşi pierduseră familia, existau alte modalităţi de supravieţuire. Victorioasele trupe erau ele bine hrănite şi îmbrăcate, dar ceva tot le lipsea. Şi erau mulţi japonezi cu experienţă îndelungată dispuşi să remedize această lipsă.

Mark Gayn, unul dintre primii jurnalişti americani veniţi în Japonia, a scris despre „un lucru ciudat" pe care i-l povestise un colonel. La nici două săptămâni după ce generalul MacArthur a aterizat la baza aeriană Atsugi, pe 9 septembrie 1945, Divizia Întâi de Cavalerie americană a pornit în marş spre Tokyo. Temându-se de o reacţie dură din partea armatei japoneze, au instalat un baraj la intrarea în oraş. Spre miezul nopţii, se auzi motorul unui camion care se apropia.

– Stai! strigă santinela, când camionul ajunse la o distanţă de la care putea fi auzită.

Camionul se opri şi din el coborî un japonez. După el, un cârd de femei tinere, care se îndreptară fără grabă spre soldaţi. Când ajunseră destul de aproape de ei, bărbatul se opri, se înclină în faţa lor şi arătând spre femei anunţă:

– Cu complimente din partea Asociaţiei pentru Recreere şi Amuzament!

A fost un moment comic şi bizar, care a scos în evidenţă enorma prăpastie culturală dintre invadatori şi invadaţi. Convinşi că americanii erau nişte bestii care le vor viola soţiile, mamele şi fiicele, japonezii fuseseră destul de precauţi pentru a le trimite la ţară, înainte de sosirea trupelor. În schimb, proprietarii de bordeluri din Yoshiwara, ale căror stabilimente fuseseră distruse de bombardamente, împreună cu preşedinţii celor şapte bresle de profil din Tokyo – care includeau restaurantele, cabaretele şi asociaţiile de bordeluri – fuseseră delegaţi de Poliţia Metropolitană, sub auspicii şi

cu fonduri guvernamentale, să formeze Asociaţia pentru Recreere şi Amuzament. Aşa că asociaţia începuse să recruteze membre printre prostituate, gheişe şi fete de bar, cu mult înainte ca americanii să pună piciorul pe pământ japonez. Se căutau 5.000 de femei, dar la anunţurile pe care le lipiseră pe zidurile din Ginza au răspuns la început numai 1360.

Pentru teoreticienii încăpăţânaţi şi puritani care susţineau teoria conspiraţiei, cum era şi Mark Gayn, Asociaţia pentru Recreere şi Amuzament a fost „cea mai mare maşinărie de trafic cu sclavi albi din lume" şi o mărturie de nezdruncinat a „eforturilor japonezilor de a seduce armata de ocupaţie şi a o îndepărta de la scopul său". Pentru japonezi însă, Asociaţia era un fel de Noua Shimabara, cartierul plăcerilor deschis special pentru vizitatorii străini, pe vremea restauraţiei Meiji. Armată de ocupaţie sau nu, soldaţii americani erau bărbaţi care aveau aceleaşi nevoi ca şi ceilalţi.

Dar printre infanteriştii americani erau mulţi care sufereau de scrupulele morale ale lui Gayn. După propriile cercetări ale acestuia, în 1946, numai în Tokyo erau 668 bordeluri în care activau 8.000 de gheişe, care se pare că nu duceau lipsă de clienţi. Însă niciunul dintre acestea nu se putea compara cu Asociaţia care, graţie fondurilor guvernamentale, avea treizeci şi trei de „case de recreere" în care lucrau cele mai frumoase femei. Cea mai renumită era „Salonul de dans" din Ginza, despre care se spunea că „este o bază profilactică a armatei". Asociaţia pentru Recreere şi Amuzament avea două spitale pentru femeile sale şi o reţea de agenţi de recrutare, răspândită pe întreg teritoriul Japoniei.

Gayn a mai inspectat şi „Palatul Internaţional" – o fabrică mare şi urâtă, care îşi începuse activitatea producând ceasuri pentru Seiko Corporation, apoi se transformase în fabrică de muniţii pentru ca, după război, la recomandarea poliţiei din Tokyo, să fie transformată în „cel mai mare bordel din lume". Cele cinci blocuri, care iniţial fuseseră cămine de nefamilişti pentru muncitorii din fabrică, funcţionau acum ca bordeluri. Femeile cu care a stat Gayn de vorbă i-au spus că îşi pierduseră familiile în timpul raidurilor aeriene, dar au fost şi câteva care se autointitulau gheişe. Gayn nota cu amărăciune că toate fuseseră obligate să-şi cumpere îmbrăcăminte şi cosmetice de la companie şi avea datorii mari faţă de aceasta.

Kafu s-a dus şi el să vadă acest nou cartier al plăcerilor (pe care îl cunoştea sub numele de „Palatul Tokyo") şi a relatat cu totul altceva.

După spusele lui, clădirile erau populate cu curve din Kameito – unul din cartierele neautorizate din Tokyo – care se mutaseră acolo în masă. La început, clientela era formată în principal din soldaţi americani; dar, din octombrie 1946, aceştia încetaseră să mai vină şi singurii clienţi erau japonezii. Pe ziduri era scris cu litere mari în limba engleză „Accesul interzis – Pericol de boli venerice". Kafu mai nota, în stilul lui aspru şi direct, că femeile arătau mai curând a muncitoare şi studente şi nicidecum a târfe adevărate.

Probabil că adevărul se găseşte undeva între cele două versiuni.

Generalul MacArthur, ale cărui puteri erau atât de atotcuprinzătoare, încât japonezii l-au poreclit „ultimul şogun", era hotărât să pună capăt acestui comerţ periculos şi nesănătos. A interzis tuturor infanteriştilor să intre în bordeluri şi a interzis şi prostituţia prin contract. Un an mai târziu, hotărârile lui au fost întărite printr-un edict imperial, formulat de americani – ca toate celelalte lucruri – prin care prostituţia era scoasă oficial în afara legii şi se sancţiona cu pedepse mari. Ca şi „Legea prostituţiei şi a emancipării gheişelor", dată de guvernarea Meiji ca semn de deferenţă faţă de noţiunea occidentală de proprietate, edictul era plin de intenţii bune, dar extrem de greu de aplicat. Mai mult, departe de a pune capăt prostituţiei, nu a făcut altceva decât să îngreuneze şi mai mult viaţa femeilor japoneze.

Fără recunoaştere publică şi lipsită de fondurile guvernamentale, Yoshiwara – care fusese reconstruită în mare grabă şi funcţiona în nişte barăci – a fost privatizată. Patronii şi patroanele fostelor bordeluri au devenit „furnizori speciali de băuturi", iar femeile „chelneriţe". Fiind independente, acestea primeau un procentaj din veniturile bordelului şi, teoretic, puteau pleca oricând. Legea preciza că trebuie să aibă mai mult de optsprezece ani, dar multe nu aveau. Problema era că proprietarii noii şi ilicitei Yoshiwara cereau asigurări ferme că femeile nu vor fugi fără să-şi plătească datoriile. Aşa că au început să folosească *yazuka* – membri ai mafiei japoneze – pentru a le împiedica să fugă.

Dar zonele cu felinare roşii recunoscute oficial constituiau doar vârful aisbergului. Cartierele neautorizate coexistaseră întotdeauna alături de cele autorizate. Acum însă, rândurile prostituatelor fuseseră masiv îngroşate de miile de femei disperate care îşi pierduseră familia sau îşi aşteptau zadarnic soţii care nu aveau să se mai

întoarcă niciodată de pe front. Pentru aceste femei, singura şansă de supravieţuire era prostituţia. Cele mai multe se găseau pe stradă şi erau numite *panpan*, datorită rapidităţii cu care încheiau tranzacţia. În perioada lor de vârf, au fost aproximativ 500 de tinere care activau în zona triajului de cale ferată de lângă Ginza – la o aruncătură de băţ de cartierul general al generalului MacArthur – agăţând soldaţi americani şi trăgându-i în locuri ferite. Ca plată, cereau ţigări, ciocolată, gumă de mestecat şi – ceea ce era şi mai cumplit – mâncare.

Pentru ca soldaţii să înţeleagă mai uşor ce erau, foloseau termenul „fată gheişă", aşa că, printre occidentali, acesta a început să fie aplicat tuturor femeilor cu moralitate dubioasă, începând cu barmaniţele şi dansatoarele de cabaret sau salon şi terminând cu cele care îşi câştigau existenţa pe străzi.

Cu toate acestea, autorităţile erau perfect conştiente că gheişele sunt o specie aparte. Hotărârile ocupanţilor şi edictul imperial nu se referea la ele şi, în anumite ocazii, ofiţerii americani se relaxau la petreceri cu gheişe. Guvernul japonez finanţa discret Shinagawa, care era foarte apreciată de americani. De asemenea a oferit subsidii şi pentru Shimbashi, dar gheişele de acolo erau prea mândre pentru a le primi.

Pe 25 octombrie 1945, barurile, ceainăriile şi casele cu gheişe au fost din nou autorizate să funcţioneze. Încetul cu încetul, gheişele care se refugiaseră la ţară au revenit în oraş. Kiharu, cândva cea mai renumită gheişă din Shimbashi, s-a întors cu un tren plin de şobolani şi orez de contrabandă, care se îndrepta către piaţa neagră din Tokyo. Ajunsă în oraş, şi-a găsit de lucru ca translatoare pe lângă un jurnalist britanic şi în fiecare duminică reuşea să ducă de mâncare fiului, mamei şi bunicii sale, pe care îi lăsase la ţară. Din când în când apărea şi la petreceri cu gheişe şi a început chiar să dea lecţii de engleză gheişelor tinere, pentru ca acestea să poată conversa cu clienţii străini.

În timpul războiului, numărul gheişelor se redusese practic la zero. Acum, treptat, au început din nou să apară, dar a trebuit să mai treacă mult timp pentru ca profesiunea lor să ajungă la ceea ce era înainte de război. În 1947 erau 1695 gheişe în Tokyo şi 2478 în întreaga Japonie. Abia în martie 1948 au putut gheişele din Shimbashi să dea primul spectacol de dans de după război, *Azumi Odori* (Dansurile din Est), în propriul lor teatru, „Teatrul Embujo

din Shimbashi", care fusese restaurat în stilul Art-Deco din anii de glorie dinainte de război.

În timpul celor şapte ani în care armata americană şi celelalte forţe aliate au ocupat Japonia, acestea au revoluţionat societatea japoneză într-o multitudine de feluri, unele intenţionate, altele mai puţin. Scopul lor a fost instalarea democraţiei şi aducerea Japoniei în rând cu lumea modernă. Şi unul din motivele pentru care Japonia nu era în rând cu lumea modernă era tratamentul aplicat femeilor. Noua constituţie din 1947, alcătuită în grabă de oficialii americani, recunoştea egalitatea dintre femei şi bărbaţi în politică, drepturi şi educaţie, lucru considerat de japonezi extrem de revoluţionar. Se introducea sufragiul universal, care acorda drept de vot femeilor pentru prima oară în istoria ţării. Conform constituţiei, femeile – cărora la sfârşitul secolului al XIX-lea li se interzisese să participe în politică, indiferent de nivel – erau libere să candideze pentru parlament, alături de bărbaţi. Mai mult, articolul 24 preciza că „mariajele trebuie să se bazeze numai pe consimţământul reciproc al ambelor sexe". Forţele de ocupaţie au instituit şi un sistem de educaţie obligatoriu pentru fetele şi băieţii de până la cincisprezece ani şi au stipulat că toate universităţile naţionale erau deschise femeilor.

Un aspect al lucrurilor mai mult decât neaşteptat pentru japonezi a fost permiterea sărutatului în public, pe scenă şi pe ecran. În Japonia, sărutul era permis doar între pereţii dormitorului; era unul dintre cele mai esoterice lucruri din repertoriul tehnicilor sexuale ale gheişelor şi considerat aproape la fel de intim ca şi actul sexual. Dar, dacă americanii ţineau neapărat ca japonezii să-i imite în totalitate, aşa să fie – şi a fost. Primele săruturi pe scenă şi pe ecran au apărut în 1946, spre marea jenă a actorilor chemaţi să se sărute. Tradiţionaliştii au fost şocaţi, însă marele public a rămas încântat. Dar sărutul a fost doar începutul. Anul ce a urmat a fost martorul unei alte inovaţii: introducerea strip-tease-ului. Aşa că, datorită importurilor din America şi nonşalanţei tradiţionale japoneze în astfel de lucruri, calea Japoniei către o cultură sexuală fără bariere a fost deschisă – şi încă cum! Dar mai era oare loc pentru arta delicată a gheişelor, într-o astfel de lume?

Trecuse mai puţin de un secol de când Commodore Perry şi oamenii săi deschiseseră cu piciorul uşa Japoniei şi expusese

vânturilor reci ale schimbării cultura de seră a japonezilor. Gheişele, care apăruseră la început ca nişte regine stilate ale lumii subculturale şi plină de vicii, trecuseră cu bine prin tranziţie, deşi, odată cu scurtarea fustelor şi stilul de viaţă liber adus de secolul al XX-lea, începuseră deja să pară cam anacronice. Apoi, în anii plini de patriotism dinainte de război, când valorile tradiţionale japoneze au revenit în prim-plan, gheişele s-au văzut din nou apreciate la justa lor valoare. Că le plăcea sau nu, în mintea oamenilor erau identificate cu Edo şi cu Japonia veche. Şi erau convinse că, indiferent cât de mult se va occidentaliza ţara, atâta timp cât esenţa tradiţiei japoneze va trăi, vor supravieţui şi ele. Dar acum, când Japonia se integra vijelios în lumea modernă, ce se va întâmpla cu ele?

7

TIMPURI MODERNE

După război, două lucruri au devenit mai rezistente –
femeile şi ciorapii de nailon

Zicală japoneză, apărută după război

Străzile ruşinii

Când ceasul bătea miezul-nopţii, pe 31 martie 1958, în cel de-al treizeci şi treilea an de domnie al împăratului Hirohito (rămas în istorie ca Împăratul Showa), în toate bordelurile şi speluncile din Japonia, prostituatele şi clienţii lor s-au ridicat în picioare, s-au prins de mâini şi, clătinându-se puţin din cauza băuturii, au început să îngâne un vechi cântec nostalgic englezesc, cunoscut de japonezi sub numele de „Strălucirea Licuriciului". A fost unul din acele momente de emoţie sfâşietoare pe care japonezii le adoră. Era sfârşitul unei ere.

Spre bucuria tuturor, forţele de ocupaţie se urcaseră în avioanele lor şi plecaseră acasă. După încheierea războiului din Coreea, Japonia prospera din nou, devenind tot mai bogată, cu fiecare an ce trecea. Pe ruinele vechilor clădiri, se înălţaseră altele, noi. Japonia era o ţară de albine muncitoare, ocupate să-şi reclădească economia şi viaţa. În multe privinţe, lucrurile nu se schimbaseră prea mult faţă de anii dinainte de război. Mulţi dintre actualii guvernanţi ai ţării erau figuri care, deşi purtau costume moderne şi se lăudau în gura mare cu democraţia şi alte lucruri moderne, frecventau încă restaurantele în care lucrau gheişe. Totuşi, adevărul este că, sub aparenţele ultramoderne, se ascundea acelaşi devotament neclintit faţă de companiile pentru care lucrau, ca şi cel al samurailor faţă de lorzii lor feudali pe care îi slujeau. Aceasta era esenţa sufletului japonez şi ea nu dispăruse încă.

Exista însă o moştenire a ocupaţiei străine care nu putea fi dată uşor la o parte. Generalul MacArthur şi cohortele sale dăduseră femeilor dreptul de a vorbi. Va trebui să treacă generaţii însă întregi, până ce japonezele să fie la fel de independente ca femeile din Occident, asta în cazul în care o doreau. Dar aveau posibilitatea să voteze şi, după alegerile din 1946, în Dietă (Parlamentul japonez) erau treizeci şi nouă de absolvente de drept. La începutul anilor '50, grupuri de femei militante, împreună cu Armata Salvării, cu Mişcarea Femeilor Creştine din Japonia şi cu organizaţii antisclavagiste, au început să agite apele, încercând să pună capăt odată pentru totdeauna, la ceea ce era, din punctul lor de vedere, o practică dăunătoare, umilitoare şi barbară – prostituţia autorizată. Spuneau că edictul imperial din 1947 nu avusese nici cel mai mic efect şi susţineau necesitatea abolirii legii prostituţiei autorizate şi declararea ei ca inacceptabilă, aşa cum era şi în Occident.

Emoţionantul film al lui Kenji Mizoguchi *Strada ruşinii* (1956) a trezit conştiinţa naţională şi a dat şi mai mult avânt curentului antiprostituţie. Filmul descrie viaţa din Yoshiwara, în perioada în care legea era dezbătută în Dietă. Avarul proprietar al bordelului „Satul visurilor" vrea să pară un adevărat tată pentru gheişe, în timp ce, pe ascuns, îşi numără banii. „Suntem nişte asistenţi sociali", argumentează el, insistând că face o faptă bună, asigurând fetelor un acoperiş deasupra capului şi un serviciu. Dar filmul arată şi viaţa disperată a femeilor: mama care acum este prea bătrână pentru a mai avea şi alţi clienţi, în afară de beţivi şi oameni fără discernământ, şi care şi-a sacrificat viaţa pentru fiul nerecunoscător; soţia care lucrează în bordel pentru a-şi întreţine soţul bolnav, care se sinucide când află cum câştigă soţia sa banii; şi tinerele femei cu sufletul împietrit de viciul în care trăiesc şi care storc bărbaţii de ultimul ban, pentru a-şi putea deschide o afacere.

Dar erau mulţi care se străduiau să menţină lucrurile aşa cum erau şi care argumentau că prostituţia este o necesitate socială. Proprietarii de bordeluri i-au convocat în grabă pe membrii Asociaţiei japoneze pentru prevenirea bolilor venerice, pe care i-au declarat responsabili de situaţie, şi chiar au strecurat sume considerabile de bani în buzunarele unor membri ai Dietei, încercând să le cumpere voturile. Unul din aceştia a fost chiar arestat pentru luare de mită. Şi mii de femei ameninţate cu pierderea slujbelor s-au unit în Federaţia sindicatelor femeilor muncitoare din Tokyo.

Dar nu a existat nici măcar o clipă de îndoială că vocile care se ridicau indignate împotriva prostituţiei legalizate vor avea câştig de cauză. Legea antiprostituţie, prin care se scotea în afara legii solicitarea de servicii şi folosirea prostituatelor, a fost votată în 1956 – cu o perioadă de graţie de un an şi încă un an pentru aplicarea pedepselor. Femeile, care se presupunea că fuseseră eliberate, s-au adunat la un loc, s-au luat de mână şi au început să cânte „Strălucirea Licuriciului", apoi s-au dus la bordeluri şi au început să-şi facă bagajele. Cam o jumătate de milion de femei au fost nevoite fie să se întoarcă la familiile lor, fie să-şi găsească un alt loc de muncă sau – pentru cele mai multe – să găsească o nouă denumire sub care să continue să lucreze.

După trei sute cincizeci de ani de existenţă, Yoshiwara şi celelalte cartiere erau obligate să tragă obloanele pentru totdeauna – cel puţin teoretic. Prostituţia respectabilă şi controlată de guvern luase sfârşit. Cu toate defectele lor, cartierele de plăceri fuseseră curate, bine organizate şi sigure, atât pentru femei cât şi pentru clienţi. De-acum încolo nu va mai exista decât prostituţie ilegală, care va deveni rapid regatul mafiei japoneze. Câteva din cele mai vechi şi mai renumite case din Yoshiwara s-au închis cu adevărat. Dar cele mai multe şi-au continuat afacerile sub alte nume, punându-şi firme ca „Toruko" sau „Baie turcească". (Ulterior, datorită protestelor ambasadorului Turciei, au fost nevoite să-şi schimbe denumirea.) Dar, în pofida acestei legi, prin care prostituţia era scoasă în afara legii, numărul prostituatelor a continuat să crească în anii care au urmat. De fapt, după cum remarcau amuzaţi observatorii occidentali (care, invariabil, erau bărbaţi), legea intrase în vigoare exact de Ziua Păcălelilor, 1 aprilie.

Dar meseria de gheişă, fiind considerată o cu totul altă profesiune, nu a intrat în vederile legii. Şi totuşi, Legea antiprostituţie din Anul 33 Showa a însemnat şi pentru gheişe o cumpănă. Cu toate cuvintele pioase care fuseseră spuse şi scrise pentru a demonstra contrariul, între lumea gheişelor şi cea a prostituatelor existaseră întotdeauna puncte tangenţiale. În cartierele sărace neautorizate, ca Miyagawa-cho şi Gion Otsu din Kyoto, casele cu gheişe erau lipite de casele în care trăiau prostituatele. Practic, făceau parte din aceeaşi comunitate.

După votarea legii, gheişele au mai făcut câţiva paşi spre respectabilitate, dar ambiguitatea este prezentă şi astăzi în privinţa statutului lor. Prostituatele care locuiau în aceleaşi zone cu ele au dispărut. O parte din gheişe s-au întors la ţară, în sânul familiei, altele au devenit amante sau „soţii de rangul doi", iar cele mai norocoase s-au căsătorit. Cele care stăpâneau bine şamisenul au rămas ca muzicante. Cartierele cu felinare roşii s-au umplut de prostituate fără licenţă, care activau sub ochii vigilenţi ai mafiei, însă acum funcţionau absolut separat de cartierele cu gheişe.

Multe din femeile care deveniseră gheişe fuseseră vândute de părinţii lor încă din copilărie. Şi practica aceasta a continuat mult timp după adoptarea legii. Pe la mijlocul anilor '70, fetiţe din familii foarte sărace erau încă trimise în casele cu gheişe – ca servitoare. Ziua urmau cursurile şcolii primare, iar seara făceau curăţenie şi le ajutau pe gheişe să se machieze şi să-şi pună multele chimonouri. Dar atitudinea generală faţă de această situaţie se schimbase şi practicile de acest gen erau tot mai greu acceptate. Pe de altă parte, dezvoltarea constantă a ţării şi, implicit, creşterea prosperităţii populaţiei au avut ca rezultat dispariţia aproape totală a familiilor foarte sărace, nevoite să-şi vândă copiii.

De asemenea, în anii dinainte de război, fetele care doreau să devină gheişe cu statut deplin trebuiau să treacă prin ritualul deflorării obligatorii. După votarea legii Showa 33, şi acest lucru a devenit ilegal. Gheişele puteau avea unul sau mai mulţi protectori care să le susţină financiar, dar foarte discret.

Introducerea educaţiei obligatorii până la vârsta de cincisprezece ani a constituit o altă lovitură dată profesiunii de gheişă. Înainte de război, viitoarele gheişe îşi începeau pregătirea la vârsta de şase ani, şase luni şi şase zile, luând lecţii de şamisen şi dans. La unsprezece ani deveneau *maiko*, prin deflorarea obligatorie, iar în jur de cincisprezece ani deveneau gheişe adulte. Acum, când trebuiau să urmeze şcoala, nu puteau deveni maiko înainte de cincisprezece ani, ceea ce însemna că pregătirea riguroasă în muzică şi dans trebuia scurtată. Se părea că standardele erau sortite pieirii. Cum să rămână gheişe, când tot ceea ce le făcea unice se schimba?

În anii '60, perioada de revenire a Japoniei după dezastrul adus de război luase sfârşit. Ţara înflorea mai mult ca niciodată. Pe cerul oraşului Tokyo se profilau zgârie-nori. Cu ocazia Jocurilor Olimpice

de la Tokyo au fost construite bulevarde noi şi date în folosinţă liniile de trenuri-săgeată, care arătau lumii întregi că Japonia era din nou o forţă de care trebuia să se ţină cont. În perioada aceea, aproape toate familiile din Japonia posedau „cele trei comori": un televizor, o maşină de spălat şi un frigider.

Uimitor este însă că şi gheişele prosperau. Numărul lor nu a mai atins niciodată nivelul din anii de glorie '20 dar, pe la mijlocul anilor '70, erau 17.000 de gheişe.

Bărbaţii care conduceau Japonia în acea perioadă crescuseră alături de şi în lumea gheişelor. A susţine financiar o gheişă era, încă, o dovadă a succesului în afaceri. Industriaşii şi politicienii nici măcar nu concepeau ca, după o zi de muncă, să nu petreacă seara într-o ceainărie cunoscută care, practic, era pentru ei un al doilea cămin. Acolo puteau să-şi dea seama de cum percep femeile evenimentele zilei, pe care le discutau cu gheişele favorite, într-o atmosferă de intimitate şi încredere. Convingerea lor era că soţiile, care trăiau în universul strâmt al casei, legate de gospodărie şi copii, nu puteau înţelege astfel de lucruri, pe când gheişele erau obişnuite să-i trateze pe potentaţii zilei de pe picior de egalitate. Bărbaţii de mai mică importanţă foloseau în acelaşi scop barurile şi cluburile. Dar bărbaţii importanţi ai naţiunii câştigau atenţia şi încrederea femeilor considerate a fi cele mai sofisticate şi mai bine pregătite din ţară. De fapt, ceainăriile erau foarte asemănătoare cu cluburile domnilor din Occident – luxoase, cumplit de scumpe şi deschise numai elitei.

Întrunirile de seară din ceainării duceau la strângerea legăturilor dintre colegi, discuţii de afaceri sau politice şi încheierea afacerilor care se înfiripaseră în timpul şedinţelor protocolare din sălile de consiliu. Când era vorba de impresionat, răsplătit sau distrat un oaspete, bărbaţii sunau la ceainăria preferată, fiind siguri că gheişele de înaltă ţinută profesională vor face în aşa fel ca seara să decurgă fără nici cea mai mică problemă.

Anii '70 şi '80 au fost marcaţi de două scandaluri imense: scandalul Lockheed, care a culminat cu demisia premierului Kakuei Tanaka, când s-a aflat că primise mai mult de 3.000.000 de dolari mită de la corporaţia americană Lockheed; şi scandalul acţiunilor Recruit. Multe dintre întrunirile importante ale celor implicaţi avuseseră loc în ceainării din Shimbashi şi Akasaka, în care discreţia era garantată.

Dar societatea japoneză era în curs de schimbare şi Japonia îşi făcea intrarea în lumea modernă într-un ritm nemaivăzut. Bărbaţii pentru care gheişele însemnau o parte esenţială a vieţii îmbătrâneau. La putere venea o nouă generaţie, care nu mai înţelegea şi nu mai aprecia vechiul şi graţiosul mod de viaţă. Ca urmare, numărul gheişelor a scăzut dramatic.

Criza petrolului din 1973 a fost, probabil, începutul declinului. De atunci, cu toate că economia Japoniei şi-a revenit spectaculos, ţara s-a schimbat complet. În noua lume, bazată pe avere, capricii, modă, prostituţie în şcoli, cluburi cu animatoare şi orgii sexuale, gheişele s-au retras tot mai în umbră, păstrând însă cu cerbicie cultura tradiţională.

În 1945, Shigeru Yoshida, cel care urma să devină prim-ministru şi o figură marcantă a anilor de după război, a fost scos de sub arestul la domiciliu la care fusese condamnat în ultimele zile de război, pentru că propusese discuţii de pace cu aliaţii. S-a dus direct la Shin Kiraku, celebrul restaurant cu gheişe din Shimbashi, pentru a-şi vedea amanta, Korin, şi a rămas acolo câteva zile. Pe vremea aceea, un astfel de comportament nu merita nici măcar comentarii – era ceva absolut normal, chiar de aşteptat. Familia Yoshida cunoştea relaţia influentului bărbat cu Korin şi o accepta. Mai mult, în 1967, când Shigeru a murit, Korin a fost invitată oficial la înmormântare. Dar lucrurile se schimbaseră mult de atunci. Yoshida a fost ultimul politician care şi-a putut permite să-şi etaleze atât de frumos aventurile amoroase.

Premierul scund şi gras care a vrut să facă economii

În iunie 1989, o femeie care pretindea că a fost gheişă vindea presei japoneze o poveste de budoar. Se numea Mitsuko Nakanishi şi spunea că avusese o aventură amoroasă cu premierul Sosike Uno, cu câţiva ani înainte, când lucra ca gheişă în cartierul Kagurazaka. După ce o ţinuse ca amantă plătită câteva luni, acesta o părăsise.

În Japonia, o astfel de poveste nu avea nici o valoare. Toată lumea ştia că politicienii, ca şi orice alt bărbat care îşi putea permite, întreţineau amante şi ziarele se abţineau scrupulos de la investigarea unor astfel de aventuri; exista chiar şi o zicală: „Mai jos de buric nu

există personalităţi"; cu alte cuvinte, ceea ce se întâmplă mai jos de buricul unui bărbat e treaba lui şi nu are nicio legătură cu persoana lui publică. Dar Nakanishi – care acum avea un serviciu modest într-un birou de avocatură şi cam ducea lipsă de bani – a insistat. Până la urmă, editorul ziarului *Mainichi* a acceptat să-i publice povestea, argumentând că, la sfârşitul secolului al XX-lea, publicul are dreptul să cunoască păcatele guvernanţilor săi.

Uno nu era deloc genul de bărbat despre care se poate imagina că are o relaţie de amor. Avea şaizeci şi şase de ani, era scund şi gras, purta ochelari, avea maxilare foarte mari şi nu impresiona prin nimic. Presupusa fostă amantă avea patruzeci de ani. Uno devenise prim-ministru datorită faptului că nu se găsise altă persoană pentru această funcţie. La vremea aceea, Partidul Liberal Democrat era implicat într-unul din obişnuitele scandaluri de corupţie. Uno, care deţinea portofoliul Afacerilor externe, era practic singura persoană care nu fusese acuzată de luare de mită, aşa că a fost împins de cei pătaţi în fotoliul cel mai important al naţiunii. A devenit prim-ministru pe 2 iunie şi, imediat, Nakanishi a început să se gândească cum să facă să-şi recupereze ce era al ei şi să-şi mărească venitul.

Pe lângă articolul din *Mainichi*, Nakanishi a apărut şi la televizor, cu detalii mai mult decât jenante despre relaţia lor. Povestea a fost imediat preluată de presa occidentală, încântată să fie părtaşă la primul scandal sexual al Japoniei. Scria încântată că, în sfârşit, atitudinea tradiţională faţă de sex e pe cale să se schimbe. Japonia s-a aliniat şi ea cu restul lumii (sau, cel puţin, cu zona anglo-saxonă) şi a început să critice şi să condamne pe bărbaţii care aveau relaţii extraconjugale.

Adevărul e că, deşi câteva membre ale Dietei şi nişte reprezentante ale organizaţiilor de femei din Japonia au făcut mare vâlvă din „tratarea femeilor ca pe nişte mărfuri", ceea ce a şocat şi a amuzat pe majoritatea japonezilor a fost meschinăria lui Uno. Nakanishi se plângea că îi plătise infima sumă de 300.000 de yeni (1.000 £, pe vremea aceea) pe lună, când preţul mediu era de 1.000.000 de yeni. În seara în care Uno a devenit prim-ministru, femeia i-a telefonat şi i-a sugerat să o plătească, pentru a nu spune nimic, adăugând că zece milioane de yeni ar fi suficiente pentru a-şi recâştiga respectul faţă de sine însăşi. Dar Uno i-a oferit numai trei milioane. Infidelitatea la scară mare demonstrează că e vorba de un bărbat adevărat; meschinăria arată exact contrariul.

Lumea gheişelor s-a înfuriat. Nu împotriva lui Uno, ci împotriva lui Nakanishi, care le făcuse de ruşine profesia, dezvăluind toate aceste lucruri. Pentru ele era clar că nu era vorba de o gheişă adevărată, pentru că nicio gheişă care are cât de cât respect faţă de sine nu s-ar gândi vreodată să încalce codul fundamental al tăcerii; şi au avut dreptate, pentru că s-a aflat că Nakanishi nu avea pregătire de gheişă şi lucrase în cartierul Kagurazaka doar câteva luni. Aşadar, Uno era vinovat nu numai de meschinărie, ci şi pentru că avusese o relaţie cu o gheişă de o calitate atât de proastă, încât fusese în stare să vorbească despre ea. „Femeia asta e o simplă prostituată!" a spus furioasă Kiharu („gheişa care vorbea englezeşte") care pe atunci avea şaptezeci şi şase de ani şi care, deşi locuia la New York, se întâmplase să se afle în Japonia, în trecere.

Pe urmă, o gheişă din Akasaka a dezvăluit public că şi ea avusese o relaţie cu Uno şi că, la a zecea aniversare a relaţiei lor, îi ceruse o mică sumă de bani, ca amintire. Dar Uno nici nu a vrut să audă şi a plecat de la petrecere. Aşa că, de atunci, femeia tot căutase un mijloc de răzbunare. Şi a găsit – povestind toate detaliile relaţiei, inclusiv înclinaţia lui Uno pentru filmele pornografice şi refuzul de a-i mări alocaţia. Povestea a apărut în revista *Weekly Shincho.*

Cât despre Uno, acesta nu a spus nimic, preferând nici să confirme, dar nici să infirme cele relatate în presă. Peste câteva zile, înainte de alegerile pentru camera superioară a Dietei, soţia sa a luat cuvântul la un miting din Yokohama. Iar ceea ce a spus a fost foarte diferit de reacţia unei femei din Occident care „îşi susţine soţul". Nu s-a scuzat pentru faptele soţului ei şi nici nu şi-a exprimat furia. În faţa unei mulţimi de 6.000 de oameni, din care cea mai mare parte erau femei, a oferit „scuze pentru controversa creată în jurul soţului meu". Urmau alegerile şi lucrul cel mai important era să fie câştigate. Erau prea multe în joc, inclusiv toate beneficiile şi respectul de care urma să se bucure, ca soţie a unui politician important. Era o soţie bună, în stilul confucianist, aşa cum fuseseră şi răbdătoarele soţii din perioada Tokugawa, şi sentimentele sale nu aveau voie să strice lucrurile.

În urma alegerilor, Partidul Socialist – aflat în opoziţie – a câştigat un număr record de locuri, dintre care câteva au fost acordate femeilor. Uno şi-a dat demisia. Fusese în funcţie puţin mai mult de două luni.

Felul în care japonezii au tratat problema a fost instructiv. Pentru ei a fost limpede că Uno nu era în stare să-şi stăpânească femeile. Şi, dacă nu a fost în stare de atâta lucru, cum să te aştepţi să poată conduce o ţară?

Dacă un bărbat nu avea grijă cum se cuvine de gheişa lui, nu era demn de încredere. Era anul 1989. Dar, printre potenţaţii care conduceau companiile japoneze, atitudinea faţă de astfel de lucruri îşi avea încă rădăcinile adânc înfipte în universul vechiului Edo „tărâmul lui niciodată" şi tradiţiile vechi japoneze erau prezente, încă, în viaţa lor.

De atunci, în presă au mai izbucnit din când în când scandaluri legate de gheişe. Una dintre acestea, extrem de cunoscută şi apreciată, este renumită pentru scandalul apărut în urma relaţiei pe care a avut-o cu un june-prim japonez. Dar, în general, universul gheişelor a rămas secret şi impenetrabil.

Acesta este, probabil, motivul pentru care gheişele sunt încă materie primă pentru aventurile romantice din Japonia. Chiar şi astăzi, ele sunt cele care dau japonezului imaginea despre sine însuşi. Literatura şi filmele recreează la nesfârşit perioada romantică întruchipată de gheişe, când era mai bine să mori decât să fii dezonorat, când bărbaţii se opreau şi se uitau cu regret la „Salcia Ultimei Priviri" de la graniţa cu Yoshiwara, înainte să se întoarcă în lumea reală.

II

LUMEA FLORILOR ŞI A SĂLCIILOR PLÂNGĂTOARE

8

PREGĂTIREA PENTRU PETRECERE

Când văd prima lună nouă,
Apărând firav pe cer,
Mă gândesc la sprâncenele
Unei fete pe care am văzut-o doar o dată.

Poezie anonimă

Prezentul şi trecutul

Odată acceptată ca parte a lumii gheişelor din Kyoto, am început să-mi petrec zilele şi serile în ceainării şi case cu gheişe, împreună cu maiko, gheişe şi „Mamele" caselor – *okami-san* – sau stând de vorbă cu ciudata adunătură de indivizi care populează această lume. Barmani în vârstă îmi povesteau despre maiko favorite din vremuri de demult şi îmi arătau mândri colecţia de fotografii semnate, cărţi de vizită parfumate, evantaie şi prosoape pe care maiko le ofereau cadou, pentru a marca trecerea pe o treaptă superioară a carierei lor. Bărbaţi care se lăudau că sunt clienţi obişnuiţi strecurau în conversaţie nume de maiko cu care erau prieteni şi spuneau că le duc la bowling în zilele libere. Proprietari de magazine de pe strada Shijo, ale căror familii serviseră comunitatea gheişelor timp de generaţii, mă regalau cu poveşti despre maiko de demult şi de astăzi. Şi, ori de câte ori aveam câteva clipe libere, citeam cărţi despre istoria gheişelor şi romane scrise pe vremea când toate poveştile de dragoste aveau ca eroină principală o gheişă şi nu se terminau cu „şi pe urmă s-au căsătorit şi au trăit fericiţi până la adânci bătrâneţe", ci cu „şi pe urmă s-au sinucis din dragoste".

Evident, este o prăpastie imensă între modul de viaţă din trecut şi cel de astăzi al maiko şi gheişelor. Toată lumea mi-a spus că momentul crucial l-a constituit Showa 33 (1958), anul în care prostituţia a fost scoasă în afara legii. Cu toate acestea, ceva din ceea ce dădea

gheişelor un farmec deosebit persistă încă. În trecut, dragostea fusese fructul oprit şi asta făcea ca totul să pară mult mai romantic, tocmai pentru că nu era permisă. Dar chiar şi astăzi gheişele au un statut ambivalent – respectabil şi nu prea. Pe de o parte, gheişele erau considerate simbolul oraşului Kyoto; afişe cu maiko, pe care scria „Bun venit în Kyoto!", îi întâmpinau pe călătorii sosiţi în gara centrală. Oamenii de la periferia lumii gheişelor descriau încântaţi obiceiurile şi ritualurile acestora şi se lăudau cu gheişele pe care le cunoşteau. Dar, când îi întrebam dacă şi-ar lăsa propriile fiice să devină gheişe, se uitau în altă parte şi mormăiau: „Păi, e o treabă delicată".

Era, de asemenea, clar că numărul acestora scăzuse dramatic. Cei în vârstă – atât gheişele cât şi proprietarii de magazine – îşi aminteau de vremurile când întreaga zonă dintre râul Kamo şi Dealurile din Est, de la nord de Podul Patru până la Podul Cinci, era o lume aparte. Fiecare locuinţă era o ceainărie sau o casă de gheişe şi toate magazinele serveau comunitatea gheişelor. În anii '20, când perioada gheişelor era la apogeu, erau 80.000 de gheişe în toată ţara. Numai în Gion erau 2.500 de gheişe şi 106 maiko.

După război, cam prin 1948, când ceainăriile au fost redeschise, în Kyoto erau 1.200 gheişe şi 160 maiko. Pe vremea aceea, industria lumii florilor şi a sălciilor prospera sub dominaţia protocoalelor şi ritualurilor şi gheişele treceau de la o ceainărie la alta, încălţate cu sandale înalte de lemn, pentru a-şi prezenta omagiile matroanelor ceainăriilor sau, uneori, pentru a distra clienţii, de dimineaţa până după miezul nopţii. Dar, în 1999, în Kyoto nu mai erau decât 195 de gheişe şi 55 maiko, dintre care 90 de gheişe şi 22 de maiko se găseau în Gion.

Mă întrebam dacă nu cumva sunt martoră la sfârşitul gheişelor sau dacă vor reuşi să supravieţuiească într-un fel sau altul. Dar ce înseamnă astăzi să fii gheişă? Se mai pot numi gheişe, când atât de mult din ceea ce a însemnat gheişă a dispărut? În Japonia modernă, gheişele nu mai sunt esenţa relaxării şi amuzamentului, şi nici sirenele şi idolii de altădată, cele mai dorite femei ale atâtor generaţii de bărbaţi. Oare ce rol ar mai putea juca ele acum, când au devenit aproape un anacronism?

Şi actorii kabuki, pe vremuri colegi cu gheişele în lumea demimondenă „de pe râu", au devenit persoane respectabile şi au început să dea spectacole cu public. Pentru gheişe însă, aşa ceva era

imposibil, chiar dacă ar fi vrut. Lumea florilor şi a sălciilor avea la bază secretul şi misterul, fiind deschisă numai câtorva iniţiaţi groşi la pungă. Dacă gheişele ar fi intrat în atmosfera spectacolelor moderne, savoarea misterului ar fi dispărut.

Dar dacă nu intrau, cum puteau supravieţui? Ce urma să se aleagă de trecutul lor? Să rămână doar o amintire de demult?

De fapt, după cum aveam să aflu, trecutul lor era foarte prezent.

– Când mă gândesc la vremurile de demult, îmi aduc aminte doar că erau întunecate, mi-a spus într-o zi domnul Kato cel tânăr.

Petrecusem multe zile în mica sa tipografie, aflată într-unul din cartierele gheişelor, încercând să găsim cuvintele potrivite pentru nişte cărţi de vizită pe care mi le făcea. Când m-am dus să le ridic, m-a invitat să beau un ceai împreună cu mama şi tatăl său, în bucătăria din spatele atelierului. Domnul Kato cel tânăr era un bărbat frumos, cu ten curat şi o pasiune pentru tricourile largi. Cum avea aproape patruzeci de ani, se referea, probabil, la anii '70. Şi el şi părinţii săi trăiau în lumea gheişelor, dar nu făceau parte din ea, aşa că nu aveau nimic împotriva lor. Spre deosebire de multe gheişe pe care le-am cunoscut, nu încercau să creeze o imagine frumoasă a gheişelor şi a vieţii lor, ci pur şi simplu relatau lucruri.

– Clădirile erau scunde, tavanele joase – totul era scund şi întunecat. Străzile erau numai negru, maro şi roşu. Paravanele de la ferestre erau toate maro-închis – ca să nu se poată vedea înăuntru.

Mi-a spus că, la şcoala primară, erau multe fiice de gheişe în clasa sa. Uneori circulau zvonuri: tatăl lui cutare e proprietarul cutărei antreprize, al lui cutare e doctor sau dentist sau actor. Pentru japonezii obişnuiţi ar fi fost ceva ciudat, dar aici, în cartierul gheişelor, familiile monoparentale erau un lucru normal. Bineînţeles, copiii nu aveau de suferit din cauza asta; de fapt nimeni nu dădea vreo atenţie unui astfel de lucru. Singura problemă era că aceşti copii erau foarte răsfăţaţi şi nu o dată îi auzeai spunând: „Astăzi vine unchiul!", ceea ce însemna că, ori de câte ori apărea tatăl, progeniturile lor obţineau tot ce îşi doreau.

– Dar mai era şi o fată de la ţară. Probabil că părinţii ei primiseră o „taxă de pregătire".

– O „taxă de pregătire"? am întrebat nedumerită.

– Pentru că o concepuseră şi o crescuseră până la vârsta aceea, mi-a explicat domnul Kato cel tânăr. Fusese trimisă la o casă de

gheişe, pentru a fi educată. Mi-era milă de ea. Ţin minte că plângea mereu în timpul orelor. Era singura servitoare din clasă. Când se întorcea de la şcoală trebuia să facă curat şi să le ajute pe gheişe şi pe maiko să se îmbrace şi să se machieze. Nu avea deloc timp liber. Avea doar două zile libere pe lună, pe 7 şi pe 20. Asta se întâmpla acum douăzeci şi cinci de ani. În şcoală mai erau câteva în aceeaşi situaţie, dar numai ea a fost în clasă cu mine. Nu ştiu ce s-a întâmplat cu ea. Probabil că a fugit. În orice caz, nu mai e în cartier.

– Bunicul tău avea obiceiul să se încurce cu gheişe, spuse pe neaşteptate tatăl domnului Kato.

Bătrânul avea şaizeci şi ceva de ani şi fusese bolnav în ultimul timp, aşa că fiul preluase afacerea. Cum, din respect, nimeni nu spuse nimic, bătrânul continuă:

– Mama, vreau să zic adevărata mea mamă, pentru că am avut trei sau patru „mame", avea o casă de gheişe şi ea însăşi fusese gheişă.

– Bunica a fost gheişă? Nu ne-ai spus până acum! exclamară la unison domnul Kato şi mama sa.

– Bunicul tău avea un restaurant chinezesc, continuă imperturbabil bătrânul Kato. În timpul războiului nu se găseau alimente în oraş, aşa că trebuia să mergem la ţară pentru aprovizionare. Ultima mea „mamă" era proprietăreasa hanului la care trăgeam. Era amanta – „soţia numărul doi" – a unui om de vază. Pe vremea aceea, bărbaţii făceau copii pe unde apucau. Era ceva normal. Nimeni nu te întreba cine îţi sunt părinţii. Şi nici tu nu puneai o astfel de întrebare.

Tânărul domn Kato şi mama sa ascultau uluiţi revelaţiile bătrânului.

Pe vremea domnului Kato senior (înainte de ocupaţia aliaţilor, de apariţia legii educaţiei obligatorii şi univerale până la vârsta de cincisprezece ani şi de Legea prostituţiei din 1958), *zegenii* – ceva intermediar între detectorii de talente şi peşti – treceau prin sită regiunile sărace ale ţării, în căutare de fetiţe pe care le aduceau la Kyoto, pentru pregătire. În zilele acelea, servitoarele din casele cu gheişe ajungeau de obicei în oraş la vârsta de şase sau şapte ani şi, după o perioadă de pregătire specială, la unsprezece ani deveneau maiko. Fiind insuficient dezvoltate fizic, purtau sandale de lemn cu talpa de zece centimetri înălţime, care le făceau să pară mai înalte. Dar maiko din timpurile moderne, care poartă aceleaşi încălţări, dar au peste cincisprezece ani, sunt adesea mai înalte decât clienţii lor.

Au mai avut loc însă şi alte schimbări. În vremurile dinainte de război, maiko din Kyoto proveneau din familii de gheişe; mamele, bunicile şi, uneori, şi străbunicile lor fuseseră gheişe, în timp ce fetiţele venite de la ţară se aflau pe ultima treaptă a societăţii gheişelor. Dar, în timpurile moderne, multe din fiicele gheişelor doresc să aibă o carieră sau să se mărite cu bărbaţi „normali" şi să ducă o viaţă „normală". O fostă gheişă cu care am stat de vorbă m-a implorat să nu îi menţionez numele adevărat, deoarece nimeni din familia sa – nici măcar fiul şi fiica ei, care acum erau ei înşişi bunici şi membri foarte respectaţi de societate – nu ştiau că fusese gheişă.

Mai mult, maiko moderne sunt mai ales din afara oraşului, sau chiar dacă sunt din Kyoto, nu provin din familii de gheişe. De fapt, primul criteriu este frumuseţea, ca şi pentru fotomodele, şi nu mediul din care provin. De asemenea, trebuie să aibă o sănătate de fier, pentru că pregătirea unei maiko înseamnă ani buni de muncă dură şi ore întregi de studiu neîntrerupt. Dar cea mai mare diferenţă între maiko de demult şi cele moderne e aceea că cele din urmă devin maiko de bunăvoie. Unele au văzut maiko la televizor sau poate în vreo excursie cu şcoala la Kyoto şi au fost impresionate de fiinţele acelea de basm. Altele au studiat dansul tradiţional japonez şi doresc să aprofundeze această artă. Dar, indiferent de motive, în cele mai multe cazuri părinţii sunt îngroziţi de această idee. Cum însă fetele insistă, până la urmă îşi dau consimţământul. Situaţia este exact inversă faţă de vremurile de demult, când părinţii erau cei care îşi vindeau copiii, datorită sărăciei.

Dar, din punctul de vedere al bătrânelor doamne din comunitatea gheişelor, rezultatul acestor schimbări a fost o scădere dramatică a calităţii. Înainte de război, fiicele gheişelor îşi începeau lecţiile de dans la vârsta de şase ani, şase luni şi şase zile, pentru că era vorba de o profesiune serioasă şi viitoarele dansatoare trebuiau să înceapă pregătirea de la o vârstă fragedă, la fel cu elevii de la Bolşoi Teatr. Maiko moderne încep pregătirea abia pe la paisprezece sau cincisprezece ani, când au deja suficient de multă educaţie pentru ca, în loc să asculte cu atenţie şi să repete mişcările de câte ori este nevoie, să ceară explicaţii pentru orice.

O fostă gheişă, elegantă şi în vârstă de şaptezeci de ani – a patra generaţie a unei familii de gheişe – mi-a spus, ridicând indignată din sprâncene:

– Pe vremuri, te aşteptai ca fetele să aibă măcar cele mai elementare noţiuni ale bunelor maniere. Acum nu au habar de nimic – cum să-şi pună chimonoul, cum să meargă îmbrăcate în el, cum să îngenuncheze şi să se ridice elegant, cu un genunchi doar cu câţiva centimentri mai sus ca celălalt, sau cum să deschidă uşile glisante printr-o mişcare discretă a mâinii, cu degetele drepte şi lipite unul de altul. Unele nici măcar nu au stat vreodată pe tatami, ca să nu mai spun nimic de folosirea beţişoarelor pentru mâncat. Trebuie să le înveţi totul, a încheiat oftând adânc.

Expertul peruchier

Când aveam câteva clipe libere, mă opream la salonul de coafură al profesorului Ishihara, aflat în zona cea mai veche a cartierului Gion. Ishihara Sensei (profesor) ştia tot ce se poate şti despre gheişe şi maiko, despre istoria lor şi despre părul lor. După cum aflasem, soţia sa era dintr-o familie care avusese o ceainărie, dar nu am discutat niciodată despre asta.

Într-o zi mi-a spus:

– În perioada Edo, puteai spune multe despre o persoană, doar uitându-te la părul ei. Pe vremea aceea, fiecare clasă socială avea coafura ei, aşa că puteai spune din ce clasă socială făcea parte persoana respectivă, cu ce se ocupa şi din ce parte a ţării provenea. Astăzi, acest lucru este valabil numai pentru comunitatea gheişelor. Există o anumită coafură pentru fiecare treaptă a carierei de gheişă, coafuri diferite pentru gheişele din diferite părţi ale ţării, ca şi chimonouri diferite. De exemplu, aceasta – şi mi-a arătat fotografia unei peruci decorate cu panglici, ornamente şi flori de mătase, cu un rulou imens de păr în creştet – este un *ware-shinobu*. Este prima perucă a unei maiko şi înseamnă că e tânără şi drăguţă. Iar aceasta – a întors pagina şi mi-a arătat o perucă împodobită mai simplu şi cu ruloul mai spre ceafă – e cea de-a doua, *ofuku*. Când o poartă pentru prima oară, maiko trebuie felicitată, pentru că nu mai este virgină. Maiko începeau să poarte această perucă la vârsta de treisprezece ani.

– Treisprezece ani? am întrebat uluită.

Mi-era greu să mă împac cu ideea că gheişele în vârstă pe care le cunoşteam îşi pierduseră virginitatea – mai bine-zis, fuseseră

deflorate, indiferent că vruseseră sau nu – la frageda vârstă de treisprezece ani.

– Toate erau deflorate ceremonial, spuse cu nonşalanţă profesorul. Dacă staţi de vorbă cu bătrânelele din ceainării, or să vă spună: „Eram nişte copile, nu ştiam nimic, ce puteam face?" Pe vremea aceea, Kyoto era plin de negustori de mătăsuri şi comercianţi de chimonouri bogaţi. Protectorul plătea pentru ceremonia de deflorare, îi cumpăra fetei o casă şi îi plătea o anumită alocaţie. Soţiile? Erau un fel de angajate şi considerau că e normal să fie aşa. Astăzi ar cere divorţul! Timp de trei sute de ani a fost considerat perfect normal ca bărbaţii să plătească şi femeile să ofere sex. Bineînţeles, acum nu mai e. De fapt, din 1958, e total diferit. Acum e mult mai serios. Toate maiko se concentrează doar asupra dansului. Pieptănătura *ofuku* înseamnă numai că este maiko de gradul întâi.

Mi-a mai spus că maiko de gradul întâi este ultima treaptă în cariera de maiko. Atunci poartă coafura *ofuku*, dar mai există şi alte pieptănături, pentru diferite ocazii: *yakko-shimada*, o coafură elegantă, purtată cu ocazia festivităţilor de Anul Nou şi decorată cu spice uscate de orez, pentru feritilitate şi noroc; şi *katsuyama*, denumită astfel după o îngrijitoare de baie publică din secolul al XVII-lea, care a devenit o mare curtezană, renumită pentru cocul său superb. Ultima coafură a unei maiko, care era extrem de împodobită, era sakko, pe care o purta timp de o lună, înainte de ceremonia prin care devenea gheişă.

Se deschise uşa şi în salon intră o tânără, care se adresă maestrului, în falsetto:

– Bună dimineaţa! Maestre, aţi vrea să fiţi atât de amabil să...?

Dimineaţa, maiko sunt întotdeauna palide şi obosite, după petrecerea din noaptea precedentă. Fata nu mai spuse nimic, ci se aşeză pe un scaun, luă o revistă pentru adolescenţi şi începu să o răsfoiască. Era îmbrăcată cu un chimono simplu de bumbac, iar părul lung îi cădea pe spate.

O modalitate sigură de a detecta o fostă maiko este cercul lipsit complet de păr din creştetul capului. După ce coaforul a tras de el timp de cinci ani, săptămână de săptămână, părul nu mai creşte. Văzându-l pe profesorul Ishihara în exerciţiul funcţiunii, mi-a fost destul de uşor să-mi dau seama de ce se întâmplă acest lucru. Era ca un artist care se străduieşte să creeze frumuseţea din materialul preferat – în cazul său, părul.

Întindea foarte tare părul şi pe urmă îl ondula cu ajutorul unor droturi speciale de fier, pe care le încingea pe un grătar cu cărbuni. Apoi ungea părul cu un ulei special şi cu o pomadă albă care îi dădea rigiditate, după care îl împărţea în mai multe secţiuni. Începea cu partea din creştet, pe care o lega ca pe o coadă de cal, apoi o rula pe un ghemotoc de hârtie fină, pentru a-i da volum, după care o fixa în creştetul capului, formând astfel centrul întregului edificiu. Urma părul de la ceafă, pe care îl trecea peste o ramă subţire de lemn lăcuit, menită să-l fixeze, după care îl aducea peste nodul central. Între timp, părul din faţă era pus pe bigudiuri. După aceea, se ocupa de cele două secţiuni laterale, pe care le ungea cu mult ulei de fixare şi le lega cu sfoară de partea din creştet, astfel încât să formeze două aripi. Prin mijlocul lor trecea o bandă subţire de lemn lăcuit şi îndesa sub ele câte un ghemotoc de păr natural.

Pe urmă lua o meşă lungă din păr de iac tibetan şi o lega de coada de cal din creştet. Apoi pieptăna toată construcţia, aducând-o mai întâi în faţă, după aceea spre ceafă, o deschidea şi – o, ce minune! – rezultatul era un coc de forma unui covrig imens. În mijlocul lui fixa un ac de păr mare, pentru a masca unirea celor două meşe, introducea nişte fâşii de hârtie neagră sub rulourile laterale, pentru a le menţine forma, şi adăuga câteva panglici roşii scrobite. Întreaga operaţiune dura în jur de patruzeci de minute iar rezultatul final era o coafură netedă şi strălucitoare, suficient de bine fixată pentru a rezista o săptămână întreagă de lucru, joacă şi somn.

– Mulţumesc, spuse gheişa, în dialectul din Kyoto.

Tânăra cu părul lung şi lăsat liber care intrase în salon devenise acum o creatură cu o coafură Pompadour perfectă, încât oricât de mult l-ar fi tentat, unui bărbat i-ar fi fost teamă să o atingă. Înclinându-se şi zâmbind tot timpul, tânăra ieşi cu paşi mărunţi din salon.

Debutul unei maiko

Majoritatea lucrurilor din lumea gheişelor se petrec în spatele uşilor închise. Într-un fel, e cam ca la Hollywood. Din când în când, pe stradă poţi zări câte o maiko sau o gheişă care trece de la o ceainărie la alta sau, dacă eşti oaspetele cuiva foarte bogat, poţi

cunoaşte una care participă la o petrecere cu gheişe. Dar tot ce poţi vedea este faţa ei publică, perfect fardată, foarte calmă şi graţioasă. Însă viaţa privată a unei gheişe este o problemă total diferită, pe care cei din afară nu au voie să o cunoască.

Aşa că, atunci când am fost invitată să asist la pregătirile pentru debutul unei maiko pe care o chema Kanosome, am avut parte de un imens privilegiu. Debutul – care, literal înseamnă „deschiderea magazinului" – este unul dintre cele mai importante momente rituale din cariera unei gheişe. Este clipa în care fata apare pentru prima oară pe scena gheişelor, în calitate de maiko cu statut deplin.

Pentru mine a fost o ocazie extraordinară să fiu de faţă la fardarea tradiţională, la transformarea unei adolescente cu trăsături fragede, într-o fantasmă din altă lume.

Când a avut loc debutul ca maiko al lui Kanosome, în Kyoto era perioada ploilor. Stăteam pe balconaşul şubred al cămăruţei în care locuiam şi priveam dezamăgită ploaia care cădea pe acoperişurile caselor, la puhoaiele care curgeau năvalnic în rigole şi la rafalele care măturau strada. De obicei un pârâu liniştit, cu malurile pline de cărări pe care oamenii fac jogging şi cuplurile de amorezi se plimbă, Kamo se transformase într-un torent vijelios, cafeniu. Valuri imense, destul de înalte pentru a face surfing pe ele, alergau unul după altul cu o viteză înspăimântătoare.

Dar nimic nu mă putea împiedica să ies din casă. Zgribulită sub umbrelă, am pornit pe lângă casele cu jaluzele şi obloane de lemn ale Gionului şi am ajuns pe pavimentul acoperit de pe Strada Principală. La capătul străzii, în spatele porţii vopsite în roşu şi a pagodei altarului Yasaka, prin perdeaua de ploaie se vedeau pantele împădurite ale Dealurilor de Est, învăluite în ceaţă. Am găsit casa, am deschis uşa glisantă şi am intrat.

Într-o cameră de la etaj, Kanosome stătea în genunchi pe podea şi chimonoul simplu de bumbac cu care era îmbrăcată era lăsat în jos de pe umeri. În cameră domnea dezordinea specifică unei cabine de teatru – pe pereţi erau atârnate chimonouri şi duşumeaua era plină de borcănaşe, perii şi tuburi de fard. La cei cincisprezece ani ai săi, Kanosome avea faţa clasică a frumuseţii japoneze – aşa cum o vedem în stampele vechi – de forma perfectă a unei seminţe de pepene, maxilarul inferior uşor ieşit în afară, ochi mult depărtaţi unul de altul, sprâncene bine conturate şi o gură nici prea

mare, nici prea mică. Nemachiată, fata arăta exact ca o adolescentă emoţionată şi puţin nervoasă. Dacă nu luai în seamă coafura medievală dată cu mult ulei fixator, ţi-o puteai foarte bine imagina îmbrăcată în blugi sau uniformă de şcoală, călare pe bicicletă şi cu ghiozdanul în spate.

Ascultătoare şi răbdătoare, Kanosome stătea în genunchi, în timp ce Masami – gheişa-şefă a casei – îi masa umerii şi pe urmă faţa cu o ceară albă. Fiind una dintre cele mai cunoscute gheişe din oraş, Masami era de obicei văzută în public numai cu faţa albă, îmbrăcată în chimono şi cu perucă pe cap. În ziua aceea însă, femeia juca un alt rol. Era plină de viaţă, amuzantă şi frumoasă, cu o faţă ca luna plină şi o gură surâzătoare, cu buze cărnoase. Avea părul prins în coadă de cal şi purta blugi. Toată atenţia îi era însă concentrată asupra transformării fetei din faţa ei într-o operă de artă.

Masami puse nişte fard alb pe o farfurioară, adăugă un strop de roz, le amestecă bine şi, cu ajutorul unei pensule late, din păr de capră, începu să aplice amestecul pe faţa lui Kanosome, având grijă să lase o dungă nefardată, la rădăcina părului. Era o schimbare extraordinară, ca şi cum fata şi-ar fi pus pe faţă una din măştile acelea lipsite de orice expresie pe care le folosesc actorii din teatrul clasic japonez Noh. Îşi pierduse deja trăsăturile adolescentine şi devenise o icoană din vremuri de mult apuse.

În vremurile de demult, pomezile erau făcute cu oxid de plumb şi aveau un efect dezastruos asupra tenului. Femeile îmbătrâneau rapid şi pielea căpăta o tentă gălbuie şi se rida prematur. Câteodată gheişele chiar mureau otrăvite cu plumbul din farduri. În zilele noastre, gheişele şi maiko folosesc farduri mai puţin periculoase, produse de firma japoneză de cosmetice Kanebo, dar femeile moderne – ca şi gheişele – încă îşi curăţă tenul şi îi dau o paloare fină, ca de perlă, cu ajutorul excrementelor de privighetoare (vândute la sticluţă, în magazinele cu cosmetice organice din Japonia). Masami mi-a explicat că, pentru a obţine luminozitatea albă a tenului, trebuie să amestece puţin roz în fardul alb, pentru că albul pur aplicat pe tenul japonez dă o tentă gălbuie. Pentru gât şi umeri însă, foloseşte albul pur, care scoate în evidenţă roşul strălucitor al gulerului.

Pe urmă, Masami aplică peste acest fond de ten o pudră albă, până când faţa lui Kanosome căpătă un aspect neted şi pur, de

alabastru. Vopsi orbitele ochilor şi laturile nasului cu roz, după care întinse un strat de fard alb pe gâtul şi umerii fetei, peste care aplică aceeaşi pudră albă.

Familia lui Kanosome şi câteva colege de şcoală veniseră tocmai din Tokyo – unde locuiau – să fie martore la acest ritual de trecere. Se îngrămădiseră cu toţii în cameră şi şuşoteau nervos între ei, aliniaţi de-a lungul unui perete, în poziţia specific japoneză – pe genunchi şi călcâie. Părinţii păreau ridicol de tineri pentru o fiică atât de mare. Tatăl, îmbrăcat în costum maro, se ridică în picioare, luă o cameră de filmat şi începu să filmeze. Parcă era la o nuntă, atâta doar că lipsea mirele. Era ultima oară că părinţii îşi vedeau copila şi considerau că este o ocazie emoţională imensă, mult mai importantă decât pentru nişte părinţi din Occident. Pentru că, în Japonia, fetele locuiesc de obicei cu părinţii, până când se căsătoresc, după care se mută direct în casa părinţilor soţului.

Masami luă o pensulă foarte subţire şi, cu mişcări fine de pană, desenă sprâncenele lui Kanosome, dându-le o formă de aripi de molie, după care sublinie ochii cu roşu, prelungindu-le conturul la colţuri. În sfârşit, trase o dungă neagră în jurul ochilor.

– Important e să machiezi faţa exact la fel de fiecare dată. Când gheişele încearcă să se fardeze singure, prima oară e un dezastru. Cealaltă maiko a noastră are în fiecare zi altă faţă.

– Dar Kansome nu va putea niciodată să se fardeze singură, ciripi micuţa şi grăsuţa bunică a fetei.

– Sst! şopti Kanosome, imobilă ca un personaj dintr-un portret.

Acum Masami luă un şablon de argint, pe care îl lipi pe spatele fetei, şi îi potrivi poziţia la ceafă. Cu o pensulă mare şi lată, întinse pomadă albă pe umeri, până după urechi şi în jos, spre mijloc. Când luă şablonul, în locul lui rămase un fel de furcă cu trei dinţi laţi şi ascuţiţi, formată din pielea nevopsită. De obicei, o maiko care se machiază singură foloseşte două oglinzi pentru a-şi vopsi spatele şi lasă doar un V de piele nepomădată. Se spune că această formă este o aluzie la părţile intime ale femeii.

În încăpere năvăliră două ajutoare de gheişă, femei de vârstă mijlocie, îmbrăcate cu fuste şi mănuşi albe. Aceste ajutoare au apărut odată cu gheişele şi, la început, erau bărbaţi sau băieţi care le ajutau pe gheişe să se îmbrace, le duceau cutia cu şamisen de la casele de gheişe la ceainării şi înapoi şi adesea erau confidenţii

gheişelor şi martori la cele mai intime bârfe. Astăzi însă nu mai sunt decât cinci, toţi bărbaţi în vârstă, locul lor fiind preluat de femei.

Glumind şi râzând tot timpul, femeile o ajutară pe Kanosomo să-şi pună primul chimono – mai întâi un jupon roşu, foarte subţire, apoi un camizol alb, din bumbac, cu guler şi mâneci lungi roşii, pe urmă un alt jupon, lung şi roşu, şi le fixară pe toate cu panglici de mătase. În jurul gâtului îi puseră un guler de brocart brodat cu roşu, alb şi argintiu.

În tot acest timp, Kanosome stătea nemişcată ca manechinul unui croitor.

Pe un perete era atârnat un chimono somptuos, negru, cu o dungă de alb şi turcoaz pal, care şerpuia de la umeri până la tiv. De-a lungul ei erau brodate mănunchiuri de flori şi frunze iar într-un loc era traversată de un pod stilizat.

Există chimonouri speciale pentru fiecare anotimp şi pentru fiecare ocazie. Acesta era un chimono de protocol, folosit numai la ceremonii. Era confecţionat dintr-un voal de mătase aproape transparent şi foarte subţire, care se poartă numai vara.

Femeile o ajutară pe Kanosome să-şi pună chimonoul şi traseră de el şi de guler la spate, întinzându-le exact în mijlocul acestuia, până ce tridentul de piele se văzu clar pe albul pur al spatelui. Le fixară de talie cu panglici, luară obiul – o fâşie lungă şi lată de brocart gros, auriu – şi începură să-l înfăşoare în jurul taliei. Fixară sub el o perniţă, la spate, şi legară totul cu şnururi de mătase, lăsând cele două capetele ale obiului să atârne până la podea. Legau şi strângeau atât de tare, că de câteva ori au fost nevoite să se oprească şi să-şi şteargă transpiraţia de pe frunte.

Când terminară, Masami luă un tub cu pastă de un roşu intens, înmuie o pensulă în el şi pictă cu mare atenţie o mică petală în centrul buzei inferioare a lui Kanosome. Buza de sus rămase albă; maiko o pictează şi pe aceasta, numai la un an de la ceremonie. Pe urmă Masami înfipse în coafura fetei doi piepteni de argint împodobiţi cu diverse pandante şi îi întinse lui Kanosome o periuţă de rimel şi o oglindă. Spre groaza tuturor, pe albul imaculat al feţei apăru un punct negru.

Masami îşi atinse cu degetul opera de artă şi râse vesel. La urma-urmei, sub toate aceste farduri, Kanosome rămânea tot o copilă.

– Ce maiko frumoasă, spuse mama, cu incertitudine în glas.

Adolescenta dispăruse. În locul ei apăruse o păpuşă frumos pictată, pe a cărei faţă de un alb imaculat se zăreau doar buzele şi ochii creionaţi.

– E tot fiica dumneavoastră, spuse zâmbind proprietara casei, îmbrăcată într-un elegant chimono bleumarin.

De acum încolo, Kanosome i se va adresa cu okasan – mamă. Dar între cele două mame nici nu putea exista diferenţă mai mare. „Mama" casei era subţirică, elegantă şi destul de glacială – ca matroana unui club de noapte; mama adevărată a lui Kanosome era plinuţă şi plăcută şi avea acel ceva care te face să te simţi bine lângă ea. Şi totuşi fata renunţa la ea în favoarea celeilalte.

Când pregătirile au fost încheiate, am pornit spre ceainăria a cărei proprietară era tot *okasan* şi unde urma să se sărbătorească începutul carierei de maiko profesionistă a lui Kanosome. Intrarea îngustă avea pereţii decoraţi cu portrete imense ale zeităţilor aducătoare de noroc şi pe fiecare era scris „Kanosome", cu caractere japoneze executate de mână în tuş negru. Aici familia îi ură fetei noroc şi rămase uitându-se cum dispare în noapte, tropăind mărunt cu galenţii înalţi, de lemn.

– Mulţumesc, mulţumesc, le strigă cu glas de fetiţă, în dialectul din Kyoto, care trebuie să fi sunat teribil de afectat în urechile părinţilor, obişnuiţi cu cel din Tokyo. Îşi dădeau seama că fata lor se schimbase, nu numai ca înfăţişare, ci şi în comportament şi se întrebau nedumeriţi unde dispăruse fetiţa de odinioară.

Kanosome făcu o plecăciune şi ieşi în stradă alături de noua sa mamă şi obiul greu se clătina la fiecare pas. Cele două urmau să defileze prin cartier, oprindu-se la fiecare ceainărie, ca fata să fie prezentată oficial tuturor proprietarilor. De obicei era o paradă grandioasă – momentul de glorie al oricărei maiko, în care fata apărea în public îmbrăcată în cele mai frumoase chimonouri şi cu o monumentală coafură, urmată îndeaproape de o mulţime de fotografi şi cameramani de televiziune, ca o starletă de la Hoolywood. În ziua aceea însă, ploaia îi alungase pe fotoreporteri.

– Trebuie să fii foarte mândru de ea, spuse bunica lui Kanosome tânărului tată al fetei, care le filma pe cele două femei ce se îndepărtau.

– Mda, spuse acesta încet, apoi, după o scurtă pauză, adăugă: Păi, şi-a dorit atât de mult să se facă maiko.

Imobila mască japoneză, care creează iluzia că totul e întotdeauna perfect, căzuse pentru o clipă.

La capătul celălalt al aleii, se zăreau cele două siluete minione, care se apărau de ploaie cu o umbrelă imensă din hârtie cerată şi care, curând, dispărură după colţ.

Bani pentru flori

Într-o seară îmbălsămată de miresme, am pornit la plimbare pe malul râului Kamo. În spatele ceainăriilor din cartierul de gheişe Pontocho, sub platformele pe care clienţii beau şi se giugiuleau cu gheişele în căldura verii, chiar pe marginea apei, se afla o esplanadă lată din piatră pe care, de obicei, oamenii făceau plajă sau mergeau cu bicicleta, iar cuplurile de îndrăgostiţi se plimbau agale. În seara aceea, esplanada era plină de tineri în pantaloni scurţi şi pantofi sport, care lansau artificii, râdeau şi se zbenguiau.

La un moment dat, am întâlnit un grup de oameni ce păreau din altă lume, dar care, pentru locuitorii din Kyoto, erau o privelişte aşa de obişnuită, încât nici măcar nu-i băgau în seamă. Bărbaţii erau îmbrăcaţi în costume de oameni de afaceri, dar arătau ca după o seară de dezmăţ, cu cravatele strâmbe şi feţele roşii şi transpirate. Vorbeau la fel de tare ca şi tinerii în pantaloni scurţi. Erau însoţiţi de patru sau cinci maiko, ale căror feţe albe străluceau straniu în lumina de neon. Pandantele pieptenilor înfipţi în păr se clătinau şi sclipeau iar chimonourile în culori foarte vii şi absurd de incomode păreau nişte costume de bal mascat. Câţiva dintre bărbaţii cu care erau alergau după ele cu artificii aprinse în mână şi fetele fugeau de colo-colo, clătinându-se pe sandalele cu talpă groasă de lemn, chicotind şi ţipând.

Era un joc inocent, tineri şi tinere care ieşiseră să se bucure de seara de vară. Exista însă ceva care făcea ca acest grup să fie puţin mai diferit de celelalte: maiko erau plătite pentru fiecare minut petrecut astfel.

Auzisem o poveste despre un om de afaceri care se întorcea acasă, la Tokyo. Întâmplarea a făcut ca, în gara din Kyoto, să întâlnească trei maiko, pe care le-a invitat la el în vagon, Vagonul Verde – vagonul de clasa întâi din trenurile superrapide. Oricum, gheişele şi maiko călătoresc întotdeauna la clasa întâi, indiferent de

mijlocul de transport, şi stau numai la hoteluri de cinci stele. Chiar şi o gheişă în vârstă, care nu mai are multe oferte pentru petreceri şi ale cărei mijloace financiare sunt destul de limitate, nu acceptă să călătorească la clasa a doua. Trebuie să menţină aparenţele, chiar dacă acest lucru o ruinează.

Încântat de o astfel de companie, omul de afaceri a cumpărat pentru maiko gustări şi băuturi şi a stat la taclale cu ele. Călătoria de trei ore a trecut ca un vis. Când au ajuns în gara din Tokyo, şi-a luat rămas bun de la fete, le-a urat toate cele bune şi a plecat la întâlnirile pe care le avea.

Peste câteva zile, când, evident, aproape uitase de întâmplare, bărbatul a primit o scrisoare. Nedumerit, a deschis-o. Era din partea unei ceainării din Kyoto şi conţinea o notă de plată uriaşă, pentru timpul pe care îl petrecuse cu cele trei maiko – trei ore pentru fiecare, plus cheltuielile suplimentare. Gheişa care mi-a povestit întâmplarea mi-a explicat că nu e vorba de lăcomie. Nu pentru că patroana ceainăriei vroia să-i ia omului banii. Dar, în lumea gheişelor, lucrurile se petrec într-un anume fel. Timpul petrecut cu o maiko sau o gheişă trebuie plătit, chiar dacă este foarte neplăcut să fii obligat să ceri aceşti bani. E o problemă de stil şi standard.

O altă poveste de acelaşi gen se referă la un profesor în vârstă, care se plimba într-o zi pe Strada Principală şi a întâlnit câteva maiko pe care le cunoştea. Fetele erau în timpul lor liber, aşa că se plimbau îmbrăcate în chimonouri simple de bumbac şi nu erau machiate.

– Frate mai mare, îl salutară fetele. Unde mergeţi?

Gheişele şi maiko se adresează întotdeauna protectorilor lor cu „Tată" şi celorlalţi clienţi cu „Frate mai mare", indiferent de vârsta acestora.

– Mă duc să mănânc, răspunse profesorul. Astăzi nu am cursuri.

– Nici noi nu am mâncat, spuseră în cor maiko.

Încântat de ocazia de a petrece câteva ore în compania acestor tinere încântătoare, profesorul le-a dus la cel mai bun restaurant franţuzesc din Kyoto. Dar, vai, cu toată generozitatea sa, a avut aceeaşi soartă ca şi nefericitul om de afaceri.

Dar acesta este genul de bărbaţi care le place gheişelor – „un bărbat care ştie cum să-şi cheltuiască banii şi să se distreze cu gheişe". Spre deosebire de regula „fără străini", aceasta înseamnă că

universul gheişelor va rămâne întotdeauna greu accesibil, deschis doar celor foarte, foarte bogaţi. Pentru că cine altcineva şi-ar putea permite uriaşele cheltuieli?

Gheişele în vârstă se plâng că, în zilele noastre, standardele sunt coborâte din ce în ce mai jos. Apar tot mai des indivizi vulgari care aruncă în stânga şi în dreapta nu cu banii lor, ci cu cei ai companiei pentru care lucrează şi sunt atât de lipsiţi de eleganţă, încât cer bonuri de decontare. Bătrânele strâmbă din nas şi spun că societatea din zilele noastre este „societatea chitanţelor".

În anii '80, când economia japoneză era în plin avânt, a apărut şi moda cheltuielilor extravagante. Exista în Tokyo un café-bar în care o ceaşcă de cafea costa 200 $; bineînţeles că aceeaşi ceaşcă de cafea, în acelaşi local, costa şi numai 5 $, dar nu mai era amuzant. Distracţia consta tocmai în faptul că plăteai 200 $ pe o ceaşcă de cafea. În lumea gheişelor, această mentalitate continuă şi astăzi. Ca şi pe vremea curtezanelor, este o lume în care banii vorbesc.

Din clipa în care o gheişă sau o maiko îşi pune în picioruşe sandalele de lemn şi deschide uşa casei de gheişe în care locuieşte, se consideră că e la lucru. Aparatul de taxat e pus în funcţiune şi continuă să înregistreze până seara târziu, când fata se întoarce acasă. Indiferent că este scoasă la un restaurant, la teatru sau la o partidă de golf, gheişa este la lucru şi plătită cu ora.

Gheişele nu se jenează deloc să vorbească despre bani, dar cuvântul ca atare nu este folosit niciodată. Termenul folosit pentru taxa gheişelor şi maiko este „bani de flori" sau „floare onorabilă". În romanticele vremuri de demult, când ceasurile japoneze marcau un timp destul de excentric şi cartierele de plăceri funcţionau după un orar diferit în diferite părţi ale ţării, timpul de lucru al unei gheişe sau maiko era măsurat cu ajutorul beţişoarelor parfumate, care ardeau cât timp lucra fata. Beţişoarele aveau lungimi variabile, în funcţie de zonă. Astfel, în Gion, douăsprezece beţişoare înseamnau o oră, pe când în Pontocho erau numai patru. Acest mod de măsurare a timpului a dispărut, dar numele de „bani pentru flori" este folosit şi astăzi. Teoretic, toate gheişele dintr-o anumită zonă câştigau la fel, indiferent de vârstă şi de pregătire. Cu alte cuvinte, după cum se străduiau gheişele să sublinieze, a fi gheişă nu era o carieră, era o artă.

Cât despre vremurile noastre, taxa variază de la zonă la zonă, dar este în jur de 50 £ pe oră. O gheişă poate câştiga 150-200 £ într-o

seară, plus bacşişurile care, de obicei, sunt exorbitante. Niciunui client nu i-ar trece prin minte să jignească o gheişă sau o maiko, oferindu-i mai puţin de 50 £. Adesea, până la terminarea petrecerii, gheişa strecoară cam 200-250 £ în gulerul chimonoului.

După cum mi-a spus, zâmbind candid, o maiko, ea se descurca mult mai bine decât colegele ei de şcoală care lucrau ca secretare sau simple funcţionare. Toate cheltuielile îi erau suportate de casa de gheişe în care locuia – chimonourile, evantaiele, cursele cu taxiul şi şedinţele la coafor. Matroana casei reţinea tot ce câştiga maiko, în contul a ceea ce era efectiv datoria acesteia, dar îi dădea în jur de 150-200 £ pe lună, bani de buzunar. Bacşişurile îi rămâneau fetei, deşi erau case de gheişe în care maiko trebuia să le dea şi pe acestea matroanei. Dar, una peste alta, era o afacere profitabilă atât pentru maiko cât şi pentru matroană.

Însă dacă o maiko se decide să rămână în continuare în profesie şi să devină gheişă, atunci, după un an sau doi, trebuie să plece din casa de gheişe şi să lucreze pe cont propriu. Spre deosebire de maiko, gheişele nu mai sunt la fel de cerute la petreceri. Bărbaţilor le place compania „păpuşilor" maiko, îmbrăcate în chimonourile viu colorate, şi chicotitul lor feciorelnic. Pentru ele veneau şi încă vin la Kyoto. Dar profesiunea de gheişă este serioasă. Succesul depinde de măiestria de a susţine o conversaţie, de talentul pentru dans şi muzică. Pentru o gheişă nu este suficient să aibă o faţă frumoasă.

Gheişei îi rămân toţi banii pe care îi câştigă, dar trebuie să se întreţină din ei. Bineînţeles, viaţa i-ar fi mult mai uşoară, dacă ar exista un protector.

Când este vorba de o casă de gheişe, suma plătită de client nu are nicio legătură cu cea primită de gheişă. Dacă un client doreşte să organizeze o petrecere cu gheişe, primul lucru pe care îl face e să ia legătura cu proprietara ceainăriei la care merge în mod obişnuit; pentru că se consideră normal ca acesta să fie fidel ceainăriei pe care o frecventează.

Pe vremuri, majoritatea oamenilor de afaceri din Kyoto şi Osaka frecventau o singură ceainărie, ca şi multe familii, de altfel, ca şi cum ar fi fost membrii unui club privat, cu acces limitat. Taţii îşi duceau fiii adolescenţi la ceainăria „lui" şi îi prezentau stăpânei ceainăriei şi gheişelor sale preferate. Frecventarea mai multor ceainării nu era un lucru bine văzut, cu toate că, dacă erai clientul unei

ceainării venerabile – cum era Ceainăria Ichiriki – aveai suficient suport, pentru a fi primit în orice ceainărie din Gion.

În marea majoritate a cazurilor, stăpâna ceainăriei îl cunoaşte pe client de zeci de ani şi poate aranja o petrecere perfectă, în funcţie de gusturile şi cerinţele acestuia. De altfel, acesta este şi motivul pentru care clientul îi încredinţează aranjarea petrecerii. În cazul în care clientul doreşte şi mâncare, stăpâna ceainăriei face comandă la o firmă specializată.

Al doilea pas este găsirea celei mai bune combinaţii de gheişe şi maiko. Trebuie să fie gheişe care ştiu să danseze, gheişe care să ştie să cânte din gură şi gheişe care cântă la şamisen. Cum şamisenul este foarte pretenţios şi necesită ani lungi de pregătire, cele mai bune interprete sunt în vârstă şi la mare preţ. Apoi, mai e nevoie de câteva maiko timide şi drăguţe, care să înfrumuseţeze decorul şi să umple cupele cu saké.

Dar centrul vital al întregului district este sediul Uniunii Sindicatelor, aflat în imensa clădire de beton Kaburenjo. Există acolo planuri detaliate, care arată unde se află fiecare gheişă sau maiko, într-un anumit moment al serii. Şi tot acolo se fac schimbări rapide de nume, pe măsură ce apar solicitări de ultim moment.

Sistemul diferă de la un cartier la altul. Uneori, proprietăresele ceainăriilor apelează la sediu, pentru a alege gheişele pentru o petrecere, alteori se adresează direct caselor de gheişe, pentru a angaja o anume gheişă. Prima petrecere are loc între ora şase şi nouă seara. De obicei, în Japonia, invitaţiile precizează atât ora de începere a petrecerii cât şi pe cea la care se sfârşeşte, iar petrecerile protocolare se termină exact la ora anunţată. Nu trebuie să uităm că gheişele sunt plătite cu ora şi depăşirea termenului fixat duce la costuri suplimentare semnificative. De obicei gheişele foarte cunoscute nu stau toată seara la o singură petrecere, ci trec de la una la alta. Când petrecerea se termină, toată lumea e relaxată. Un invitat poate scoate, după aceea, o gheişă sau o maiko în oraş, la un restaurant sau la un bar karaoké iar, mai târziu, pot cădea de acord să petreacă noaptea împreună. Asta însă nu înseamnă că aparatul de taxat s-a oprit.

La astfel de petreceri nu trebuie să se întâmple nimic neplăcut, cum ar fi apariţia unei note de plată, sau chiar plata în sine. Singurii bani care circulă sunt bacşişurile pe care un invitat sau altul le oferă unei gheişe sau maiko. La sfârşitul petrecerii, clientul le mulţumeşte

gheişelor pentru ospitalitate, ele îi mulţumesc pentru onoarea pe care le-a făcut-o şi bărbatul pleacă. Din când în când, la biroul financiar al firmei la care lucrează clientul soseşte discret o notă de plată din partea ceainăriei, care cuprinde datoriile pe ultimele luni. Cel mai adesea, clientul nici măcar nu vede nota de plată; iar dacă o vede totuşi, nici nu i-ar trece prin cap să verifice sau – Doamne fereşte! – să ceară chitanţă.

Oricum, nota de plată nu conţine detalii, nici explicaţii despre cum s-a ajuns la cifra finală, cu toate că aceasta este cutremurător de mare. Lăsând la o parte onorariile gheişelor, există o sumă fixă datorată stăpânei ceainăriei, pentru că a organizat petrecerea. Fiecare bucăţică mâncată de invitaţi şi fiecare înghiţitură de saké costă o avere, iar în cazul în care s-a servit o masă, suma este inimaginabil de mare. O petrecere cu gheişe la care am participat împreună cu alţi doi invitaţi, la care au fost chemate patru gheişe şi la care noi, cei trei invitaţi, am şi mâncat a costat-o pe gazda noastră mai mult de 2.000 £. Am auzit de petreceri pentru care s-au plătit între 5.000 şi 10.000 £, la fel de mult ca pentru o maşină nouă. Bineînţeles însă că, pentru cel care a dat petrecerea, important a fost să arate că suma respectivă era o nimica toată. Ca şi în vremurile de demult, când tinerii petrecăreţi se ruinau pentru plăceri, o astfel de petrecere arată că bărbatul respectiv are nu numai mijloace financiare solide, ci şi stil.

Când nota de plată este achitată, stăpâna ceainăriei opreşte un anumit procent, în care este inclusă şi suma datorată firmei care a adus mâncarea. Pe urmă trimite sindicatelor o parte din bani, asupra căreia s-a căzut dinainte de acord, pentru a acoperi taxele pentru gheişe şi maiko. Biroul de evidenţă opreşte un procent din această sumă şi apoi trimite casei de gheişe onorariul.

Protectorul gheişei

Comunitatea gheişelor a fost întotdeauna plină de bârfe şi zvonuri. La câţiva paşi de locuinţa mea, se afla o casă nouă din lemn, pe jumătate ascunsă de un gard de bambus, cu o poartă permanent închisă şi aflată foarte aproape de uşa principală, care părea încă o barieră în calea intruşilor. Casele care o încadrau erau pline de viaţă. Tot timpul intrau şi ieşeau maiko îmbrăcate în chimonouri simple de bumbac şi matroane care îngrijeau de micul altar de peste drum

sau se duceau la cafenea, să ia micul dejun. Se auzeau sunetele triste ale şamisenului, la care se repetau la infinit şi puţin cam imprecis, aceleaşi acorduri. Dar casa dintre ele era foarte tăcută şi uşa închisă.

– Casa asta i-a construit-o protectorul ei, îmi spuneau oamenii.

– E casa unei gheişe?

– Nu, ea nu are nevoie să muncească. Nu ridică un pai de jos.

Pe urmă am aflat povestea unei gheişe frumoase care avusese o aventură cu un cântăreţ foarte cunoscut, care apărea în toate revistele ilustrate japoneze. Şi mai era în poveste şi un magnat al petrolului, care îşi dăruise amanta – cu casă cu tot – unui ministru, drept care ministrul se făcuse că nu observă o anume activitate ilicită a magnatului. Toate aceste poveşti erau greu de confirmat dar, ca toate poveştile japoneze, erau, probabil, adevărate.

Gheişele pe care le-am cunoscut eu erau fete descurcăreţe, bine ancorate în realităţile vieţii şi proveneau din clasa muncitoare. Dar, de îndată ce se machiau şi îşi legau panglicile obiului, deveneau nişte creaturi de basm dintr-o lume a visurilor, care există numai pentru plăcerea bărbaţilor. În această lume ele erau întruchiparea vie a feminităţii, femei-păpuşă ameţitoare, care nu înţelegeau nimic din realităţile dure ale vieţii de zi cu zi. După cum mi-a spus o fostă gheişă, dacă un bărbat întreba cât costă cutare sau cutare lucru, gheişa răspundea – zâmbind nevinovat şi cu o voce pierdută, ca a lui Marilyn Monroe – „Vai, dar eu nu ştiu nimic despre astfel de lucruri!". Dar, bineînţeles, ştia foarte multe şi foarte bine.

Până acum câţiva ani, marea majoritate a gheişelor nu avea motiv să-şi bată capul cu probleme atât de insignifiante ca banii, pentru că cele mai multe aveau un protector care le susţinea financiar. Bacşişurile, onorariile de la petreceri sau sumele obţinute din administrarea unei ceainării erau doar bani de buzunar. Cheltuielile de bază erau asigurate de protector. Toate gheişele în vârstă pe care le-am cunoscut avuseseră unul sau mai mulţi protectori. Era un simplu aranjament financiar, în care dragostea nu intra în discuţie.

Vecina mea în vârstă de şaptezeci şi nouă de ani, o femeie graţioasă şi încă frumoasă, cu părul alb lăcuit şi un zâmbet mucalit, fusese gheişă înainte de război. Mi-a spus că, pe vremea aceea, o gheişă nu putea supravieţui dacă nu avea un protector şi că stăpâna ceainăriei pentru care lucra îi găsise un protector, când avea douăzeci şi trei de ani.

– Îţi dădeai imediat seama dacă un bărbat va fi sau nu un bun protector. Bărbaţii se adresau stăpânei ceainăriei, dar puteai refuza dacă nu îţi convenea.

Pe vremea aceea, un protector era aproape ca şi un soţ, cu excepţia faptului că, bineînţeles, avea deja o soţie. Gheişa era concubina, soţia numărul doi sau – dacă bărbatul era într-adevăr foarte bogat, numărul trei sau patru. Protectorul vecinei mele, care făcea afaceri în domeniul porţelanului, a susţinut-o financiar timp de treizeci de ani şi au avut doi copii. La un moment dat, femeia avusese chiar şi un iubit, cu care, într-o zi, a avut o discuţie despre căsătorie.

– I-am spus însă că nu mă pot căsători, pentru că acesta era codul gheişelor. Dacă te făceai gheişă, nu te mai gândeai la măritiş. Nici acum nu pot spune că ar fi fost mai bine să mă mărit cu el.

În Tokyo am cunoscut o gheişă care avea şaptezeci şi trei de ani, locuia singură într-o căsuţă şi îşi câştiga existenţa dând lecţii de şamisen.

– Trebuie să ai un protector pentru că ai nevoie de bani, mi-a spus.

Protectorul ei fusese preşedintele unei companii din domeniul oţelului.

– Unii îşi ţineau relaţia în secret. A noastră a fost la vedere. Soţia lui mă cunoştea şi înţelegea situaţia. Aveam o alocaţie de 4.000 £, plus cheltuielile cu chimonourile şi lecţiile de dans şi muzică. Şi îmi făcea o mulţime de cadouri. Era la fel cu ce fac fetele astăzi, când îşi iau o slujbă după terminarea facultăţii. Locuiam într-o casă de gheişe şi îl vizitam acasă. Mă ducea la cinema, la restaurante şi la teatrul kabuki şi mergeam împreună la Hokkaido şi la Kyushu. Am făcut economii şi mi-am cumpărat o casă. El mi-a spus că va plăti el reparaţiile, dar economia mergea prost. Dacă ar fi mers bine, mi-ar fi cumpărat el casa.

Îmi aduc aminte că într-o zi mi-a spus: „În curând vom împlini cincisprezece ani de când suntem împreună." Dar, imediat după aceea, starea sănătăţii lui s-a deteriorat şi a încetat să mai vină pe la mine. Pe urmă a murit. Avea şaizeci de ani, iar eu treizeci. Dar am avut noroc şi am putut să mă duc la înmormântare. Multe gheişe pe care le cunosc nu au putut să se ducă la înmormântarea amanţilor lor, pentru că soţiile acestora nu le dădeau voie. Era foarte dureros.

Sistemul patronajului era esenţa modului de viaţă din lumea florilor şi a sălciilor. Era obligatoriu ca bărbatul care vroia să devină protectorul unei gheişe să dispună de o sumă de bani considerabilă, după ce îşi achita toate cheltuielile impuse de traiul zilnic, ipotecile, cheltuielile familiei şi ale rudelor care depindeau de el, taxele şcolare, concediile în străinătate, contribuţia pentru pensie şi diversele investiţii obligatorii. Un astfel de bărbat era de obicei la apogeul carierei şi destul de în vârstă. Cel mai adesea, avea propria afacere şi putea dispune cum dorea de banii săi, spre deosebire de preşedinţii de companii care sunt salariaţii firmei şi depind de acţionari. Un om de afaceri mi-a spus că întreţinerea gheişei pe care o avea îl costa 100.000 – 150.000 £ pe an.

Deci, respectând ierarhia şi codul sistemului, bărbatul se adresa stăpânei ceainăriei al cărei client fidel era şi îi spunea că este interesat de o anumită gheişă. Proprietăreasa discuta apoi problema cu gheişa şi cu matroana casei. În cazul în care cădeau de acord, „mamele" puneau la punct detaliile practice cu viitorul patron şi se stabilea nivelul ajutorului financiar pe care acesta era dispus să îl ofere.

De obicei, protectorul plătea o alocaţie lunară care acoperea chiria şi întreţinerea fetei, la care se adăugau cheltuielile pentru chimonouri şi obiuri. Îi plătea toate lecţiile de şamisen, dans şi canto, iar când gheişa apărea în spectacole de dans cu public, la care gheişele nu primeau onorariu, el era cel care plătea cheltuielile făcute de fată. În schimb, i se oferea o invitaţie specială şi un număr de bilete pe care să le împartă colegilor şi prietenilor săi. Dacă patronul îi cerea gheişei să apară la un banchet, avea prioritate în faţa celorlalţi invitaţi; dar tot el era cel care plătea onorariul fetei pentru orele lucrate. De asemenea, gheişa era obligată să consimtă la partidele de sex cerute de protector, cu toate că, având în vedere vârsta înaintată a acestuia, exercitarea acestui drept nu avea întotdeauna o finalitate.

Occidentalilor cu imaginaţie bolnavă le place să creadă că gheişele şi maiko se culcă cu clienţii lor.

– Gheişele nu fac aşa ceva! mi-a spus răspicat o maiko, când am avut curajul să întreb. Între protector şi client există o mare diferenţă. Protectorul este un fel de soţ, cu care ai un anumit contract.

Mi-a mai spus că maiko care locuiesc într-o casă de gheişe sunt foarte strict supravegheate de stăpâna casei şi nu au nici o

posibilitate să facă aşa ceva. Şi, oricum, sunt atât de ocupate cu orele de curs şi treburile din casă, încât nu au timp pentru băieţi. Mi-a povestit că, la un moment dat, avusese un prieten, un tânăr de vârsta ei, nu un client. Dar nu avea timp să se întâlnească cu el şi, până la urmă, relaţia s-a destrămat. Astfel de legături erau total împotriva regulamentului. Pe vremuri, partidele de sex trebuiau aranjate pe anumite căi şi erau plătite; amorul liber ieşea din discuţie. Clientul trebuia să se adreseze mai întâi stăpânei ceainăriei, care lua legătura cu stăpâna casei de gheişe, şi abia pe urmă era informată şi tânăra despre care era vorba. Evident, pe vremea aceea, prostituţia ilegală era interzisă.

– Unele gheişe au patroni, altele nu, a adăugat maiko. Pentru cele care au, viaţa e mult mai uşoară. Altfel, totul este mult prea costisitor.

Bărbaţii cu bani şi suficient timp liber care devin protectori sunt adesea oameni foarte cultivaţi şi au un interes deosebit pentru practicarea artelor tradiţionale de către gheişe. Cheltuiesc sume considerabile şi mult timp pentru a educa gheişele ai căror protectori sunt, aşa încât acestea devin idealul feminin, talentat şi bine educat, al oricărui bărbat. De multe ori, aceştia suportă toate cheltuielile necesare creării femeii perfecte fără niciun alt scop, în afara celui de a avea plăcerea să o vadă crescând şi evoluând.

Alţi protectori sunt cunoscători rafinaţi, colecţionari de obiecte frumoase şi gheişele devin cel mai preţios lucru din colecţie, care arată lumii bogăţia, bunul gust şi statutul social al bărbatului.

Asupra lumii gheişelor planează însă o ameninţare al cărui motiv este foarte simplu. Generaţia de „Pygmalioni", pentru care a fi protectorul unei gheişe era marca succesului în afaceri şi idealul vieţii, este pe cale de dispariţie. Un alt motiv este acela că nimeni nu mai are foarte mulţi bani. În Japonia de astăzi, au mai rămas foarte puţine familii care îşi au propria afacere de anvergură. Majoritatea directorilor executivi sunt angajaţi ai corporaţiilor anonime şi nu îşi pot permite să cheltuiască câteva milioane de yeni pentru a întreţine o gheişă. În plus, cei care au făcut bani frumoşi în perioada de înflorire a economiei japoneze au devenit deja seniorii înaltei societăţi. Sunt produsul Japoniei moderne, bărbaţi trecuţi de cincizeci de ani, care au crescut într-o lume în care oamenii se duceau la spectacole de operă şi balet, sau ascultau muzică de jazz sau tehno, şi nu acordurile melancolice ale şamisenului. Petreceau mai mult timp în

restaurantele franţuzeşti şi în baruri cu dansatoare decât în ceainării. Mulţi dintre ei nici măcar nu au văzut vreodată o gheişă şi le consideră nu un obiect al dorinţei, ci nişte fosile frumoase sau dinozauri culturali, asta în cazul în care se gândesc vreodată la ele.

Cu toate acestea, matroanele de ceainării mi-au spus că o mare parte din gheişe sunt încă întreţinute de protectori, cam una din cinci. Dar niciuna din gheişele pe care le-am cunoscut nu a recunoscut. Probabil că e o chestiune mult prea delicată. Gheişele ştiu foarte bine ce imagine au în afara lumii lor de basm. O gheişă foarte cunoscută şi apreciată mi-a spus odată, pe un ton care nu admitea contrazicere, că în vremurile de demult maiko aveau datorii imense de achitat şi de aceea aveau nevoie de un protector. Astăzi nu mai sunt datorii, graţie legii din 1958, aşa că nu mai au nevoie de patroni.

Dar lucrurile nu stau chiar aşa. Să construieşti şi să menţii o lume în care bărbaţii să-şi poată trăi visurile nu e lucru uşor. Pentru a-şi juca rolul aşa cum se cuvine, gheişa trebuie să fie o operă de artă vie, îmbrăcată somptuos, fardată perfect şi pieptănată fără cusur. Dar un chimono costă de la 1.000 şi până la mai mult de 10.000 de lire sterline; costul mediu al unui chimono este între 1.750 şi 2.500 £. Şi nu trebuie uitat că, la fiecare chimono, trebuie asortat un obi de aceeaşi valoare. Dar un singur chimono nu este suficient. Clienţii unei ceainării vin foarte des acolo şi nu e prea plăcut să vadă mereu aceleaşi chimonouri.

Toate gheişele adoră chimonourile şi le colecţionează cu patimă, la fel ca şi acum câteva sute de ani. Vecina mea cu părul alb mi-a mărturisit că are două sute. După cum spune o celebră zicală japoneză, un bărbat din Osaka e în stare să se ruineze pentru o masă bogată, dar pentru unul din Kyoto, pasiunea fatală este mătasea fină. Pentru o maiko care locuia într-o casă de gheişe nu era o problemă, pentru că, în fiecare seară, chimonoul pe care urma să-l îmbrace era adus de matroană. Dar, pentru o gheişă care de-abia îşi începea cariera pe cont propriu, costurile de început puteau ajunge şi la 100.000 £. O gheişă are nevoie de trei chimonouri pe lună – cel cu care e îmbrăcată, cel de la curăţătorie şi unul de rezervă, pentru cazul că un client varsă ceva pe nepreţuita mătase. Şi în fiecare lună are nevoie de alte chimonouri. Una peste alta, numai pentru chimonouri o gheişă trebuie să plătească circa 15.000 £ pe an.

Pe lângă acestea, gheişele mai au nevoie de lecţii de dans şi muzică, care pot ajunge la 100.000 yeni pe lună, plus costurile

exorbitante ale diverselor ceremonii rituale care marchează începutul fiecărei trepte din cariera unei gheişe – cum ar fi debutul unei maiko şi ceremonia de schimbare a gulerului, prin care o maiko devine gheişă. Toate aceste ceremonii costă sute de mii de yeni, pentru chimonourile, evantaiele, poşetele şi alte articole specifice fiecăreia, dar şi pentru bacşişurile ajutoarelor şi cadourile făcute diferiţilor membri ai comunităţii. În vremurile de demult, mai erau şi cheltuielile imense făcute de gheişe de fiecare dată când apăreau în spectacolele de dans cu public, numite „Dansul Cireşelor". Pentru a apărea în aceste spectacole, gheişele nu numai că nu primeau onorarii, ci ele erau cele care îşi plăteau costumaţia, plus celelalte cheltuieli.

În ultima perioadă, clienţii gheişelor au început să suporte o parte din aceste cheltuieli imense. Unul se oferă să plătească chimonoul şi obiul, altul peruca iar altul imprimarea numelui gheişei pe eşarfele de mătase pe care aceasta le oferă gratuit, tuturor. O maiko foarte cunoscută, care hotărâse să renunţe la a deveni gheişă, avusese promisiuni de la diverşi sponsori că vor suporta toate cheltuielile ceremoniei de schimbare a gulerului şi primise deja o mulţime de cadouri.

Deci, acum, la o nouă întretăiere de secole, există încă bărbaţi care încearcă să menţină tradiţia. Cei care îşi pot permite se mândresc că sunt singurii susţinători financiari ai unei maiko, la debut sau la trecerea în categoria gheişelor. Şi, dacă maiko preferă să-şi răsplătească binefăcătorul în mod tradiţional, aceasta este o problemă care îi priveşte numai pe cei doi.

9

ÎNTR-O CASĂ CU GHEIŞE

Te aştept cu nerăbdare,
Şi nu pot dormi, ci zac doar –
Cuvintele pe care le aud
Sunt cuvinte de dragoste pentru mine
Sau şi acesta e doar un vis...?
Am ochii deschişi şi mâneca mi-e udă.
Probabil a fost doar un ropot de ploaie.

Cântec de gheişă

Pregătirea unei maiko

Când am cunoscut-o, Harumi era deja în al doilea an de maiko, deşi nu avea decât cincisprezece ani. Dorise atât de mult să devină maiko, încât plecase de acasă la vârsta de treisprezece ani şi intrase în casa de gheişe Haruta. Când începuse pregătirea de maiko, renunţase la şcoală. O vedeam de multe ori trecând prin faţa casei în care locuiam, încălţată cu sandalele cu talpă înaltă de lemn şi îmbrăcată în costumul de maiko. Avea faţa ca o inimioară, ochi mari şi umezi, un năsuc obraznic şi o gură ca un arc – era perfectă ca o păpuşă de porţelan şi întruchipa esenţa noţiunii de maiko.

Am întâlnit-o pe vremea când asistam la lecţiile din teatrul Kaburenjo – „Locul unde se Învaţă Muzica şi Dansul" care, pe lângă sala de teatru, avea săli de clasă pardosite cu tatami sau lemn. Tot acolo se afla şi sediul Uniunii Sindicatelor Gheişelor. Nu era fardată deloc, purta un chimono simplu de vară – din bumbac alb cu indigo – iar în părul lăcuit avea o singură panglică roşie. Era foarte bună la lecţiile de tobe mici, mai ales la *tsuzumi* – o tobă mică şi frumoasă, de forma unei clepsidre, făcută din lemn lăcuit, pictat cu auriu, şi piele de mânz. Cu privirea aţintită impasibil înainte

- după cum cerea ritualul – fata ţinea instrumentul pe umărul drept, dar cu mâna stângă, iar cu cea dreaptă bătea în el, izbucnind într-un chicotit copilăresc de câte ori greşea.

Sub coafurile arhaice, maiko ascund o atracţie irezistibilă, o combinaţie de drăgălăşenie de fetiţă şi vulnerabilitate de adolescentă. Considerate copii încă şi păzite cu străşnicie de „mamele" caselor de gheişe, maiko sunt cel mai greu de cunoscut. La fel de greu este şi să pătrunzi într-o casă de gheişe, care este considerată casă particulară în care trăiesc maiko şi gheişele. Chiar şi în ceainării, care – teoretic – sunt deschise pentru afaceri, nu am ajuns niciodată mai departe de hol, cel puţin nu în primele săptămâni de la sosire.

Dar eram foarte hotărâtă să mă aventurez ceva mai departe şi să cunosc această lume aparte. Eram curioasă să aflu cine sunt fetiţele pe care le zăream pe stradă, plutind ca nişte fluturi. Să aflu de ce aleseseră acest stil de viaţă anacronic, când aveau atât de multe variante în faţă. Care era viaţa lor? Regretau lucrurile la care fuseseră nevoite să renunţe? Însă uşile erau permanent închise şi eu nu îndrăzneam să ciocănesc prea insistent. Abia după ce am devenit o faţă obişnuită în comunitatea gheişelor, am avut bucuria ca una din gheişele cu care mă împrietenisem la cafeneaua în care îmi luam micul dejun să mi-o prezinte pe vecina ei. Şi aşa am ajuns să intru în casa de gheişe Haruta.

Era o casă mare, cu coridoare întortocheate şi aspect haotic, în care dădeai tot timpul de un căţel de talie foarte mică şi care lătra permanent şi în care intra şi ieşea necontenit un şuvoi de vizitatori. Haruta-san, „mama" casei era o femeie grăsuţă şi cu suflet deschis care mai târziu mi-a spus că avusese o viaţă foarte grea.

Haruta avea cincizeci şi doi de ani şi se născuse în Kyushu, o insulă predominant rurală şi foarte săracă. Era fructul dragostei dintre o gheişă şi un moşier bogat. Tatăl o luase la el acasă, dar de la bun început fusese chinuită permanent de ceilalţi şapte copii ai lui. La zece ani, a fugit de acasă, încercând să-şi găsească mama.

A găsit-o în Osaka. Dar mama, care între timp se căsătorise şi avea copii, nu a fost deloc încântată să o vadă. I-a spus fetiţei că nici măcar nu o dorise şi chiar îşi dăduse drumul pe scări când era însărcinată cu ea, în speranţa că va pierde sarcina. O bătea şi o trata ca pe o servitoare şi nu i-a dat voie să meargă la şcoală. Pe urmă a vândut-o unui spital, unde a spălat de dimineaţă până seara

îmbrăcăminte şi lenjerie de pat murdară. După patru ani de mizerie cruntă, Haruta ajunsese la capătul puterilor. A găsit nişte pastile şi a înghiţit vreo trei sute, sperând că va muri. A fost găsită la timp, readusă la viaţă şi trimisă înapoi în Kyushu, de sora mamei sale. Dar viaţa fetei era la fel de lipsită de speranţă ca şi înainte. Avea paisprezece ani şi niciun fel de educaţie. Iar în Kyushu nu se găsea nimic de lucru.

Nu-i rămânea altceva de făcut decât să plece din nou la Osaka şi să intre în „comerţul cu apă" (termenul japonez pentru industria sexului). A găsit o slujbă la un „cabaret", un bar mizerabil aflat în apropierea unui bordel. Acolo s-a împrietenit cu iubita unui negustor de textile din Kyoto, care a convins-o să încerce să se facă gheişă. Cu ajutorul negustorului, care a garantat pentru ea, Haruta a ajuns într-o casă de gheişe din Kyoto. Dar tot pe cea mai de jos treaptă, folosită la cele mai neplăcute munci şi certată permanent. Însă ei nu i se părea la fel de rău, în comparaţie cu cele prin care trecuse mai înainte. A perseverat şi, până la urmă, a ajuns să moştenească şi casa şi numele acesteia.

Lumea gheişelor a fost salvarea ei. Când am cunoscut-o era „mama" binevoitoare a unei generaţii de maiko şi gheişe, printre care şi proprii ei copii, care erau foarte încântaţi că trăiesc în lumea gheişelor.

– Sunt foarte blândă cu maiko şi gheişele, dar asta nu înseamnă că nu am pretenţii de la ele. Trebuie să înveţe cum să se comporte corect. Însă nu tratez niciodată pe vreuna din ele aşa cum am fost tratată eu.

Harumi, cea mai tânără maiko din casă, m-a condus la etaj, să-mi arate camera în care locuia împreună cu Haruka, „sora ei mai mare". Încăperile japoneze sunt de obicei mici şi înghesuite, dar camera lor era spaţioasă şi aerisită, cu podeaua acoperită de un tatami nou, care mirosea a pai de orez. Prin fereastra deschisă se vedeau acoperişurile de ţiglă ale caselor din cartier şi străduţele înguste ale oraşului. Camera era plină de tot felul de lucruri copilăreşti – grămezi de animale de pluş, jucării, păpuşi, o bibliotecă plină cu cărţi, reviste ilustrate şi cărţi cu desene pe bandă, şi o oglindă imensă, care aproape acoperea un perete, ca cele din cabinele de teatru. Sub ea erau măsuţe cu sertare pline de perii şi periuţe, tuburi de unguente şi cutiuţe de fard. În jurul oglinzii erau prinse fotografii de pop-staruri

şi gheişe celebre şi câteva ale lui Leonardo di Caprio, celebrul actor al Hollywood-ului. Spaţiul de deasupra oglinzii era ocupat de un poster enorm al lui Masahiro Nakai din celebra formaţie SMAP, cel care făcea să bată mai repede inimile milioanelor de adolescente japoneze.

În pofida înfăţişării sale de fetiţă, Harumi era deosebit de matură şi încrezătoare în sine pentru vârsta ei. De fapt, majoritatea maiko sunt aşa, pentru că pleacă de acasă la o vârstă foarte fragedă. Fata stătea pe genunchi şi călcâie şi ţinea în braţe pisica favorită a casei, cu blana de culoarea carapacei de broască ţestoasă şi ochi imenşi, şi ciripea veselă cu o voce piţigăiată, în dialectul ciudat şi pompos specific lumii gheişelor din Kyoto. Bineînţeles că acest dialect făcea parte din patina pe care o obţinuse în pregătirea de maiko, pentru că, de fapt, era o fată de ţară, de undeva din apropiere de Kyoto şi, mai mult ca sigur, avusese un accent rural.

Mi-a povestit că în timpul liber îi plăcea să asculte muzică şi să vadă filme. Văzuse deja de patru ori Titanic, pe casetă video, şi îl adora pe Leonardo di Caprio. Sau mergea la cumpărături cu o colegă de şcoală, care devenise maiko odată cu ea.

– Învăţ să fiu maiko de la vârsta de zece ani. Vedeam uneori maiko la televizor şi, odată, când am venit la Kyoto într-o excursie şcolară, am văzut câteva maiko pe stradă. Erau atât de frumoase, îmbrăcate în chimonourile alea superbe! De atunci, nu am visat decât să arăt ca ele şi să mă îmbrac în chimono.

Tatăl lui Harumi, tâmplar, nici nu voise să audă că una din fiicele sale va alege o astfel de profesiune. În plus, asta însemna că va trebui să renunţe la şcoala obligatorie, cu mult înainte de a ajunge la liceu. Dar mama fetei, şofer de taxi, considerase că e o idee bună.

– Mama a considerat că îmi va prinde bine să învăţ bunele maniere, care îmi vor fi de mare folos când mă voi mărita.

În trecut, fetiţele vândute cartierelor de gheişe erau adesea obligate să muncească ani de zile ca servitoare. Locuiau în case de gheişe şi erau tratate câineşte, dar aveau ocazia să prindă câte ceva din manierele şi stilul de a vorbi al gheişelor. Dar pentru Harumi, perioada de antrenament, de „boboc", durase numai şase luni. Ca şi fetiţele de pe vremuri, fusese obligată să ajute la curăţenie, să alerge de colo-colo cu diverse comisioane şi să le ajute pe maiko şi gheişe să se îmbrace. Dar, după cum cere orice ucenicie japoneză, scopul

principal era ca fata să se impregneze de atmosfera casei, să simtă cum se fac lucrurile şi să se obişnuiască cu noţiunea de disciplină.

Dar cel mai dificil lucru de învăţat a fost purtatul îmbrăcămintei japoneze tradiţionale. Harumi s-a trezit deodată că, în loc să umble îmbrăcată în blugi sau fustă şi bluză, ca orice fetiţă japoneză, trebuia să stea toată ziua îmbrăcată în *yukata*, un fel de chimono de bumbac, lung până la glezne şi foarte strâmt. Şi mai trebuia şi să meargă încălţată cu nişte sandale cu talpă de lemn foarte înaltă, pe care avea un echilibru foarte fragil, sau cu nişte papuci minusculi din care îi ieşeau călcâiele. Părul pe care înainte îl lega în coadă de cal era acum lung şi cu aspect neîngrijit şi trebuia să tragă tot timpul de el, pentru a ajunge la lungimea la care putea fi aranjat în coafura specifică unei maiko. Şi, ori de câte ori făcea câte o greşeală, se găsea cineva care să se răstească la ea.

– Toată lumea mă corecta. Fiecare persoană cu care vorbeam îmi făcea observaţie când greşeam. Era atât de greu de suportat!

Primul lucru pe care a trebuit să-l înveţe Harumi a fost să vorbească în dialectul din Kyoto şi să folosească arhaicul vocabular al gheişelor, pentru că felul în care vorbea arăta din ce zonă a ţării venea şi din ce clasă socială făcea parte. Era ca un fel de anulare a identităţii. De asemenea, a început să înveţe manierele specifice universului gheişelor – cum să se încline în faţa cuiva, cum să salute pe cineva şi cum să vorbească pe tonul acela piţigăiat, de fetiţă. Dar, până la urmă, toate au devenit o a doua natură. La început a trebuit să înveţe pe dinafară numele, rangul şi locul în ierarhie ale tuturor persoanelor din cartierul gheişelor. Când tropăia mărunţel pe străduţele înguste, trebuia să facă permanent plecăciuni şi să salute pe toată lumea cu „Bună dimineaţa", dar cuvintele şi tonul dialectului gheişelor sunt infinit mai dulci decât cele din expresia japoneză standard.

Toate maiko mi-au spus că – cel mai greu lucru din noua lor viaţă era nu faptul că plecaseră de acasă şi trăiau departe de familie, nici lecţiile de dans şi muzică, ci „relaţiile interumane", cum să înveţe să se integreze în comunitatea gheişelor. Trebuia să înveţe – aşa cum şi eu a trebuit să o fac, la un moment dat – să se împace cu ideea că se află pe cea mai de jos treaptă a ierarhiei gheişelor şi să accepte fără să crâcnească reproşurile dure şi tonul permanent acid al „surorilor mai mari", care, de cele mai multe ori, nu aveau mai

mult de şaisprezece-şaptesprezece ani. În lumea gheişelor se spune că, atunci când cineva afirmă că iarba e neagră, în mod obişnuit răspunzi: „Nu fi tâmpit, bineînţeles că nu e neagră, e verde!" Dar o viitoare maiko trebuie să înveţe să fie de acord că iarba e neagră, să adauge că, într-adevăr are o tentă superbă de negru şi să se mire de ce nu a observat până acum acest lucru.

De-a lungul întregii perioade de pregătire a lui Harumi, matroanele – „mamele" şi „surorile mai mari" – au urmărit cu atenţie progresele făcute de fată în perfecţionarea limbajului, a manierelor şi mai ales a „relaţiilor interumane". Discutau curent cu profesorii despre aptitudinile pentru diverse arte ale lui Harumi. Dimineaţa, fata urma o şcoală obişnuită, la care îşi desăvârşea educaţia standard, iar după-amiaza lua lecţii de dans, canto, tobe, flaut şi şamisen, la Kaburenjo.

Pe urmă a dat un examen de dans care să-i ateste progresele în ucenicie. A fost prima apariţie în public a lui Harumi şi a fost extrem de greu, pentru că a trebuit să danseze în faţa unui public format din cele mai formidabile doamne în vârstă din comunitatea gheişelor.

– Eram extrem de emoţionată că va trebui să dansez singură, în faţa unor persoane atât de importante! a chicotit Harumi.

Odată trecută această primă piedică, Harumi a trebuit să se pregătească pentru următoarea – „învăţatul prin observare". Abia acum avea să treacă prin experienţa emoţionantă la care visase atât de mult timp. Se va farda şi va vedea, în sfârşit, faţa de alabastru cu care se va prezenta de acum înainte în faţa lumii. Mai întâi a fost dusă la un salon special de coafură, unde pletele i-au fost ondulate, pieptănate şi aranjate în „nostima" pieptănătură concepută special pentru prima apariţie a unei maiko. Pe urmă, Haruka – cea mai în vârstă maiko a casei – a început să-i ungă faţa cu pomadă şi să i-o pudreze, până când a fost perfect netedă şi albă, după care i-a pictat pe buza inferioară celebra petală roşie. În sfârşit, a fost ajutată să-şi pună nenumăratele chimonouri şi i s-a legat obiul. Dar Harumi nu era încă maiko şi, pentru a arăta aceasta, panglicile obiului aveau doar jumătate din lungimea panglicilor unei maiko şi nu se întindeau de la gât până la podea, ci doar până la jumătatea pulpei. Pe ţesătura panglicilor era brodată emblema casei Haruta.

În sfârşit, în holul de la intrare, Harumi şi-a pus *okobo*, un fel de galenţi cu talpa de zece centimetri, confecţionaţi din lemn de

paulonia de culoare deschisă şi legaţi în faţă cu curele roşii de piele. Pe măsură ce o maiko avansează în carieră, aceste curele sunt roz şi, mai târziu, purpurii. Cu paşi mărunţi şi nesiguri şi agăţată bine de braţul ajutoarei sale, Harumi a pornit spre prima petrecere cu gheişe la care fusese angajată, care, în limbajul comunităţii gheişelor, se numeşte „camera onorifică", iar în cel al japonezilor obişnuiţi „banchet".

– Eram aşa de emoţionată când m-am dus pentru prima oară la o „cameră onorifică", spuse Harumi în acel falsetto de fetiţă, în timp ce mângâia pisica pe spate şi o gâdila sub bărbie. Mă întrebam tot timpul ce le voi spune clienţilor. Surorile mai mari m-au ajutat şi mi-au spus că cel mai important lucru este să fiu atentă la ceştile cu saké ale clienţilor, să nu fie nicio clipă goale. Dar eu tot ca o statuie am stat şi nu am scos niciun cuvânt. Clienţii mi-au spus că arăt ca o păpuşă, dar eu mă simţeam foarte ciudat, din cauza coafurii grele, şi abia îmi puteam ţine capul drept. Şi chimonoul era foarte greu şi de-abia puteam merge. Nu mai spun cât de dificil îmi era să merg în galenţii de lemn, credeam că am să cad! Acum m-am obişnuit cu ei şi pot chiar să fug!

Harumi mi-a arătat perna de lemn lăcuit, capitonată şi cu capetele rotunjite, pe care îşi rezema capul când dormea, pentru a nu i se deranja coafura. Pe vremuri, matroanele presărau sub pernă coji de orez aşa că, dacă fetei îi aluneca măcar o secundă capul de pe pernă, cojile i se înfigeau în păr şi erau o dovadă incontestabilă că aceasta nu dormea corect. Fata era certată, dacă nu chiar mai mult, până când învăţa.

– Cel mai mult urăsc perna asta! spuse Harumi. Nu pot dormi cum trebuie. Nu pot să dorm pe spate, ci numai pe o parte. Ca să mă întorc pe partea cealaltă, trebuie să mă scol.

Pentru Harumi această „învăţare prin observare", care este pregătirea oricărei gheişe înainte de a deveni maiko, a durat o lună – timpul standard pentru o maiko modernă. Dar, în vremurile de demult, această pregătire dura un an sau chiar mai mult. Fata mi-a povestit cum, în fiecare noapte, capul îi aluneca de pe perna de lemn şi îi strica pieptănătura; cum se chinuia în fiecare zi să se fardeze, încercând să obţină netezimea de alabastru a pielii şi simetria trăsăturilor şi cum, de fiecare dată, realiza o altă faţă; cum, de câte ori greşea, Haruka – maiko-şefă – sau Haruta – matroana casei – se răsteau la ea.

Când, în sfârşit, era gata, pornea spre ceainăria în care se pregătea pentru petrecerile propriu-zise. Stătea acolo toată seara, privind şi ascultând, învăţând cum să se aşeze şi cum să se comporte, cum să vorbească şi cum să întreţină o conversaţie uşoară şi amuzantă, umplând neîncetat cu saké cupele clienţilor şi golind scrumierele. Instrucţia verbală era minimă. După cum cere tradiţia japoneză, nu trebuia decât să fie atentă să înveţe, observând ce se întâmplă şi să reţină toate detaliile acestei lumi, nouă pentru ea. Totuşi, „surorile mai mari" şi „mama" casei aveau grijă ca viitoarea maiko să fie prezentată clienţilor care ulterior puteau cere prezenţa ei sau chiar să îi devină patroni.

Familia gheişelor

Între timp, Harumi trebuia să ia prima decizie serioasă din cariera ei. Să treacă prin ceremonia de trei zile a debutului unei adevărate maiko sau să plece? Până în acel moment, cheltuielile făcute de stăpâna casei cu pregătirea şi întreţinerea fetei nu erau exorbitante. Ceremonia de debut era însă extrem de costisitoare; iar după aceea, cheltuielile cu lecţiile, chimonourile, fardurile şi mersul regulat la coafor – ca să nu mai amintim de banii de buzunar şi cheltuielile de zi cu zi – se vor ridica la o cifră fabuloasă. Dacă dorea să renunţe, acum era momentul. Altfel, va fi obligată să ducă viaţa de maiko încă cinci ani. Pentru o copilă de paisprezece ani, era o hotărâre importantă şi greu de luat.

Multe din prietenele ei descoperiseră deja că viaţa de maiko nu era chiar aşa de frumoasă cum crezuseră ele şi renunţaseră.

– Lumea florilor şi a sălciilor funcţionează pe bază de reguli foarte stricte, ca şi în Japonia de acum o sută de ani, mi-a spus matroana casei de gheişe. Acasă fetele sunt libere. Aici nu sunt. Eu le spun să încerce un an, dar majoritatea renunţă doar după trei luni. Sunt copii, nu au cum să înţeleagă.

– E mult mai greu decât am crezut, mi-a spus Harumi. Privite din afară, maiko sunt atât de drăguţe. Dar, când pătrunzi în această lume, îţi dai seama ce viaţă grea e. Am fost zece la început. Şase au plecat deja şi mă simt singură fără ele.

Pentru Harumi nu se mai punea nicio clipă problema să plece. Dacă ar fi vrut, ar fi plecat demult. În afară de asta, fusese deja

fermecată de prima ieşire în public, fardată şi îmbrăcată ca cea mai frumoasă femeie din visurile melancolice ale bărbaţilor. Cu toată disciplina severă şi munca grea, a fi maiko sau gheişă este încă visul tuturor fetiţelor.

Înainte de ceremonia de debut ca maiko, se impune un anumit ritual. Pentru a fi iniţiată ca membră deplină a familiei gheişelor, Harumi trebuie să fie adoptată de o „soră mai mare", o maiko mai în vârstă decât ea sau o gheişă, care îi va fi mentor, o va învăţa elementele de bază ale stilului de viaţă al gheişelor, îi va supraveghea progresele în muzică şi dans şi – ceea ce e cel mai important – va împărţi cu ea responsabilitatea greşelilor. Pentru o maiko este o mare uşurare să ştie că, în cazul în care face vreo greşeală, „sora mai mare" va fi de vină, nu ea.

De asemenea, urma ca fata să primească un nume profesional. Până acum fusese strigată pe numele primit la naştere. Numele profesional este un fel de nume de familie, care arată din ce familie de gheişe face parte şi în ce relaţii se află fata cu „surorile mai mari". „Sora mai mare" a lui Haru-mi („Frumuseţea Primăverii") este Haru-ka (Floare de Primăvară) iar cea mai în vârstă maiko a casei se numeşte Haru-ta (Câmp de Primăvară).

Femeile care erau maiko acum treizeci-patruzeci de ani îşi aduc aminte cum pur şi simplu implorau o anumită maiko sau gheişă foarte apreciată să le fie „soră mai mare". Cele care reuşeau să fie adoptate de o gheişă răpitor de frumoasă sau de o dansatoare de mare clasă puteau fi sigure că vor fi introduse în cele mai renumite ceainării, unde aveau posibilitatea să apară alături de aceasta şi să se bucure de faima ei. Pentru o maiko ambiţioasă, aceasta este şi astăzi calea spre o carieră strălucitoare. Există însă şi situaţia inversă, când o gheişă renumită urmăreşte cu atenţie evoluţia unei maiko care promite – fie pentru că e deosebit de drăguţă, fie foarte talentată la dans – şi o ia sub aripa sa ocrotitoare.

Dar majoritatea maiko se mulţumesc să lase lucrurile în seama „surorilor mai mari" sau a stăpânei casei. Haruta, „mama" casei de gheişe Haruta mi-a spus:

– E nevoie de o persoană cu mult bun-simţ, ca atunci când creşti un copil. O persoană care să fie la fel de severă cu fata ca un părinte. Uneori aleg o maiko mai mare, alteori o gheişă. Dar aleg

întotdeauna din fetele pe care le-am educat eu însămi aici, în casa Haruta.

Acest moment din cariera unei gheişe este marcat printr-o ceremonie care are loc într-o zi de bun augur, aleasă de o ghicitoare, în funcţie de semnele prevestitoare, şi care se numeşte „de trei ori trei, de nouă ori". Este o ceremonie la fel de solemnă şi de aducătoare de obligaţii ca o căsătorie japoneză şi chiar europeană. Era ca şi cum Harumi se căsătorea cu comunitatea gheişelor, cum se căsătoreşte o călugăriţă cu biserica. Ca şi călugăriţa, dacă Harumi va dori vreodată să se mărite, va fi obligată să renunţe la vocaţia de gheişă.

Într-o cameră cu tatami pe jos, din casa de gheişe, cu părul împodobit superb cu piepteni, panglici, ace de păr, ornamente şi flori de mătase, cu faţa vopsită ca o păpuşă şi îmbrăcată într-un chimono negru de protocol, Harumi îngenunche lângă Haruka. Mai întâi, aceasta luă o farfurioară minusculă din lac roşu, plină ochi cu saké, sorbi din ea de trei ori şi i-o întinse servitoarei să o umple. Pe urmă Harumi bău şi ea din aceeaşi farfurioară. Apoi ceremonia se repetă cu o farfurioară ceva mai mare şi pe urmă cu una şi mai mare – trei ceşcuţe cu saké, trei sorbituri din fiecare.

Ziua care a urmat a fost practic începutul ceremoniei de debut al lui Harumi. Timp de trei zile, fata a fost cea mai importantă persoană din întregul cartier. În afara orelor de somn, a trebuit să fie văzută tot timpul – urmată îndeaproape de fotoreporteri – cum merge pe stradă, cum se întâlneşte şi salută diferite persoane, cum deschide şi închide uşile glisante ale ceainăriilor pe care le vizita pentru a fi prezentată formal stăpânelor acestora, făcând permanent plecăciuni şi mulţumind tuturor în dialectul şi pe tonul piţigăiat al gheişelor.

Patroanele ceainăriilor i-au făcut cadou plicuri cu bani, pe care Haruta sau cine era cu Harumi în acel moment le băga în mâneca încăpătoare a chimonoului. Fiecare plic conţinea 50-100 £. Înmulţit cu numărul caselor de gheişe din cartier, a rezultat o sumă considerabilă, dar, în comparaţie cu costurile exorbitante ale ceremoniei, era doar o mică contribuţie. Seara au avut loc nenumărate petreceri şi clienţii i-au dat lui Harumi bacşişuri destul de mari. La sfârşitul celor trei zile, după atâtea întâlniri, parade de stradă şi petreceri, fata era complet extenuată.

Locuind în aceeaşi casă cu Harumi, Haruka era într-adevăr ca o soră mai mare pentru aceasta. La cei optsprezece ani ai săi, fata

aproape îşi încheiase pregătirea de maiko. Urmărea îndeaproape progresele făcute de Harumi, o ajuta să respecte minuţios regulile şi obiceiurile care, în lumea gheişelor, guvernează fiecare secundă a vieţii. Cu câteva zile înainte de ceremonie, la teatrul Kabujero avusese loc un mic spectacol, în care maiko îşi etalaseră talentul muzical, mai ales la tobe. Pentru Harumi, spectacolul fusese o ocazie importantă. În dimineaţa respectivă, fata pornise din ceainărie în ceainărie, pentru a le saluta pe stăpânele acestora şi pe bătrânele „surori mai mari" care urmau să formeze auditoriul şi le-a rugat să fie indulgente.

– Totul este atât de dificil, spuse Harumi. Dacă ajungi prea devreme, te ceartă. Dacă vorbeşti prea încet, te ceartă. Dar Haruka m-a învăţat ce trebuie să fac.

Într-o zi, Haruka mi-a spus pe un ton ferm şi responsabil, de „soră mai mare":

– Dacă mă fac gheişă şi am propriul meu apartament, Harumi va veni în vizită o dată la două-trei zile. Relaţia noastră este specială, nu seamănă cu cea dintre două prietene.

Schimbarea gulerului

În camera de zi, care este centrul vital al unei case de gheişe, se simţea apropierea momentului fermecat. Câinele – închis acum într-o cuşcă mare – urla isteric, televizorul era dat la maximum şi o mulţime de foste gheişe, aşezate peste tot, râdeau şi vorbeau. Una, trecută de treizeci de ani şi măritată, legăna pe genunchi un prunc voinic şi încerca să-mi spună ceva în engleză. Haruta, matroana cea grasă şi volubilă, vorbea la telefon şi jongla permanent cu un program şi o agendă de telefoane.

– Avem nevoie de un şamisen pentru mâine seară! Nu, nu, o să fie ocupată... Nu, nici cealaltă... nu ştie să întreţină o conversaţie. Avem nevoie de cineva care să ştie să cânte bine la şamisen şi să susţină o conversaţie.

Harumi dispăru în bucătărie, pentru a mânca nişte orez cu un pic de carne fiartă. Gheişele şi maiko mănâncă de două ori pe zi – la douăsprezece, după orele de curs, şi la patru, înainte să înceapă pregătirile pentru petrecerea de seară. Fetele pot bea cu clienţii – de fapt chiar li se recomandă, pentru că o gheişă care nu bea face notă discordantă cu atmosfera din ceainărie. Dar de mâncat, nu mănâncă

niciodată cu ei. Aşa că e foarte important să mănânce înainte de a pleca la lucru, ca nu cumva să li se facă rău când văd delicatesele servite la petrecere. Dacă unei maiko îi e foarte tare foame, când se întoarce de la lucru, poate să mai ia o gustare înainte de a se culca.

În seara aceea, Haruka, „sora mai mare" a lui Harumi, nu avea niciun angajament. Îmbrăcată lejer în tricou şi pantaloni scurţi şi cu părul legat în coadă de cal, părea mult mai matură şi mai încrezătoare în forţele proprii decât Harumi. Îi lipsea frumuseţea de păpuşă de porţelan a fetiţei, dar avea o ţinută de o candoare adorabilă. Înghesuite la un colţ al mesei imense care ocupa aproape întreaga încăpere, încercam să nu luăm în seamă gălăgia şi agitaţia din jurul nostru şi stăteam liniştite de vorbă.

Haruka era fiica unui gunoier din apropiere de Kyoto, pe care cariera de maiko o ajutase să intre într-o lume la care altfel nici nu ar fi visat.

– Tata nu vroia să mă lase să mă fac maiko. Îşi făcea griji pentru mine. Nu ştia ce va trebui să fac. Dar mama a spus că e foarte bine. Mă duc destul de des acasă, dar acum aceasta este familia mea. Mâncăm orez din acelaşi castron şi asta îmi place. Îmi plac lecţiile şi îmi place şi munca mea. Aseară am dansat la International Hotel, cel de vizavi de castelul Nijo. Alaltăseară am fost angajate la o petrecere în aer liber, la un restaurant de pe malul râului, în Takao. Am fost trei fete de aici. Am dansat pe nişte pontoane şi am trecut printre mese, discutând cu clienţii. De fapt, majoritatea petrecerilor din serile de vară se dau în aer liber. Îmi place şi să călătoresc, să văd locuri noi. Am fost peste tot. Am fost la Tokyo, am fost la Nagasaki.

Maiko sunt extrem de solicitate. Kyoto este singurul loc din ţară în care mai există maiko şi sunt foarte des invitate să înfrumuseţeze atmosfera şi să dea culoare, la petreceri date în cinstea unor invitaţi deosebit de importanţi, care au loc în restaurante de lux tradiţionale din alte oraşe. Din acelaşi motiv sunt adesea angajate la conferinţe şi expoziţii, ca, de exemplu, cele care prezintă ţesături pentru chimonouri. Ca să nu mai spun că toţi cei care vizitează Kyoto şi au relaţii sau conturi grase doresc să cunoască maiko. Ele sunt simbolul oraşului sau, după cum spunea odată un cunoscător autodidact, „maiko dau oraşului Kyoto farmec şi savoare".

– Întâlnesc tot timpul oameni celebri, spuse încântată Haruka. Am cunoscut actori de kabuki, actori de televiziune, sportivi celebri... Îl ştiţi pe Masahiro Nakai? mă întrebă, referindu-se la junele-prim cu

aspect de băieţaş, a cărui fotografie domina unul din pereţii camerei pe care o împărţea cu Harumi. L-am cunoscut! Juca rolul principal într-o dramă de televiziune şi a venit să filmeze în Kyoto. Când au terminat, au mers la o ceainărie condusă de o prietenă a mamei casei noastre. Stăpânul ceainăriei ştia cât de mult îl admir pe Nakai. Nu a spus nimic, doar a sunat la noi acasă şi m-a cerut pentru petrecere. Aşa am ajuns să-l cunosc pe Nakai-kun. E într-adevăr un tip amuzant şi arată mult mai bine decât îmi imaginasem eu.

Şi totuşi, la cinci ani de la debut, viaţa de maiko a lui Haruka era pe sfârşite. Ajunsese la cea mai importantă răscruce din carieră. Dacă dorea să rămână în continuare în lumea gheişelor, primul pas pe care îl avea de făcut era „să schimbe gulerul", moment în care gulerul roşu din brocart gros şi cu multă broderie este înlocuit cu cel alb de gheişă şi când pletele lungi de maiko sunt pregătite pentru purtarea perucii de gheişă. Dacă dorea să plece, acum era momentul, altfel era obligată să mai rămână cel puţin doi ani. Este ca şi cum te-ai hotărî să urmezi sau nu o şcoală postliceală.

Foarte multe tinere devin maiko pentru cei cinci ani. E un fel de şcoală de arte şi meserii, în care tinerele învaţă bunele maniere şi diverse arte şi care le dă posibilitatea să cunoască o mulţime de bărbaţi bogaţi şi influenţi, din care s-ar putea să se ivească un viitor soţ. Gheişele sunt mult mai puţin atrăgătoare, partea mai puţin luminoasă şi strălucitoare a universului florilor şi sălciilor. În loc de culorile vii şi chiar stridente cu care se îmbracă maiko, gheişele poartă chimonouri simple, dar foarte elegante. În locul coafurilor date cu ceară ale maiko, gheişele îşi piaptănă părul într-un coc bufant, cu excepţia anumitor ocazii speciale, când îşi pun perucă. De asemenea, gheişele sunt mult mai puţin cerute la petreceri. De obicei, clienţii cer o anumită gheişă, pe care o ştiu sau despre care au auzit, dar o maiko oarecare. Dacă gheişa nu e deosebită, fermecătoare sau amuzantă, sau dacă nu e bună dansatoare, riscă să nu mai fie chemată la petreceri. Şi, dacă nu mai are de lucru, nu mai are nici bani.

A fi gheişă este o vocaţie. Prin ceremonia de schimbare a gulerului trece doar o maiko care doreşte cu adevărat, fie pentru că iubeşte muzica şi dansul tradiţional şi vrea să facă din asta o carieră, fie pentru că îi place viaţa din comunitatea gheişelor şi nu vrea să plece. Dar cele care se hotărăsc să meargă mai departe trebuie să fie conştiente că îşi vor petrece cei mai frumoşi ani din viaţă studiind tot timpul dansul şi muzica şi distrând bărbaţi în vârstă, la diverse

petreceri. Iar dacă, la un moment dat, le vine ideea că ar fi mai bine să se mărite, atunci se pot găsi în situaţia de a fi puse la index.

– Stau şi mă gândesc dacă nu ar fi mai bine să renunţ, îmi spuse pe un ton confidenţial Haruka. Îmi place să fiu maiko dar, dacă devin gheişă, lecţiile vor fi mult mai grele. Când eşti maiko, toată lumea te tratează ca pe un copil. Când faci greşeli, clienţii te consideră amuzantă. Ca gheişă însă, eşti considerată adultă şi nu îţi mai poţi permite să greşeşti. Şi, oricum, vreau să mă mărit. Omul are numai o viaţă. Nu vreau să fiu gheişă la nesfârşit...

Mi-ar plăcea să mă mărit cu cineva care nu e foarte pretenţios în legătură cu treburile casei, un bărbat adevărat. Mi-ar conveni un tip obişnuit, nu e nevoie să fie fiul unui preşedinte de corporaţie. Problema e că, atunci când eşti maiko, eşti foarte răsfăţată. Te obişnuieşti să primeşti cadouri şi să fii scoasă la restaurant. Nu m-aş putea mărita cu un bărbat sărac, pentru că nu i-aş fi o soţie potrivită.

Se apropia ora şase, momentul magic când încep primele petreceri. Harumi intră în încăpere, pregătită de lucru. Îşi pusese masca. Nu mai era o copilă inocentă, ci o păpuşă de porţelan, ambalată ca un cadou de Crăciun, în multiple straturi de chimonouri şi obiuri. Ochii şi sprâncenele erau subliniate cu negru, colţurile ochilor erau fardate cu roşu, iar buzele formau un arc perfect, şocant de roşu pe albul de alabastru al feţei. Chimonoul din voal de mătase, de un albastru-regal viu, era brodat cu irişi. Obiul gros din brocart era de un oranj-pal şi auriu, iar cel de sub el era roşu şi argintiu. Părul, pieptănat în stilul caracteristic unei maiko mature, era împodobit cu piepteni de argint cu pandante şi flori de saxifragă, din mătase roz-pal şi bleu, potrivite pentru luna iunie.

Acum stătea puţin cam nesigură în holul de la intrare, cum stă o actriţă în culise, făcându-şi curaj să iasă pe scenă, în lumina reflectoarelor. În faţa casei se oprise un taxi care ocupa aproape toată străduţa mărginită de case de lemn. Harumi îşi îndesă sub braţ geanta de mătase cu fund din împletitură de răchită, îşi puse galenţii înalţi de lemn şi, cu pandantele de argint din păr răsunând ca nişte clopoţei, se urcă în taxi, strigând piţigăiat în urma ei „Mulţumesc, mulţumesc!". Spectacolul cu gheişe de la televizor se întrerupse şi pe ecran apăru Leonardo di Caprio, care făcea reclamă unei companii de carduri bancare.

10

CEREMONIA DEFLORĂRII
SAU CUM DEVIN GHEIŞELE FEMEI

O gaură în peretele de hârtie,
Cine a putut face aşa ceva?
Prin ea se aude cum se rupe o coardă de şamisen.
Asta înseamnă ghinion.

Şi totuşi ghicitoarea mi-a spus
Că am să am noroc.

Cântec de gheişă

Prin oraş cu domnul Mori

Din când în când, un prieten al unui prieten, domnul Mori, mă invita să dăm o raită prin baruri. Era un tip plin de viaţă, care mă luase sub aripa sa ocrotitoare pentru că eram străină şi, deci, musafir în ţara lui şi pentru că era, ca şi mine, scriitor. Era autorul unei cărţi despre antrenarea câinilor care însoţesc orbii şi conducea şi câteva afaceri internaţionale importante. Ca mulţi japonezi plini de creativitate – oameni de ştiinţă, artişti şi scriitori – era adeptul modei lejere. În loc de clasicul costum cu cravată, omul se îmbrăca în cămăşi de bumbac cu mâneci scurte, peste care îşi punea o vestă kaki cu multe buzunare, ca cele pe care le poartă fotografii, şi uneori îşi înfăşura capul chel cu o eşarfă, ca bandiţii sicilieni.

Domnul Mori era de ani de zile un obişnuit al cartierelor cu gheişe şi prieten cu multe gheişe şi maiko. Îmi spunea mereu că maiko sunt de fapt fete obişnuite, cărora le place să meargă la sala de bowling în zilele libere. Dar bărbatul cunoştea şi femei mai în vârstă, care îşi aduceau aminte de vremurile triste de altădată, când viaţa de maiko nu era la fel de inocentă şi plăcută, când fetiţele erau

obligate să devină maiko, fie că le plăcea, sau nu. Şi mai ştia şi cum să se bucure de compania gheişelor fără a plăti prea mult.

Una din expresiile definitorii ale lumii gheişelor, transmisă din generaţie în generaţie încă de pe vremea când curtezanele din cartierele autorizate îi distrau pe comercianţii bogaţi, era inclusă în regula „fără străini": „Clientul care cere pentru prima oară o gheişă este refuzat". O alta, pe care am auzit-o deseori la „surorile mai mari", când vorbeau apreciativ despre clienţi, spune că aceştia „ştiu cum să se distreze şi cum să-şi cheltuiască banii cu gheişe". Ca şi cele de pe vremuri, gheişele din zilele noastre preferă bărbaţii cărora le place să cheltuiească mult. „Un bărbat adevărat ştie cum să-şi cheltuiască banii".

Domnul Mori era un client cunoscut care, din punct de vedere european, cheltuia mulţi bani în compania gheişelor, dar care reuşea să nu se ruineze. Secretul său consta în aşa-numitul „bar intim".

O petrecere la care sunt angajate câteva gheişe este atât de inimaginabil de scumpă, încât, dacă nu îi luăm în calcul pe cei cu mijloace financiare nelimitate, astfel de petreceri se dau numai când e vorba de a distra parteneri de afaceri importanţi şi toate cheltuielile sunt suportate de companie. În trecut, în vremurile de glorie ale gheişelor, bărbaţii veneau la ceainării pentru a petrece în intimitate cu o anumită gheişă sau, pur şi simplu, pentru a petrece o seară în compania plăcută a gheişelor. Dar în Japonia modernă, a închiria o cameră cu tatami pe jos, într-o ceainărie, doar pentru a da pe gât câteva flacoane de saké în compania unei gheişe este o adevărată nebunie. Un bărbat care nu doreşte altceva decât compania unei femei are la dispoziţie o mulţime de alternative moderne, mai ieftine şi mai senzuale. Astfel, pentru a nu da faliment datorită preţurilor foarte mari, majoritatea ceainăriilor au „baruri intime" – un bar mic, cu canapele, mese şi aparate karaoké, în care bărbaţii pot veni fără să anunţe dinainte (dar nu şi cei care vin pentru prima oară) şi să bea ceva la un preţ piperat, dar nu exorbitant. Acolo mă ducea domnul Mori, când mă invita să dăm o raită prin baruri.

Într-o seară, aproape de miezul nopţii, am ajuns într-un băruleţ de pe o stradă lăturalnică din apropierea altarului Yasaka, chiar la poalele Dealurilor de Est. Văzut din afară, putea fi foarte bine o casă particulară.

– E o casă de gheişe foarte deosebită, mă asigură domnul Mori, în timp ce deschidea uşa glisantă.

Ne-am descălţat şi am intrat în hol. De-a lungul coridoarelor cu podele de lemn ceruit erau uşi de hârtie dintre care câteva erau deschise, lăsând să se vadă nişte camere largi şi goale, cu pardoseala acoperită cu tatami, folosite pentru petrecerile cu gheişe.

Domnul Mori anunţase prin telefon că vom veni, aşa că „mama" ne ieşi în întâmpinare şi ne conduse în bar. Ne-am cocoţat pe câte un scaun înalt. Pe peretele din faţa noastră, acoperit în întregime de oglinzi, erau aliniate pe rafturi de sticlă nenumărate sticle cu băuturi, fiecare purtând un număr.

„Mama", o femeie cu o alură demnă, dar puţin cam distantă, care putea avea între şaizeci şi şaptezeci de ani, se aşeză în spatele barului. Avea o faţă rotundă şi plină, cu trăsături bine definite şi delicate, care arătau că, demult, femeia trebuie să fi fost frumoasă. Părul îi era pieptănat în imensul coc negru, cu aspect artificial, purtat de toate gheişele iar chimonoul, închis până la gât – aşa cum poartă matroanele caselor de gheişe – era de un bleumarin sobru. Nu mă simţeam chiar în largul meu. Zâmbetul femeii era de gheaţă. Cu toată politeţea ei, aveai impresia că nu face altceva decât să joace un anumit rol. Avea nevoie de banii noştri, dar ar fi preferat ca noi să nu fi venit. Părea că face un efort deosebit, pentru a-şi ţine în frâu adevăratele sentimente.

Domnul Mori, un tip plin de viaţă, dar total insensibil la subtilităţile atmosferei sau sentimentelor, trăncănea vesel despre cum merg afacerile în lumea gheişelor. În timp ce ne servea cu farfurioare cu păstăi de soia fierbinţi şi ne umplea paharele cu whisky şi apă, femeia confirma că, într-adevăr, afacerile nu merg prea bine. În bar intrară două tinere şi domnul Mori se lumină la faţă. Nu erau maiko, ci fete de bar – studente cu picioare lungi şi fuste minuscule, a căror sarcină era să amuze clienţii. În timp ce bărbatul le tachina şi glumea cu ele, eu am fost lăsată în grija „mamei".

– Probabil că Gion s-a schimbat foarte mult de când aţi sosit dumneavoastră aici, m-am aventurat să spun, evitând cu atenţie întrebările personale, impertinente.

Vehemenţa răspunsului m-a uluit.

– Este complet schimbat! a explodat femeia. Toate s-au schimbat! Pe vremea aceea, zilele erau negre. Viaţa era neagră.

– Aş putea să vă întreb...? am murmurat politicos. V-ar deranja dacă mi-aţi spune...? Ştiţi, am auzit că pe vremea aceea lecţiile de dans şi muzică erau mult mai grele.

Şi, deodată, porţile zăgazului s-au deschis. Nu mai era nevoie să fiu politicoasă, abia dacă mai scoteam câte un cuvânt. Cu domnul Mori pierdut în conversaţie cu cele două animatoare şi doar o străină care să o audă şi care nu avea nimic în comun cu comunitatea gheişelor, „mama" începu să-mi spună povestea adevărată a vieţii ei. Grele? Lecţiile erau cumplite. „Surorile mai mari" erau foarte dure cu ea, ca şi matroanele; iar „sora ei mai mare" murise pe neaşteptate la douăzeci şi cinci de ani, aşa că nu era nimeni care să-i ia apărarea.

– De multe ori am crezut că am să-mi pun capăt zilelor. Stăpâna era celebră pentru cruzimea cu care ne trata. Toată lumea ştia. Era tot timpul furioasă. Eu eram un fel de servitoare. Făceam singură curăţenie în toată casa. Îmi dădea o listă cu ce trebuia să fac şi pleca. Dacă nu erau toate făcute când se întorcea, mă bătea.

Mi-a spus că tatăl ei dispăruse când ea avea doar patru ani. Mama sa nu avea rude aproapiate şi era foarte săracă. Dar nu avusese de gând să-şi trimită fetiţa într-un cartier de gheişe. Însă la vârsta de zece ani, o mătuşă spusese că a auzit de un post bun într-o casă de gheişe din Gion, aşa că au trimis-o acolo.

– Nu ştiam nimic, absolut nimic, când am ajuns aici, spuse cu înverşunare femeia. Am trăit în Gion, am făcut şcoala în Gion, iar pe mama nu am mai văzut-o niciodată.

În mijlocul iernilor aspre, trebuia să se urce pe acoperişul plat al casei, unde erau ţinute suporturile pentru uscat chimonourile. Acolo începea să cânte şi vocea i se auzea tocmai din Parcul Maruyama.

Profesorii erau şi ei foarte severi. Avusese o profesoară care, când se enerva, trântea şamisenul sau toba şi se întorcea cu spatele la fete. Dacă o fetiţă făcea o greşeală, era obligată să rămână după terminarea orelor şi să stea în fundul clasei, în genunchi, până îi amorţeau picioarele.

Pe vremea aceea, fetele nu erau nevoite să se gândească dacă să rămână sau nu. Copiliţa care fusese cumpărată de la părinţii ei era, de fapt, o sclavă care trudea să acopere o datorie imensă – banii cu care fusese plătită şi costurile exorbitante ale coafatului, chimonourilor şi obiurilor superbe, care erau partea esenţială a existenţei sale de maiko. Până când această datorie enormă nu era achitată – lucru care se întâmpla destul de rar – fata era în proprietatea casei de gheişe. Când sosea momentul să treacă prin ceremonia de debut şi să devină maiko, nu avea de ales, părerea ei nu conta deloc. Cum

se întâmpla şi peste un an, când trebuia să schimbe gulerul şi să înceapă să poarte coafura specifică pentru maiko adulte. Dar în zilele acelea schimbarea gulerului nu era doar un ritual plin de culoare, cum este pentru o maiko modernă, ci însemna că fata a crescut şi că este adultă din toate punctele de vedere.

Nu îndrăzneam să deschid discuţia despre deflorarea ceremonială.

– Era contrar legii să fii obligată să faci sex cu protectorul tău, dacă nu vroiai, izbucni Mama-san. Dar cine respecta legea asta? Aşa că am fost deflorată obligatoriu, ca toate celelalte, de altfel. A fost ceva cumplit, bărbatul s-a purtat îngrozitor. Era specialist în asta, un deflorator profesionist.

Uluită de această nouă ieşire a femeii, ardeam de nerăbdare să o întreb ce era un deflorator profesionist, dar era evident că ea considera că îmi spusese destul. Domnul Mori şi cele două studente veniră lângă noi, continuând să discute banalităţi, şi, peste câteva minute, spuse că e timpul să plecăm. Am pornit din nou pe străzi, în căutarea unui alt loc în care să ancorăm, şi, la un moment dat, am comentat cât se poate de politicos ce femeie drăguţă era *mama-san*.

– Drăguţă? mă întrebă chicotind, domnul Mori. Eu nu aş zice că e „drăguţă". E o femeie cât se poate de dură.

Mi-am spus în sinea mea că are motive să fie. Începusem să înţeleg de ce atât de multe din femeile în vârstă din comunitatea gheişelor erau aşa de neîndurătoare şi aveau limba plină de venin.

Un ritual de trecere necesar

Mama-san a fost prima, dar nu singura, care mi-a vorbit despre deflorarea obligatorie. Pentru femeile care erau maiko înainte ca prostituţia să fie declarată ilegală, în 1958 – cu alte cuvinte toate femeile trecute de cincizeci şi cinci de ani, care erau membre ale comunităţii gheişelor – deflorarea obligatorie la o vârstă fragedă făcea parte din viaţa de gheişă. Nu avea importanţă dacă fetiţa era odrasla răsfăţată a unei întregi generaţii de gheişe şi fusese crescută într-o casă de gheişe bogată, cu menajere şi servitoare, sau copila unor ţărani muritori de foame, care fusese adusă la oraş, cu ochii în lacrimi. Pe vremea aceea, fetele nu aveau de ales dacă să plece sau nu înainte de debutul ca maiko sau de ceremonia de schimbare a gulerului.

Asta nu înseamnă că erau nefericite. Japonezii practică de sute de ani un joc numit gaman – „a îndura", „a suporta", „a se descurca într-o anumită situaţie". Când e frig ţi-e frig, nu risipeşti energia încălzindu-ţi casa. Când e cald, ţi-e cald. Încălzirea centrală şi instalaţiile de aer condiţionat sunt inovaţii recente pentru japonezi şi cei în vârstă nu sunt nici astăzi interesaţi de ele. Aşa că, dacă unei fetiţe i se spunea că trebuie să fie deflorată ritual, asta era situaţia şi nu avea ce face.

O femeie fragilă, dar încă frumoasă, fiica unei gheişe celebre, îşi aducea aminte că prin anii '20 numai în Gion erau 2.500 de gheişe şi 106 maiko. Când am cunoscut-o, avea nouăzeci de ani, era puţin cam tare de urechi şi se deplasa cu greutate, dar avea încă o piele de mătase, fină ca pergamentul, şi trăsături delicate. Era îmbrăcată într-un chimono superb, dintr-o mătase care făcea ape, gri-pal, cu un model de volute indigo. Vorbea nu numai dialectul din Kyoto, ci şi pe cel arhaic.

Se născuse şi crescuse într-una dintre cele mai prospere ceainării şi avusese nenumărate servitoare.

– Datorită banilor oferiţi de protectorii noştri, mâncam foarte bine, mult mai bine decât cei din afara cartierului gheişelor, mi-a spus cu o voce subţirică, dar pătrunzătoare.

Fiicele gheişelor şi proprietăreselor de ceainării aveau o poziţie deosebit de privilegiată, mult diferită de cea a fetelor aduse din afara cartierelor cu gheişe. Nu aveau datorii, nu erau sclave şi locuiau împreună cu familia. Aşa că nu aveau nevoie de un protector care să le întreţină. De fapt, nici nu aveau nevoie să se facă gheişe, dacă nu vroiau. Puteau oricând să preia afacerea familiei şi să devină *mama-san* a ceainăriei. Dar pe vremea aceea ar fi fost de neimaginat ca o fată tânără şi frumoasă să nu se facă gheişă, mai ales dacă provenea dintr-o familie de gheişe.

– Oamenii au convingerea preconceputâ că toate gheişele o duceau greu, dar nu e adevărat, a continuat bătrânica. Profesorii de dans şi muzică erau foarte severi, dar aşa trebuia, dacă fetele vroiau să înveţe cum trebuie. Când am împlinit paisprezece ani şi am devenit maiko, am fost imediat recunoscută ca o frumuseţe de prim rang. Am fost o celebritate pe tot parcursul carierei.

Fotografiile ei erau distribuite în toată ţara, pentru a face reclamă unei anumite mărci de saké, şi a fost imediat recunoscută ca

simbolul gheişelor din Gion şi al spectacolelor cu public „Dansul Cireşelor" din acel an. La apogeul carierei sale, femeia frecventa cele mai mondene cercuri din înalta societate. A fost prietenă intimă cu prinţi şi aristocraţi şi arhetipul sirenelor cu plete lungi şi negre ale marelui romancier japonez Junichiro Tanizaki. Până la urmă a devenit concubina, sau „soţia numărul doi", a unui mare şi influent guvernator de provincie, a renunţat la cariera de gheişă şi i-a născut acestuia câţiva copii.

Dar, cu toate că provenea dintr-un mediu privilegiat, şi ea a trebuit să suporte deflorarea obligatorie şi rituală, ceea ce arată că nu era considerat un chin chiar atât de îngrozitor, de care mama să-şi ferească fiica, ci doar un ritual.

– Deflorarea rituală te face femeie, mi-a spus. Pe vremea aceea, toate fetele de paisprezece ani treceau prin aşa ceva. Pentru mine s-a întâmplat ceva mai târziu. Aveam deja cincisprezece ani şi mi-a fost ruşine. Tot atunci mi-am schimbat coafura, ca toată lumea să ştie că nu mai eram fecioară. A fost ca la nuntă. Toată lumea mă felicita şi eu am oferit tuturor cadouri. Profesoarelor şi colegelor mele mai în vârstă le-am dăruit câte ceva de mâncare.

Am întrebat-o despre bărbaţii care executau ritualul.

– Pe vremea aceea era vorba doar de un bărbat care face dintr-o fată o femeie. Nu o făcea decât o dată. Unii clienţi erau specialişti în deflorarea rituală. Majoritatea erau cetăţeni de vază ai oraşului, bogaţi şi bătrâni. Nu ştiu cum stau lucrurile astăzi. Tinerele maiko fac ce le place! Sigur, actul în sine este cumplit. Dar după aceea era o adevărată sărbătoare. Protectorul plătea o mulţime de bani, iar familia îi cheltuia pe ceremonie. Nu era nimic jenant, era normal. Era însă foarte jenant dacă fata era prea mare când avea loc ritualul. Se considera că, până atunci, nu fusese în stare să-şi găsească un protector.

Când le întrebam pe doamnele mai în vârstă din comunitatea gheişelor dacă fuseseră supuse ritualului de deflorare, se uitau la mine uluite, de parcă nu le venea să creadă că cineva poate pune o întrebare atât de stupidă.

– Bineînţeles, altfel cum aş fi devenit gheişă?

Înainte de legea din 1958, deflorarea rituală nu era numai o chestiune normală, ci şi cel mai important pas din cariera unei maiko. Ca şi circumcizia băieţilor, dureroasă, dar de neevitat, deflorarea obligatorie era un ritual de iniţiere, care marca trecerea de la stadiul de

maiko la cel de gheişă, de la fată la femeie, şi o cerinţă a ceremoniei de schimbare a gulerului, care marca intrarea în categoria adulţilor. O gheişă virgină ar fi fost la fel de discrepantă ca şi o nevastă virgină.

Bineînţeles că, din punctul de vedere al clientului, ocazia de a deflora o maiko era ceva irezistibil. Ca oriunde în lume, virginele sunt foarte dorite. Iar o maiko era apogeul virginităţii, *crème de la crème*, aleasă pentru frumuseţea ei, educată şi pregătită pentru a satisface cele mai sofisticate gusturi. Bărbaţii erau dispuşi să cheltuiască o mică avere pentru privilegiul de a deflora o maiko. Costa câteva milioane de yeni la valoarea actuală, bani suficienţi să cumperi o casă, după cum mi-a spus o gheişă mai în vârstă.

În ceea ce priveşte casa de gheişe, aceasta investise deja destui bani în fată – cumpărarea, educarea, pregătirea specifică, şcolarizarea şi toate celelalte cheltuieli – şi primul pas spre recuperarea acestora era exact ceremonia de deflorare obligatorie, care, de fapt, este una dintre cele mai profitabile tranzacţii din întreaga carieră a unei gheişe.

Deflorarea rituală a început pe vremea curtezanelor. Ca şi pentru gheişe, costul debutului unei curtezane era prohibitiv de mare, practic, imposibil, dacă fata nu găsea un bărbat bogat care să suporte toate cheltuielile. Şi cel care dorea şi dispunea de banii necesari avea privilegiul să fie primul bărbat din viaţa fetei şi primul ei protector. Teoretic, banii nu erau daţi pentru deflorarea propriu-zisă, ci pentru a acoperi costurile debutului, dar mă îndoiesc că tânăra făcea o astfel de distincţie academică.

Se întâmpla însă ca fata să nu fie chiar virgină înainte de ceremonia de debut. Saikaku, marele cronicar al cartierelor cu gheişe din secolul al XVII-lea, a scris nenumărate povestiri despre fete care erau în mod repetat vândute pentru „ritualul deflorării". Înşelătoria putea fi repetată de două, trei şi chiar patru ori, mutând fata dintr-un cartier în altul, în care nu o cunoştea nimeni şi unde se putea oficia din nou „debutul". Clientul afla până la urmă, dar, oricum, era prea târziu şi tăcea mâlc, pentru a nu-şi strica reputaţia.

Chiar şi în zilele noastre este nevoie de unul sau mai mulţi sponsori care să suporte costurile imense ale debutului unei maiko. Dar, după apariţia legii din 1958, nu mai există acest bonus al deflorării rituale.

În fermecătoarea sa autobiografie, *Povestea unei beţive din Gion*, una dintre marile doamne ale cartierului de gheişe – Haruyu – care ne-a părăsit de curând, la vârsta de aproape nouăzeci de ani, povestea despre jena teribilă pe care a simţit-o din cauză că nu îşi putea găsi un protector. După cum scria cu candoare, nu a fost foarte atrăgătoare. De fapt, fotografiile din carte ne arată că era de-a dreptul urâtă. Dar era fiica unei patroane de ceainărie şi, atrăgătoare sau nu, a devenit automat maiko. Mai avea trei surori şi doi fraţi, dar fraţii fuseseră daţi spre creştere tatălui, încă de la naştere. În cazul în care ar fi rămas alături de surorile lor, ar fi devenit interpreţi la şamisen sau ajutoare de gheişe, singurele meserii practicate de bărbaţi în comunitatea gheişelor.

Haruyu devenise maiko la vârsta de unsprezece ani. Când a împlinit paisprezece, vârsta magică la care contemporanele sale îşi pierdeau virginitatea şi îşi schimbau pieptănătura, fata a rămas aceeaşi, ca şi pieptănătura. Era atât de urâtă, încât nu avea nicio cerere de deflorare. Mergea pe stradă prin cartier, pieptănată ca o fetiţă şi se simţea din ce în ce mai jenată.

Până la urmă, „sora ei mai mare" a apelat la defloratorii profesionişti şi i-a implorat să o defloreze. Haruyu redă conversaţia astfel: „Nu vreau ca lumea să creadă că e anormală, că are vreun defect fizic sau mai ştiu şi eu ce. Nu aţi vrea să fiţi atât de amabil şi să...? Credeţi că aţi putea...? Numai ca oamenii să afle că e normală."

Într-un sfârşit, proprietarul unui mare magazin universal a acceptat. Haruyu avea deja cincisprezece ani, destul de mult pentru ceremonia de deflorare. S-a simţit şi mai jenată după aceea, când a trebuit să apară pe stradă cu o coafură care arăta că fusese deflorată de curând, mai ales când era oprită şi felicitată de matroanele caselor de gheişe.

După cum scria Haruyu, pe vremea aceea în Gion erau doi defloratori profesionişti, pe care ea i-a numit „Domnul Kawada" şi „Domnul Kimura". Pe aceştia îi vizitau şi rugau matroanele caselor de gheişe, când erau puse în situaţia de a avea o maiko trecută de vârsta deflorării rituale.

Haruyu aminteşte în carte cum, odată, toate maiko din cartier dădeau un spectacol cu public în cadrul „Dansului Cireşelor". Prin mijlocul spectatorilor treceau două intervale care duceau spre scenă şi care se numeau „aleile florilor". Într-una din scenetele care

alcătuiau spectacolul, pe aceste intervaluri dansau niște maiko. „Aleea asta e a domnului Kawada, cealaltă a domnului Kimura!", a strigat la un moment dat un șugubăț.

Pentru o femeie modernă, conceptul de a fi deflorată de un bărbat bătrân și bogat, care plătea o mulțime de bani pentru privilegiul de a dezvirgina o fată și căruia îi făcea plăcere să defloreze cât mai multe fete, pare un lucru îngrozitor și barbar. Dar e bine să privim lucrurile în context. Într-un fel sau altul, majoritatea japonezelor care erau adolescente înainte de apariția legii din 1958, sfârșeau prin a face amor cu un bărbat pe care de-abia îl cunoșteau și de care nu le lega nimic. Dacă făceau parte dintr-o clasă socială care practica aranjamentul matrimonial, își vedeau viitorul soț o dată sau de două ori înainte de căsătorie și, probabil, erau atât de timide, încât nici măcar nu ridicau privirea din pământ, așa că nu prea știau cum arată acesta.

Japonezele în jur de șaptezeci de ani cu care am stat de vorbă mi-au mărturisit că văzuseră fața soțului lor abia la nuntă. Cred că pentru ele prima noapte a nunții nu a fost foarte diferită de o deflorare obligatorie. Nici ele nu aveau de ales și făceau sex, practic, cu un străin. Diferența consta în faptul că, cel puțin, acesta urma să aibă grijă de ele din punct de vedere financiar. Evident, nu așteptau din partea lui nici fidelitate conjugală, nici dragoste.

În ceea ce privește deflorarea în sine, ca act sexual, bărbații în vârstă care o practicau, așa respingători cum erau ei, aveau totuși experiență, pe când tinerii de familie bună cu care erau măritate fetele din familiile respectabile nu știau ce să facă atunci când se stingea lumina, în afară de puținul pe care îl învățaseră când tații lor îi trimiseseră la gheișe.

Vremuri bune pentru bărbați

În timpul zilei, cartierele de gheișe erau foarte liniștite, dar, odată cu venirea serii, lucrurile se schimbau. Într-o seară, ieșisem în oraș cu Sarah, care era de origine americano-japoneză. Căutam aleea Zidul de piatră, despre care domnul Mori îmi spusese că este formată numai din case pe care bărbații bogați le construiseră pentru concubinele lor. Îmi arătase intrarea – un portal ascuns într-un zid

lung de piatră – aşa că acum rătăceam pe străduţele din spatele altarului Yasaka. În sfârşit, am zărit-o.

Am păşit prin portal şi parcă am intrat într-o fortăreaţă. În faţa noastră se întindea o alee lungă, pavată şi mărginită de ziduri înalte de piatră, care ducea la o poartă masivă, dincolo de care se găsea sanctuarul. Acolo, departe de strada principală şi aproape imposibil de găsit dacă nu ştiai unde să cauţi, se aflau câteva case impozante, ca nişte castele în miniatură, apărate de contraforturi solide de piatră cioplită, cu palisade de lemn sau garduri vii. În faţa caselor nu erau grădini, doar câţiva pini care formau un fel de alee şi ale căror vârfuri se zăreau pe deasupra palisadelor. Era un loc ciudat şi izolat, un orăşel ascuns privirii, în care concubinele duceau probabil o viaţă liniştită şi sociabilă în aşteptarea – cu plăcere sau cu dezgust, depinde de sentimente – vizitelor pe care le făceau bărbaţii care le întreţineau.

În timp ce mergeam pe aleea de intrare în acest cartier minuscul, mi-am dat seama că suntem foarte aproape de „barul intim" al formidabilei *mama-san*, cea îmbrăcată în sobrul chimono bleumarin. Cum domnul Mori îmi dăduse numărul de telefon, mi-am luat inima în dinţi şi am sunat. Eram sigură că, deşi fusesem prezentată, nu puteam fi considerată încă o clientă a barului şi voi fi refuzată fără menajamente. Dar am fost foarte plăcut surprinsă să o aud spunând: „Vai, dar cum să nu, veniţi!"

De data asta, în băruleţul cu şirurile de sticle de whisky aliniate în faţa oglinzii de pe perete, era mai multă agitaţie. Câţiva oameni de afaceri nu prea stilaţi, cu sacourile aruncate pe spătarele scaunelor şi cravatele strâmbe, se distrau jucând karaoké. Urmăreau textul de pe ecran şi, din când în când, câte unul se scula de pe scaun şi, clătinându-se pe picioare, îngâna câte un cântecel popular sentimental.

Mama-san zâmbea glacial şi aranja gustări pe nişte farfurioare. Sperasem că vom putea continua interesanta noastră conversaţie, dar acum nu prea ştiam cum să încep. Am încercat să sparg gheaţa, spunându-i că citisem autobiografia lui Haruyu.

– A, doamna Haruyu! exclamă zâmbind. Toată lumea o cunoştea. Era o persoană foarte importantă în societatea din Gion.

– Am găsit însă ceva ce nu am înţeles, spuse Sarah. Aţi auzit de *mirare*?

Faţa femeii se lumină. Era clar că ştia despre ce e vorba.

În cartea sa, Haruyu a scris despre mirare, „a fi văzută", fără a explica însă despre ce e vorba. În Ichiriki-tei, celebra ceainărie din Gion cu zidurile îmbrăcate în teracotă, exista o cămăruţă izolată şi întunecoasă, numită „Kako-i", în care maiko se duceau pentru „a fi văzute". De obicei, se duceau patru sau cinci maiko în acelaşi timp şi clientul îşi alegea una.

„*Mirare* nu era un lucru plăcut pentru maiko", scria Haruyu. „Nu era plăcut, nici dacă erai aleasă, nici dacă nu erai. Dacă nu-ţi plăcea bărbatul care te alesese, puteai refuza. Dar, pentru o fată născută într-o casă de gheişă, era dificil să refuze, iar o maiko venită de undeva de departe şi care muncea din greu să facă bani nu îşi putea permite să refuze un client."

– Asta era diferenţa dintre curtezanele *tayu* de pe vremuri şi gheişe, spuse *mama-san*. O *tayu* îşi putea permite să aleagă bărbatul cu care avea să se culce în noaptea aceea. Îi spuneau clientului: „Dumneavoastră! Cu dumneavoastră dorm la noapte!" Dar gheişele nu aveau de ales. Ele erau alese. „A fi aleasă" era procedura prin care clientul îşi alegea partenera cu care vroia să se culce, fie în noaptea aceea, fie pe termen lung. Mai întâi o anunţa pe stăpâna ceainăriei pe care o frecventa în mod regulat că are de gând să-şi aleagă o parteneră. Aceasta trimitea după câteva maiko şi gheişe, care veneau însoţite de „băiat" (asistentul lor).

Dacă un client cerea să vadă un grup de maiko şi gheişe, se ştia că e vorba de *mirare*. Când se îmbrăcau şi se coafau pentru aşa ceva, fetele îşi înfigeau un pieptene, cu dinţii în sus, în părul de la ceafă, acolo unde clientul nu avea cum să-l vadă. Era ca un fel de vrajă, menită să ajute fata să nu fie aleasă.

Mama-san ne demonstră pe viu, înfigându-şi în păr un pieptene mic şi curbat. Pe urmă ne spuse că totul era ca un fel de audiţie. După ce clientul se uita la fete, o anunţa pe stăpâna ceainăriei sau pe servitoare de alegerea pe care o făcuse. Aceasta îl anunţa pe „băiat", care ducea mesajul matroanei casei de gheişe în care locuia fata. Apoi, când aceasta îşi dădea consimţământul formal, băiatul se întorcea la ceainărie şi „mama" ceainăriei le spunea celorlalte maiko şi gheişe că pot pleca. Rămânea numai cea aleasă. Până în acel moment, niciuna din fete nu ştia care fusese aleasă.

Teoretic, fata avea dreptul să refuze. Practic, erau situaţii în care putea refuza şi altele în care nu putea. Între timp, clientul şi

patroana ceainăriei negociau preţul. Acesta varia în funcţie de pretenţiile clientului şi durata aranjamentului.

Aceasta era de obicei modalitatea prin care îşi alegea o maiko sau o gheişă clientul care dorea să devină danna (protector) unei fete. Pe vremea aceea, o maiko sau o gheişă avea nevoie de un protector care să o ajute să supravieţuiască. Aşa că ar fi fost absurd să refuze, indiferent dacă bărbatul era urât ca un monstru marin din poveştile lui Kafu Nagai sau un tânăr chipeş. Oricum, fata avea întotdeauna posibilitatea să-şi ia un amant, în secret, sau să-şi schimbe protectorul, în cazul în care i se ivea o ofertă mai bună.

Dacă fata accepta propunerea protectorului său de a-i deveni concubină, îşi ştergea numele din registrul gheişelor şi avea loc o mică ceremonie din rămas-bun, în care împărţea profesorilor, persoanelor în vârstă, prietenilor şi colegelor castronaşe cu orez alb. Albeaţa orezului arăta că fata va rămâne cu protectorul său până îi va albi părul. Totuşi, dacă datoriile îi erau plătite de un protector pe care nu îl iubea şi dorea să aibă şansa unei alte alegeri, printre boabele de orez alb se găseau şi boabe de fasole roşie, ceea ce însemna că aranjamentul nu era făcut pe viaţă şi că, cel mai probabil, fata se va întoarce cândva în comunitatea gheişelor. Bineînţeles că protectorul nu vedea orezul şi că, pentru orice eventualitate, majoritatea fetelor strecurau în el şi câteva boabe roşii.

Un alt obicei destul de popular era „dormitul la grămadă". La sfârşitul unei petreceri, clienţii îi cereau stăpânei ceainăriei să ia legătura cu casa de gheişe şi să întrebe dacă maiko erau dispuse să „doarmă la grămadă". Preţul pentru o noapte petrecută astfel era de douăsprezece ori tariful orar al fiecărei maiko, adică extraordinar de mare.

„Băieţii" care le ajutau pe maiko soseau cu cămăşile de noapte ale fetelor, puneau pieptenii şi podoabele acestora în nişte cutii, le luau chimonourile şi duceau totul înapoi la casa de gheişe, pentru a reveni a doua zi dimineaţă, cu alte chimonouri. Între timp, servitoarele ceainăriei duceau într-o cameră mare saltelele pe care se dormea. Maiko şi clienţii dormeau împreună pe saltelele întinse pe lângă pereţi, păziţi de o servitoare bătrână, care avea grijă să nu se întâmple nimic necurat. La urma-urmei, partidele de amor erau aranjate cum trebuie şi plătite, nu furate. Se putea discuta toată noaptea, dar contactul fizic era interzis. Cu toate acestea, bărbaţii adorau să doarmă

înconjurați de femei tinere și frumoase. Iar pentru o maiko, era o bună ocazie să cucerească inima unui client. Cu puțin noroc, acesta putea fi suficient de încântat de farmecele ei, pentru ca ulterior să o cumpere pentru o noapte sau chiar să-i devină protector.

Patroana în vârstă a unei ceainării mi-a povestit – cu amănunte picante și zâmbind amuzată – despre acest „dormit împreună".

– Se dormea împreună într-una din camerele mari de la etaj. Mai ales vara. De obicei, erau trei-patru clienți și cinci-șase gheișe și maiko și, bineînțeles, o servitoare sau două. Pentru clienți, distracția era să încerce să pipăie fetele pe sâni.

Era o distracție pentru care plăteau mult, iar pentru maiko, o combinație de amuzament și disperare. Pentru clienți era o simplă joacă. Lăsau în urma lor lumea reală de acasă și de la serviciu și intrau într-o lume care funcționa pe cu totul alte legi și în care nu aveau nicio responsabilitate. De asta era și așa de scump prețul pe care se angajau să-l plătească. Dar pentru maiko nu era o joacă. Trebuia să supraviețuiască, iar, înainte de 1958, aveau și o datorie uriașă de achitat.

Cât despre *mama-san* cea cu ochi de oțel și chimono bleumarin, aceasta lăsase de mult în urma ei astfel de lucruri. Erau doar niște amintiri urâte, dintr-un trecut îndepărtat. Supraviețuise. De fapt, realizase mult mai mult – reușise să aibă propria sa ceainărie și devenise nu numai independentă, ci chiar o prosperă femeie de afaceri. Poate că moștenise ceainăria de la matroana cea crudă care o chinuise atât; sau poate că avusese un protector care o ajutase.

– „A fi văzută" și „a dormi la grămadă" au dispărut odată cu apariția legii din 1958, ne spuse, cu o urmă de satisfacție în glas. Pentru bărbați, au fost vremuri bune. Acum sunt vremuri bune pentru femei. Fetele din ziua de astăzi se fac maiko pentru că asta vor și pleacă tot când vor.

Și cu asta încheie conversația și ne puse în față nota de plată. Pentru un pahar de whisky cu apă și o farfurioară cu gustări (calamar uscat și saleuri lipsite de orice gust) pentru fiecare, de care nu ne-am atins, și prețiosul timp acordat de *mama-san*, la care se adăuga efortul de a deschide ușa și de a intra în încăpere, am plătit 70 £. Sarah, care știa cum stau lucrurile în cartierul gheișelor, mi-a spus că am scăpat ieftin.

11

LUMEA FEMEILOR
GHEIŞELE DIN KYOTO

Ştiu că este uşuratică şi necredincioasă,
Dar s-a întors la mine căindu-se,
Foarte palidă şi tristă.
Un fluture are şi el nevoie de un loc în care să se odihnească
Seara.

„Întoarcerea", cântec de gheişă

Peruchierul

Într-o zi, am luat autobuzul şi m-am dus în cealaltă parte a oraşului, în apropiere de cartierul ţesătorilor, Nishijin, şi de cartierul cu gheişe Kamishichiken, să-i fac o vizită unuia din cei trei peruchieri care lucrau pentru gheişele din Kyoto. Domnul Imanishi transformase o aripă a casei sale destul de dărăpănată, din spatele templului Myoshinji Zen, într-un atelier foarte profitabil. Acolo l-am găsit şi atunci, aşezat în poziţia specific japoneză, împreună cu cei doi fii, ucenicii săi. Încăperea era plină de ceea ce, la prima vedere, mi s-a părut că erau capete de om înfipte în pari, dar care, ulterior, mi-am dat seama că erau doar nişte peruci – unele cu părul în dezordine, altele frumos aranjate – aşezate pe suporturi de lemn de forma unui ou.

– Pe vremuri, perucile erau făcute numai din păr japonez, mă informă zâmbind domnul Imanishi.

Era un bărbat plin de viaţă, trecut de şaizeci de ani, cu tenul foarte închis, un nas obraznic şi un păr bogat, cărunt şi ondulat. Părul perucii de pe suportul din faţa sa atârna în şuviţe urâte, ca nişte cozi de şobolan, pe care omul le pieptăna energic, ungându-le din belşug cu ceară albă de fixare.

– Astăzi fetele noastre sunt pline de bani şi nu mai au nevoie să-şi vândă părul, aşa că importăm păr chinezesc şi folosim păr de iac pentru a da volum. Dar tot părul japonez e cel mai bun. Cel puţin, aşa credem noi, peruchierii.

Domnul Imanishi bucla, plia şi fixa şuviţele de păr într-un fel foarte asemănător cu coafatul părului unei maiko, dar rezultatul final a fost o pieptănătură strălucitoare de gheişă, cu o şuviţă separată la ceafă, fixată cu o fundă de argint. Când, în sfârşit, termină, îmi întinse peruca. Părul lucios era lipicios, dar peruca în sine era uimitor de uşoară şi tare. Interiorul era alcătuit dintr-o formă de duraluminiu căptuşită cu o plasă fină, ca o cască de protecţie.

– Măsurile pentru prima perucă le luăm când fata se hotărăşte să schimbe gulerul, îmi explică domnul Imanishi, în timp ce îşi ştergea mâinile pe un şorţ de bumbac, de un alb impecabil. Atunci mă întâlnesc cu maiko şi hotărâm ce formă o avantajează cel mai bine. Dacă are o faţă rotundă, o fac să arate mai îngustă, iar dacă faţa e slăbuţă o fac să arate mai plină. Toate gheişele sunt drăguţe, nu? Arta peruchierului constă în a face o perucă în funcţie de trăsăturile fetei. De asta vin mereu la noi.

Spre deosebire de perucile europene, cele japoneze au o ridicătură în faţă, cam ca muntele Fuji. Şi sunt foarte dificil de confecţionat. Domnul Imanishi mi-a spus că are nevoie de două săptămâni şi câteva probe pentru a face una. Timp de cinci zile după schimbarea gulerului, unul din fiii săi se duce zilnic la casa de gheişe, să o înveţe pe proaspăta gheişă cum să-şi pună peruca. După terminarea ceremoniilor şi a petrecerilor care urmează, când fata are timp pentru mai multe probe, comandă o a doua perucă, astfel încât, în timp ce poartă una, cealaltă este dusă la peruchier şi aranjată din nou.

O gheişă nu s-ar gândi nici în cele mai cumplite coşmaruri că s-ar putea întâmpla să fie văzută cu o şuviţă de păr deranjată, ca să nu mai vorbim de o eventuală deformare a perucii. Pentru a fi sigură că arată tot timpul de parcă abia a venit de la coafor, gheişa îşi ţine perucile în cutii speciale şi le duce la peruchier cel puţin o dată pe lună, pentru a fi pieptănate şi restaurate. Asta înseamnă o muncă de o jumătate de zi (o oră şi jumătate de lucru la perucă, plus drumul dus-întors) şi costă 115 £, de fiecare dată. Trebuie luat în considerare că durata medie a vieţii unei peruci e de trei ani, după care gheişa are nevoie de una nouă, care costă în jur de 2.500 £. Una

peste alta, pentru gheişă e vorba de o cheltuială imensă, iar pentru domnul Imanishi şi colegii săi de o afacere profitabilă.

– În anii '80, când economia mergea foarte bine, munceam de la 9 dimineaţa şi până la 2-3 noaptea, şapte zile pe săptămână. Acum îi am pe fiii mei de ajutor, aşa că mă mai pot odihni şi eu puţin. Lumea zice că japonezii muncesc tot timpul. Pe vremea aceea, eu chiar munceam.

Perucile au ajuns la modă mult după război, cam prin 1958. Înainte erau folosite mai ales de actorii din teatrul kabuki. Gheişele se duceau la coafor, cum se duc încă şi astăzi maiko.

– Tatăl meu a fost ţesător în cartierul Nishijin, îşi aminteşte domnul Imanishi. După război însă, economia a ajuns la pământ şi ţesătorii nu mai aveau de lucru. Într-o zi am auzit că era mare nevoie de peruchieri. M-am gândit că e o treabă bună şi, cum cunoşteam un peruchier, am intrat ucenic la el. Asta se întâmpla în 1955.

Pentru maiko aflate în pregătire, este esenţial să ducă o viaţă de flori şi sălcii plângătoare douăzeci şi patru de ore pe zi. Gheişele însă sunt femei mature şi moderne, care au ales să continue această viaţă cât timp li se potriveşte. În timpul liber, pot purta îmbrăcăminte europeană şi se pot pieptăna cum vor. Aşa că purtatul unei peruci le permite să schimbe rapid şi lejer lumea gheişelor cu cea normală. Pentru ele, a fi gheişă este doar o slujbă şi îmbrăcămintea şi coafura gheişei o simplă uniformă, pe care o pun înainte de a începe lucrul şi o dau jos când îl termină. Este un fel de liberalism. Şi, odată cu schimbarea mentalităţii gheişelor asupra profesiunii lor, a apărut şi declinul peruchierilor.

Eu însă mă întrebam tot timpul cum Dumnezeu se poate fixa sub perucă părul lung şi bogat al gheişelor. Domnul Imanishi mă invită să încerc să-mi pun o perucă. Şi, fără să mai aştepte reacţia mea, îmi strânse părul la ceafă, îl prinse bine într-un fileu şi lipi marginile acestuia cu o bandă de tifon. În câteva secunde capul meu ajunse ca suporturile de lemn din jurul nostru. Pe urmă omul luă dintr-o cutie o perucă pe care mi-o puse pe cap şi, după ce legă câteva panglici şi făcu mici ajustări, aceasta mi se potrivi perfect. O simţeam fixă, sigură şi grea, ca o coroană. Domnul Imanishi înfipse în ea un pieptene de fildeş şi câteva ace de păr din baga şi îmi întinse o oglindă, să-i admir opera de artă.

Trebuie să recunosc că efectul perucii de gheişă – neagră, lucioasă şi absurd de complicată – cocoţată pe capul meu cu trăsături europene,

nu mă avantaja deloc. Parcă aveam pe cap una din perucile acelea imense din vremea lui Louis XIV, fără a fi însă îmbrăcată în rochie cu nenumărate volănaşe şi horbote de dantelă şi, mai ales, fără celebra aluniţă neagră. M-am fardat repede cu cel mai roşu ruj pe care l-am găsit, mi-am aplicat pe faţă un strat gros de vopsea albă şi abia atunci am văzut diferenţa. După cum se obişnuieşte în Japonia, m-am aşezat alături de domnul Imanishi şi familia sa, am luat pe genunchi pe unul dintre nepoţi şi am făcut o fotografie de grup.

Dar mai aveam să-l întreb ceva pe bărbatul care se lăudase cu cât de multe gheişe cunoştea şi cât de bine.

– Ce-aţi zice dacă fiica dumneavoastră ar dori să se facă gheişă?

Întrebarea l-a luat prin surprindere. După o clipă de gândire, îmi spuse chicotind stânjenit:

– Hmm... E o întrebare dificilă.

Parcă i-aş fi făcut cine ştie ce propunere indecentă. Omul se purta ca un cap de familie din perioada victoriană, întrebat dacă i-ar permite fiicei sale să se facă actriţă. În Japonia zilelor noastre, la întretăiere de milenii, gheişele sunt încă privite cu aceeaşi lipsă de respect cu care erau priviţi actorii şi actriţele din Anglia, acum o sută de ani. Una e să le menţionezi din când în când numele şi să te lauzi cu cât de bine le cunoşti şi alta e să fie vorba de propriul tău copil.

Gheişele şi munca lor

Când aveam timp, stăteam pe balcon, la adăpostul jaluzelelor de bambus care fluturau la cea mai uşoară adiere de vânt, şi mă uitam la persoanele care intrau şi ieşeau din Kaburenjo, „Locul pentru Învăţarea Dansului şi Muzicii", o clădire mare şi urâtă de beton, aflată peste drum de casa în care locuiam. Era centrul vital al întregii comunităţi. Dacă treceai prin parcarea din faţă şi urcai câteva trepte, intrai în birourile sindicatelor gheişelor. Partea din spate a clădirii era ocupată aproape în întregime de o sală de teatru mare şi splendidă care, cu excepţia spectacolelor de dans din primăvară, era goală şi întunecată în cea mai mare parte a anului. Deasupra ei erau o mulţime de cămăruţe cu oglinzi pe pereţi şi tatami pe jos, în care se ţineau lecţiile de dans şi muzică.

Primii îşi făceau apariţia cei care lucrau în birouri, bărbaţi cu feţe serioase, îmbrăcaţi în costume cenuşii, şi femei cu tenul ciupit,

pieptănate ca niște foste gheișe. Pe urmă venea un grup de maiko, tropăind mărunt pe sandalele cu talpă înaltă, de lemn, îmbrăcate în chimonouri de vară, alb cu albastru, și cu părul coafat și fixat bine cu ceară, care chicoteau și ciripeau ca un stol de vrăbiuțe. După-amiaza, când maiko se pregăteau pentru petrecerile de seară, apăreau începătoarele stângace și cu mers nesigur, în chimonouri din pânză apretată și cu părul legat în coadă de cal.

Maiko discutau de mult timp între ele, mai mult în șoaptă și foarte emoționate, despre un concert de flaut și tobe care urma să aibă loc. Deveniseră dintr-o dată foarte interesate de lecții și exersau cu mult elan acasă și la orele de curs. Viața gheișelor din cartier e punctată de mici ocazii de ieșire din tipar, cum ar fi examenele de sfârșit de trimestru, când maiko trebuie să-și demonstreze talentul și progresele făcute. Haruta-san, proprietara casei de gheișe Haruta, mi-a dat un program pe care erau marcate numele lui Harumi și Haruka și mi-a spus că trebuie neapărat să mă duc.

Spectacolul s-a ținut la amiază, la teatrul Kaburenjo, într-o sală mare de la etaj, într-o zi însorită de luni. Toată comunitatea gheișelor a ținut să fie prezentă. „Surorile mai mari", îmbrăcate în chimonourile lor cele mai frumoase, stăteau în genunchi pe niște perne albe și plate, așezate în rânduri pe podeaua acoperită cu tatami. Printre ele treceau permanent câteva gheișe care le ofereau ceai verde călduț. Una din laturile încăperii fusese rezervată scenei și avea un fundal format din paravane aurii, iar pe jos fusese așternut un covor de fetru roșu.

Când toată lumea a luat loc pe perne, s-a deschis o ușă și pe scenă a intrat în fugă un grup de gheișe, cu șosete albe în picioare, care s-au aliniat pe fundalul scenei. Arătau destul de solemn, dar și relaxate, pentru că sarcina lor era aceea de a acompania pe cele care urmau să cânte sau să interpreteze diferite melodii la șamisen, instrumentul acela dificil de stăpânit, la care fetele studiază ani întregi. Pe două dintre ele le cunoșteam: Fumiko, modesta și minunata dansatoare pe care o întâlneam adesea la cafenea când îmi luam micul dejun și Koito, o gheișă neastâmpărată și vorbăreață ca o vrăbiuță. Apăreau în toate spectacolele cu public, uneori doar acompaniind, ca astăzi, altădată în roluri importante și erau întotdeauna ași din mânecă ai comunității gheișelor.

Pe urmă au intrat în scenă maiko, stelele zilei – cu fețe serioase și ochi plecați feciorelnic. Fiecare avea în mână o tobă mică în formă

de clepsidră şi vopsită în negru şi auriu, sau un flaut de bambus. Ca şi gheişele, erau îmbrăcate în chimonouri albe de bumbac, bine scrobite şi cu un model imprimat cu flori de visteria indigo, şi legate cu obiuri roşii, simple. Erau foarte puţin fardate şi, în coafurile bine fixate cu ceară, aveau foarte puţine ornamente. Printre ele am zărit-o pe Harumi. Fetele s-au aşezat solemn în genunchi, în partea din faţă a scenei. Muzica a început şi urechea mea nu foarte antrenată în muzica japoneză mi-a spus că era vorba de ceva simplu, o şansă pentru maiko să-şi etaleze cunoştinţele şi măiestria, bătând un anumit ritm cu degetele pe pielea de mânz a tobelor.

S-a luat pauză. Câteva dintre „surorile mai mari" îşi aprinseseră câte o ţigară. Vreo două moţăiau şi capul le cădea când într-o parte când în cealaltă. Dar, când simţiră că era vorba de fumat şi de un pic de bârfă, se treziră repede. În sală erau şi câţiva bărbaţi, mândri tare că sunt înconjuraţi de atâtea femei. Unul – de vârstă mijlocie, rotunjor şi îmbrăcat într-un costum de culoare deschisă – stătea cu picioarele încrucişate, fumând şi vorbind exagerat de tare lângă o gheişă uluitor de frumoasă. Îmbrăcată într-un chimono bej cu un imprimeu de camelii şi un obi alb brodat cu ciorchini de cireşe roşii, cu părul legat într-un nod simplu, femeia era întruchiparea farmecului gheişelor. Stătea aşezată foarte corect pe genunchi şi călcâie şi vârfurile picioarelor încălţate în şosete albe de bumbac erau încrucişate perfect. Am presupus că bărbatul de lângă ea era protectorul său.

Apoi, un individ insipid, îmbrăcat într-un sacou în carouri stridente şi cu un păr care se rărea, cu o cămaşă roz şi ochelari mari, demodaţi, veni şi se înclină în faţa mea, zâmbind cu gura până la urechi.

– Sunt Ito, îmi aminti bărbatul. Admiratorul domnişoarei Koito.

Toată lumea o cunoştea pe Koito, vrăbiuţa cu accent ciudat care acum stătea în rândul acompaniatoarelor şi îşi acorda strunele şamisenului. Într-un fel, fata era întruchiparea gheişei moderne. Era o celebritate, nu pe ecranul cinematografului sau al televizorului, ci pe Internet. Apărea regulat în articole din ziar şi reviste ilustrate şi avea un club al admiratorilor săi.

Nu era o gheişă standard şi, ca să spunem adevărul, niciuna nu era. Nu erau nişte fetiţe inocente, ca maiko. Femeile care aleseseră să rămână în continuare în comunitatea gheişelor şi nu plecaseră înainte de schimbarea gulerului aveau fiecare motivele lor şi propriul lor mod de a profita cât mai mult de pe urma vieţii de gheişă.

Casa de gheişe din care făcea parte Koito se afla la câteva sute de metri de cea în care locuiam cu, vizavi de casa Haruta, pe o străduţă aflată permanent în umbră. Casele erau una lângă alta, că aproape se atingeau. Văzută prin prisma europenilor, casa era foarte mică; comparată însă cu alte case din zonă, era mare şi prosperă. Fusese reconstruită de curând în stilul tradiţional şi lemnul nou strălucea, iar în faţă avea stâlpi de susţinere din bambus de un auriu-pal. Deasupra intrării atârna o lanternă albă şi rotundă, încadrată de două plăci de lemn. Pe una era scris „Koito", iar pe cealaltă „Komaki". În interior, scara abruptă de lemn era proaspăt lăcuită şi pe jos fusese aşternut un tatami nou. Aveau chiar şi o toaletă în stil occidental, al cărei scaun era încălzit. După cum se vedea, Koito era o femeie cu bani.

Când nu avea niciun angajament, Koito nu se farda şi purta părul pe spate, liber. Puteai crede că e secretară undeva sau casnică. Dar, deşi abia trecuse de treizeci de ani, începuse deja să-şi piardă drăgălăşenia tinereţii. Faţa în formă de inimă se lăţea şi pielea începuse să se lase pe obraji şi bărbie. Dar ochii negri erau foarte vii şi năsucul în vânt, delicios. Şi totuşi, Koito avea ceva care o deosebea de celelalte – personalitate, tupeu, încredere în sine şi un acut simţ al realităţii.

Koito trăia în lumea gheişelor de şaisprezece ani şi era fiica unui vânzător de ziare şi al unei coafeze din provincie. Într-o zi, când răsfoia nişte reviste ilustrate în salonul mamei sale, a văzut fotografia unei maiko coafată în stil medieval. Din acel moment singura ei dorinţă a fost să se vadă fardată şi coafată la fel, să plece la Kyoto şi se se facă maiko.

– Părinţii mei au fost şi sunt şi acum împotrivă, mi-a spus pe un ton indiferent.

Dar fata se molipsise. A reuşit să fie introdusă într-o casă de gheişe, cu ajutorul bunicii unei prietene care locuia în cartierul gheişelor. A muncit şi s-a pregătit, a trecut de la rangul de „boboc" la cel de „învăţare prin observare" şi a ajuns maiko. Când a sosit vremea să schimbe gulerul, Koito nu a stat pe gânduri şi, la numai un an după ce a devenit gheişă, strânsese destui bani pentru a se muta din casa de gheişe şi a porni pe cont propriu, la început într-un apartament închiriat, apoi în propria casă.

– Nu e o viaţă uşoară, a ţinut să sublinieze Koito. Dacă eşti bună dansatoare, ai tot timpul de lucru şi primeşti multe bacşişuri.

Dar, în zilele astea, sunt seri în care nu ai nimic de lucru. Clienţii nu mai vin. Sunt mult prea multe posibilităţi de petrecere a timpului liber. Pe vremuri nu erau decât cartierele de plăceri. Astăzi bărbaţii nu mai au nevoie să meargă în cartierul gheişelor, pentru a se distra.

Acum trei ani, lui Koito i-a venit o idee extraordinară – să pună pe website viaţa şi filosofia gheişelor, să descrie arta lor, obiceiurile şi istoricul acestora, să corecteze concepţiile greşite despre gheişe şi să convingă bărbaţii să vină în cartierul plăcerilor. Acesta a fost începutul celebrităţii sale. Când am întâlnit-o prima oară, mi l-a prezentat pe domnul Ito, preşedintele clubului fanilor ei. Ori de câte ori mergeam la un spectacol de dans dat de gheişe, domnul era mereu prezent, zâmbind ţanţoş şi purtând după el un aparat de fotografiat şi un trepied. Dar, după cât am putut să-mi dau seama, nu o fotografia decât pe Koito.

Farmecul gheişelor şi arta chimonoului

Întorcându-mă într-o zi acasă, am găsit un bilet scris frumos pe hârtie de mătase şi cu simbolul norocului pe plic. Era de la Koito. Îmi scria că o reporteră de la o revistă pentru femei urma să vină să-i ia un interviu şi mă ruga să fiu şi eu de faţă – în calitatea mea de străină care locuieşte în comunitatea gheişelor – pentru a da o notă internaţională fotografiei.

Aşa că, în ziua respectivă, m-am îmbrăcat cât se poate de elegant şi m-am fardat din plin. Dar ştiam că, indiferent cât de mult m-aş fi străduit, tot urâtă şi lipsită de eleganţă arătam alături de o gheişă. Când am ajuns la Koito acasă, fata era îmbrăcată în fustă şi tricou bej, cum se îmbrăca de obicei când nu era la lucru.

– Îmi fac probleme din cauza maiko, îmi spuse pe un ton îngrijorat, mângâind o pisică tărcată pe care o ţinea în poală şi ai cărei ochi erau la fel de pătrunzători şi negri ca şi ai stăpânei. A plecat acum câteva luni spunând că se duce acasă, dar de atunci nu am avut nicio veste de la ea.

Problema era că nu Koito, ci Komachi, maiko acesteia, era cea care apărea pe website. Se putea spune că era prima maiko din era ciborgilor.

Komachi o văzuse pe Koito la televizor, o căutase pe Internet şi fusese fermecată de imaginile şi descrierile lumii florilor şi a

sălciilor. Reuşise să-şi convingă tatăl să-i trimită un e-mail lui Koito, prin care o ruga să o accepte ca ucenică. Koito a fost de acord şi Komachi s-a mutat în casa acesteia. Îi văzusem fotografiile – o adolescentă înaltă şi robustă, de cincisprezece ani. Dar, ca multe alte maiko, fata descoperise că viaţa de gheişă cere mult mai mult, nu numai să fii drăguţă. Povestea ei – speranţele, dezamăgirile şi nemulţumirile ei – era urmărită zilnic pe pagina de Internet, în care apărea chiar şi pisica.

Iar acum, la un an de la ceremonia de debut, fata dispăruse.

– Nu e uşor să creşti o maiko, se plânse Koito, adresându-se jurnalistei tinere şi grăsuţe care nota de zor în carnet şi care era fan al clubului lui Koito şi o urmărea zilnic pe Internet. Fata a ajuns într-un punct dificil. Toată lumea era cu ochii pe ea şi făcea comentarii. Era complexată. Îţi dai seama imediat dacă o maiko e graţioasă şi dacă va fi o bună dansatoare, dar şamisenul necesită cinci sau şase ani de pregătire şi abia după aceea poţi spune: „Fata e bună". Studia şi flautul, dar şi cu el e aceeaşi situaţie. Nimeni nu i-a spus că face progrese. A făcut o depresie. Mi-a spus că nici măcar nu vrea să apară în Dansurile Celor Cinci Cartiere, pentru că şi prietenele ei vor fi acolo.

Dansul Celor Cinci Cartiere este un eveniment important în calendarul gheişelor şi urma să aibă loc peste câteva săptămâni. Era un spectacol grandios, care se ţinea în primăria din Kyoto şi la care participau cele mai bune dansatoare şi cele mai drăguţe maiko din cele cinci cartiere de gheişe.

– Am impresia că a crezut că nu e destul de bună. I-am spus că nu pot să-i dau liber, dar a plecat. Mă tem că a plecat de tot.

Stătusem destul de protocolar pe nişte perne aşezate în jurul unei măsuţe joase, într-una din camerele cu tatami de la etaj. Acum Koito ne conduse într-o cameră care avea acelaşi rol cu o cabină de teatru şi începu să scoată nişte cutii plate de carton, din sertarele unei comode înalte de lemn. Deschise una şi începu să desfacă panglicile care legau pacheţelul din hârtie de mătase din interior. De sub un alt strat de hârtie de mătase, apăru un obiect de mătase lucioasă de culoarea oului de prepeliţă. Koito îl desfăcu şi, pe ţesătura fină, apăru un model diafan de fire albe de iarbă. Pipăirăm sfios mătasea moale.

– E un chimono de gheişă pentru toamnă. Acestea sunt fire de iarbă de toamnă.

Pe urmă scoase un chimono mov-pal, ca florile de visteria, apoi unul mov-închis, cu un model de frunze de arţar în tonuri de verde-închis şi ruginiu, printre care erau brodate crizantemele aurii şi portocalii. Koito ne spuse că primul e un chimono de vară, iar al doilea de toamnă şi le puse deoparte. Pe urmă ne arătă un chimono dintr-o mătase fină ca o plasă de păianjen, imprimată cu frunze delicate de culoare verzuie şi cu un râu care şerpuia de-a lungul tivului şi pe care pluteau frunze. În sfârşit, scoase un chimono de culoarea cerului de la miezul nopţii, brodat cu flori de visteria mov şi aurii care cădeau în cascadă, pe poale şi pe mâneci.

– Cu acesta mă îmbrac, spuse Koito.

Am ajutat-o să le împacheteze pe celelalte, împăturindu-le cu mare atenţie şi învelindu-le în nenumăratele straturi de hârtie de mătase. Le-am pus la loc şi am legat panglicile.

– Cum te hotărăşti asupra unui anumit chimono? am întrebat nedumerite.

O maiko care trăieşte într-o casă de gheişe nu are o astfel de problemă – matroana casei e cea care îi pregăteşte chimonourile potrivite pentru fiecare lună sau eveniment. Koito însă era ea însăşi matroana casei şi pentru ea viaţa însemna o succesiune de decizii pe care trebuia să le ia în fiecare zi.

Ne-a explicat că alegerea depinde de client, de ceainărie şi de motivul petrecerii. Pentru o petrecere de felicitare sau pentru o anumită aniversare, se îmbracă foarte elegant; pentru o petrecere obişnuită, mică şi liniştită, îmbracă un chimono mai discret. Evident, e vorba de chimonouri de gheişă, cu un colorit mai subtil decât al unei maiko, cu mâneci lungi până la şolduri, nu până la glezne, şi cu obiul legat într-un nod simplu, fără fâşiile lungi şi grele ale căror capete se leagănă de colo-colo, ca la o maiko.

La o gheişă, arta de a alege şi a purta un chimono este la fel de importantă ca şi dansul tradiţional sau cântatul la şamisen. Purtatul chimonoului este o artă în sine, la fel de subtilă şi complexă ca şi ceremonia ceaiului, aranjarea florilor sau scrierea cu ajutorul pensulei. Ţesute din cele mai fine şi luxoase mătăsuri, materialele din care se confecţionează chimonourile sunt imprimate cu modele rafinate şi adesea foarte complicate – peisaje cu castele, poduri, râuri, copaci şi păsări – de multe ori aranjate în cartuşe lungi şi extrem de detaliate şi frumos colorate.

Artele tradiţionale japoneze nu au nicio legătură cu exprimarea personalităţii artistului, ci cu învăţarea formelor şi a modului corect de a face lucrurile. Scopul lor este perfecţiunea şi perpetuarea tradiţiilor. Chimonoul este o operă de artă care se poartă corect la locul potrivit, în funcţie de anotimp şi de eveniment. Gheişa este ea însăşi o artistă care se transformă într-o operă de artă perfectă, după reguli vechi de sute de ani.

De fapt, în arta tradiţională japoneză, totul reflectă anotimpurile – de la florile aranjate într-o vază, până la caracterele desenate cu pensula pe un perete sau cuvintele unei poezii. Cel care vizitează primăvara o ceainărie, o casă de gheişe sau chiar o casă particulară va găsi întotdeauna o crenguţă cu flori de primăvară într-un vas din răchită împletită şi un desen în tuş, probabil o mlădiţă de bambus, pe un perete; iarna va găsi o crenguţă de prun înflorit, aranjată artistic într-o tijă de bambus secţionată.

Toate catrenele japoneze cuprind cel puţin un cuvânt care se referă la anotimpuri – irişi, ploaie sau broscuţă, pentru a evoca luna iunie; o cicadă, pentru miezul verii; sau zăpada, pentru iarnă. Tot aşa, gheişele îşi aleg chimonourile în funcţie de anotimp. Pentru lunile reci, de la taifunurile din septembrie, la zăpezile iernii şi până la sfârşitul lunii aprilie, când se scutură florile de cireş, gheişele poartă chimonouri de mătase groasă, căptuşite cu *crêpe-de-chine*. În mai şi iunie, poartă chimonouri uşoare, necăptuşite, iar în zilele sufocante de iulie şi august se îmbracă în mătăsuri atât de fine, încât par transparente.

Chimonourile de iarnă au culori palide, iar cele de vară foarte vii şi proaspete. De asemenea, există combinaţii tradiţionale de culori pentru fiecare lună – pentru ianuarie, purpuriu-închis şi verde-pal, pentru octombrie, roz pe fond de albastru-ardezie. Şi desenele de pe chimonouri, indiferent că sunt imprimate (cele mai scumpe şi mai elegante chimonouri sunt făcute din mătase imprimată) sau ţesute, reflectă întotdeauna anotimpul în care sunt purtate şi chiar şi luna respectivă. Pentru o gheişă, e ceva normal să-şi aleagă pentru ianuarie crenguţe de pin şi flori de prun pentru februarie; primăvara, flori de cireş; păstrăvi minusculi, vara; frunze de arţar, toamna, şi fulgi de zăpadă, iarna.

Koito era îmbrăcată acum cu un chimono-camizol din bumbac alb presărat cu crizanteme roşii. Cu părul strâns într-un fileu, stătea

în genunchi în faţa unei măsuţe de toaletă, deasupra căreia se afla o oglindă îngustă. Trase sertăraşele pline de pensule, perii şi tuburi cu unguente, oftă adânc şi începu să se fardeze. Priveam uluite transformarea care avea loc sub ochii noştri, cu atât mai fascinantă cu cât nu era vorba de o maiko tânără, ci de o femeie destul de urâtă, care îmbătrânea prematur.

După ce şi-a acoperit faţa cu un strat de fard alb, Koito s-a întors cu spatele la oglindă şi, cu ajutorul unei oglinjoare, şi-a întins pe spate fardul alb, lăsând la ceafă provocatorul V de piele nefardată. Şi-a desenat două pene fine în loc de sprâncene, pe care le-a înconjurat cu un pic de roz, dându-le astfel un aspect suprarealist, şi-a subliniat ochii cu creion negru, apoi i-a punctat cu roşu la colţuri şi, în final, s-a rujat cu un ruj de culoarea cireşelor coapte.

Pe urmă a luat dintr-un dulap o cutie enormă, din care a scos o perucă splendid coafată, pusă pe suport. A mai pieptănat-o şi aranjat-o puţin, după care şi-a pus-o pe cap, potrivind-o până când a echilibrat-o perfect. A mai pieptănat-o încă o dată, a înfipt în ea câteva ace de păr şi pe urmă s-a întors cu faţa spre noi. Peruca îşi îndeplinise rolul magic – „muntele Fuji" din creştet şi cele două aripi laterale, ciudate şi imense, schimbaseră complet forma feţei şi accentuau bărbia ascuţită delicat. Femeia de treizeci de ani dispăruse, înlocuită de o creatură uluitor de atrăgătoare, nu frumoasă, dar indiscutabil sexy şi fascinantă – un fluture ieşit dintr-o crisalidă.

Koito luă cochet în braţe pisica ce mieuna întruna, îşi înălţă bărbia şi privi fix în ochii negri şi pătrunzători ai animalului, care îşi puse labele pe umerii femeii şi încercă să o lingă pe faţa de alabastru imaculat.

Femeia se ridică în picioare şi îşi puse un al doilea chimono-camizol, tot alb cu roşu, apoi unul roz-pal presărat cu crizanteme minuscule roşii şi, în sfârşit, gulerul alb de brocart gros – semnul distinctiv al gheişei adulte – şi le legă bine pe toate cu ajutorul unor panglici.

– Altădată aveam pe cineva care mă ajuta, dar acum mă îmbrac şi mă machiez singură. E greu de găsit o persoană care să aibă acelaşi program cu al tău.

Koito luă acum chimonoul din mătase lucioasă şi întunecată ca noaptea pe care îl alesesem mai devreme şi îl îmbrăcă, trăgând bine de el la spate, până se văzu toată partea vopsită în alb. Mătasea i se învolbura în jurul picioarelor, ca apa unui torent de primăvară.

În Japonia de demult, frumusețea și atractivitatea unei femei consta în misterul în care se învăluia. Spre deosebire de starurile de la Hollywood care își etalează sânii goi și picioarele la festivitățile de decernare a premiilor Oscar, *tayu* – celebrele curtezane japoneze, care întruchipau sexualitatea feminină – se ascundeau sub nenumărate straturi de mătăsuri scumpe, lăsând la vedere numai picioruşele goale care sugerau că sub ele se află o femeie în carne și oase. Pentru bărbații japonezi există o diferență enormă între felul în care poartă chimonoul o gheișă și cel al unei soții – cei doi poli ai feminității japoneze. Îmbrăcată în chimono, gheișa emană o sexualitate inefabilă, dar o sexualitate subtilă, mai mult o aluzie la sexualitate.

Cu timpul, am început să pot face diferența între un chimono purtat de o gheișă îmbrăcată pentru petreceri, machiată și cu perucă, și unul obișnuit, cum sunt cele pe care le poartă soțiile. Cel al gheișelor este mult mai bogat decorat și mai îndrăzneț și modelul este bine conturat pe poale, mai ales spre tiv, acolo unde este cel mai vizibil. Dar forma și mărimea sunt standard, deoarece chimonoul este un articol de îmbrăcăminte cu o singură măsură, pe care îl ajustezi prin pliere și legare. Există însă nenumărate modalități subtile folosite de gheișe, astfel încât chimonourile lor să fie atât de diferite de cele ale unor simple soții și, bineînțeles, mai sexy.

De exemplu, gheișele poartă chimonoul propriu-zis mult mai lejer legat decât ar îndrăzni vreodată nevestele, lăsând astfel să se vadă, ici și colo, chimonoul de dedesubt, de o nuanță mult mai pală și presărat cu roșu, și având grijă ca acesta să se vadă foarte clar la tiv și la mâneci. Chimonoul este lăsat mult în jos pe umeri și gulerul e bine tras în jos la spate, pentru a se putea vedea clar partea vopsită în alb și mai ales eroticul trident de piele nemachiată de la ceafă.

De asemenea, chimonoul gheișelor este purtat mult mai lung și drapat astfel încât să formeze o trenă care se învolburează grațios în jurul picioarelor.

Chimonoul unei soții are un model discret pe piept sau pe șolduri, e pliat și legat în așa fel încât să ajungă doar până la glezne, formând un fel de cilindru asexuat pe care cu greu se poate observa unde sunt sânii și fesele.

Când merge, gheișa își ține delicat cu mâna stângă poalele chimonoului; soția și le ține cu mâna dreaptă.

Koito își puse un obi lung, verde, pe care îl înfășură de nenumărate ori în jurul taliei, introducând sub el niște perniță tari,

iar la spate îşi puse o pernă voluminoasă. Când termină îşi legă peste mijloc un şnur subţire de mătase albă. Era înfofolită ca o mumie egipteană.

Se întoarse spre noi, privind feciorelnic în jos.

– E mult de când nu m-am mai îmbrăcat aşa, ne spuse pe un ton confidenţial.

De obicei, pentru munca de zi cu zi, Koito se îmbrăca în chimonouri discrete şi se machia foarte puţin. Chimonourile somptuoase, peruca şi machiajul alb sunt numai pentru petreceri sau evenimente deosebite.

Dar nu numai înfăţişarea lui Koito se schimbase. Ţinuta şi timbrul vocii se transformaseră şi ele.

Femeia deschise uşa din faţă şi pisica o zbughi sub o maşină parcată în apropiere. Koito îşi puse o pereche de sandale cu talpă de lemn, mai puţin înalte şi mai uşoare decât cele ale unei maiko şi porni cu paşi mărunţi după pisică, strigând-o cu o voce falsă, de fetiţă, şi ridicându-şi poalele chimonoului cu mâna stângă.

Pe urmă am pornit împreună pe stradă, pentru a face fotografii. Koito se înclina în faţa tuturor persoanelor pe care le întâlneam şi le saluta.

Ceainăria Ichiriki

Noaptea e neagră,
Şi eu înnebunită după tine.
Simt cum urcă în mine dragostea,
Iar tu mă întrebi dacă trebuie să urc
În camera de sus.

Totul e ascuns de noaptea cea neagră.
Până şi visul e negru.
Pe perna lăcuită în negru,
Până şi vorbele sunt ascunse.

Cântec de gheişă

Cea mai frumoasă ceainărie din oraş, celebră în întreaga Japonie, este Ichiriki-tei. Acolo a stat Oishi Kuranosuke – eroul mult-îndrăgitei „Poveşti a celor patruzeci şi şapte de samurai independenţi" – pierzându-şi timpul doi ani şi prefăcându-se că e un destrăbălat,

pentru a înşela vigilenţa duşmanilor săi, înainte de a reuşi să-şi răzbune, în sfârşit, stăpânul. Susţinătorii adevărului absolut pretind că, pe vremea aceea – pe la 1700 – abia de se putea vorbi de Gion, că în mod cert acesta nu ajunsese la apogeul splendorii sale şi că Ichiriki în care a stat Oishi Kuranosuke trebuie să se fi aflat în partea de sud a oraşului de astăzi. Dar nimeni nu bagă în seamă astfel de nimicuri.

Ichiriki este o clădire mândră, care se înalţă la intersecţia străzii principale cu Aleea florilor, chiar în inima Gionului. Ceainăriile înghesuite de-a lungul Alcii florilor sunt întunecate şi neatrăgătoare, cu garduri din şipci în faţă şi ferestre mascate de paravane din bambus. Cu excepţia lanternelor roşii atârnate la intrare şi a plăcuţelor de lemn pe care sunt înscrise numele gheişelor şi maiko care locuiesc acolo, nu se vede niciun semn de viaţă. În spatele lor se găsesc nişte străduţe întortocheate, mărginite de case cu aspect banal şi porţi permanent închise.

Spre deosebire de ele, Ichiriki este un edificiu impunător de două etaje, ale cărui ziduri de culoarea teracotei sunt unul din simbolurile oraşului şi în care nu pot pătrunde decât cei privilegiaţi. Deasupra porţii atârnă o draperie grea, cafenie, pe care sunt brodate cu caractere japoneze cuvintele *Ichi riki* – „O singură forţă". Toată lumea m-a avertizat că nu voi putea vedea mai mult de zidurile exterioare şi draperia de la intrare, şi că nici să nu îndrăznesc a gândi că voi ajunge vreodată dincolo de pragul casei. Şi asta numai pentru că nu făceam parte din acea comunitate închisă care avea acces la ceainărie. Aşa că, ori de câte ori treceam pe acolo, admiram zidurile impozante, cu grinzile şi contraforturile lor de lemn înnegrit de vreme, şi încercam să zăresc măcar ce se afla dincolo de ele.

Într-o bună zi însă, mă aflam în magazinul de uleiuri pentru păr de pe strada principală a cartierului şi stăteam de vorbă cu eleganta şi foarte moderna tânără din spatele tejghelei, a cărei familie se ocupa de generaţii cu comerţul de uleiuri de camelie. Tânăra crescuse în lumea gheişelor, fără a face însă parte din ea, şi nu era la fel de hotărâtă ca gheişele să menţină caracterul exclusivist al acesteia, chiar dacă preţul plătit ar fi dispariţia ei. M-a întrebat, ca din întâmplare, dacă nu mi-ar plăcea să o cunosc pe stăpâna ceainăriei Ichiriki, al cărei fiu era coleg de şcoală cu fiul ei. Şi aşa am ajuns ca, în câteva minute, să dau colţul străzii, să trec prin draperia cafenie, să traversez curtea pavată cu dale de piatră, să deschid uşa şi să fiu prezentată.

Stăpâna ceainăriei – o femeie plinuţă şi atrăgătoare – era îmbrăcată cu un tricou roz şi avea părul pieptănat într-un coc mare, ca al gheişelor. Cu modestia exagerată a japonezilor, mi-a spus că ceainăria nu e cine ştie ce, doar nişte camere cu tatami pe jos dar, dacă ţineam neapărat să o văd, nu avea nimic împotrivă. Năucită de norocul care dăduse peste mine, m-am luat după picioarele încălţate în şosete albe de bumbac şi trecând prin nişte coridoare întunecoase, dar ale căror podele de lemn date cu ceară străluceau, am ajuns într-o sală de petrecere, mare şi aerisită, cu rogojini de tatami de culoarea paiului de orez pe jos şi mobilată numai cu câteva măsuţe joase. Paravane antice de lemn, pe care fuseseră pictaţi din trăsături bruşte de penel irişi purpurii, mascau uşile glisante. Deasupra unei uşi duble era schiţat în tuş un samurai chel, legat la ochi, care alerga după o gheişă surâzătoare.

– Oishi Kuranosuke? am întrebat.

Femeia s-a uitat plăcut surprinsă la mine şi a dat din cap – nu eram doar o altă străină ignorantă.

Datorită legăturii sale cu povestea lui Oishi, ceainăria Ichiriki era de departe cea mai renumită ceainărie din Gion. Se găseau tot timpul oameni care să dorească să petreacă o seară în casa în care altădată se ţineau cele mai renumite petreceri din istoria Japoniei. Femeia mi-a explicat pe un ton ferm că ceainăria exista cu certitudine în 1702, când legenda spune că Oishi ar fi locuit acolo. Bineînţeles că nu am contrazis-o.

Dincolo de uşile de sticlă care formau peretele exterior, era o grădiniţă ca un tablou, cu o lanternă de piatră, înconjurată de pietre acoperite de muşchi şi un copăcel contorsionat în mijloc. Stăpâna casei îmi arată conductele de aer condiţionat, mascate artistic de tuburi de bambus şi placaj traforat. Ceainăriile din Gion au fost printre primele care s-au dotat cu aer condiţionat şi s-a dovedit o treabă profitabilă.

Şi stăpâna ceainăriei trăia în lumea gheişelor, dar nu făcea parte din ea. Se mutase în casa Ichiriki după ce se căsătorise cu Seiichi Sugiura, al treisprezecelea descendent al familiei Sugiura, care a dominat cartierul Gion de-a lungul întregii sale existenţe. Cel de-al nouălea Sugiura – Jiroemon – a jucat un rol decisiv în reînvierea culturii gheişelor din Kyoto, prin iniţierea spectacolelor anuale de dans cu public care şi astăzi constituie cel mai important eveniment

din calendarul gheişelor. Acest lucru a avut loc în 1868, când împăratul şi curtea sa s-au mutat la Edo. Tot de atunci stăpânul casei Ichiriki se ocupă şi de sindicatul gheişelor din Gion, aşa că responsabilitatea prosperităţii şi bunăstării întregului cartier se află pe umerii lui.

Sciichi nu a prea avut de ales. Oriunde mergea şi orice făcea, ducea cu el marca ceainăriei Ichiriki. Era „băiatul Ichiriki". Se spune că în tinereţe ar fi fost un fel de playboy care avea pasiunea maşinilor de curse şi îşi petrecea vacanţele în Hawaii. Dar, când bunicul său a murit, a trebuit să se ocupe de firma familiei şi a început să înveţe cum se conduc afacerile. Iar acum era stâlpul de bază al comunităţii din Gion.

Dar viitorul nu era prea roz, după părerea drăguţei stăpâne a ceainăriei, îmbrăcată cu tricou roz. În cei optsprezece ani de când era ea la Ichiriki, numărul gheişelor şi ceainăriilor scăzuse dramatic. Pe vremuri, clienţii îşi aduceau fiii la ceainării şi îi prezentau. Acum, majoritatea clienţilor aveau peste şaizeci de ani şi se împuţinau văzând cu ochii. Altădată, când petrecerea cu gheişe se termina, clienţii porneau din bar în bar pentru „al doilea" şi „al treilea" rând de băuturi. Astăzi, preferă să se ducă acasă. Câteva din ceainăriile mai mici se închiseseră deja. Ichiriki o ducea bine pentru că erau încă mulţi oameni care nu vroiau să scape ocazia de a petrece o seară în compania celor mai elegante gheişe din Gion, în celebra ceainărie cu un trecut atât de încărcat de istorie. Dar nu se ştie cât va mai putea supravieţui singură.

– Dacă am fi un restaurant, nu ar avea importanţă că nu mai e altul, spuse stăpâna ceainăriei.

Ne găseam într-una din camerele de la etaj, pe fereastra căreia se vedeau căsuţele din Aleea florilor. Una câte una, lanternele începeau să clipească în întunericul ce se lăsa. Se formase deja un şir lung de taxiuri, care aproape blocaseră strada şi care aşteptau să le ducă pe gheişe şi pe maiko la locul de muncă şi pe urmă înapoi, acasă.

– Avem însă nevoie de gheişe şi maiko, pentru că ele sunt de fapt savoarea Gionului. Altădată, comunitatea gheişelor era o lume aparte, în care protectorii – *danna* – le susţineau financiar pe gheişe. Sigur, erau şi gheişe care administrau ceainării, dar banii câştigaţi cu ele erau doar bani de buzunar. Acum trebuie să trăiască de pe urma lor, ceea ce e imposibil. Aşa că, până la urmă, sunt obligate să închidă.

Pe urmă femeia a fost chemată jos şi eu am rămas singură în sala cea mare de petreceri, imaginându-mi orgiile ce punctaseră ultimele trei secole şi zilele în care disidenţi celebri – de la negustori extrem de bogaţi, dar lipsiţi de orice putere, cu toate mătăsurile lor fine şi obiectele preţioase de artă veche, până la tineri samurai cu mintea înfierbântată, siliţi să-şi lase săbiile la intrare – se adunau aici seară de seară şi petreceau cu iubitele lor gheişe.

După câteva minute, uşa alunecă încet într-o parte şi în încăpere intră o altă femeie. Se aşeză pe genunchi într-un colţ şi rămase aşa, cu privirea aţintită în podea şi frecându-şi nervos mâinile osoase. Era o femeie micuţă, îngrijorător de slabă, cu părul cărunt pieptănat în cocul gheişelor.

Ca musafir, nu era politicos să încep eu conversaţia, dar, cum tăcerea începea deja să devină apăsătoare, am început o conversaţie neutră. I-am spus că probabil cunoaşte casa Ichiriki de multă vreme. Femeia a început să-mi povestească cum arăta casa după război, când încercau să pună din nou afacerea pe picioare şi când toate au fost nevoite să-şi vândă chimonourile.

– Venisem de curând aici şi uram casa asta. Plângeam tot timpul. Servitoarele mă chinuiau şi îmi era extrem de greu să învăţ să fac lucrurile după cum e tradiţia la noi.

Femeia avea o voce subţire şi uşor răguşită. Mi-am dat seama că trebuie să fie „doamna cea bătrână", soacra stăpânei ceainăriei. Nu mă puteam obişnui şi, de fiecare dată, eram şocată de patima cu care povesteau fostele gheişe. La început am crezut că e din cauză că nu făceam parte din comunitatea lor. Mă gândeam că, nefiind japoneză, în ochii lor eram mai degrabă un copil inofensiv, mai ales că vorbeam cu un puternic accent străin. Mai târziu însă, am citit un articol într-o obscură revistă japoneză, în care „bătrâna doamnă" spunea cam acelaşi lucru. Poate că era vorba doar de un privilegiu al vârstei. Odată scăpată de responsabilitatea de a fi „stăpâna de la Ichiriki", era liberă să fie ea însăşi.

Mai târziu, după ce făcusem deja câteva vizite la ceainărie, bătrâna a fost delegată să-mi povestească ce ştia despre istoricul casei. Am aşteptat-o tot în camera cea mare de petreceri. A intrat pe nesimţite, ca o păsărică, dar era foarte emoţionată. Nici nu s-a aşezat bine, că a şi început să povestească:

– Clienţii cereau să le fie aduse gheişele şi maiko favorite şi dormeau cu ele în camerele mici de la etaj. Cei care se ocupau cu

piaţa neagră cereau să li se aducă gheişe. Majoritatea protectorilor erau proprietari de ţesătorii în Nishijin. Aceştia fie petreceau noaptea cu gheişa lor aici, fie se duceau la un han. Unele neveste erau geloase, altele se prefăceau că nu ştiu ce se întâmplă. Pe vremea aceea, a întreţine o gheişă era marca statutului social al bărbatului, aşa că era considerat ceva normal. Dar, după război, toate s-au schimbat şi s-a renunţat la această concepţie.

Femeia era originară din Tokyo şi fusese evacuată împreună cu familia, în timpul războiului. Tatăl său cunoştea un bărbat care avea un magazin de saké, iar acesta cunoştea pe fostul stăpân al ceainăriei. Cei doi s-au întâlnit la o ceremonie a ceaiului şi au hotărât să-şi căsătorească copiii. Fata avea optsprezece ani, iar „tânărul stăpân" treizeci şi trei. Când s-au făcut prezentările formale, înainte ca totul să fie hotărât definitiv, fata s-a strecurat afară din încăpere şi a pornit să viziteze ceainăria. I s-a părut uriaşă şi apăsătoare. În plus, nu îi surâdea deloc să fie măritată într-o familie atât de celebră, cu o istorie aşa de lungă şi cu un loc atât de important în societatea din Kyoto.

– Nu vroiam să intru într-o lume pe care nu o cunoşteam, îmi spuse cu glasul acela subţire şi uşor răguşit. Dar părinţii mei au spus că nu am de ales. Familia Sugiura le promisese că nu voi fi obligată să iau parte la petrecerile de la ceainărie. Dar, de îndată ce m-am mutat aici, a trebuit să mă duc. Eram „tânăra stăpână", nu aveam încotro.

Proaspăt venită de la Tokyo, fata nu avea nici cea mai mică idee despre cum se derulau lucrurile în protocolara societate din Kyoto şi cum atât mai puţin în ciudata lume a gheişelor. Abia înţelegea preţiosul dialect vorbit în Kyoto, dar şi mai rău era că soacra sa vorbea numai în vechiul dialect.

– Servitoarele se purtau urât cu mine. Nu eram obişnuită să tratez cu clienţii şi eram certată ori de câte ori făceam o greşeală. Însă cel mai greu îmi venea când era vorba de petreceri. Cum nu ştiam ce să spun, stăteam ca o statuie şi nu spuneam nimic. Soacra mea îmi dădea mereu instrucţiuni, dar, pentru că vorbea în vechiul dialect din Kyoto, nu înţelegeam nimic, deşi o rugam de două-trei ori să repete. Mă ascundeam în toaletă şi plângeam. De fapt, plângeam aproape tot timpul.

Mă conduse la etajul de sus, pe o scară abruptă şi îngustă, şi îmi arătă camerele în care clienţii „dormeau la grămadă" cu grupuri de

maiko drăguțe, sub supravegherea strictă a servitoarelor, care aveau grijă ca lucrurile să nu scape de sub control. Pe același etaj erau și câteva camere mici și intime, pentru protectorii care doreau să petreacă noaptea cu gheișa lor. Tot acolo aveau loc și deflorările rituale.

– Imediat după război erau o mulțime de străini care veneau la noi, însă gheișele refuzau să se culce cu ei. Unele maiko și gheișe nu suportau să se culce cu protectorii lor și veneau la mine să se plângă. Dar, până la urmă, erau nevoite să se culce cu ei.

Vraja

După cum se întâmplă pretutindeni, nici în lumea gheișelor nu mergeau chiar toate conform regulamentului. Prietenul meu, domnul Mori – scriitor prolific și om cu afaceri internaționale – era un neobosit client al ceainăriilor, deși rareori se aventura mai departe de „barul intim". Gheișele nu se plângeau niciodată de el și nici nu-i interziceau să intre. Probabil că le cunoștea pe toate.

Într-o seară, ne-am oprit la o ceainărie veche de trei sute de ani, de pe Aleea florilor. Am fost întâmpinați de o femeie frumoasă și zâmbitoare, care ne-a condus prin niște camere minuscule, cu pereții îmbrăcați în lemn și rogojini uzate pe jos, până în „barul intim". Cu toate că era ora unsprezece, barul era aproape gol. Singurii clienți erau un bărbat în vârstă, chel și îmbrăcat în costum, și o maiko într-un chimono roz imprimat cu flori, care stăteau unul lângă altul pe scaunele înalte din fața barului. Bărbatul spunea ceva pe un ton grav, iar maiko dădea afirmativ din cap și zâmbea, și din când în când râdea vesel, ca și cum ar fi stat de vorbă cu cel mai atrăgător bărbat din lume.

Femeia frumoasă care ne întâmpinase s-a dus în spatele barului și, fără să ne întrebe, ne-a turnat câte un pahar de whisky cu apă.

– *Mama* a fost maiko, îmi spuse domnul Mori și se uită obraznic la femeie.

Femeia zâmbi indulgent; era cel mai potrivit răspuns la stilul domnului Mori. Ca toate gheișele, era toată numai zâmbet și politețe. Era treaba ei să fie fermecătoare și să se comporte în funcție de dispoziția clientului, dar, undeva, ascuns adânc în sufletul ei, se găsea un bulgăre de gheață.

– Vrei să fii amabilă şi să chemi o maiko? o rugă domnul Mori şi rosti numele uneia dintre favoritele sale.

– E în „joaca din iad", spuse *mama.*

„Joacă" e un cuvânt folosit de gheişe şi clienţii lor pentru timpul petrecut împreună în afara orelor de program şi este antonimul „muncii". „Muncă" înseamnă lumea datoriei, în care fiecare dintre noi îşi îndeplineşte responsabilităţile faţă de colegi sau de membrii familiei. Dar „joaca" e la fel de serioasă ca şi opusul ei. Este o lume care funcţionează după legi proprii şi în care ceea ce faci nu are nici o repercusiune asupra lumii din afară.

– A „joaca din iad"! exclamă cu un aer de cunoscător domnul Mori.

Intră în pielea mentorului şi începu să-mi explice că termenul se foloseşte atunci când o gheişă e nevoită să petreacă o seară sau o noapte întreagă cu un client pe care nu-l poate suferi şi căruia nu-i poate spune „nu" sub nicio formă, pentru că e vorba de afaceri.

Între timp *mama-san* pornise în căutarea unei maiko. Când s-a întors, ne-a spus că telefonase peste tot, dar, după cum era de aşteptat la această oră târzie, toate maiko experimentate erau „la joacă". Ne programase totuşi una mai tânără, care nu era încă foarte cerută.

A doua zi plecam la Tokyo.

– Ce faci acolo? mă întreabă domnul Mori.

– Mă întâlnesc cu gheişe. Am să petrec câtva timp în lumea florilor şi a sălciilor de acolo.

– Lumea florilor şi a sălciilor? mă ironiză domnul Mori. În Tokyo nu există o lume a florilor şi a sălciilor. Nu merg destul de des la Tokyo, dar nu mă „joc" niciodată cu gheişele de acolo. Akasaka? Toate gheişele sunt bătrâne. Shimbashi? A fost celebru cândva. Dar acum? Mă întreb dacă mai au vreo gheişă.

Auzisem de multe ori refrenul acesta. Toată lumea îmi spunea pe un ton de superioritate că Kyoto este singurul loc în care lumea florilor şi a sălciilor a supravieţuit; că în comunitatea de aici se mai păstrează încă *shikitari* – modul corect de a face lucrurile; că în celelalte oraşe aşa-numitele gheişe se duc la lucru cu bicicleta şi îşi pun chimonourile doar când ajung acolo, pe când cele din Kyoto sunt gheişe douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru.

Dar eu cunoscusem gheişe din Tokyo şi nu puteam fi de acord cu ce mi se spunea. Kyoto însă este renumit pentru simţul său de superioritate înnăscută, ca aristocraţii britanici, care nu pretind că

sunt mai virtuoşi, mai deştepţi sau mai bogaţi ca ceilalţi, ci numai că au mai multă clasă. Şi, în ambele cazuri, nu ai cum să-i contrazici.

Până şi în comunitatea gheişelor din Kyoto se făceau diferenţieri. Gheişele din Gion se considerau cele mai bune şi toată lumea era de acord. Când aveau loc spectacole grandioase de dans, la care luau parte toate cartierele din oraş, gheişele din Gion aveau întâietate. Erau de acord că Pontocho şi Kamishichen puteau fi şi ele considerate ca respectând moştenirea gheişelor, dar Miyagawa-cho şi Gionul de Est, care pe vremuri fuseseră paradisul prostituatelor, nici nu puteau fi luate în discuţie.

– Nici nu mă gândesc să mă duc acolo! E prea periculos, nu? îmi spuneau oamenii când venea vorba de Miyagawa-cho.

Nu le-am spus niciodată că o parte din gheişele cu care mă împrietenisem erau din Miyagawa-cho. Şi totuşi erau cele mai prietenoase, mai primitoare şi mai deschise. Mie mi s-a părut că problema cu clasa gheişelor era adevărată, dar exact în sens invers decât mi se spusese – cu cât treapta ierarhică era mai jos, cu atât mai calzi erau oamenii.

În sfârşit, micuţa maiko îşi făcu apariţia. Ca multe alte maiko şi gheişe, fetiţa era din săraca şi rurala insulă Kyushu şi avea o soră care era tot maiko. Vorbea cu glasul acela afectat şi piţigăiat, specific gheişelor din Kyoto.

– Când am venit aici, la început mi s-a părut foarte ciudat să-i spun „Mamă" stăpânei, care nu era deloc mama mea. Mai ales în faţa mamei mele adevărate, când venea să ne vadă. Îmi era ruşine.

Domnul Mori o tachină, spunându-i că şi acum vorbeşte cu accent de ţărancă din Kyushu şi fata chicoti sfios.

– Dar, chiar şi când nu sunt pieptănată şi îmbrăcată ca o maiko, şoferii de taxi ştiu imediat că sunt, din cauza accentului şi a felului în care vorbesc.

Peste câteva minute m-am scuzat şi m-am îndreptat spre toaletă. Fata m-a însoţit, ciripind tot timpul. Când am ieşit, era tot acolo unde o lăsasem şi mă aştepta răbdătoare. M-a dus spre o chiuvetă mică, a dat drumul la apă şi, după ce m-am spălat pe mâini, s-a înclinat în faţa mea şi mi-a întins un prosop flauşat. Nu mă aşteptasem la aşa ceva şi nu prea ştiam ce să spun.

Auzisem despre acest obicei, dar nu mi se mai întâmplase până atunci. Mi se spusese că este un exemplu de felul în care îi manipulează gheişele pe clienţii proşti şi naivi; că, indiferent cât de

drăgălaşe şi docile par, au întotdeauna situaţia sub control. Când bărbatul merge la toaletă, pentru gheişă e un moment dificil, pentru că acesta poate ieşi în orice clipă de sub vraja ei; neînsoţit de ea, se poate întâmpla să îşi aducă brusc aminte de casa şi soţia sa şi, trezit ca dintr-un vis, să iasă din toaletă strigând: „Mă duc acasă!".

Bineînţeles că interesul gheişei este ca bărbatul să vrea să mai stea, să mai bea ceva, să mai cheltuiască nişte bani, poate chiar să rămână peste noapte, lucru şi mai avantajos. Aşa că, a apărut obiceiul ca, de câte ori un client merge la toaletă, să fie însoţit de o maiko tânără şi drăguţă.

Pentru a fi sigură de reuşită, maiko trebuie să vorbească tot timpul cu clientul, când acesta se află în cabina de toaletă. Poate vorbi despre filme sau să-i pună diverse întrebări – orice numai să-i ţină mintea ocupată şi să nu-i lase o clipă de răgaz în care – doamne fereşte! – acesta şi-ar putea da seama unde se află şi ce face. În cazul în care bărbatul are nevoie să stea mai mult în toaletă, maiko trebuie să stea lângă uşă şi să cânte ceva. Din când în când, fata face intenţionat câte o greşeală, pentru a-i atrage atenţia, forţându-l să-i strige prin uşă că a greşit. Dacă se întâmplă ca bărbatul să pună mâna pe maiko când se găsesc în afara camerei de ceremonie, aceasta trebuie să strige „Vai, mă gâdilaţi!" suficient de tare, pentru a putea fi auzită de ceilalţi clienţi. Toate acestea fac parte din pregătirea unei maiko.

Farmecul gheişelor din Kyoto se datorează în special atenţiei pe care o acordă detaliilor şi există chiar şi un termen special pentru aceasta – *iki*. Chiar şi eu, care cunoşteam deja destul de multe despre gheişe şi arta lor, intram tot timpul în mrejele lor. Nu cred că există vreun alt loc în Japonia care să fi păstrat atât de complet sentimentul că te afli în vremuri de mult uitate. Pentru că, într-adevăr, e vorba de o altă lume, cu propriul său spaţiu geografic, care funcţionează după reguli proprii şi are propriul său cod comportamental.

Cu toate acestea, eram nerăbdătoare să ies de sub această vrajă şi din această lume a lui „niciodată" şi să mă întorc la Tokyo. Mă întrebam ce mai rămăsese din marea şi plina de stil cultură a gheişelor, care înflorise cândva în marele oraş Edo. Ce mai rămăsese oare din decadenţa fastuoasă a Yoshiwarei şi din eleganţa cartierului Yanabashi? Supravieţuise oare lumea visurilor, în unul dintre cele mai agitate şi mai moderne oraşe din lume?

12

POLITICA DE CEAINĂRIE
GHEIŞELE DIN TOKYO

O primăvară de vis,
Când pe străzi
Se scutură
Florile de cireş.

Adieri de toamnă,
Când pe străzi se aprind
Luminile lanternelor,
Pe ambele părţi.

Poezie de pe Marea Poartă a Yoshiwara, de Koji Ochi
(sec. al XVII-lea)

În căutarea gheişelor

La scurt timp după ce m-am întors în Tokyo, l-am întâlnit pe Shichiko, bărbatul-gheişă. Era o zi caniculară de vară, atât de fierbinte şi de apăsătoare, că îmi era greu chiar şi să mă mişc. Shichiko era îmbrăcat cu pantaloni scurţi şi largi şi un tricou cu mânecă scurtă, imens, iar în picioare avea, bineînţeles, şosete lungi, în dungi. Îmbrăcămintea asta, ca şi părul tuns perie şi zâmbetul răutăcios, îl făcea să semene cu un şcolar neastâmpărat – ceea ce, pentru un clovn *taikomichi*, nu este deloc departe de adevăr. Am stat de vorbă singuri în apartamentul său – soţia şi fiica ieşiseră în oraş – trăncănind vrute şi nevrute şi făcându-ne tot timpul vânt cu evantaiele.

Shichiko locuia în vechiul cartier de est al oraşului, departe de magazinele elegante din Ginza şi de palatul imperial, dar foarte aproape de Yoshiwara care, după cum era de aşteptat, fusese construită cât mai departe de oraşul în care bărbaţii respectabili ai oraşului îşi conduceau afacerile şi locuiau împreună cu soţiile şi copiii.

Spre seară, când canicula se mai potolise şi aerul devenise mai respirabil, ne-am hotărât să ieşim la plimbare.

Yoshiwara a avut întotdeauna ceva irezistibil de tentant. Imediat ce Japonia şi-a deschis graniţele în faţa lumii, toţi cei ce soseau în marele oraş Edo – începând cu Ernest Satow, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea –, căutau şi găseau foarte repede un pretext pentru a face o vizită pe ascuns în cartierul plăcerilor. Chiar dacă Yoshiwara a fost închisă – cel puţin teoretic – prin legea din 1958, ţineam neapărat ca măcar să mă plimb pe străzile care fuseseră martore la atâtea drame, la atât de multă pasiune, durere, artă şi poezie.

Încălţat acum cu o pereche de sandale de copil, portocalii, şi cu un con de îngheţată în mână, Shichiki mă conduse prin nişte străduţe lăturalnice şi întortocheate, până la un bulevard larg, mărginit de blocuri urâte de beton, pe care treceau cu zgomot infernal automobile, camioane şi autobuze. Am ajuns în dreptul unei sălcii pline de praf, cu frunze decolorate şi veştejite, de lângă care, la stânga, pornea un drum în zigzag, al cărui capăt nu se zărea.

Ştiam exact unde ne aflam. Era „Salcia care priveşte înapoi" – sau, mai degrabă o descendentă tristă a acesteia – de sub care negustorii şi samuraii îndrăgostiţi-lulea se opreau să arunce o ultimă privire spre Marea Poartă a Yoshiwarei şi la străduţele cu lampioane strălucitoare de dincolo de ea, înainte să revină în lumea monocromă a muncii, casei şi familiei. Drumul care se pierdea din vedere în zigzag ducea altădată în inima Yoshiwarei şi fusese intenţionat construit aşa, ca trecătorii să nu poată vedea nimic. Chiar în locul în care drumul ieşea în bulevard se înălţa Marea Poartă care marca frontiera dintre cele două lumi.

Bulevardul a fost construit pe o parte a şanţului – „Şanţul dinţilor negri" – care înconjura zidurile oraşului plăcerilor. Pe cealaltă parte era o fundătură liniştită, care, în vremurile de glorie ale Yoshiwarei, fusese frontiera Japoniei, înţesată zi şi noapte de mulţimi de bărbaţi care veneau în vizită, pe jos sau călare şi, mai târziu, în ricşe. Acum nu mai era nimic din toate astea. Până şi numele „Yoshiwara" fusese şters de mai-marii oraşului, dornici să facă pe plac puritanilor occidentali. Şi totuşi, numele de astăzi al străzii aminteşte încă de şuvoaiele de bărbaţi care se călcau pe picioare să ajungă în cartier: „O mie de picioare".

Shichiko şi cu mine ne-am fotografiat unul pe altul la umbra legendarei sălcii şi am pornit spre ceea ce fusese odinioară Yoshiwara.

La început, din cauza magazinelor sărăcăcioase şi a şirurilor de biciclete parcate peste tot, mi s-a părut că arată ca oricare alt cartier muncitoresc din Tokyo. Dar, după ce am dat colţul, am văzut ce se întâmplase de fapt cu celebrul cartier de plăceri.

Strada principală şi cele patru străzi secundare – cunoscutele „Cinci Străzi" – erau mărginite de palate de basm, cu care japonezilor încă le place să-şi umple cartierele cu felinare roşii. Grandioasele edificii de lemn, în care gheişele dansaseră şi curtezanele întreţinuseră conversaţii alese cu negustori şi prinţi, şi cocioabele în care prostituatele de rang inferior îşi făcuseră meseria mai puţin fastuoasă dispăruseră cu totul. În locul lor apăruse o mulţime de străzi cu clădiri cu arhitectură şi culori stridente, reclame orbitoare de neon şi un hăţiş de cabluri şi fire electrice.

Cartierele cu felinare roşii de prost gust fac parte din peisajul Japoniei moderne, dar aici cel mai tare te izbea numărul imens de bordeluri concentrate pe un spaţiu atât de mic. Unul dintre ele imita o casă tradiţională din Yoshiwara, cu paravanele şi jaluzelele de bambus încastrate în pereţii de beton. La intrare, era atârnată imaginea luminată cu neon a unei gheişe şi numele O-oku (Harem) scris deasupra unei plăcuţe pe care erau trecute preţurile: 20.000 de yeni (100 £) pentru o „baie". Bordelurile sunt cunoscute sub numele de „băi" şi implică o activitate extrem de complicată. O altă clădire, numită „Dragostea adevărată", scris cu caractere japoneze roşii, pe un fond de neon verde, era un fel de „villa" spaniolă, cu zidurile de cărămidă aparentă. Altele, cu nume ca: „Trandafirul Dragostei", „Acapulco" şi „Cartierul Latin", aveau în faţă pantere, coloane romane şi stucatură baroc. Indivizi cu înfăţişare de gangsteri, îmbrăcaţi în costume ieftine şi cu părul pieptănat lins pe spate, stăteau rezemaţi de zidurile caselor sau patrulau prin faţa lor, în dreptul listelor de preţuri şi servicii. Nu se zărea nicio femeie – probabil erau toate înăuntru.

Shichiko mergea cu paşi mari, nu spunea nimic şi răspundea monosilabic la întrebările pe care i le puneam. Se gândea, probabil, la ce aş putea eu, ca străină, să gândesc despre acest aspect ruşinos al culturii ţării sale. Sau, poate că era preocupat de ideea că aş putea confunda lumea „oamenilor de artă" în care locuia el, cu acest loc lipsit de gust şi chiar de cea mai elementară decenţă. Sau, poate că lua lucrurile aşa cum erau şi nu avea nimic de spus.

Acum drumul nu mai era mărginit de bordeluri şi, după aproape un kilometru, am ajuns la un cimitir micuţ, umbrit de copaci şi plin de pietre funerare îngrămădite unele în altele. Printre ele se găseau figuri de piatră reprezentând zeităţile care au grijă de sufletele copiilor avortaţi. Dincolo de el se afla iazul Bento, în care se aruncau nefericitele prostituate. În mijlocul lui, pe o piatră imensă, se înălţa statuia lui Kannon, zeiţa milostiveniei, care privea cu milă la peisajul de sub ea.

Shichiko mi-a spus că, pe vremuri, înainte ca totul să se termine odată cu apariţia legii antiprostituţie din 1958, Yoshiwara era un loc prosper, în care gheişele trăiau alături de prostituate. Multe dintre gheişele acum în vârstă – printre care şi profesoara sa de şamisen – mergeau acolo să ia lecţii de muzică şi dans, de la profesoarele care erau considerate cele mai severe, dar şi cele mai bune, dacă nu în tot oraşul, cel puţin în Cartierul de Est. Gheişele care studiaseră în Yoshiwara aveau mare căutare. Dar asta era atunci.

Pe urmă, după un colţ, ne-a apărut în faţa ochilor un *tanuki* urât şi imens – bursucul stilizat, cu o sticlă de saké între labe şi pălărie de pai pe cap, pe care îl vedem zâmbind poznaş în toate magazinele şi chiar şi în case particulare. Dacă nu ar avea nişte testicule imense, care îi ajung până la genunchi şi despre care se spune că reprezintă fertilitatea, ar putea fi asemănat cu piticii din grădinile occidentale.

Acum Shichiko se simţea pe un teren mai sigur. Se îndreaptă repede spre statuia de ghips şi o cuprinse în braţe.

– Acesta e strămoşul meu! strigă entuziasmat.

Mi-am adus aminte de sceneta şocantă în care îl văzusem cândva şi i-am făcut repede o fotografie.

Podul cu sălcii

Dintre toate cartierele de gheişe – „oraşele florilor" – din Tokyo, Yanagibashi – „Podul cu sălcii" – pare să-şi fi păstrat cel mai bine aura de romantism a vechiului Edo. Zăream, ici şi colo, acoperişurile de ţiglă ale caselor şi ceainăriilor înghesuite la gura canalului îngust ce se vărsa în râul Sumida, licărirea lanternelor şi luminile care se reflectau în apă. În trecut, muzicanţii ambulanţi urcau pe râu în sus, până în grădinile din Yanagabishi, interpretând diverse melodii la şamisen şi cântând balade romantice.

Sute de ani, ceainăriile din Yanagibashi fuseseră locurile favorite ale întregului oraş, care se aduna de-a lungul râului, să vadă magnificele jocuri de artificii. Rezervările la ceainării se făceau cu ani înainte. Dar, dacă nu erai o figură politică marcantă sau preşedintele unei importante corporaţii şi, mai ales, dacă nu erai client obişnuit al ceainăriei, nu aveai nicio şansă. Spre deosebire de ceainăriile din Kyoto, care serveau numai băutură şi apelau la firme specializate când clienţii comandau şi mâncare, cele din Tokyo, care nici nu se numeau ceainării, ci restaurante de lux, serveau mâncăruri tradiţionale japoneze, extrem de scumpe. Cel care se afla într-o ceainărie din Yanagibashi într-o seară în care aveau loc jocuri de artificii era considerat membru al clasei conducătoare.

Pe la mijlocul anilor '60, oamenilor de afaceri tineri şi radicali, ca Seiji Tsutsumi, nu li se părea nimic anormal să stea cu un picior în lumea modernă şi cu altul în cea a visurilor din Yanagibashi. Tsutsumi – stăpânul absolut al unui adevărat imperiu de afaceri, care cuprindea cele mai elegante mari magazine din oraş, hoteluri Intercontinental şi lanţul de magazine Muji şi patronul celor mai cunoscuţi artişti contemporani, s-a îndrăgostit de o gheişă din Yanagibashi şi s-a căsătorit cu ea, după care a trimis-o pentru câţiva ani la Paris, să prindă mai întâi o notă cosmopolită.

A venit apoi perioada de înflorire economică din anii '80. În frenezia contrucţiilor care cuprinsese întreaga ţară, în jurul anticelor ceainării şi case cu gheişe construite din lemn, a apărut o pădure de clădiri din beton şi sticlă şi malurile râului Sumida au fost încastrate în ciment. Grădinile din Yanagibashi au dispărut. Odată cu extinderea spre vest a oraşului, râul – care pe vremuri trecea chiar prin inima oraşului – a fost dirijat spre est şi Yanagibashi a rămas pe un deal uscat. Politicienii au început să caute distracţii mai aproape de casă, în cartierul de gheişe Akasaka, aflat chiar vizavi de Dietă, parlamentul japonez. Preşedinţii de corporaţii şi marii magnaţi făceau naveta la Shimbashi, pentru a se întreţine cu urbanele gheişe de acolo. Puţini erau bărbaţii care binevoiau să se mai deplaseze până la periferia de est a oraşului.

Nici nu ajunsesem bine la Tokyo, că şi începusem să aud veşti proaste. Nu cu mult timp în urmă, în Yanagibashi erau o sută de gheişe. Un om de afaceri, protector devotat al lumii gheişelor, mi-a spus că auzise că nu mai sunt decât vreo douăzeci şi doar două sau

trei ceainării. Realitatea era însă mult mai sumbră. Abia când am stat de vorbă cu gheişele, am înţeles ce mare era dezastrul. Până în ianuarie 1999, în Tokyo existaseră şase oraşe ale florilor: Shimbashi, Akasaka, Kagurazaka, Yoshicho, Asakusa şi cel mai vechi şi mai fermecător dintre toate – Yanagibashi. Acum rămăseseră doar cinci şi presimţirile erau sumbre.

De fapt, la un moment dat, în Yanagibashi nu mai rămăsese decât restaurantul-ceainărie Inagaki, în care lucrau treizeci de gheişe cărora le era tot mai greu. Dar o ceainărie nu poate există singură, ci are nevoie de o comunitate de gheişe şi de mulţi clienţi. Aşa că proprietarul a vândut-o. Gheişele care au cumpărat-o au hotărât, până la urmă, să tragă obloanele pentru totdeauna.

Dar eu vroiam să văd cu ochii mei. Mă gândeam că s-ar putea să găsesc vechea ceainărie Inagaki şi să stau de vorbă cu bătrânele care o cumpăraseră sau, cel puţin, să mă impregnez de atmosfera acestui atât de romantic oraş al florilor. Aşa că, într-o zi, când mă aflam în partea de est a oraşului, am făcut un ocol şi m-am dus la Yanagibashi.

Podul cu Sălcii era tot acolo, legând cele două maluri ale canalului, dar nu mai era delicata construcţie de lemn pe care tropăiau mărunt gheişele, în galenţii cu talpă de lemn şi cu umbrelele de hârtie cerată. Era doar o încrengătură de bare de fier. Pe celălalt mal al râului Sumida, zăream acoperişurile de ţiglă ale vechilor şi graţioaselor case, care se uitau pe furiş peste digul de beton de pe mal. Pe jumătate ascunse de vegetaţia haotică, păreau nişte pitici printre construcţiile gigantice. Canalul mic ce se vărsa în râu era încă romantic, cu malurile mărginite de sălcii şi hangarele mici, de lemn, pentru bărci. Era însă nevoie de ochiul antrenat al unui japonez, care priveşte şi filtrează totul, până vede ce caută. Dar dincolo de sălcii, acolo unde se înălţau altădată ceainăriile ale căror felinare se reflectau în apă, se vedea o mare de construcţii din beton.

Când am întrebat de Inagaki, mi s-a arătat o casă veche – ascunsă de un zid înalt, acoperit cu ţigle – care făcea notă discordantă cu peisajul de beton. Uşile masive de lemn erau bătute în scânduri, semn că nu mai fuseseră deschise de mult timp. Mi se spusese că s-ar putea să-l găsesc pe proprietar în blocul de locuinţe de alături, dar şi acolo era închis.

Peste câteva zile, m-am întâlnit cu o gheişă din Shimbashi pe care o cunoşteam şi i-am povestit trista întâmplare, întrebând-o dacă ştie ce se întâmplase cu ultimele gheişe din Yanagibashi.

– Una a început să predea caligrafia tradițională. Alta, care era foarte bună la șamisen, a fost invitată de noi la Shimbashi, pentru că astăzi e o adevărată problemă să găsești interprete bune la șamisen, dar nu a vrut să vină. Era prea în vârstă și voia să se retragă.

Un sanctuar al bărbaților

Până acum doi-trei ani, problema dacă Akasaka sau Shimbashi era cel mai „de clasă" cartier de gheișe devenise o adevărată dispută. Fiecare își avea propria istorie, proprii adepți și propriile sirene.

În Shimbashi (cartierul cu gheișe aflat între râul Sumida și elegantele străzi din Ginza) se duceau să-și vadă iubitele tinerii și vitejii samurai care veniseră în Tokyo, în 1868, după ce învinseseră trupele șogunului și preluaseră conducerea provinciei. Acolo l-a fermecat Okoi (Onorabilul Crap) pe iubitul său, premierul Katsura, și tot acolo și-a fixat Kafu Nagai acțiunea nuvelei romantice *Rivalitate.* Odată cu trecerea timpului și apariția cluburilor selecte cu animatoare, pe străzile din Ginza, pline de magazine universale, bijuterii și bazaruri în care se vindeau aur și perle, vechile ceainării din Shimbashi – deși continuau să prospere – au ajuns să fie cunoscute mai ales ca locuri în care oamenii de afaceri, magnații înfloritoarei economii japoneze, veneau să bea ceva.

Guvernanții țării – politiceni și birocrați – preferau cartierul Akasaka care se găsea la o aruncătură de băț, cu limuzina, de Dietă. Ascunse în spatele unor ziduri înalte de pământ și cu porți imense de lemn și presărate printre cluburi de noapte, cabarete, discoteci, baruri și mici restaurante conduse de foste gheișe – luminate toate de firme și reclame de neon – ceainăriile-restaurant din Akasaka erau la fel de grandioase și exclusiviste ca și cele din Shimbashi. Totuși, dacă aveai relații și ajungeai să intri în ele, îți dădeai seama că nu erau chiar atât de scumpe și protocolare pe cât te așteptai. Despre gheișele din Akasaka se spunea că sunt mediocre și că nu au aceeași clasă ca cele din Shimbashi. Dar erau mai tinere și mai drăguțe și asta compensa totul.

În ceainăriile din Akasaka se învârteau multe afaceri. În Japonia există o prăpastie imensă între aspect și realitate, între zi și noapte. Ziua, politicenii luau cuvântul în Dietă și citeau discursuri minuțios pregătite, sau puneau întrebări care mai fuseseră puse și cu câteva

zile înainte şi la care se dăduse deja răspuns. Oamenii de afaceri îşi petreceau ziua în întruniri de consilii la care nu se hotăra niciodată nimic. Totul era, în mare măsură, un fel de piesă de teatru care făcea reclamă democraţiei.

Noaptea era cea în care se discuta, de fapt, politică şi se făceau marile afaceri. Oamenii îşi desfăceau cravatele şi lăsau deoparte orice inhibiţie şi, cu feţe împurpurate, spuneau cu voce tare ceea ce ziua doar gândeau. În Japonia nu se putea face niciun fel de politică sau afacere fără ca partenerii de discuţie să se privească în ochi. Aceştia aveau nevoie să se întâlnească şi să se cunoască şi, mai ales, să se placă. Iar pentru aceasta era nevoie să mănânce şi să bea împreună şi să se îmbete împreună. Relaţiile dintre parteneri erau cel puţin la fel de importante ca şi detaliile afacerilor sau politicii negociate.

În Japonia, enorma industrie a spectacolului şi amuzamentului a fost rezultatul direct al acestui stil de a trata lucrurile importante ale vieţii sociale. Iar în aceste activităţi nocturne ale celor din cele mai sus-puse grupuri ale societăţii, gheişele joacă un rol-cheie. De fapt, nu cred că ar fi o exagerare dacă aş afirma că petrecerile cu gheişe sunt esenţiale pentru bunul mers al ţării. În ceainăriile-restaurant din Akasaka, la fel de exclusiviste ca şi cluburile private din lumea occidentală, conducătorii politici ai Japoniei, membri ai Partidului Democrat, discută probleme importante de stat şi fac afaceri în atmosfera deconectată pe care o dă o masă bună şi câteva flacoane cu saké. Gheişele – femei pe care aceştia le cunosc de ani buni, ca prietene sau amante – ştiu instinctiv când să menţină o conversaţie uşoară şi când să iasă discret din încăpere. Uneori, cele mai în vârstă şi mai înţelepte participă la conversaţie sau fac comentarii care ajută la ieşirea dintr-un impas. E aproximativ la fel ca atunci când te duci acasă şi discuţi anumite lucruri cu soţia, atâta doar că un soţ japonez din vechea generaţie nu ar face niciodată aşa ceva.

Bineînţeles, gheişele nu dau niciodată sfaturi în mod direct. Japonia este ţara în care soţia unui mare magnat – fostă gheişă – este foarte admirată pentru că, după cum se spune, „este destul de isteaţă să-l facă pe un bărbat să-şi dea seama de cât de deştept este".

În general, esenţa idealului feminin constă în a-l face pe un bărbat să creadă că el este autorul ideilor extraordinare. O gheişă însă e în stare să-l facă pe un ministru de finanţe să ia o hotărâre sau

alta, spunându-i dulce: „Spuneaţi că s-ar putea să măriţi rata dobânzilor la depozite. Vai, ce idee extraordinară!"

Bernard Krisher, un ziarist american care a trăit în Japonia timp de patruzeci de ani, a spus-o şi mai direct: „Majoritatea bărbaţilor japonezi nu sunt în stare să susţină o conversaţie cu nevestele lor. Dar cu gheişele pot. Datorită acestui lucru supravieţuieşte de atâta timp sistemul gheişelor. Pentru că nu e vorba numai de sex."

Krisher, corespondent în Japonia al revistei *Newsweek* şi fondatorul scandalosului tabloid în limba japoneză *Focus*, a venit în Japonia în 1962. Chiar din prima săptămână, a fost invitat la o petrecere cu gheişe la care au luat parte şi Shintaro Ishihara, controversatul primar al oraşului şi Masayoshi Ohira, care, mai târziu, a devenit prim-ministru. După un timp a fost invitat la alta, dată de gigantul conglomerat financiar şi industrial Mitsui, în onoarea preşedintelui Indoneziei, Sukarno. Seara târziu, după ce băuse cantităţi impresionante de saké, Sukarno a dat buzna în bucătărie şi a adus tot personalul în încăperea în care se ţinea petrecerea. Le-a dat ordin să se aşeze – îmbrăcaţi aşa cum erau, cu şorţuri şi bonete – alături de distinşii comeseni şi să asculte împreună cu aceştia balade populare indoneziene.

Altă dată, a fost rândul premierului Eisaku Sato să se îmbete criţă, într-o ceainărie în care a trebuit să rămână o săptămână, pentru că nu putea fi deplasat. Iar când premierul Kakuei Tanaka a dat o petrecere în onoarea omologului său chinez, Deng Xiao Ping, a şocat pe toată lumea, invitând înăuntru pe cei douăzeci şi ceva de membri ai poliţiei secrete chineze care făceau de pază în faţa ceainăriei. A ordonat să li se aducă perne, pentru a putea urmări comod spectacolul dat de gheişe, după care i-a îmbătat cu saké.

Krisher scria:

„Pe vremuri, japonezii îşi luau gheişele cu ei oriunde se duceau. În Micronezia, există o insuliţă în care locuia o colonie de japonezi şi, bineînţeles, exista şi o ceainărie. Americanii care se duceau acolo, luau cu ei Coca-Cola; japonezii îşi luau gheişele. Pentru ei era vorba de un fel de cheie magică.

Mulţi oameni le privesc de sus pe gheişe, dar acestea sunt singurele care pot vorbi de la egal la egal cu un prim-ministru. Îşi pot permite să-l tachineze şi să glumească cu el. Nimeni altcineva nu are curajul să facă aşa ceva. Gheişele sunt ca pisicile – au demnitate

şi sunt complet independente. Pretind să fie iubite şi eşti obligat să le hrăneşti şi să ai grijă de ele. Dar nu le poţi obliga să ţi se aşeze în poală, dacă nu vor."

Părerile lui Krisher despre gheişe sunt simple şi directe:

„Sunt amante. Geloase pe alte gheişe care au protectori, le spun clienţilor: Aş vrea să am pe cineva care să aibă grijă de mine, aşa cum are colega mea. Nu vreţi să-mi fiţi protector?"

Străinilor le este greu să înţeleagă că un bărbat poate fi dispus să cheltuiască 2.000 $ cu o gheişă şi nici măcar să nu se culce cu ea. Japonezii chiar au început să se simtă jenaţi când trebuie să explice unui vizitator străin că aşa stau lucrurile, că nu poţi aranja dinainte să te culci cu o gheişă, doar pentru că plăteşti. Dar că, dacă ceri ceva cuiva de cinci-şase ori, în cinci-şase situaţii diferite, până la urmă obţii ceea ce ceri. Cu cât te duci mai des la o casă de gheişe, cu atât mai mare este şansa ca, în final, să faci dragoste cu una din ele. Eu însumi am făcut asta de nenumărate ori, prin anii '60. Şi nu am plătit nimic. Chiar şi pentru gheişe a fost o experienţă neobişnuită. Bărbaţii trebuie să ţină seama că şi ele sunt fiinţe umane, nu numai femei, aşa că totul trebuie să se bazeze pe dragoste, nu pe bani."

Până la urmă însă, a trebuit să se pună capăt petrecerilor. Prea marea apropiere de mai-marii ţării a însemnat prăbuşirea cartierului de plăceri Akasaka. Problemele au început să apară pe la mijlocul anilor '90, când Ministerul de Finanţe – până atunci bastionul impenetrabil al birocraţilor anonimi care guvernau, de fapt, ţara – s-a trezit supus unui şir de acuzaţii de incompetenţă şi corupţie.

Ani la rând, Ministerul de Finanţe avusese sub control instituţiile financiare ale ţării, alimentând băncile cu informaţii vitale şi supraveghind totul, de la deschiderea şi închiderea sucursalelor bancare, până la uniformele purtate de angajate. Fiecare bancă avea directori executivi a căror unică sarcină era aceea de a invita la restaurante de lux, baruri exclusiviste, terenuri de golf şi ceainării, pe funcţionarii importanţi ai Ministerului de Finanţe, invitaţii ale căror costuri erau de cele mai multe ori exorbitante. După cum a rezultat în urma unei anchete, o astfel de seară putea costa chiar şi 3.000 £. Se zvonea că lucrurile nu se rezumau numai la astfel de invitaţii şi că o bancă chiar angajase o prostituată – cu normă întreagă – a cărei unică sarcină era să-i deconecteze pe oficialii guvernamentali.

Dar, conform tradiţiei japoneze, toate acestea nu erau considerate mită, ci cadouri de protocol. În timpul unor astfel de întâlniri

civilizate, informaţii strict confidenţiale legate de buget, impozite şi reglementări intrau ca din întâmplare în posesia directorului de bancă şi erau ulterior folosite în interesul băncii la care lucra.

Cum însă economia Japoniei intrase în declin, procuratura a început să facă investigaţii chiar şi în olimpianul Minister al Finanţelor. La începutul anului 1998, au pătruns prin porţile fortăreţei, au ridicat camioane întregi de acte şi au arestat patru oficiali, pe care i-au acuzat de luare de mită de la instituţiile financiare pe care erau plătiţi să le ţină sub supraveghere. Alţii, anunţaţi dinainte că urmează să fie cercetaţi, şi-au pus capăt zilelor. Publicul a fost indignat, mai ales când a aflat că băncile plăteau bani frumoşi pentru a-i distra pe înalţii funcţionari ai Ministerului de Finanţe la restaurante de lux, în care se servea carne de vită şi care aveau podelele făcute numai din oglinzi şi chelneriţe cu fuste extrem de scurte şi fără chiloţi.

Nimic din toate acestea nu avea legătură directă cu gheişele. Însă marile cotidiene japoneze, simţind sângele, au început să pândească prin locurile despre care ştiau că sunt frecventate de politicieni şi înalţi funcţionari, căutând cu disperare noi subiecte de scandal în legătură cu cheltuirea banilor publici, dar, mai ales, cu viaţa sexuală ilegală a acestora. Pe vremuri, astfel de lucruri erau luate ca atare şi nici nu erau băgate în seamă. Astăzi însă, ele duc la vânzarea rapidă a ziarelor, în tiraje foarte mari. Şi ce alt loc putea fi mai potrivit pentru stat la pândă, dacă nu ceainăriile din Akasaka?

Şi uite aşa, peste cartierul gheişelor, atât de înfloritor odinioară, s-a aşternut tăcerea. Politicienii se întâlneau acum în atmosfera anonimă a unui hotel-restaurant sau pe terenurile de golf. În Akasaka, declinul se accentua văzând cu ochii şi în comunitatea gheişelor circulau tot felul de zvonuri. Afacerile mergeau atât de prost, încât se spune că una din cele mai renumite gheişe din Akasaka era chemată la ceainării cel mult de două ori pe lună. Îşi completa veniturile din apariţii în prezentări de modă, în chimono, şi fusese nevoită să renunţe la apartamentul somptuos şi să se mute într-unul foarte modest, care nu avea nici măcar propria sa toaletă. Din cele 300 de gheişe înregistrate în anii '60, rămăseseră doar 90 care lucrau în 13 ceainării-restaurant; dar numai câteva erau angajate permanent. Aşa s-a întâmplat că, fără nici cel mai mic efort, Shimbashi a ajuns din nou în vârful ierarhiei cartierelor de gheişe.

Enigmaticele doamne din Shimbashi

Fluture,
Sau frunză care cade,
Pe care vreţi să-l imit
În dansul meu?

Cântec de gheişă

Lumea florilor şi a sălciilor din Tokyo nu este o zonă la fel de bine delimitată geografic şi la fel de vizibil separată de lumea reală, ca cea din Kyoto. Trecusem ani de zile pe lângă Kanetanaka, fără să-mi dau seama că zidurile de culoarea nisipului şi porţile enorme ascundeau nu palatul rezidenţial al vreunui prinţ minor sau al moştenitorului nu ştiu cărei averi industriale, ci una dintre cele mai venerabile ceainării din Shimbashi. Văzusem spectacole de kabuki în Shimbashi Embujo, fără să ştiu că fusese construit pentru dansurile anuale ale gheişelor din Shimbashi, care aveau loc întotdeauna în luna mai. Mă plimbasem pe nenumăratele alei minuscule de lângă piaţa de peşte Tsukiji, fără a avea nici cea mai mică idee că o parte din faţadele cu ghivece de flori aliniate pe lângă ele ascundeau case de gheişe. Şi, dacă se întâmpla să văd o femeie îmbrăcată în chimono, trecând repede strada, nu mă gândisem niciodată că ar putea fi gheişă.

Gheişele din Tokyo – care spre deosebire de cele din Kyoto îşi spun *gei-sha* şi nu *gei-ko* (copil-artist), când vorbesc despre meseria lor – sunt mult mai discrete şi mai circumspecte decât cele din Kyoto.

Stăteam într-o zi în café-barul unui hotel despre care, până atunci, nu îmi dădusem seama că se găseşte în mijlocul cartierelor cu gheişe şi discutam cu o tânără încântătoare. Bineînţeles, fusese tot o chestiune de relaţii potrivite. Dădusem telefon şi menţionasem un nume cu greutate. Promptitudinea cu care mi se răspunsese: „Să luăm prânzul împreună" mă lăsase cu gura căscată.

– Ştiaţi că în Shimbashi mai avem încă ricşe? m-a întrebat cu o voce dulce şi melodioasă, după ce ne-am aşezat. Uneori, când merg de la o ceainărie la alta, chem o ricşă. Dar îmi pun mereu întrebarea „Ce se va întâmpla cu noi în viitor?". Japonia s-a schimbat mult. Nu mai seamănă deloc cu Japonia de odinioară. Sunt mulţi japonezi care nu au fost niciodată la o petrecere cu gheişe, pentru că au

impresia că e ceva rău. E foarte greu astăzi. Dacă aş face-o pentru bani, aş renunţa.

Uitându-te la Shuko, ai fi spus că e vreo directoare din industria modei sau tânăra soţie a unui bărbat bogat, orice, numai o gheişă nu. Era îmbrăcată foarte elegant, într-o fustă şi bluză perfect armonizate şi cu o jachetă uşoară – un costum confecţionat, fără niciun dubiu, de una din marile case de modă de la Paris sau Milano – iar părul lung şi bogat îi cădea liber pe umeri. Avea o faţă ovală şi palidă, cu trăsături rafinate, o gură senzuală care se deschidea într-un zâmbet provocator şi ochi migdalaţi, foarte uşor fardaţi. Era frumoasă, dar de o frumuseţe pur feminină, fără acel ceva care intimidează.

Dar nu înfăţişarea, ci un ceva greu de definit, îi dădea un aer aparte. Era sigură pe ea, nostimă şi fermecătoare. Mă gândeam că este întruchiparea perfectă a femeii pe care şi-o doreşte orice bărbat – senzuală şi, în acelaşi timp, maternă. Am vorbit ca între femei, dar şi-a păstrat tot timpul acea gentileţe care te face să nu observi că are grijă de tine, să nu observi că paharul ţi-e tot timpul plin şi că nu-ţi lipseşte nimic. Cu toate că tot ce spunea era serios şi deschis, reuşea să menţină conversaţia pe un ton lejer, presărată ici şi colo de remarci însoţite de zâmbete sau râs zglobiu.

Mi-a povestit despre marile gheişe din trecut – printre care şi câteva care decedaseră de curând, în vârstă de peste optzeci de ani – care fondaseră Azuma Odori, superbul spectacol de dans al gheişelor din Shimbashi, care are loc în fiecare an. Fuseseră dansatoare la fel de celebre ca Anna Pavlova sau Margot Fonteyn, iar romancierii şi poeţii de pe vremea lor le căutau compania şi le preamăreau în scrierile lor.

– Pe vremea aceea, lumea florilor şi a sălciilor era esenţa culturii japoneze. Nicăieri în lume nu mai exista aşa ceva, spuse Shuko, cu regret în glas.

La cei treizeci şi ceva de ani pe care îi avea, ştia destul de multe despre restul lumii. Avusese o viaţă total diferită de sufocanta existenţă a gheişelor din Kyoto. Când era mai tânără, lucrase ca asistentă într-o galerie de artă din Tokyo şi fusese de nenumărate ori la Paris, pentru a organiza diferite expoziţii. Îi plăcuse viaţa de acolo, dar, cu cât vedea şi cunoştea mai mult din cultura străină, cu atât o atrăgea mai mult propria sa cultură.

Mama lui Shuko fusese o renumită dansatoare de Nihon *buyo*, dansul tradiţional japonez practicat de gheişe. Nu fusese gheişă, dar

avusese legături strânse cu lumea acestora. Gheişele veneau la ea să ia lecţii de dans. Aşa a crescut Shuko, înconjurată de această cultură. Despre tatăl ei nu mi-a spus niciodată nimic, deşi am păstrat legătura cu ea destul de mult timp. Mă întreb dacă nu cumva era vorba de aceeaşi situaţie pe care o au mulţi copii din lumea florilor şi a sălciilor.

În copilărie, Shuko se pregătise să devină interpretă de Kiyomoto, una dintre formele clasice de naraţiune cântată pe care o practică gheişele. Avea doar unsprezece ani când a luat această decizie. Problema era cum să procedeze. În Japonia, dacă un bărbat vrea să se dedice artelor tradiţionale, se înscrie ca ucenic la un teatru kabuki. Pentru o femeie, acest lucru este imposibil. Aşa că a avut de ales între a studia la Universitatea de Arte din Tokyo şi a-şi lua o slujbă pentru a se întreţine şi a se face gheişă. Cel puţin aşa vedea ea lucrurile.

Ziua, Shuko mergea la ore şi studia canto, iar seara apărea la petrecerile cu gheişe. Vorbind despre munca gheişelor, mi-a spus că asimilează slujba unei gheişe cu ceea ce face soţia unui director de companie din Occident. Dar, în timp ce preşedintele unei companii europene îşi invită acasă cei mai importanţi clienţi şi atmosfera plăcută trebuie asigurată de soţia sa, soţiile japoneze nu trebuie să fie vorbăreţe sau maestre ale conversaţiei ci, dimpotrivă, cât mai tăcute. Pe vremuri, faptul că soţia era prea vorbăreaţă era un motiv suficient de puternic pentru ca bărbatul să divorţeze. Tradiţia cerea ca soţia să aibă grijă de copii şi de casă. În plus, casele particulare japoneze erau neaşteptat de mici şi înghesuite şi se găseau departe, la periferia oraşului, total nepotrivite pentru a invita pe cineva important acasă.

– Spre deosebire de englezi, casele noastre nu sunt considerate castele, îmi explică Shuko, zâmbind maliţios şi muşcând delicat dintr-un sandvici.

Aşa că, în loc să dea o petrecere la el acasă, directorul japonez telefonează la ceainăria pe care o frecventează şi cere să i se aranjeze acolo banchetul, sigur că, aflat pe mâinile unor profesionişti, totul se va petrece fără nici cea mai mică fisură. Mâncarea va fi excelentă, cântecele vor fi bune iar dansurile vor fi minunate. E mult mai bine decât să primeşti musafiri acasă, mai ales că unei neveste japoneze nici nu i-ar trece prin cap să se ridice de la masă şi să înceapă să cânte sau să danseze pentru convivi.

De fapt, gheişele din Shimbashi chiar se mândreau cu faptul că seamănă mult cu soţiile japoneze, şi că în lumea florilor şi sălciilor din Tokyo, cartierul lor era cel care avea mai multă savoare. Cele din Akasaka purtau chimonouri foarte viu colorate, se fardau din gros şi îşi arătau mai pe faţă sexualitatea. Dimpotrivă, gheişele din Shimbashi erau întruchiparea bunului gust. Chimonourile lor erau mai sobre şi mai modeste, îşi pieptănau părul într-un coc simplu şi se fardau mai discret, într-un cuvânt, erau mult mai pe gustul rafinaţilor şi bogaţilor clienţi în faţa cărora apăreau.

În Japonia modernă, dacă un bărbat vrea să se ducă direct acasă de la serviciu, nu-l împiedică nimic să o facă. Dacă vrea să-şi aducă soţia la o petrecere cu gheişe, poate s-o facă liniştit. La fel de bine se poate duce singur şi poate povesti toată seara despre soţia şi copiii săi. Dar niciun bărbat care are cât de cât pretenţii de cunoscător al lumii gheişelor nu ar fi în stare să facă aşa ceva.

– Dacă un bărbat vrea să aibă succes în cariera sa, nu trebuie să miroasă a familie, a spus Shuko, punând punctul pe i.

Pentru politicienii-samurai de demult, universul bărbaţilor şi cel al femeilor erau două noţiuni complet separate, pe care un bărbat adevărat nu le confunda niciodată. Odată ce treceai pragul în lumea florilor şi a sălciilor, traversai râul Lete şi lăsai în urma ta viaţa cotidiană. Cea mai mare greşeală era să le amesteci.

– Bărbaţii nu vor să fie la fel de apropiaţi de soţiile lor, cum sunt faţă de noi, mi-a spus Shuko.

Femeia îşi petrecea regulat seara în compania câtorva dintre cei mai influenţi oameni ai ţării – bărbaţi cu inteligenţe sclipitoare, care conduceau conglomerate industriale, bănci, instituţii financiare şi corporaţii importante. Pentru a face faţă, era la curent cu toate noutăţile, citea cele mai recent apărute cărţi şi se ducea la toate expoziţiile. Nu pentru că oaspeţii ei se aşteptau la cine ştie ce conversaţii intelectuale. Scopul lor era să se relaxeze, nu să-şi pună mintea la contribuţie inutil. Petrecerea cu gheişe este singurul loc unde bărbaţii îşi pot permite să-şi scoată masca pe care regulile sociale le impun să o poarte. La astfel de petreceri, un preşedinte de companie – care poartă pe umerii săi, de dimineaţă până seara, o imensă responsabilitate şi ia decizii care se răsfrâng asupra a miliarde de yeni şi milioane de oameni – poate, dacă îi face plăcere, să se prostească cum vrea şi să se lase alintat de gheişe, carė îi spun nu

domnul Suzuki, de exemplu, ci Ken-chan, ca unui copil răsfăţat. La locul de muncă, bărbatul poate fi un zeu atotputernic, dar la o petrecere cu gheişe poate fi ce vrea.

Sarcina gheişei este să măgulească eul bărbatului, să-l facă să se simtă ca un rege înconjurat de curteni. Ea trebuie să fie atentă ca totul să meargă bine, fără asperităţi, trecând uşor de la unul la altul, ca un fluture frumos, intervenind rapid când cineva spune ceva nepotrivit, moderând tonul conversaţiei când acesta devine prea aprins şi ieşind din încăpere, sub un pretext sau altul, când discuţia este axată pe probleme de afaceri confidenţiale.

Pentru occidentali şi pentru tinerii japonezi, toate acestea pot părea demodate, medievale chiar; dar pentru cei care îşi aduc aminte de vremurile bune de demult, când nevasta era nevastă şi gheişa gheişă, este absolut normal.

Cel mai important lucru este însă discreţia. Niciun bărbat cu funcţie importantă nu ar discuta vreodată politică sau afaceri într-un club de animatoare, unde se poate auzi cu uşurinţă ce se discută la masa vecină. Într-o ceainărie tradiţională, petrecerile cu gheişe au loc în încăperi diferite şi clienţii nu ştiu cine se află în celelalte camere în seara respectivă. Gheişele au grijă ca cei de la petrecerea la care sunt angajate să nu se întâlnească cu cei de la alta, când se duc la toaletă. De fapt, pe coridoarele ceainăriilor nu stă nimeni. Iar dacă se întâmplă ca un client să fie invitat la două petreceri în aceeaşi seară, gheişele nu dau niciun semn că l-ar mai fi văzut în seara aceea, ci îl întâmpină cu: „Ce mai faceţi, domnule? Nu v-am mai văzut demult pe la noi!"

Dar ce se întâmplă când un bărbat care a băut ceva mai mult şi, dându-şi seama că e înconjurat de femei frumoase şi că i se dă tot ce cere, vrea mai mult? Am întrebat-o pe Shuko dacă, aflată seară de seară în compania aceloraşi bărbaţi deosebiţi, s-a simţit vreodată atrasă de vreunul din ei. Sau dacă s-a îndrăgostit chiar de vreunul.

– Mulţi bărbaţi m-au cerut în căsătorie, mi-a răspuns, zâmbind şi aruncându-şi pe spate pletele lungi şi negre. Bărbaţilor le place compania noastră, pentru că suntem nişte spirite libere. Pentru ei e ceva sigur. Cât timp sunt cu noi, îşi pot imagina că au o aventură de dragoste, fiindcă ştiu foarte bine că nu ne putem lăsa meseria. Suntem ca nişte păsărele de colivie.

Pentru un bărbat, a avea o aventură cu o gheişă e un fel de descătuşare a dorinţelor sale romantice. Cât despre gheişe, soarta lor e să rămână singure şi deci nu reprezintă un pericol pentru mariajul acestuia. Şi, cum nevestele japoneze se aşteaptă ca bărbaţii lor să aibă legături extraconjugale, preferă să le aibă cu gheişe. În cazul în care soţul are o aventură cu secretara sa, se poate întâmpla ca aceasta să înceapă să-l bată la cap să divorţeze şi să o ia de nevastă. Dar codul gheişelor le interzice să intervină în vreun fel în căsnicia unui bărbat – să-l caute acasă, să-i ceară să se căsătorească cu ea, să creeze motiv de scandal. Asta cel puţin teoretic; în realitate, mulţi bărbaţi au divorţat şi s-au căsătorit cu gheişe.

Shuko trecuse de treizeci de ani, vârstă până la care se căsătoresc, în general, japonezele. Am întrebat-o dacă nu îşi face probleme că nu va avea parte de ceea ce femeile din Japonia consideră a fi Sfântul Graal.

– Nu mă interesează căsătoria, mi-a răspuns ferm.

Dar, după o scurtă pauză, a adăugat, pe un ton confidenţial, ca între femei:

– Dar nu mi-ar displăcea să am un iubit...

– Problema e că, după ce treci de o anumită vârstă, majoritatea bărbaţilor sunt deja însuraţi, i-am spus.

S-a uitat nedumerită la mine. Sesizând rapid că e din nou vorba de diferenţa dintre două culturi, am adăugat:

– În Occident, femeile singure preferă să nu aibă aventuri cu bărbaţi însuraţi.

– Toţi clienţii noştri sunt însuraţi, mi-a replicat pe un ton neutru.

Era clar că dintre ei şi-ar alege iubitul.

Mi-a spus că cel mai bine ar fi să o văd la lucru, pentru a înţelege cum stau lucrurile cu adevărat. Şi-a scos telefonul mobil din eleganta poşetă „Gucci", a format un număr şi a lăsat un mesaj. După câteva minute a fost sunată. Când a închis, râdea. Era unul din clienţii ei regulaţi.

– E pentru prima oară că îl sun. A fost surprins. A crezut că mi s-a întâmplat ceva rău.

Îl rugase să dea o petrecere cu gheişe pentru mine şi bărbatul fusese de acord.

O petrecere cu gheişe

Peste câteva zile, când am ajuns la Kanetanaka, am observat ceva care nu era ca de obicei. Seara, mai ales după ora opt, străduţa pe care se afla ceainăria era neluminată şi goală. In seara aceea însă, era plină de limuzine strălucitoare cu geamuri fumurii, iar în faţa uşii erau o mulţime de tineri îmbrăcaţi în costume de culoare închisă, care nu mi-au dat niciun fel de atenţie când mi-am făcut drum printre ei până în holul de la intrare.

În ierarhia gheişelor, Kanetanaka era a doua ceainărie din Shimbashi, ca faimă şi vechime, după Shin Kiraku. Ca şi Ichiriki-tei din Gion, funcţionau amândouă de secole, iar proprietarii lor erau, pe rând, şefii Sindicatului gheişelor din Shimbashi. În anii '60, când Japonia abia îşi revenea după dezastrul produs de război şi Marea Sală de Protocol nu era încă gata, oaspeţii de seamă şi conducătorii de stat străini erau invitaţi la una din cele două ceainării, cel mai adesea la Shin Kiraku.

Richard Nixon a fost invitat acolo pe vremea când era preşedintele Statelor Unite şi i-a făcut cadou matroanei o minge de baseball cu semnătura sa pe ea. Invitat la cină acolo, regele Faisal – şi-a adus cu el un „controlor de mâncăruri" care gusta din fiecare fel de mâncare, să vadă dacă nu cumva fusese pusă otravă – le mulţumea tot timpul gheişelor, despre care a spus că sunt ciudate. Japonezii ştiu că gheişele sunt plătite şi că nu se obişnuieşte să li se mulţumească. Şi Jean Paul Sartre şi Simone de Beauvoir au luat cina la Shin Kiraku, în 1966, când au făcut o vizită în Japonia. Gheişa care a avut grijă de ei în seara aceea îşi aducea aminte că Sartre a fost un client dificil, puţin cam nervos, care a refuzat să bea cantitatea de saké necesară pentru a se simţi relaxat, dar că s-a înţeles foarte bine cu Simone de Beauvoir.

Tocmai mă descălţam, când Shuko a venit în fugă să mă întâmpine, însoţită de o gheişă minionă şi tare drăgălaşă. Femeia suferise o metamorfoză uluitoare. Părul îi era acum perfect înnodat, faţa pudrată şi fardată, ochii subliniaţi cu negru, sprâncenele desenate ca nişte aripi fine de molie cafenie şi buzele de culoarea florii de camelie. Era îmbrăcată într-un chimono bleu din mătase fină, cu un model de flori albe la poale şi pe mâneci. Obiul albastru-închis era decorat cu un model format din nişte frunze în formă de evantai,

presărate cu flori minuscule. În picioare avea *tabi*, tradiţionalele şosete albe de bumbac.

Chiar şi ţinuta i se schimbase. În locul femeii elegante cu care luasem masa în restaurantul hotelului şi care mergea la Paris şi Milano pentru a-şi cumpăra îmbrăcămintea, în faţa mea se afla acum întruchiparea feminităţii calde şi atente. Acum eu eram oaspete iar ea gazdă, ceea ce crea un fel de distanţă între noi.

În ciripitul specific gheişelor, cele două femei îmi urară bun venit şi mă conduseră prin impozantul hol, decorat cu paravane pictate superb, pe urmă de-a lungul unui coridor, până într-o încăpere de o austeritate tradiţională, cu pereţi de culoarea nisipului şi tatami pe jos. Singurele piese de mobilier erau o masă scundă din lac roşu, cu câte o pernă pe fiecare latură, şi două antice suporturi pentru braţ, din lemn tapiţat, cum se foloseau pe vremea samurailor. În *tokonoma* – nişa care formează punctul cel mai important al unei încăperi japoneze – se găsea o floare de camelie roşie, pusă cu mult rafinament într-o vază de bambus. Pe acelaşi perete atârna mândru un rulou cu câteva caractere japoneze desenate în tuş prin trăsături groase de penel. Gazda mea, domnul Matsumoto, era deja acolo.

Bărbatul se ridică în picioare şi înaintă spre mine.

– Mă bucur să vă cunosc, spuse, strângându-mi mâna. Shuko mi-a vorbit mult despre dumneavoastră.

Crezusem că toţi cei care frecventează petrecerile cu gheişe, mai ales pe cele date într-o atmosferă atât de grandioasă, trebuie neapărat să fie bătrâni. Dar bărbatul din faţa mea nu putea să aibă mai mult de cincizeci de ani. Era foarte prezentabil şi suplu şi avea un aer relaxat, cosmopolit. Era tuns scurt şi purta un costum de culoare închisă, discret, dar foarte scump. După cum am aflat, era proprietarul unei firme de import-export deosebit de rentabilă şi făcea naveta între Japonia şi Statele Unite. Bineînţeles că nu am discutat nimic despre munca sau familia sa. Intrasem în lumea florilor şi a sălciilor, nu? Iar acolo problemele de genul acesta sunt plicticoase.

Am început să îngân nişte mulţumiri pentru ospitalitatea sa, dar m-a oprit, spunându-mi zâmbind că el şi Shuko sunt prieteni vechi. Mi-a spus că, deşi o cunoaşte de ani de zile, femeia nu îl căutase niciodată la telefon până atunci şi nici nu-i ceruse să-i facă vreo favoare, aşa că era mai mult decât încântat că are ocazia să facă ceva pentru ea. În plus, era fericit să întoarcă într-un fel ospitalitatea de care se bucura în Statele Unite şi în Europa.

Stăteam comod pe perne şi ne rezemam de suporturile pentru braţe, ca nişte guvernatori de provincie din perioada Edo. Mi se rezervase locul de onoare, cu spatele la nişa cu vaza cu camelii.

– Vin de mulţi ani la Kanetanaka. Prima oară am venit aici cu tatăl meu, pe vremea când eram adolescent. Suntem prietenii casei.

Shuko îngenunche lângă mine şi îmi umplu ceşcuţa cu saké. Una după alta, gheişele îngenuncheară în faţa noastră, îşi plecară capetele până ce, practic, atinseră cu fruntea rogojina de pai de orez de pe podea şi se prezentară vesel. Mă obişnuisem deja cu formalismul japonez. De exemplu, la o ceremonie a ceaiului femei de clasă şi vârstă mijlocie se înclină tot timpul una în faţa alteia şi folosesc un limbaj presărat cu forme bombastice de politeţe. Totul e parcă înţepenit şi nu te simţi deloc în largul tău. Aici era însă vorba de cu totul altceva. Era vorba de femei sofisticate, care respectau anumite formalisme şi foloseau un limbaj de protocol, dar atmosfera era lejeră şi veselă. Se poate spune că se jucau cu formalismul, nu erau sclavele lui.

Parcă eram înconjurată de un stol de păsări cu un penaj superb. Gungurind şi acoperindu-şi elegant gura cu mâna când chicoteau, se învârteau în jurul nostru şi ne umpleau tot timpul ceşcuţele de saké şi paharele de bere, menţinând conversaţia pe teme facile şi vesele.

M-au întrebat dacă ştiu să fac diferenţa între o nevastă şi o gheişă, după felul în care îşi aranjează chimonoul. Am mărturisit că nu. În Kyoto, când vedeai o femeie îmbrăcată în chimono de protocol, cu spatele gol şi poalele fluturând în jurul picioarelor, ştiai imediat că e gheişă. Dar gheişele din încăperea în care ne aflam arătau cu totul altfel. Chimonourile lor erau la fel de decente şi modeste ca şi ale femeilor măritate. Mi-au explicat zâmbind care sunt semnele distinctive prin care un ochi exersat îşi poate da seama că e vorba de o gheişă: chimonoul e legat ceva mai lejer şi puţin mai deschis la gât, astfel încât să se vadă o idee din guler; la poale şi la manşete se zăreşte chimonoul de dedesubt; părul e pieptănat spre spate şi foarte lucios şi toate şuviţele sunt perfect fixate.

– Gheişele sunt tot timpul îmbrăcate în chimono, pe când femeile căsătorite le poartă numai la ocazii deosebite, îmi explică o gheişă care se prezentase cu numele „Kimie".

Elegantă şi distinsă, femeia avea în jur de cincizeci de ani. Chimonoul cu care era îmbrăcată era albastru-închis cu tente de gri

– culoarea mării, într-o seară de vară – cu un model de valuri care şerpuiau pe poale şi la mâneci.

– Noi stăm toată ziua îmbrăcate în chimono, aşa că îl legăm mai lejer.

Din seara aceea, cu şi Kimie am devenit prietene iar, mai târziu, mi-a spus povestea vieţii ei. Câteva generaţii de femei din familia ei fuseseră gheişe. Mama sa fusese o frumuseţe celebră pe vremea ei şi fiica unei alte frumuseţi celebre. Familia avea în proprietate o casă de gheişe în care locuiseră de-a lungul vremii toate gheişele din familie. Înainte de război, tatăl lui Kimie era directorul celui mai mare conglomerat industrial din ţară. În timpul ocupaţiei americane, fusese dat afară şi apoi pus sub arest la domiciliu, împreună cu alţi oameni cu funcţii înalte în societate, aşa că nu le mai putuse vizita pe Kimie şi pe mama sa, care era a doua, a treia sau poate a patra „soţie"; pe vremea aceea, un bărbat cu o astfel de poziţie în societate putea avea mai multe soţii. Kimie nu l-a cunoscut, pentru că bărbatul a murit când ea avea numai trei ani.

De-a lungul anilor, fata a avut un alt „tată", un romancier renumit care, ca orice om de litere, îşi petrecea timpul în atmosfera îmbietoare din cartierul gheişelor. Şi el avea soţie şi copii şi totuşi rămânea peste noapte în casa gheişelor, de câteva ori pe săptămână. Acest „tată" i-a inspirat lui Kimie dragostea pentru citit şi scris. La vârsta adolescenţei, a hotărât că vrea să-i calce pe urme şi să se facă ziaristă, nu gheişă. Dar, cum în Japonia nimeni nu trăieşte în vid, fata avea responsabilităţi care îi impuneau să ducă mai departe tradiţia familiei şi să devină gheişă. Şi, oricum, pe vremea aceea era extrem de greu ca o femeie să ajungă o ziaristă de frunte. Aşa că nu a avut de ales şi a renunţat la visurile şi speranţele sale.

Dacă s-ar fi născut în alte vremuri, Kimie ar fi putut foarte bine să ajungă profesor universitar sau medic. Avea stofă şi era clar că moştenise inteligenţa tatălui. Nu era o femeie frumoasă. Avea o bărbie lungă şi o faţă cu trăsături a căror simplitate fusese accentuată de trecerea anilor. Dar, ca orice gheişă, emana o forţă interioară deosebit de puternică. Mai târziu am aflat că era una din figurile de frunte ale comunităţii gheişelor din Shimbashi şi că, demult, fusese „căsătorită", adică avusese un protector. Dar nu mi-a spus niciodată cum s-a terminat povestea lor.

Acum stătea în genunchi lângă mine şi îmi umplea neîncetat ceşcuţa de saké. Conversaţia se purta în jurul numărului din ce în ce

mai mic al gheişelor din lumea florilor şi a sălciilor. La început s-a discutat despre trista dispariţie a cartierului Yanagibashi. Pe urmă femeile l-au întrebat pe domnul Matsumoto, care mergea des la Osaka pentru afaceri, cum stau lucrurile cu gheişele din Osaka. Am spus că auzisem că nu mai există gheişe în Osaka, pentru că oraşul devenise atât de modern şi de mercantil, încât lumea florilor şi sălciilor de acolo dispăruse cu totul. Dar domnul Matsumoto m-a contrazis. A spus că mai erau încă cel puţin douăzeci în cartierul Kita Schinchi din nordul oraşului şi douăzeci în Mainami Shinchi, care se află în partea de sud, şi că, doar cu o săptămână în urmă, luase parte la o petrecere cu gheişe acolo.

Câteva servitoare îmbrăcate în chimono intrară în încăpere, cu tăvi pline de farfurioare cu delicatese superb aranjate – miniaturi din legume sculptate, care formau un mic peisaj pe o farfurioară din porţelan fin sau o placă din piatră semipreţioasă. Le aşezară pe blatul de lemn lăcuit al mesei, în faţa mea şi a domnului Matsumoto.

Parcă eram la un dineu la care doar doi oaspeţi erau serviţi şi m-am simţit puţin stânjenită când am luat beţişoarele în mână. Pe urmă mi-am adus aminte că tradiţia japoneză interzice femeilor să stea la masă cu bărbaţii, la o petrecere. Petrecusem deja destul de multe seri plicticoase, conversând cu tatăl sau fratele vreunei prietene care mă invitase la ea şi care nu făcuse altceva decât să iasă şi să intre în cameră, încărcată cu tăvi cu mâncare. De data asta eram pe post de musafir de onoare şi norocul meu au fost gheişele, care înviorau conversaţia.

Felul al doilea a fost câte un păstrăv mic, pregătit întreg la grătar şi aranjat aşa de frumos pe un platou oval, că părea viu. Înainte să apuc să-mi înfig beţişoarele în el, Kimie – care îi luase locul lui Shuko, lângă mine – îmi luă platoul din faţă şi desprinse fileurile cu beţişoarele ei, pe urmă îl tăie în bucăţi mici, atât cât să bagi în gură. Ca musafir, ar fi fost de neimaginat să fiu obligată să fac dificila operaţiune de a-mi porţiona peştele. Masa a continuat cu alte delicatese specific japoneze, servite în ordinea tradiţională – nenumărate feluri de peşte fiert în apă, în aburi sau crud, urmate de orez şi murături.

În acest timp, domnul Matsumoto îmi vorbea despre senzualitatea pe care o trezesc gheişele.

– Nu e vorba de frumuseţe fizică şi nici de cum sunt îmbrăcate şi machiate. Este o calitate ce nu poate fi definită în cuvinte, legată

de felul în care se poartă cu bărbaţii. Să o luăm, de exemplu, pe Kimie. Nu arată sexy, dar...

– Ce!? exclamă Kimie, prefăcându-se indignată. În cazul acesta, plec imediat!

– ... dar când dansează e fantastic de senzuală, continuă domnul Matsumoto.

Îmblânzită, Kimie zâmbi şi nu mai spuse nimic.

– În lumea noastră, a gheişelor, se spune că sunt cinci condiţii pentru ca o gheişă să fie celebră, interveni Shuko, iar celelalte o aprobară. Mai întâi, să fie frumoasă, dar nu foarte frumoasă.

– Gheişele din Shimbashi te fac să te simţi bine, ca acasă. Noi ne îmbrăcăm cu chimonouri simple, ca cele pe care le poartă femeile căsătorite, adăugară celelalte.

– În al doilea rând, trebuie să facă faţă la băutură, dar să nu se îmbete niciodată, continuă Shuko. În al treilea rând, să fie dedicate artei lor. Apoi, să ştie să vorbească, dar să ştie şi mai bine să asculte. Şi să aibă o bună reputaţie, nu numai în cartierul din care face parte, ci în întreaga comunitate a gheişelor din oraş.

Cina se terminase şi servitoarele debarasau masa.

– Te rog să ne cânţi ceva, Shuko-san, o rugă domnul Matsumoto.

– Nu ştiu să cânt foarte bine şi mi-e ruşine, se fandosi Shuko.

Convinsă până la urmă, îngenunche şi, acompaniată la şamisen de o gheişă mai în vârstă, ne cântă un cântecel plin de melancolie. Când termină, toată lumea o aplaudă, iar Shuko se înclină adânc, aşa cum stătea în genunchi, atinse cu vârful degetelor rogojina de pai de orez de pe jos şi zâmbi cu modestie.

A fost rândul lui Kimie să fie convinsă să danseze. În încăpere s-a făcut linişte. Femeia a tras adânc aer în piept şi faţa i-a înţepenit ca o mască. Apoi, cu un gest rapid, a ridicat mâna şi şi-a desfăcut evantaiul.

În timp ce gheişa mai în vârstă cânta o melodie de jale, ciupind corzile şamisenului, Kimie ne prezentă o poveste. Cu ajutorul evantaiului, creă un râu lângă care stătea şi se gândea la iubitul ei, cu privirea aţintită asupra lanternelor ce pluteau pe apa acestuia. Întoarse mâna cu palma în sus şi cu degetele strânse şi o înălţă deasupra capului. Era o pasăre, o ciocârlie care zbura pe deasupra femeii, amintindu-i că dragostea e nesigură şi efemeră. Apoi primi o scrisoare. Femeia o citi, începu să plângă şi o aruncă.

Fiecare gest al lui Kimie era de o perfecţiune uluitoare. Reda mişcarea din nemişcare şi nemişcarea în timpul mişcării, într-un fel rafinat, bine controlat şi magic. Printr-o uşoară schimbare a poziţiei capului, o privire sau un simplu gest al mâinii, femeia crea un întreg univers plin de dragoste, pasiune, singurătate şi disperare. O priveam înmărmuriţi. Kimie nu mai era femeia de vârstă mijlocie şi uşor ofilită pe care o ştiam, ci o nimfă inefabilă şi seducătoare, pentru care orice bărbat ar fi în stare să rişte totul.

Mi-am adus aminte că, în trecut, gheişele erau ca balerinele, cântăreţele de operă şi actriţele de film de astăzi. Şi, în lumea lor, încă mai sunt. Iar eu mă simţeam de parcă eram înconjurată de Meryl Streep, Michelle Pfeiffer, Margot Fonteyn şi Darcey Bussell, care se învârteau tot timpul în jurul mesei, îmi umpleau ceşcuţa de saké, îmi tăiau peştele şi mă încântau cu vorbăria lor, pentru ca apoi să interpreteze ceva în faţa mea. Mă simţeam privilegiată, dar şi umilă în acelaşi timp.

Vroiam însă ca, înainte de terminarea petrecerii, să rezolv un mister care mă intriga. De ce erau atâtea limuzine parcate pe stradă, la intrarea în Kanetanaka? Cine erau bărbaţii în costume negre şi unde erau acum? Gheişele au zâmbit şi, de data asta, de dragul meu, au lăsat deoparte legea secretului profesional. Mi-au spus în şoaptă că, într-o altă încăpere, premierul Keizo Obuchi dădea o petrecere cu gheişe.

13

MUNCITOARELE
SINGURĂTATEA GHEIŞELOR DE DEPARTE

Ce crudă e lumea viselor
Şi ce puţine bucurii aduce –
Curând, viaţa mea tristă
Va dispărea odată cu roua dimineţii.

Femeia care şi-a petrecut viaţa iubind, Ihara Saikaku (1642-1693)

Insula depărtată

Odată cu desfiinţarea cartierului de plăceri Yanagibashi, în Tokyo au rămas numai cinci oraşe ale florilor şi sălciilor: Shimbashi şi Akasaka, rafinate şi puternice; Kagurazaka, aflat la poalele dealurilor şi iluminat orbitor cu reclame şi firme de neon; Yoshicho, care murea şi el încet-încet; şi Asakusa, situat în partea de est a oraşului. Aşa mi-au spus Shuko şi alte gheişe din Shimbashi. Dar eu ştiam foarte bine că mai este cel puţin unul – Mukojima, „insula depărtată".

Fusesem ani de zile în Tokyo şi nu auzisem niciodată de Mukojima. De fapt, nici măcar nu era trecut pe hărţile în limba engleză. Dar, după ce reuşisem să pătrund în intimitatea lumii florilor şi a sălciilor, am început să aud tot mai des că acolo se găseşte o comunitate de gheişe destul de mare. În timp ce cartierele Shimbashi şi Akasaka se lăudau că au nouăzeci de gheişe fiecare, în Mukojima se găseau aproape două sute.

– Dar nu intră în categoria oraşelor florilor şi sălciilor, mi-a spus Shuko, strâmbând din nas, când am întrebat-o ce e Mukojima.

– De ce?

Era însă o întrebare pe care nu trebuie să o pui niciodată în Japonia; sau, dacă totuşi ai pus-o, nu vei primi niciun răspuns. Gheişele din Gion vorbeau cu un dezgust nedisimulat despre Gionul

de Est şi Miyagawa-cho, dar cel puţin acestea erau recunoscute drept cartiere de gheişe. Le putea fi Mukojima inferior?

Cândva, demult, Mukojima era „insula de pe celălalt mal" al râului Sumida. Astăzi însă, nu mai este deloc o insulă. Este mai în interiorul ţării decât Yoshiwara şi chiar şi faţă de Asakusa. De fapt, este greu de crezut că face parte din Tokyo. De la gară (este atât de departe, că a fost necesar ca metroul să fie scos la suprafaţă, devenind astfel o simplă cale ferată), am pornit pe nişte străzi lungi şi drepte, cu aspect de periferie, mărginite de case şi magazine lipsite de orice atractivitate. Cartierul era ciudat de depopulat. Dar, printre străduţele dosnice, ascunse discret de ziduri înalte, se găseau case mari, cu aspect prosper, care aminteau destul de mult de ceainăriile cu care eram obişnuită.

În sfârşit, la capătul unei alei, am găsit casa pe care o căutam. Faţada era împodobită cu nenumărate ghivece cu flori şi un alangar de visteria forma un fel de portal. În hol, câteva tinere stăteau pe podeaua acoperită cu tatami şi discutau vesel, cu coatele rezemate pe masa joasă din mijloc. Nu se poate spune că erau nişte frumuseţi care ar fi putut fi confundate cu elegantele şi rafinatele „curtezane de rang înalt". Emanau însă o căldură sufletească şi o prospeţime mai mult decât reconfortante, după săptămânile petrecute printre preţioasele gheişe din Gion şi cele de viţă nobilă din Shimbashi.

Fetele de aici nu îşi făceau probleme despre ce aş putea crede despre ele şi despre faptul că sunt gheişe şi erau gata să vorbească şi să-şi exprime liber gândurile şi sentimentele.

– Tare nu mi-a plăcut când m-am dus prima oară la o ceainărie, pentru o petrecere, îmi spuse una, care se recomandase Kyoko.

Avea douăzeci şi doi de ani, o faţă de spiriduş, un năsuc obraznic, ochi mari şi curioşi şi un zâmbet maliţios.

– Nu ştiu de ce. Toată lumea a fost foarte drăguţă cu mine. Dar mie nu mi-a plăcut. Când s-a terminat, am plâns. Chiar şi acum, nu-mi place să mă duc la petreceri într-o altă ceainărie. Dar asta e viaţa mea. Ce pot să fac?

Mama lui Kyoko fusese proprietara casei de gheişe în care mă aflam şi o gheişă renumită a timpului său. Fusese educată ca gheişă în Yoshiwara şi chiar dansase acolo, ceea ce, pentru mediul în care mă aflam, era sinonim cu a fi pregătit în Teatrul Regal de Balet; printre gheişele din Mukojima era un adevărat star. Când Kyoko era

mică, a fost înscrisă la şcoala primară locală, sub numele mamei ei. Era o practică obişnuită în cartier. Abia când s-a dus la gimnaziu şi-a dat Kyoko seama că ceva nu e în regulă cu ea.

– Una din fete m-a întrebat de ce sunt înregistrată cu numele mamei mele şi m-am dus să văd. Toţi ceilalţi erau înregistraţi cu numele tatălui. M-am întrebat de ce. Mai târziu, mama mi-a povestit totul. Dar aici e ceva normal şi nu mă mai gândesc la asta. L-am cunoscut pe tata când a venit la ceremonia mea de debut ca gheişă. Mi s-a părut foarte bătrân. La început am vrut să mă fac chelneriţă. Am discutat cu mama şi, până la urmă, m-am decis să fiu gheişă.

– Uneori te simţi singură, spuse Ayako, o femeie plăcută de treizeci şi nouă de ani, îmbrăcată cu un tricou turcoaz imens şi pantaloni negri, şi cu părul lăsat liber pe umeri. Când mă întorc în apartamentul meu, la ora cinci dimineaţa, şi beau o cutie de bere, singură... În Japonia e puţin cam ciudat să ai mai mult de treizeci de ani, să fii nemăritată şi să locuieşti singură.

Şi Ayako avea de spus o poveste. Devenise gheişă din greşeală. Apăruse în Mukojima cu unsprezece ani în urmă, cu gândul să găsească o slujbă de chelneriţă într-o ceainărie. Nu avea cu ea decât o valiză. Abia după o săptămână, a văzut un afiş pe care scria „Sindicatul gheişelor".

– Mi-am zis: „Nu se poate! Mă aflu în lumea gheişelor, ca la televizor!" Aş fi vrut să fi ştiut mai multe despre această lume când aveam optsprezece ani. M-aş fi făcut gheişă de la bun început!

Ayako plecase de acasă cu gândul să se facă creatoare de modă. Nu a avut niciodată curajul să le spună părinţilor săi că avea o cu totul altă ocupaţie.

– Mai demult m-am gândit că ar fi bine să mă mărit, dar nu a durat decât trei secunde. Era un tip pe aici. Da, m-am gândit la el, dar pe urmă mi-am spus că gheişă am vrut să fiu, gheişă voi rămâne. Dacă mă măritam, gata cu cariera de gheişă! Gata cu libertatea! Intram la închisoare! Ne mai vedem şi acum din când în când, dar nu mă gândesc niciodată că ar fi fost mai bine să mă fi măritat cu el. Când mă duc acasă şi mă întâlnesc cu fostele colege de şcoală, îmi dau seama că am avut noroc şi că, de fapt, îmi place să fiu gheişă. Toate au copii şi am impresia că muncesc din greu să-i crească.

– Nevestele nu au pe „vino-ncoace", spuse Kyoko, zâmbind dulce. Îţi dai seama imediat ce te uiţa la una de aceeaşi vârstă cu o

femeie necăsătorită. E din cauza copiilor. Când ajung mame, nu mai au grijă de ele. Nu mai ştiu nimic despre viaţă. Nostim e că, la bărbaţi, situaţia e exact opusă. Cel puţin în Japonia. Bărbaţii însuraţi par să ştie mai multe despre viaţă decât burlacii. Mama îmi spune de multe ori că, dacă vezi un burlac de patruzeci sau cincizeci de ani, îţi spui imediat că are un aer ciudat.

Se apropia ora şase – ora miracolului. Mama lui Kyoko ieşi din bucătărie şi le spuse fetelor că e timpul să înceapă să se pregătească. La prima vedere, îmbrăcată într-o rochie lipsită de orice formă, cu şorţ în faţă şi părul nepieptănat, femeia părea murdară şi şleampătă. Dar, când s-a aşezat elegant în genunchi şi şi-a proptit bărbia pe mână şi şi-a înălţat faţa, mi-am dat seama cât de fine îi erau trăsăturile şi cât de graţioase mişcările. Nu era nevoie decât de un pic de fard şi un chimono, ca orice bărbat să-i cadă la picioare.

În bucătărie intrase o tânără de douăzeci şi unu de ani care mânca în grabă un castronaş de orez cu carne de vită fiartă. Era o *han-gyoku*, echivalentul pentru maiko, în dialectul din Tokyo, care literal înseamnă „jumătate din banii de flori" – onorariul gheişelor. Fiind încă în pregătire, o *han-gyoku* primea doar jumătate din acesta.

Atmosfera se schimbase, totul era o adevărată nebunie. Fetele se fardau, se îmbrăcau şi se coafau cu repeziciune. *Han-gyoku* îşi aplică machiajul alb – dar nu la fel de alb ca cel folosit de maiko din Kyoto şi fără tridentul de piele de la ceafă. Pe urmă îşi puse o perucă; cum era începătoare, peruca nu era pieptănată ca cele purtate de maiko şi nici nu părea la fel de ţeapănă.

Kyoko îşi fardase pleoapele, îşi conturase ochii cu negru şi îşi vopsise buzele cu un roşu-purpuriu. Se înfăşură într-un chimono de vară, alb, şi un obi argintiu cu albastru, brodat cu crizanteme albe şi roz.

Plecam din Mukojima şi mă îndreptam spre gară. M-am oprit la coafor, să-mi iau rămas bun de la Ayako. În faţa mea nu mai era femeia plăcută, dar cam neglijentă, cu care glumisem mai devreme. Urmărea atent în oglindă cum coaforul îi aranja şuviţele de păr şi îşi corecta fardul de pe faţă cu ajutorul unei pensule cosmetice. Ochii şi sprâncenele îi erau creionate cu negru şi buzele rujate cu roşu-aprins. Chimonoul cu care se îmbrăcase era de un negru intens. Era teribil de incitantă şi mi-am dat seama că femeile acestea ştiau multe despre senzualitate.

Am rămas cu impresia că gheişele din Mukojima seamănă foarte mult cu gheişele din trecut. Creaseră o lume în care bărbaţii puteau să-şi dea frâu liber fanteziilor, dar o lume deschisă bărbaţilor obişnuiţi, nu doar elitei. Majoritatea oamenilor de afaceri, unii chiar foarte bogaţi, nu au relaţiile necesare pentru a da petreceri în Shimbashi şi uneori nici măcar nu doresc acest lucru. După o zi grea de muncă, nu vor altceva decât să se relaxeze, să mănânce, să bea şi să se amuze în compania unor femei seducătoare, îmbrăcate în chimonouri, şi care ştiu să flirteze. La sfârşitul serii, preferă să se ridice şi să încingă un karaoké-două, în loc să vadă dansuri tradiţionale sau să asculte muzică.

Dar, cu toate privirile dispreţuitoare ale gheişelor din celelalte cartiere, cele din Mukojima au mare succes. Şi asta, în vremuri în care se pare că gheişele sunt ameninţate cu dispariţia. În Mukojima însă, se oferă servicii pentru care există cerere, foarte mare chiar. Gheişele de acolo sunt democrate, sunt „gheişe pentru popor".

Război cald, nu rece

Gheişele din Tokyo şi geiko din Kyoto au fost şi încă sunt aristocraţia universului florilor şi sălciilor, vârful vizibil al aisbergului. Dar povestea noastră nu se termină cu ele. În trecut, în fiecare oraş şi în fiecare cartier al marilor oraşe din Japonia, existau cartiere de gheişe de la cele mai rafinate până la cele mai vulgare. Cunoscătorii ştiau care sunt calităţile şi talentele gheişelor din fiecare cartier.

Astăzi, în marea majoritate a oraşelor, există încă mici comunităţi de gheişe. Numărul gheişelor scade o dată cu interesul faţă de lumea florilor şi a sălciilor, dar de dispărut nu au dispărut încă.

Despre *bazoku*, gheişele din insula Kyushu, se spune că sunt deosebit de spirituale şi nebunatice. În călătoriile mele prin Japonia, am întâlnit câteva din cele douăzeci şi opt de *geiko* din oraşul Fukuoka, de pe insula Kyushu, rămase din cele o mie care lucrau acolo înainte de război. Pentru a supravieţui, au fost obligate să renunţe la una din regulile stricte impuse de codul gheişelor – cel puţin două erau căsătorite. În romanticul oraş-castel Kanazawa, situat pe malul Mării Japoniei, existau patruzeci şi şapte de gheişe, care trăiau în trei cartiere de gheişe şi care păstrau încă tradiţia distinctivă a muzicii lor de gheişe, bazată pe tonurile profunde

scoase de o tobă mare. Când m-am întors la Tokyo din călătoria pe care o făcusem la Kyoto, prietenele mele gheişe m-au asaltat cu întrebări despre lumea florilor şi a sălciilor din oraşele pe care le vizitasem şi au vrut să afle dacă mai au succes sau nu.

Dar eu aflasem că mai există o categorie de gheişe, despre care se spunea că nu merită să fie luate în considerare, şi care erau la fel de paria – gheişele care lucrează în staţiunile balneare cu izvoare fierbinţi, *onsen geisha.*

Cu toată reputaţia lor de maniaci ai muncii, japonezii sunt nişte hedonişti de mâna-întâi. Liberi de orice restricţii etice puritane, nu se sfiesc deloc să-şi satisfacă cele mai sibaritice dorinţe. Una dintre cele mai apreciate este înecatul grijilor în apă fierbinte. Ţară vulcanică şi predispusă cutremurelor, Japonia este presărată cu o mulţime de izvoare fierbinţi, în care apa mirosind a sulf sau alt mineral cu efect tămăduitor iese la suprafaţa pământului. Din timpuri imemoriale, un aspect important al vieţii japonezilor, respectat cu o fervoare aproape religioasă, l-a constituit frecventarea acestor izvoare.

Cel mai căutat procedeu era baia comună. Până la sosirea europenilor, cu ideile lor fixe despre nuditate, japonezii şi japonezele se îmbăiau împreună, fără cea mai mică jenă sau inhibiţie. Astăzi, datorită intervenţiei misionarilor şi vizitatorilor scandalizaţi de ceea ce vedeau şi auzeau în aproape întreaga ţară, băile sunt împărţite în sectoare speciale pentru femei şi bărbaţi. Au mai rămas doar câteva, în colţurile cele mai îndepărtate ale ţării.

Dar scăldatul împreună este încă o activitate de grup. Când oamenii sunt goi cum i-a făcut mama-natură, fără îmbrăcămintea care dezvăluie starea socială şi averea, dispar toate formalismele şi ierarhiile care guvernează viaţa de zi cu zi. Lăsând în urma lor monotonia şi monocromia universului muncii, cei care fac baie împreună intră într-un univers paralel, plin de fantezie, joacă şi veselie, care nu diferă prea mult de lumea florilor şi a sălciilor.

E normal ca un astfel de loc să fie domeniul gheişelor. Marea majoritate a celor care vin în staţiunile balneare sunt grupuri de bărbaţi, oameni de afaceri sau colegi de serviciu care vin să-şi petreacă sfârşitul de săptămână, să mănânce şi să bea împreună, să meargă peste tot îmbrăcaţi în *yucata* (costum de baie) – şi să doarmă împreună într-o cameră mare, cu tatami aşternut pe jos. În mare, o excursie făcută la o astfel de staţiune îndeplineşte aceleaşi dorinţe ca

şi o petrecere într-o ceainărie din Shimbashi şi are ca urmare o mai bună cunoaştere a oamenilor şi strângerea legăturilor dintre ei.

Din nefericire, gheişele *onsen* au parte de o reputaţie foarte proastă. Oamenii dau semne de neîncredere numai când aud numele lor. Se spune despre ele că nu au talent şi că sunt prost pregătite pentru artă, dar că sunt foarte pricepute să-i facă pe bărbaţi fericiţi prin alte mijloace, mai puţin sănătoase. Practic, nu e nevoie să se sublinieze prea tare faptul că *onsen geisha* este sinonimul „prostituatei". Gheişele de înaltă clasă din oraşele de plăceri nu suportă să fie asociate în vreun fel cu ele şi multe din ele îşi spun *geiko* şi nu *geisha*, tocmai ca diferenţa să fie clar vizibilă.

Datorită acestor *onsen geisha* şi ideilor fixe ale occidentalilor despre „femeiuştile-gheişe", s-a ajuns la o depreciere totală a termenului „gheişă". Aşa că, deşi le-am povestit cu lux de amănunte prietenelor mele gheişe despre călătoriile făcute la Fukuoka şi Kanazawa, nu am suflat un cuvinţel despre cea făcută la Atami.

Aflată la numai o oră de mers cu trenul de la Tokyo, Atami – „Marea fierbinte" – este capitala Japoniei, în privinţa distracţiilor şi amuzamentului, ceva asemănător cu Las Vegas. Situată în apropiere de muntele Fuji, pe linia de intersecţie a două falii, staţiunea este bogată în ape care conţin sare şi sulfat de calciu, despre care se spune că sunt bune pentru calmarea nervilor şi menţinerea pielii frumoase şi sănătoase. Odinioară, oaspeţii locuiau în hanuri pitoreşti, construite din lemn. Astăzi, pitorescul a dispărut cu desăvârşire, iar ghidurile turistice folosesc termeni ca „antic" şi „nostim" pentru a descrie locul. De fapt, este o staţiune turistică cât se poate de vulgară, pe ale cărei străzi înguste te aştepţi să vezi grupuri de gheişe nebunatice şi salariaţi în *yukata*, în diverse faze de beţie. Şi, în nici un caz, nu este genul de loc pe care ar vrea să-l viziteze un occidental care se respectă şi care pretinde că este cât de cât interesat de adevărata cultură japoneză.

Înainte de a intra în gara Atami, trenul face o cotitură din care se poate zări sclipirea mării. Curând însă priveliştea este eclipsată de multitudinea de străzi şi clădiri de beton de pe dealurile care au fost cândva o staţiune balneară superbă. Chiar şi marea şi râurile care se varsă în ea sunt mărginite de diguri de beton, iar micile hanuri de lemn de odinioară au fost înlocuite de blocuri înalte de beton. Am trecut printr-un pasaj cu arcade luminate de neon, pe care erau

înşiruite o mulţime de standuri la care se vindeau suveniruri făcute din sepii şi caracatiţe, apoi am urcat o străduţă îngustă, abruptă şi foarte întortocheată. Din pavaj şi din gurile de canal urcau mirosuri pestilenţiale de ouă stricate şi kerosen ars. Şi totuşi, locul dădea impresia de veselie şi inocenţă, ca o staţiune dedicată în întregime distracţiei.

În sfârşit, am ajuns la hotelul la care urma să stau – un monolit de beton mare şi impunător, foarte aproape de strada principală. La intrare, am fost întâmpinată de femei îmbrăcate în chimono, care m-au salutat cu eternele plecăciuni şi m-au condus în camera mea. M-am conformat imediat stilului *onsen* şi, după ce m-am dezbrăcat complet, mi-am pus chimonoul de pânză apretată oferit de hotel şi am coborât la subsol, unde se află enormele băi comune. Când am deschis uşa care dădea în încăperea de baie cu lambriuri din lemn de cedru, am fost izbită de valurile de abur fierbinte şi gros, ca într-o junglă tropicală. Am frecat cu un burete săpunit o porţiune din marginea de faianţă a bazinului, apoi mi-am dat drumul încetişor în apa fierbinte. În timp ce corpul meu prindea culoarea roşiatică a unei caracatiţe fierte, simţeam cum oboseala acumulată peste zi se evapora încetul cu încetul. Ştiam că, după numai câteva minute, voi fi în stare să petrec o noapte întreagă.

– Aveţi multe staţiuni balneare în Marea Britanie? mă întrebă o doamnă în vârstă care stătea chiar lângă mine.

Ne salutasem în lift şi, după cum se vedea, îmi recunoscuse originea. Dar, în încăperea din lemn de cedru, toate trăsăturile distinctive dispăruseră. Pentru mine, era doar o faţă rotundă şi ridată, cu aspect matern, pe care o distingeam cu greu prin aburul ce ne înconjura şi care se făcea tot mai stacojie.

– Nici una, i-am răspuns.

Dinspre capetele ce se iţeau din apă, de parcă nu aveau trup, se auziră exclamaţii de neîncredere.

– Nu avem nici vulcani, nici cutremure şi nici staţiuni cu ape fierbinţi, am adăugat. Nu mergem la izvoare fierbinţi, mergem la plajă.

Mai mult de atât nu am reuşit să spun; statul în apă fierbinte necesită o anumită concentrare.

– Dar oraşul acela – Bath, parcă, nu? Am citit despre el. Era o staţiune balneară. O staţiune de pe vremea romanilor, spuse o femeie mai tânără, cu părul înfăşurat într-un prosop.

Ruşinată de ignoranţa mea, am recunoscut că nu aveam nici cea mai mică idee dacă lumea se mai duce la Bath pentru cură.

– Am auzit că acolo apa este foarte rece, am spus cu un ton de autoritate în materie.

Îngrozite, femeile s-au uitat la mine cu gura căscată.

Metamorfoze

Undeva în centrul oraşului, într-o încăpere aglomerată, cu tatami pe jos, patru tinere fumau de parcă era singurul lucru care le mai ţinea în viaţă. Măsuţa la care stăteau era plină de pachete de Kool, mentolate şi obişnuite, de brichete verzi şi de scrumiere pline-ochi cu ţigări fumate doar pe jumătate. Fumul dens din încăpere putea fi tăiat cu cuţitul. Mi-a trecut prin gând că era cea mai potrivită zi pentru a mă îmbolnăvi de cancer pulmonar pasiv.

O tânără drăguţă, cu o faţă rotunjoară de fetiţă şi un năsuc obraznic, îmbrăcată ca o dansatoare, în colanţi cu fibre Lycra de un albastru-electric şi un tricou roşu, se prezentă fără niciun zâmbet ca fiind Hatsumi. Mi-a spus că era originară din Hiroshima şi că fusese gheişă în Atami timp de şase ani. Pe urmă şi-a reluat operaţiunea de fardare, alternată cu înghiţituri mari dintr-un suc de fructe şi pumni de cartofi prăjiţi. Fuma ţigară de la ţigară, stingând una când era doar pe jumătate fumată şi aprinzând imediat alta. Lângă ea, un terier alb şi flocos lătra şi culegea cartofii căzuţi pe jos. În încăpere nu vedeai eternele zâmbete japoneze şi nu exista preocuparea exagerată ca ceşcuţa de saké să-mi fie permanent plină. Pentru mine era o adevărată uşurare să mă pot relaxa şi să ascult la cele ce se discutau, fără a fi obligată să fiu tot timpul politicoasă.

– M-am sculat la două, am mâncat, m-am dus la coafor şi am venit direct aici, mormăi Hatsumi, fără a se adresa cuiva.

– Azi-noapte am ajuns acasă pe la douăsprezece, m-am schimbat, m-am dus la un bar şi am băut până la cinci dimineaţa, replică o altă tânără, îmbrăcată într-un tricou negru şi pantaloni de trening, căscând lung.

– Singură? am întrebat-o.

– Da. Nu beau decât singură. Stau de vorbă cu barmanul. Aşa îmi place.

Pe comoda din lemn lăcuit de lângă perete era aşezată la loc de cinste fotografia unei gheişe tinere, îmbrăcată în chimonoul negru de protocol. Era de o frumuseţe clasică, cum vedem curtezanele din stampele lui Utamaro. Avea o faţă de un oval perfect, un nas lung, aristocratic, ochi negri imenşi, sprâncene ca o semilună şi buze pline şi arcuite. Fata se uita languros la noi, cu faţa încadrată de o perucă strălucitoare şi bine fixată, împănată cu piepteni şi ace de păr.

– E fiica mea, anunţă mândru matroana casei. Fotografia a fost făcută pentru broşura turistică din Atami.

Bătrâna îşi şterse mâinile pe şorţ şi scotoci prin sertarele comodei, de unde scoase un teanc de fotografii care arătau un grup de gheişe în procesiunea rituală de Anul Nou, când gheişele trec pe la fiecare ceainărie. Tinerele din jurul mesei lăsară deoparte fardurile şi se îngrămădiră să se uite la fotografii, arătându-se fiecare pe ea însăşi şi comentând vesel. În fruntea grupului de gheişe, îmbrăcată de mare ceremonie, cu faţa vopsită în alb şi cu peruca pe cap, mergea fiica matroanei; era locul celei mai frumoase gheişe din oraş.

În holul de la intrare se făcu rumoare şi uşa se deschise.

– Bună dimineaţa, spuse o voce, pe un ton mlădios.

Era 5.30 după-amiaza, dar în lumea gheişelor ziua de-abia începea.

În încăpere intră o tânără cu sâni mari şi plină de sănătate, îmbrăcată într-o salopetă de blugi. M-am uitat la ea şi nu mi-a venit să cred. Şi totuşi, nu era nici un dubiu că această tânără neobişnuită era frumoasa gheişă din fotografii.

Conştientă de frumuseţea ei şi de avantajul pe care îl avea ca fiică a stăpânei casei, fata se aşeză comod la masa noastră, luă căţelul în braţe şi începu să fumeze. Fuma mai mult ca celelalte fete.

Încetul cu încetul, începu să apară transformarea. Feţele erau albe-rozalii, ochii subliniaţi cu negru şi buzele roşii ca cireaşa. Norii de fum erau şi mai denşi. Când terminară cu fardatul, fetele traseră cu disperare un ultim fum de ţigară, îşi vopsiră încă o dată buzele şi se ridicară în picioare, pentru a fi îmbrăcate în chimonouri.

Hatsumi observă că mă uit atent la ele.

– Ne putem îmbrăca şi singure în chimono. Dar venim aici pentru a fi cu prietenele noastre. „Nici sutien, nici chiloţi", asta le spunem oaspeţilor străini care vor să ştie ce purtăm pe sub chimonouri.

Făcu o piruetă elegantă, demonstrându-mi că, într-adevăr, nu poartă chiloţi şi, pentru prima oară, faţa ei serioasă deveni zâmbitoare.

Odată cu îmbrăcarea chimonourilor, tinerele cu aspect de muncitoare se transformară în nişte adevărate domnişoare. Şi, imediat, îşi dădură seama că sunt oaspetele lor şi că trebuie să aibă grijă de mine. Una îngenunche graţios lângă mine şi îmi umplu ceaşca de ceai, iar alta începu o conversaţie cu mine. Am întrebat dacă le plac mai mult chimonourile sau îmbrăcămintea europeană.

Mi-a răspuns Hatsumi, îmbrăcată acum într-un superb chimono de culoarea aramei vechi.

– Păi, nu e vorba de ce anume preferi. Chimonoul e pentru lucru. E ca un fel de uniformă.

O altă tânără – metamorfozată dintr-o fată oarecare, îmbrăcată în tricou lejer, într-o creatură uluitoare, îmbrăcată într-un chimono roz-pal, pe ale cărui poale era imprimată o întreagă grădină de narcise care se înălţau spre talie – îmi spuse din proprie iniţiativă că fiecare locuia în propriul său apartament, iar casa de gheişe era doar „biroul" lor, locul în care se adunau seara pentru a se pregăti de lucru. Tot aici erau păstrate şi chimonourile.

– Noi suntem muncitoarele, iar Okasan (Mama) e patroana, îmi explică în termeni mai simpli, pentru a fi sigură că înţeleg cum stau lucrurile.

Am întrebat-o cât timp are de gând să lucreze ca gheişă sau dacă nu cumva era un angajament pe viaţă.

– A, nu. Doar până mă mărit.

Pe urmă uşa se deschise şi în încăpere intră o femeie cu un zâmbet matern. Era Yuko, care venise să mă ia la o petrecere cu gheişe. O cunoscusem în timpul dimineţii şi mă luase sub aripa ei protectoare, lăsându-mă la casa de gheişe în care mă aflam, în timp ce ea se dusese acasă, să se schimbe.

Era ora şase. În faţa casei aştepta un şir de taxiuri. Fetele ieşiră în fugă din casă, tropăind mărunt în sandalele de lemn cu bretele de mătase, se urcară în taxiuri şi porniră spre ceainăriile la care fuseseră chemate.

Yuko

Yuko era regina gheişelor din Atami. Femeie frumoasă şi voinică, era gheişă de treizeci de ani. Când am cunoscut-o, era în timpul ei liber, adică ziua, şi purta o fustă gri, lungă până la genunchi, şi o bluză bleumarin. După cum arăta, putea foarte bine să fie o casnică

sau o funcţionară de vârstă mijlocie. Dar ceva din zâmbetul vesel, ţinuta şi părul care îi cădea în valuri grele pe umeri o făceau să iasă în evidenţă.

Yuko era o supravieţuitoare. Ca majoritatea gheişelor din Atami, provenea din insula Kyushu, aflată în sudul Japoniei. În anii de după cel de-al Doilea Război Mondial, când s-a născut Yuko, regiunea era una dintre cele mai sărace şi mai date uitării părţi ale Japoniei.

– Acasă nu se găsea de lucru şi, cum auzisem că aici, în Atami, sunt locuri de muncă, m-am urcat în tren şi am venit aici. Îmi aduc aminte şi acum ce frumoasă era marea, când am trecut prin tunel. Am avut impresia că e un ţinut mult mai vechi.

La început, lucrase ca telefonistă la centrala unui hotel. După câteva luni a fost luată de o gheişă, pe post de cameristă.

– „Sora mai mare" m-a întrebat dacă nu vreau să încerc să devin gheişă. Mi-a arătat cum trebuie să-mi pun chimonoul şi să mă fardez. După ce m-am rujat, am rămas uluită – chiar că arătam frumos! Părinţii mei au fost de-a dreptul furioşi. Eu sunt mijlocia din cinci copii. Fratele meu e proiectant, iar sora mea s-a măritat cu un funcţionar. Tata m-a renegat. Noi, cele care lucrăm în industria apei nu facem nimic rău, dar statutul nostru social e foarte jos.

„Industria apei" – *mizu shobai* – este o expresie folosită în mod obişnuit pentru fetele care lucrează în baruri, pentru cele care fac sex prin telefon, pentru prostituate şi pentru orice femeie care îşi câştigă existenţa vânzându-şi trupul. Până atunci, nu mai auzisem vorbindu-se despre profesiunea de gheişă în aceşti termeni şi mă gândeam că marile gheişe din Tokyo şi Kyoto ar fi fost oripilate. Poate că, pentru gheişele din Atami, cele două profesiuni nu erau chiar atât de diferite, pe cât pretindeau gheişele din Tokyo şi Kyoto.

Yuko era făcută pentru muncă. Avea o aptitudine înnăscută pentru dans, aşa că a trecut repede şi cu bine examenele şi a primit licenţa de gheişă. Nu au avut loc complicatele ceremonii şi ritualuri, nici debut sau schimbarea gulerului. Ca gheişă independentă, avea dreptul să ţină o casă de gheişe, dacă vroia, şi să pregătească fete care doreau să devină gheişe.

Am întrebat-o dacă fusese măritată vreodată. Chipul i s-a întunecat pentru o clipă.

– Acum şaptesprezece ani. Nu a fost vorba de un client. Am fost obligată să renunţ la cariera de gheişă. Am avut şi o fetiţă. Nu a

durat nici măcar un an. Pe urmă mi-am reluat cariera de gheişă. A fost tare greu. Noaptea, trebuia să-mi las fetiţa la o vecină. Dar nu mă simt singură. Locuiesc cu fetiţa mea. Nu vrea să devină gheişă, vrea să se facă soră medicală. Dacă aş fi întâlnit pe cineva care să-mi placă, ar fi fost altceva. Dar nu am vrut să am protector, pentru că, dacă ai, îţi pierzi libertatea. E ca şi cum ai fi concubină, eşti obligată să te culci cu el. Unele fete au protectori, altele nu. Dacă eşti destul de apreciată, nu ai nevoie. Sunt fete care întâlnesc tipi de treabă. Eu nu. Nu m-am îndrăgostit. Dar cunosc fete care s-au îndrăgostit.

Mi-a povestit cum, exact cu douăzeci de ani în urmă, un oaspete şi o gheişă s-au îndrăgostit foarte tare unul de altul, aici, în Atami. Se cunoscuseră la o petrecere cu gheişe. Dar bărbatul era căsătorit şi avea copii şi nu putea divorţa. Timp de patru ani, s-au văzut cât de des au putut. Pe urmă, într-o bună zi, au dispărut. Bărbatul scrisese un bilet pe care îl lăsase la el acasă, în care spunea că pleacă să se sinucidă amândoi. Dar familia a presupus că era în Atami cu gheişa lui.

– Toată lumea a fost foarte şocată. Au fost trimise patrule în căutarea lor. Au scotocit peste tot, prin toate pădurile de la poalele muntelui Fuji, dar nu i-au găsit. Abia peste cinci sau şase ani le-au fost găsite osemintele. Cred că luaseră somnifere. Cei din generaţia mea, adică oamenii de peste patruzeci de ani, au înţeles. Cei de douăzeci sau treizeci de ani, nu. Au vrut să moară frumos.

Flori de cireş şi steguleţe de golf

Yuko spunea că gheişele din Kyoto sunt ca nişte „flori puse pe un piedestal". Toată lumea îşi doreşte să aibă ocazia să petreacă în compania lor, dar, pentru cei mai mulţi, rămâne doar un vis. Sunt prea scumpe şi, oricum, uşile lor rămân deschise doar câtorva.

Atami nu avea un trecut prea îndelungat. Oferea însă plăcerile lumii gheişelor tuturor vizitatorilor, la un preţ rezonabil. E adevărat că aceste plăceri erau mult mai puţin rafinate decât în alte părţi şi că prea puţini clienţi cereau să li se organizeze o petrecere de ceainărie tradiţională, cu dans şi jocuri. Bărbaţii nu mai doresc şi nici nu mai ştiu să aprecieze astfel de lucruri. O seară petrecută cu gheişele din Atami înseamnă, de obicei, să stai de vorbă şi să cânţi cântece karaoké.

Yuko a ţinut însă cu tot dinadinsul să-mi precizeze că gheişele din Atami nu erau – Doamne fereşte! – prostituate. Din acest punct de vedere erau foarte departe de *onsen*, aşa-numitele „gheişe" din staţiunile cu izvoare fierbinţi şi de pe litoralul Mării Japoniei. Ei, da, acelea erau prostituate. Dar nu şi gheişele din Atami, care erau fete serioase. Argumentul adus de Yuko a fost că Atami era o staţiune balneară aprobată de guvern. Dar, dacă un bărbat vroia să-şi dea întâlnire cu o gheişă, putea să o facă, însă în particular. Oficial, prostituţia era o chestiune care aparţinea trecutului.

Nimeni nu ştia cu exactitate câte gheişe *osen* erau, pentru că gheişelor nu li se cerea să se înregistreze sau să aibă licenţă. În plus, exista un mare număr de „gheişe de aşternut", femei care îşi spuneau gheişe, dar ale căror talente în ale muzicii şi dansului nu erau cele mai tari atuuri ale lor. Gheişele au făcut parte din experimentul onsen şi Japonia era plină de ele. Se pare chiar că erau mult mai multe gheişe *onsen* decât în oraşele florilor, probabil câteva mii. Cu toate acestea, dacă situaţia din Atami era cum pretindea Yuko, atunci, într-adevăr, profesiunea de gheişă era pe cale de dispariţie.

Spre deosebire de *onsen*, care erau mai puţin organizate, gheişele din Atami erau înscrise într-un registru păstrat la sediul sindicatelor şi împodobit de casa de gheişe cu o floare de cireş neagră, în cazul unei interprete la şamisen, şi o floare de culoare deschisă, pentru o dansatoare. Jucătoarele de golf erau marcate cu un steguleţ de golf. Bineînţeles că, în cazul golfului, cheia problemei era ca jucătoarea să nu fie mai bună decât clientul; cât despre a-l învinge, nici nu putea fi vorba. Gheişa trebuia doar să ciripească tot timpul cu o voce de fetiţă răsfăţată şi să joace doar atât cât să nu îl pună pe client în situaţia jenantă de a-şi da seama că a fost lăsat să câştige.

Dar în Atami era din ce în ce mai greu să trăieşti de pe urma profesiei de gheişă. În 1969 se înregistrau 1200 de gheişe. În 1991 numărul acestora scăzuse la 800. Acum nu mai erau nici măcar 400, din care 30 aveau ca semn distinctiv steguleţul de golf.

Ca urmare a lipsei de cereri, tot mai puţine tinere se pregăteau pentru a deveni gheişe şi, dintre acestea, marea majoritate renunţau, pentru a-şi lua „un serviciu normal".

Yuko îşi amintea cu regret:

– Acum douăzeci de ani, oriunde auzeai un şamisen cântând într-o ceainărie, vedeai şi gheişe dansând. Dacă erai o dansatoare

bună, nu avea importanţă ce vârstă aveai; dansai cât timp vroiai. În vremurile de azi, sunt foarte puţini clienţii care vor să vadă aşa ceva. Şi şi mai puţini cei care înţeleg arta noastră. Una din gheişe a renunţat la carieră şi s-a angajat cameristă la un hotel. A fost una dintre cele mai renumite dansatoare din Atami. Dar seara aceasta este deosebită. În seara asta o să ne distrăm bine. O să avem o petrecere de ceainărie tradiţională. Clienţii care au comandat-o au mai fost aici, acum patru ani, şi le-a plăcut foarte mult, aşa că au cerut acelaşi gen de petrecere. Se va bea mult saké în seara asta. Ai să vezi!

Cum petrec oamenii de afaceri, seara

– Pe aici, spuse Yuko şi deschise uşa unui hotel mare.

Îşi scoase sandalele de lemn cu curele de mătase şi mă conduse spre o scară care ducea la subsol. Am coborât şi am pornit pe un coridor lung. Ne-am oprit în faţa unei uşi, din spatele căreia se auzeau strigăte şi râsete răguşite. Yuko îngenunche, deschise uşa glisantă, îşi lipi palmele pe duşumea şi spuse cântat:

– Bună seara tuturor!

Yuko-gheişa nu se deosebea foarte mult de Yuko-cea din timpul liber. Se îmbrăcase cu un chimono destul de sobru, din mătase de un verde strălucitor şi un obi bej, cu un motiv subtil de crizanteme. Mi s-a părut că fuseseră alese cu multă grijă, pentru a fi elegante – clienţii nu trebuie niciodată să aibă impresia că gheişa nu s-a îmbrăcat special pentru ei – fără a părea însă prea scumpe sau sofisticate. Se fardase puţin, iar părul şi-l strânsese într-un coc lejer.

– Aceasta este invitata mea din Anglia, adăugă, arătând spre mine.

Am îngenuncheat şi eu, am făcut o plecăciune, m-am ridicat şi am intrat după Yuko în sala de recepţii. Mă simţeam destul de stânjenită.

Încăperea era de mărimea unei săli de primărie, cu tatami pe jos şi o scenă tapetată cu auriu la un capăt. De-a lungul celorlalţi trei pereţi stăteau cincisprezece – douăzeci de bărbaţi în vârstă, îmbrăcaţi în chimonouri de bumbac indigo cu dungi albe, care erau de fapt halate de baie. Cei mai mulţi stăteau cu picioarele încrucişate, lăsând să se vadă abundenţa de păr şi monturile. În faţa fiecăruia, se afla o

măsuţă pătrată de lac, pe care erau o ceşcuţă de saké, un pahar de bere şi o mulţime de farfurioare cu diverse delicatese.

Yuko traversă agale încăperea şi mă instală între doi bărbaţi cu părul cărunt.

– Dânsul este Yamada-san, şeful. O să aibă grijă de dumneata.

Bătrânul cu faţa foarte ridată din dreapta mea dădu din cap, după care îşi îndreptă din nou atenţia asupra paharului cu bere.

Yuko puse să mi se aducă o măsuţă, o ceşcuţă de saké şi ceva de mâncare. Pe urmă îmi zâmbi larg şi se îndreptă spre altă parte a sălii. Se opri în faţa câtorva oaspeţi, îngenunche şi începu să discute cu ei, râzând din toată inima şi umplându-le permanent paharele de bere. Din când în când îmi arunca o privire, vrând parcă să se asigure că mă simt bine. Mă uitam cu admiraţie la ea şi mă gândeam că e întruchiparea gheişei perfecte şi că personalitatea ei se potrivea perfect cu meseria de gheişă. Cu râsul ei sănătos şi vocea uşor răguşită, ca a lui Lauren Bacall[1], femeia era fără îndoială sexy. Dar, mai mult decât atât, Yuko avea ceva matern, avea o inimă de aur. Când era lângă tine, simţeai că nu ţi se poate întâmpla nimic rău.

Bărbaţii erau membrii unui club de oameni de afaceri dintr-unul din cele mai bogate cartiere din Tokyo şi, o dată pe an, se întâlneau la o petrecere. Cel din stânga mea, care mi-a spus că este mezinul grupului, avea cincizeci şi patru de ani. Dar marea majoritate erau trecuţi de şaizeci şi şaptezeci de ani. Câţiva aveau chiar mai mult de optzeci. Cel mai în vârstă avea optzeci şi opt de ani. Toţi erau oameni de afaceri prosperi, toţi îşi aveau propria afacere şi toţi reprezentau diferite profesii. Tânărul meu vecin era avocat, cel de lângă el era proprietarul unei agenţii imobiliare, altul era bancher, unul avea o companie de construcţii iar altul o şcoală particulară.

Mie mi se părea că sunt o gaşcă de zurbagii bătrâni, îmbrăcaţi în chimonouri care începeau să se deschidă tot mai mult, lăsând la vedere piepturile păroase. Dar acesta era de fapt lucrul cel mai important pentru ei. În compania celor de seama lor, aceşti bărbaţi – cărora li se arăta tot timpul deferenţă şi care în mod normal erau obligaţi să păstreze permanent o aparenţă de mare demnitate – aveau ocazia să se relaxeze, să se descarce şi să se prostească în fel şi

[1] Actriţă americană de film, partenera de viaţă a lui Humphrey Bogart.

chip. Acum îşi puteau permite să nu mai fie oameni de afaceri importanţi, ci numai bărbaţi. Se puteau comporta cât de rău vroiau. Şi acesta era un lucru pe care, datorită vârstei pe care o aveau, îl înţelegeau foarte bine. Făceau parte dintr-o generaţie căreia noţiunea de gheişă îi era familiară. În anii dinainte de război, când majoritatea erau adolescenţi, gheişele făceau parte din viaţa cotidiană. Cunoşteau muzica şi dansurile gheişelor şi ştiau la ce să se aştepte la o petrecere de ceainărie.

– Oamenii de vârsta mea consideră genul acesta de petreceri ofensatoare; mai ales femeile, spuse avocatul cu faţă de prunc, încruntându-se ca pentru a-mi arăta că el se disociază de bătrânii cu idei învechite. – Acesta este şi motivul pentru care suntem atât de puţini aici, în seara asta. Jumătate din membrii clubului au fost împotriva întâlnirii noastre anuale la o petrecere cu gheişe, aşa că mulţi nu au venit.

Cu toate acestea, el venise şi, peste câteva minute, râdea la fel de tare ca şi ceilalţi.

În afară de Yuko, mai erau trei gheişe care treceau graţios de la un grup la altul, umplând permanent ceşcuţele de saké şi paharele de bere şi menţinând o conversaţie plăcută şi continuă. Una dintre ele avea ca sarcină momentele amuzante ale petrecerii. Era îmbrăcată în costum complet de gheişă, cu perucă bine fixată cu ceară şi faţa vopsită în alb şi un chimono alb cu un model ca un fagure de miere, format din crizanteme roşii şi mov, la care asortase un obi roşu. La cei cincizeci şi ceva de ani pe care îi avea, fardul alb îi dădea un aspect puţin macabru. Dar asta nu făcea decât să accentueze efectul comic. Deşi în vârstă, femeia îşi etala fără jenă sexualitatea, însă nu printr-un decolteu foarte adânc, cum fac europenele, ci prin spatele aproape gol, vopsit în alb şi cu celebrul trident de piele naturală de la ceafă.

O altă gheişă, de vreo douăzeci şi unu de ani şi cu o feţişoară bucălată, aducea o notă de prospeţime. Ca şi maiko din Kyoto, era timidă şi nu vorbea aproape deloc, dar această aparentă naivitate o făcea şi mai fermecătoare. Distribuţia era completată de o „soră mai mare", care cânta la şamisen. Era o femeie micuţă şi fragilă de nouăzeci de ani, care vorbea extrem de puţin, dar avea un chicotit strident şi râdea cel mai tare şi mai mult la fiecare glumă vulgară.

Domnul Yamada, bătrânul cu faţă de cal şi optzeci de ani în spate, care stătea la dreapta mea şi care, după câte am aflat, fusese

cel mai înfocat apărător al ideii de a ţine petrecerea într-o ceainărie, se distra de minune. La un moment dar, a luat o eşarfă şi şi-a înfăşurat-o în jurul capului, cum fac tinerii care poartă pe umeri altarele la un festival japonez, a înşfăcat microfonul şi a început să lălăie un cântec, acompaniat la şamisen de „sora mai mare". Schimbarea costumului de birou cu un chimono de bumbac şi o eşarfă legată în jurul capului însemnase schimbarea totală a persoanei. Nu mai era vorba de domnul Yamada, Marele Şef, ci de un bărbat oarecare, care lăsase la o parte toate constrângerile şi inhibiţiile. Îşi adusese şi soţia cu el – o femeie trecută, cu păr negru, tuns scurt, care stătea în partea celalaltă a încăperii şi râdea din toată inima.

– Aţi înţeles textul cântecului? mă întrebă avocatul cu faţă de prunc, care revenise la starea de spirit negativistă.

Bărbatul părea să mă considere un aliat, probabil datorită vârstei apropiate.

– E vorba de „Să mergem la Fukagawa". Aţi auzit de Fukagawa?

Ştiam foarte multe lucruri despre Fukagawa, odinioară cartierul celor mai stilate gheişe.

– Asta înseamnă „Să mergem la un bordel", continuă cu încăpăţânare să mă lămurească.

În încăpere intrară câteva servitoare care luară mâncarea de pe masă. Marea majoritate a felurilor de mâncare arătau superb. Erau numai mâncăruri tradiţionale japoneze şi felii de pepene verde, dar bărbaţii aproape nici nu se atinseseră de ele.

Atmosfera începea să se încingă. Un bărbat voinic – proprietarul unei tipografii, după cum mă informă noul meu prieten, avocatul – se duse pe scenă. Îşi vopsise faţa ca o păpuşă, îşi legase o panglică în jurul capului şi îşi ridicase poalele chimonoului, lăsând să se vadă pulpele musculoase. O luă de mână pe Yuko şi interpretă un dans comic, după care, cu un gest teatral, aruncă o privire în chimonoul femeii. Pe urmă, un bătrân firav de optzeci şi patru de ani, cu o perucă de gheişă frumos împodobită şi un şorţ roşu încins peste chimonoul de bumbac, execută un dans artistic. Recompensa sa a fost ceva mai mult decât o simplă privire sub chimono. În aplauzele tuturor, Yuko se culcă pe jos şi bătrânul se aşeză peste ea. Bătrâna interpretă la şamisen râdea cât o ţinea gura.

– E bine când oamenii îşi bat joc de ei înşişi, remarcă avocatul-băieţandru, râzând din toată inima şi uitând de dezaprobarea de mai

înainte. Îi face să fie mai deschişi la minte, să aibă un orizont mai larg.

Pe urmă a venit rândul jocurilor tradiţionale. Yuko mi-a explicat unul din ele – „Tigru, tigru, tigru", un joc de ghicit, ale cărui cuvinte-cheie sunt: piatră, hârtie şi foarfece. Un oaspete şi o gheişă, despărţiţi de un paravan, cântă un cântecel şi, pe urmă, aleg dacă să fie vânător, proprietar de teren sau tigru. Vânătorul împuşcă tigrul, tigrul îl mănâncă pe moşier iar acesta îl obligă pe vânător să plătească. Pedepsele au devenit din ce în ce mai riscante – gheişele să călărească pe bărbaţi, bărbaţii pe gheişe. Gheişa-comedian era „capul răutăţilor". Întinsă pe jos, pe spate, cu un client deasupra ei, dădea din mâini şi din picioare şi ţipa cât o ţinea gura.

– Este vorba de un mod de distracţie al bărbaţilor, spuse avocatul, îngrijorat de faptul că aş putea interpreta greşit turnura pe care o luaseră lucrurile.

Pentru el era vorba de nişte năzbâtii nevinovate. La urma urmei, nu era vorba decât de echivalentul japonez al unei petreceri europene între colegii de birou. Dar, pentru mine, care aparţineam unei culturi total diferite şi – după cum ştia şi el foarte bine – mai închistate, ar fi putut părea ceva şocant.

– Toată chestia asta nu are alt scop decât eliberarea de stres, continuă. Pe vremuri, femeile nu participau la aşa ceva.

Nu aveam nici cea mai mică îndoială că prin „femei" bărbatul înţelegea „soţii". Adevărul e că era ceva foarte ciudat ca la o astfel de petrecere să ia parte şi femei ca mine şi ca doamna Yamada, nu în calitate de gheişe, ci de invitate.

La ora 8.30, petrecerea s-a mutat în barul karaoké, aflat la subsolul hotelului. Îmbrăcaţi tot în chimonourile de bumbac, bărbaţii s-au întins pe canapelele de piele din jurul măsuţelor. În încăpere era aproape întuneric. Pe un ecran mare, video, se proiecta din când în când imaginea unuia din clienţi care se ridica în picioare şi dădea drumul la câte un cântec sentimental. Când bărbaţii au început să insiste să cânt şi eu ceva, Yuko – care nu încetase să-mi arunce câte o privire maternă – a intervenit cu fermitate, înainte să apuc să spun ceva.

– Leslie o să cânte numai dacă şi când va vrea ea.

După care, a luat microfonul şi a cântat în engleză un celebru cântec american, zâmbind şi cu privirea îndreptată spre mine.

Domnul Yamada, îmbrăcat superb cu o vestă brodată şi cu un fes pe cap, a luat-o în braţe şi a pornit într-un fox-trot nebun, urmat de un vals. Gheişa cea tânără se uita atent la ei, fără să spună nimic.

– Le-aş fi putut avea pe toate pentru treizeci de mii de yeni (o sută de lire sterline), se lăudă voinicul patron de tipografie, lovindu-mă uşor cu cotul.

M-am uitat la el, întrebându-mă dacă auzisem bine.

– Sau pentru patruzeci de mii, pentru toată noaptea.

– Nu, cincizeci de mii, îl corectă alt invitat.

– Pe gheişa aia tânără aş fi putut-o avea în mod sigur, bolborosi tipograful.

Făcu o pauză, se trase mai aproape de mine şi zâmbi obraznic.

– Dar cu băbătiile alea nu vreau să mă culc. M-aş culca mai degrabă cu dumneata! Ce zici? Sunt burlac. Hai să ne căsătorim!

Am zâmbit şi i-am spus că mai întâi ar trebui să-l cunosc ceva mai bine. Se pare că rolul meu se schimbase pe nesimţite. La începutul serii, fusesem doar un observator care punea întrebări şi lua notiţe. Acum însă, bărbaţii îmi găsiseră un loc în lumea florilor şi a sălciilor. Din punctul lor de vedere, eram o fată în plus – şi asta gratis! Pentru mine nu erau obligaţi să plătească 10.000 de yeni (50 £) pe oră.

– Hai la dans! îmi strigă domnul Yamada prin zgomotul de karaoké şi fumul dens.

Şi, fără să mai spună ceva, mă trase pe ringul de dans şi mă strânse la pieptul său cleios de transpiraţie. Nu-mi mai rămânea altceva de făcut decât să fiu gheişă, să râd, să fiu fermecătoare şi să flirtez, hotărâtă însă ca, la sfârşitul serii, să mă duc singură la culcare.

Au mai trecut două ore. Membrii petrecerii care mai puteau sta încă în picioare s-au încălţat cu sandalele cu talpă de lemn, aliniate în holul de intrare al hotelului, şi, îmbrăcaţi în chimonourile de bumbac, au pornit pe străzile luminate cu neon ale oraşului. Din când în când, întâlneam un alt grup de petrecăreţi, îmbrăcat tot în chimonouri de hotel.

În sfârşit, am ajuns la un restaurant încă deschis – o fereastră de lumină pe o alee întunecată. Înghesuiţi în jurul unei măsuţe, bărbaţii au comandat tăieţei, chifteluţe de orez şi kebab de pui – lucruri simple, total diferite de mâncărurile sofisticate ce le fuseseră oferite mai devreme la banchet. Berea şi saké-ul au continuat să curgă.

În timp ce bărbaţii urlau din răsputeri, în cor, „Să mergem la Yoshiwara" – un cântec de petrecere – gheişa-comedian s-a ridicat de la masă, s-a întors cu faţa la perete şi a început să se răsucească, frecându-se cu pântecele de perete. Apoi l-a luat de mână pe tânărul avocat, care mai întâi a încercat să se opună, dar, până la urmă, a început să râdă şi a cedat. Gheişa l-a lipit de ea şi a început să dea din mâini şi din picioare şi să geamă, simulând extazul sexual. Pe urmă l-a împins cu putere şi a spus:

– Acum am să am un copil. Ce nume să-i pun?

– Sunt beţi turtă, de asta fac atâta zgomot, explică cineva.

– Nu sunt chiar atât de beţi, îmi şopti Yuko, care arăta foarte obosită.

Domnul Yamada cânta cât îl ţineau plămânii.

– Potoleşte-te, urli mai tare decât toţi, îl certă soţia, care încă mai făcea parte din grup.

Fix la ora unu, petrecerea se încheie. Saluturile de rămas bun fură scurte şi reci, lipsite de orice urmă de intimitate. Bărbaţii dispărură în noapte, îndreptându-se spre hotel în zgomotul tălpilor de lemn ale sandalelor.

– Eu trebuie să mai stau să rezolv problema banilor, îmi spuse Yuko, care arăta nu numai obosită, ci şi puţin tristă. Ai să găseşti uşor hotelul. O iei încolo, pe deal în sus şi dai colţul.

Şi, după ce toată seara avusese grijă de mine cu atâta solicitudine, mă lăsă singură în mijlocul străzii întunecoase şi dispăru pe urma grupului de bărbaţi. Toată seara, femeia râsese, glumise şi avusese grijă ca atmosfera să nu lâncezească şi ca toţi să se simtă bine şi să aibă de băut din belşug. Spre deosebire de tinerele alintate care aleg profesiunea de maiko în Kyoto, gheişele din Atami erau nişte simple muncitoare, destul de asemănătoare cu tinerele din familii sărace, vândute în vremurile de restrişte dinainte de război. Erau obligate să-şi câştige existenţa printr-o muncă pretenţioasă, care le cerea să fie mereu vesele şi fermecătoare, indiferent de adevărata lor stare de spirit. Zâmbetul lui Yuko făcea parte din profesiunea ei şi era adresat tuturor, fără favoritisme.

M-am întrebat dacă nu cumva în seara aceea avea nevoie de nişte bani în plus, dar mi s-a părut un gând urât şi mi l-am scos din minte.

III

VISÂND LA GHEIŞE

14

PROTECTORI, AMANȚI ȘI SOȚIILE LOR

„Se știe că noi nu ne căsătorim din dragoste. Bărbatul despre care se află că a încălcat această regulă este considerat slab și lipsit de moralitate. Proprii părinți se vor simți rușinați din cauza lui. Pe scara moralității, sentimentul public plasează dragostea pentru o femeie pe una din cele mai joase trepte. (...)"

Mireasa japonează, Naomi Tamura (1904)

Gheișe și bărbați

Teoretic, bărbații din Japonia modernă, născuți după război, sunt foarte puțin interesați de gheișe. Dar, spre surprinderea mea, oamenii de la care mă așteptam cel mai puțin mi-au mărturisit – când le-am spus că fac niște cercetări despre gheișe – că au legături cu lumea florilor și a sălciilor și s-au arătat nerăbdători să-mi demonstreze acest lucru. Unul dintre aceștia a fost un producător de televiziune, bărbat de patruzeci și ceva de ani, care într-o zi m-a dus la Kagurazaka („Panta muzicii zeilor"), în cartierul editurilor, la nord de Palatul Imperial. Cu noi a venit și unul dintre regizorii cu care lucra. Producătorul a făcut tot posibilul să mă convingă că relațiile pe care le avea în lumea gheișelor erau ale lui, nu ale regizorului.

În Kagurazaka, prima ceainărie a apărut cam pe vremea când Commodore Perry și Corăbiile Negre intrau în Golful Tokyo. Gheișele sale (când am fost eu acolo, erau șaizeci și trei) erau renumite pentru dansul lor de înaltă clasă și pentru eleganța lor. Toate acestea le-am aflat în timp ce urcam pe o străduță abruptă, plină de firme și reclame de neon, ca și de baruri, restaurante și cărucioare din care se vindeau cartofi dulci copți și caracatiță la grătar. Deasupra ușilor închise atârnau lanterne roșii de hârtie, care se legănau îmbietor. În dreptul unor imense porți roșii de altar, am

intrai pe o alee întunecoasă, pavată cu pietre de râu. După un colţ, într-un loc în care neavizaţii nu prea ar fi avut ce căuta, se găsea o căsuţă din lemn, la ferestrele căreia fluturau jaluzele de trestie. Ne-am oprit să admirăm modelul minuţios, apoi am trecut pe sub draperia de in de la poartă şi, călcând pe dalele de piatră ce formau un fel de alee care trecea prin grădina plină de muşchi, am intrat în casă.

Încăperea era destul de mare pentru ca opt clienţi să poată sta înghesuiţi pe scaunele înalte aliniate pe două laturi ale barului. Stăpânul casei, un bărbat solid, cu un zâmbet radios şi îmbrăcat cu o cămaşă roşie fără guler, ne-a salutat. Am aflat că el şi Kurota-san, cel care mă invitase, fuseseră colegi de şcoală şi astfel mi-am explicat de ce un director de mass-media modernă, cum era domnul Kurota, prefera să frecventeze un astfel de bar, într-o astfel de zonă a oraşului. Bărbatul ne-a invitat să luăm loc, ne-a servit cu saké şi bere şi a început să prepare un nesfârşit număr de feluri de mâncare suculentă, din peşte, legume şi orez.

Dar adevăratul patron al casei era aşezat discret la o măsuţă dintr-un colţ – mama bărbatului, în vârstă de optzeci şi cinci de ani. Era o femeie micuţă şi cochetă, cu o ţinută foarte dreaptă şi îmbrăcată într-un chimono de culoarea muşchiului de pădure şi un obi de o nuanţă mai închisă, în care ţinea un ceas de buzunar la care se uita din când în când. Părul negru, pieptănat în coc, încadra o faţă cu trăsături ascuţite şi un ten palid şi foarte fin ridat, ca un pergament. În tinereţe fusese una din cele mai renumite gheişe din Kagurazaka şi încă reprezenta o adevărată forţă în sindicatul gheişelor, după cum mi-a şoptit domnul Kurota. Pe peretele din spatele ei, aşezat la loc de cinste, trona un tablou în care era reprezentat Muntele Fuji şi pe care se vedea o dedicaţie din partea unui pictor celebru prin anii '50.

– A fost unul din iubiţii mei, spuse bătrâna gheişă. L-a pictat special pentru mine.

În încăpere intră un grup de patru oameni de afaceri şi barul minuscul se umple. În spatele lui erau câteva camere cu podelele acoperite cu tatami, ale căror uşi glisante puteau fi scoase din balamale, pentru a obţine un spaţiu mai mare. În seara aceea aveau loc două petreceri ale unor oameni de afaceri şi, pe măsură ce băutura curgea, vocile şi zgomotul deveneau de-a dreptul asurzitoare.

Kurota şi prietenul său, cu cravatele desfăcute şi feţele aprinse, îmi puneau întrebări despre formaţia Beatles, în timp ce ciuguleau

din păstrăvul, păstăile verzi de soia, fierte, şi din legumele minuscule şi superb tăiate. Purtau costume gri şi erau pieptănaţi cam nepotrivit, dar celor din mass-media li se permitea o oarecare libertate din acest punct de vedere, libertate la care funcţionarii superiori nici măcar nu puteau visa. Şi, oricum, nu erau în timpul serviciului; iar atunci când nu sunt în timpul serviciului şi au băut şi un pic de saké, bărbaţii japonezi au tendinţa să treacă peste toate barierele.

– Nu am de gând să vă întreb ce vârstă aveţi, dar ce formaţie vă place cel mai mult? The Beatles? The Rolling Stones? începu domnul Kurota, aruncându-mi o ocheadă obraznică.

– Oasis, Blur, Suede, Primal Scream – cam astea erau în vogă când eram tânără, am răspuns, minţind.

Stăpânul ceainăriei veni lângă noi. Avea o faţă comică şi cam bătută de vânturi. Lucrase în industria modei, apoi condusese un restaurant pentru ca, în final, să revină acasă şi să o ajute pe mama sa să conducă barul.

– Tare aş vrea să ştiu cine a fost tatăl său, mi se confesă domnul Kurota, la adăpostul zgomotului. Trebuie să fi fost cineva foarte cunoscut.

Cu un tată foarte cunoscut sau nu, stăpânul barului era un mare glumeţ.

– Ştiţi ce este o prepeliţă, în engleză? mă întrebă chicotind, în timp ce ne servea cu yams crud, ras, peste care presărase alge şi pe care trona un ou crud de prepeliţă. E Dan Quayle, fostul vicepreşedinte al Americii.

Toată lumea râse cu poftă.

– Dar soţia dumneavoastră unde este? l-am întrebat pe domnul Kurota.

Mă aflam în marea şi moderna metropolă Tokyo, în compania a doi producători de televiziune cosmopoliţi care străbătuseră lumea în lung şi în lat. Şi totuşi, cu excepţia bătrânei gheişe, eram singura femeie din tot localul. Era destul de nepoliticos să întreb aşa ceva, dar se băuse deja destul saké şi mă gândeam că merita să încerc.

– E acasă. Doarme. Înainte de căsătorie era editor la o revistă ilustrată. Pe urmă mi-a zis: „Nu mai pot să lucrez". Aşa se întâmplă cu femeile din Japonia. Acum stă acasă şi are grijă de copii. Dar lumea în care se învârte e foarte mică – Asociaţia părinţilor şi profesorilor şi părinţii prietenilor copiilor noştri. Cam asta e tot. Eu

ies în oraş şi mă distrez, mă întorc acasă târziu şi o trezesc şi ea se înfurie. Mă întreabă de ce am trezit-o şi se culcă la loc. În Occident, bărbaţii se duc la cârciumă şi beau ceva, pe urmă se duc acasă, se schimbă şi ies în oraş cu nevestele. Dar noi, japonezii, nu putem face aşa, casele noastre sunt prea departe.

– De asta avem gheişe, interveni prietenul său. Fetele obişnuite sunt bune la făcut şi crescut copii. Dar gheişele sunt bune la conversaţie. O vedeţi pe gheişa asta bătrână...?

Gheişa cea bătrână discuta aprins cu cei patru oameni de afaceri, fluturându-şi cochet evantaiul şi vorbind foarte repede şi tăios. Bărbaţii – cu feţele roşii şi transpirate – îi replicau cu cascade de râs.

Prietenul domnului Kurota îşi continuă pledoaria:

– O bătrânică obişnuită e foarte plăcută, dar lumea pe care o cunoaşte ea e mică şi subiectele despre care poate discuta foarte puţine. Gheişele ştiu cum să le facă pe plac domnilor şi cum să-i facă să se simtă bine. Dar nu sunt bune de soţii.

A doua zi după seara de neuitat petrecută în compania domnului Kurota şi a prietenului său, am trecut pe la biroul lui, să-i mulţumesc pentru ospitalitate. Am început să-i spun cât de mult îmi plăcuse mâncarea, compania, bătrâna gheişă şi proprietarul barului, cu clovneriile şi glumele lui. Dar domnul Kurota nu mai era bărbatul din seara precedentă. Personajul amabil şi sociabil, care mă tachinase în legătură cu vârsta mea şi formaţia Beatles, dispăruse. Brusc şi într-o manieră foarte oficială, schimbă subiectul, iar peste câteva clipe mormăi ceva despre o întâlnire de afaceri şi plecă.

Mi-am dat seama că făcusem un pas greşit de neiertat, dar era prea târziu. Ceea ce se întâmplase în seara aceea ţinea doar de lumea gheişelor. Tot ce se spunea şi se făcea într-o astfel de seară era uitat a doua zi. Fără amintiri şi fără urmări. Între cele două lumi nu exista nicio legătură.

Cele două feţe ale aceleiaşi monede

Un ghid practic despre cum se fac afacerile în Japonia, publicat în 1987, oferă sfaturi oamenilor de afaceri occidentali care sunt invitaţi la o petrecere cu gheişe. Din curtoazie, gazda japoneză invită şi pe soţiile acestora, în cazul în care acestea călătoresc cu ei. Ce trebuie să facă oamenii de afaceri, într-o astfel de situaţie?

Autorul ghidului sfătuieşte că cel mai bine ar fi ca soţia să aibă un alt program în seara respectivă. Soţul îi cumpără bilet la un spectacol kabuki sau un balet şi pe urmă îi comunică japonezului că regretă foarte mult, dar soţia sa nu poate să-i accepte amabila invitaţie. Japonezul primeşte cu amabilitate scuzele şi oftează uşurat! O asigură pe soţia occidentalului că nu are de ce să-şi facă griji, deoarece la o petrecere cu gheişe nu se întâmplă nimic necurat.

Până la apariţia occidentalilor în Japonia, acum o sută cincizeci şi ceva de ani, societatea japoneză funcţiona pe nişte baze care li se păreau perfect logice şi satisfăcătoare membrilor săi, dar care, din punctul de vedere al anglo-saxonilor erau de neînţeles. Căsătoria, dragostea, sexul şi relaţiile dintre oameni – toate erau percepute ca teribil de diferite faţă de cele din Vest. Mediteranienii însă s-au împăcat mai uşor cu ea.

La început, datorită forţei superioare a Vestului, japonezii au făcut eforturi uriaşe să facă lucrurile ca occidentalii. Dar abia după perioada de ocupaţie, când americanii au pus piciorul în prag şi au impus legile europene în Japonia, au început adevăratele schimbări. Majoritatea bărbaţilor născuţi înainte de cel de-al Doilea Rzboi Mondial frecventau casele de gheişe deoarece crescuseră şi fuseseră educaţi în spiritul legilor şi atitudinilor dinainte de război. Chiar şi bărbaţi ca domnul Kurota şi prietenul său, care se născuseră mult după terminarea războiului, îşi duceau încă existenţa după modelul vechi.

Japonezele spun mereu în glumă că seara, când soţii lor se întorc de la serviciu, în loc de „Bună, draga mea" şi un sărut – cum vedem în filmele americane – aceştia urlă din prag „Ceai!", urmat nu după mult timp de „Baie!". Şi nu pentru că japonezele ar dori ca soţii lor să-şi etaleze tot timpul afecţiunea. Câtuşi de puţin! Gluma lor se referă la cele două stiluri de comportament conjugal – total diferite.

Odată, când de-abia sosisem în Japonia şi habar nu aveam de astfel de lucruri, l-am întrebat pe un japonez pe care îl cunoscusem – lector la o universitate de prestigiu – cum se spune „dragă" în japoneză.

– Ce vreţi să spuneţi?

– Păi, cum vă adresaţi soţiei dumneavoastră?

Omul a zâmbit, pe urmă a urlat „Oi!", ca un sergent-major, la o paradă militară.

Peste câţiva ani, îmi rotunjeam venitul predând engleza unor oameni de afaceri din Tokyo. Căutând cu disperare o temă de discuţii pentru una din lecţii, i-am rugat să-mi alcătuiască o listă cu calităţile iubitei ideale. După cum era de aşteptat, în capul listei era frumuseţea, urmată de inteligenţă, simţul umorului etc. Pe urmă le-am cerut o listă despre soţia ideală. Mă aşteptam la ceva asemănător, dar, spre uimirea mea, lista era alcătuită de la coadă spre cap. Pe primul loc era sănătatea fizică, urmată de fertilitate şi dragoste faţă de copii şi bună gospodină. Frumuseţea, inteligenţa şi simţul umorului se aflau pe ultimele locuri.

– Dar de ce nu e bine ca soţia să fie frumoasă? i-am întrebat, uluită.

– Dacă ai o nevastă frumoasă şi sexy, atunci ai şi probleme, îndrăzni unul. Eşti în situaţia de a-ţi pierde tot timpul alungând alţi bărbaţi din preajma ei.

În ochii acestor oameni, soţiile şi prietenele erau două specii complet diferite.

Acum câţiva ani, un tânăr căruia îi predam engleza în Londra a mers şi mai departe. Era un filfizon frumuşel de douăzeci şi nouă de ani, director executiv la o importantă companie comercială japoneză, care fusese trimis la sucursala din Londra. Ne întâlneam în marile restaurante din oraş şi conversam în engleză. Problema spinoasă a fost că subiectul său favorit erau aventurile pe care le avea cu prostituatele. Mi-a spus că târfele engleze sunt murdare şi pline de boli şi că toţi colegii săi japonezi care stătuseră un timp în Anglia îi sfătuiau pe nou-veniţi să nu se apropie de ele. Alternativa cea mai bună – după câte am aflat mai târziu – era să-şi petreacă vacanţele în Spania.

Mi-a spus toate acestea într-un restaurant din Soho, în care mesele erau aşezate foarte aproape unele de altele şi, practic, era imposibil să nu auzi ce se discută la masa de alături. Tânărul tocmai se întorsese din prima sa vacanţă petrecută în Spania.

– Cum a fost? l-am întrebat cu naivitate.

– Vai! Señoritas! Aşa de frumoase! Minunate!

În ciuda rugăminţilor mele de a schimba subiectul sau de a discuta în japoneză, măcar pentru această parte a conversaţiei, m-a regalat tot restul timpului cu aventurile lui sexuale.

– Eşti un tânăr prezentabil. De ce nu-ţi faci o prietenă? Aşa, ai putea să te bucuri de cât sex doreşti, fără să te mai duci la prostituate.

Argumentul pe care mi l-a adus a fost perfect logic:

– Dacă aş avea o prietenă, m-ar bate tot timpul la cap să ne căsătorim. Or, pe mine mă preocupă foarte mult cariera mea şi nu am timp de aşa ceva. Cu prostituatele e mult mai uşor. Te distrezi, plăteşti şi gata! Abia după ce se însoară, îşi face omul o prietenă. Atunci nu mai are cu ce să te sâcâie.

Dar prăpastia culturală dintre noi doi era că tânărul nu considera ruşinos, nici măcar jenant, să se ducă la bordel şi să plătească pentru o partidă de sex. Pentru el, era doar unul dintre lucrurile pe care le fac bărbaţii, asemănător cu a merge cu prietenii la cârciumă.

Chiar şi în Japonia modernă, bărbaţii consideră normal să aibă două spaţii bine delimitate în care să opereze. În amândouă se găsesc femei cu care au relaţii amoroase. În spaţiul rezervat căminului se află soţia, care trebuie să aibă grijă de gospodărie, de copii şi de baierele pungii. Soţul îi dă salariul, iar ea îi dă bani cu care să se distreze. Celălalt spaţiu, destinat serilor, este populat de tot felul de femei – gheişe, animatoare şi altele de acelaşi gen, pe unele dintre ele cunoscându-le de ani buni.

Rolul acestor femei este ca bărbatul să fie bine îngrijit, de dimineaţa până seara. Soţie, concubină, amantă sau gheişă – toate sunt experte în a proteja un bărbat, în a-i uşura problemele, măgulindu-i eul şi dându-i permanent impresia că el e stăpânul. Bineînţeles că lucrurile nu stau aşa. De fapt, toate nu fac altceva decât să-l învârtească pe degetul cel mic şi să fie susţinute financiar de el.

De asemenea, femeile se cunosc şi există situaţii când cele două spaţii se întâlnesc. Când un bărbat moare, gheişele pe care le-a întreţinut îşi fac adesea apariţia şi sunt adevăraţi stâlpi de susţinere ai soţiei, consolând-o şi ajutând-o la pregătirile de înmormântare.

În Kyoto, peste râul Kamo, la câteva minute de mers pe jos de zonele cu gheişe, se găsea o străduţă periferică, mărginită de depozite din care emana permanent un miros pătrunzător de legume murate în oţet de orez. Proprietarul, un orăşean de cincizeci de ani, care îşi luase masteratul în Statele Unite, era descendentul unei vechi familii din Kyoto, deţinătoare de generaţii a fabricii de murături.

Bărbatul mi-a povestit că pe vremea când era copil, prin anii '50, în casa lor veneau tot timpul maiko şi gheişe. Erau ca nişte mătuşi care vin să o ajute pe stăpâna casei, când aceasta are musafiri importanţi. Mama sa îi punea în mână plicurile cu bani şi mici atenţii

şi îl trimitea să le dea gheişelor. Cunoscuse multe din gheişele de vază din Kyoto. Pe unele chiar le considera mătuşi, altele crescuseră împreună cu el.

Era ceva normal – soţia avea rolul ei, iar gheişele pe al lor. Tatăl său întreţinea o gheişă şi mama sa nu era geloasă. Dar, după cum mi-a spus, în alte case aveau loc, uneori, certuri cumplite.

– Pe vremea aceea, orice soţie ştia că, pe măsură ce se îmbogăţea, soţul se va duce tot mai des „să se joace" în cartierele cu gheişe. Era simbolul succesului în afaceri. Mama obişnuia să-i spună tatălui meu: „Hai, pleacă! Du-te şi te joacă!"

Gelozia

Auzeam tot timpul că, în Japonia, soţiile îşi consideră soţii mai mult copii decât parteneri de viaţă şi sunt bucuroase când aceştia calcă pe de lături, atâta timp cât lucrurile nu merg prea departe. Şi totuşi, literatura japoneză este plină de poveşti care au ca temă cumplita putere a geloziei. De fapt, este considerată o forţă atât de îngrozitoare încât, chiar şi în zilele noastre, o parte componentă a costumului tradiţional de mireasă o constituie „ascunzătoarea cornului", o podoabă pentru cap, albă şi ţeapănă, care seamănă destul de mult cu un cocon. Se spune că ascunde „coarnele geloziei" şi îl face pe mire imun la forţa lor.

În primii ani ai perioadei Meiji, când a fost elaborat pentru prima oară codul căsătoriei (spre sfârşitul secolului al XIX-lea) unul dintre cele şapte motive de divorţ pe care le putea invoca soţul era gelozia. (Celelalte erau: sterilitatea, adulterul, nesupunerea faţă de părinţii soţului, hoţia, bolile grave şi limbuţia).

În secolul al XI-lea, când Murasaki Shikibu scria *Povestea lui Genji*, gelozia era considerată o forţă mortală. În poveste, Lady Rokujo, una din amantele prinţului Genji, este atât de sfâşiată de gelozie încât, până la urmă, aceasta ia forma unui demon şi începe să le viziteze şi chiar să le ucidă pe iubitele prinţului. În tot acest timp, doamna nu are nici cea mai vagă idee de faptele spiritului său gelos.

În secolul al XVII-lea, soţiile din clasele superioare neglijate de soţii lor au început să se organizeze clandestin în „Întrunirile geloziei". Pe vremea aceea, se considera că femeile nu au dreptul să fie geloase, cu atât mai puţin să-şi manifeste gelozia. Saikaku,

scriitorul amator de aventuri galante, a descris într-una din nuvelele sale o astfel de întrunire, ţinută în splendida vilă a unui guvernator de ţinut. Soţia guvernatorului şi doamnele ei de onoare aduc efigia rivalei – o păpuşă în mărime naturală care seamănă leit cu concubina favorită a guvernatorului. Una după alta, femeile se răzbună pe infidelii lor soţi şi pe amantele acestora, blestemând şi apoi atacând păpuşa, pe care o bat, o calcă în picioare şi o muşcă cu dinţii lor înnegriţi.

Într-o zi mă aflam împreună cu două femei. Una era o fostă gheişă în vârstă, cealaltă soţia unui cunoscut om de afaceri, dar provenea dintr-o familie din a cărei viaţă făcuseră cândva parte gheişe. Cele două se cunoşteau de mulţi ani şi discutau despre cât de mult se schimbase mentalitatea oamenilor în ultimii zeci de ani.

– S-au schimbat foarte mult relaţiile dintre oameni, nu mai există sentimentul de responsabilitate, începu soţia.

– Aşa e, spuse gheişa, dând din cap cu dezaprobare.

Trecută de şaptezeci de ani, femeia avea o faţă mică şi îngustă, o bărbie ascuţită şi ochi mari. Purta un chimono simplu, iar părul cărunt era strâns la ceafă într-un coc.

– În perioada Meiji – continuă – dacă un bărbat avea o prietenă gheişă, prietenii lui aveau grijă de ea după moartea sa. Dar, după perioada Taisho (1912-1925), lucrurile s-au schimbat. Îmi aduc aminte că se vorbea de o gheişă din Shimbashi care era amanta unui bărbat foarte bogat, căruia îi era ca o a doua soţie. Dar, cu toată că erau de mult timp împreună, nu aveau copii. Pe urmă, nevasta lui a murit. Bărbatul a luat-o pe gheişă la el acasă, ca noua sa soţie, dar copiii lui – copiii primei neveste – nu au acceptat-o. Când a murit şi el, fiul a dat-o afară din casă! A fost ceva îngrozitor. Ironia soartei a făcut ca fiul să procedeze exact ca tatăl său. Şi el a avut o amantă din Shimbashi şi chiar şi un copil. Cu toate acestea, tot nu a avut grijă de gheişa tatălui său. Toată lumea a fost uluită de comportamentul lui.

– Eu îmi aduc aminte că, atunci când m-am căsătorit, socrul meu avea o gheişă. Soacra mea era aşa de geloasă, sărmana! Pregătea în fiecare seară cele mai delicioase mâncăruri – ca la un restaurant de lux – şi se îmbrăca superb. Dar, oricât s-ar fi străduit, socrul meu îi spunea că nu vrea decât ceai şi orez şi pe urmă se ducea repede la ceainărie, să mănânce. Mi-era aşa de milă de ea!

Gheişa continua să-şi depene amintirile:

– Pe urmă, a mai fost şi bărbatul acela însurat, care îşi lua gheişa cu el peste tot şi spunea că e soţia lui. Soţia sa avea un defect fizic, era invalidă sau avea o cicatrice urâtă, şi nu putea să apară în public. Gheişa era frumoasă şi soţia a fost de acord să fie prezentată drept consoartă. Dar, când bărbatul a murit, soţia a dat-o afară din casă şi i-a luat totul. A fost ceva cumplit, parcă era un demon. Îmi aduc aminte că prietenii lui discutau ce să facă şi cum să aibă grijă de gheişă.

Nu trebuie să ne surprindă că soţiile sunt uneori geloase – la urma urmei, şi ele sunt tot fiinţe umane. Dar, cu toată durerea provocată de gelozie, marea majoritate acceptă pactul lui Faust. În societatea japoneză, soţia ocupă un loc de mare respect. Nici una nu este „doar casnică". A avea grijă de casă şi de educaţia copiilor sunt considerate lucruri esenţiale pentru bunăstarea naţiunii. Soţiile sunt conştiente că, în gospodăria lor, sunt atotputernice. Dacă vor să-şi cumpere o maşină nouă din banii de întreţinere, nu e nevoie să se consulte cu soţul. Stilul acesta de convieţuire, în care soţul aduce bani, iar soţia are grijă de casă, este o diviziune a muncii foarte eficientă.

Când se căsătoresc, japonezele ştiu că viaţa lor va fi aproape total separată de cea a soţului şi multe chiar preferă această situaţie. După cum spune o vorbă din bătrâni, soţul ideal trebuie să fie „sănătos şi cât mai rar pe acasă".

Japonezele mai ştiu şi că, dacă nu se pot aştepta la dragoste sau fidelitate conjugală, sunt asigurate din punct de vedere financiar. În Japonia, rata divorţurilor este, chiar şi astăzi, mult mai scăzută decât oriunde în Vest.

În loc să încerce să satisfacă toate fanteziile soţului său, pentru ca acesta să nu simtă nevoia să şi le împlinească în altă parte – adică, să fie o soţie şi o mamă perfectă, doamnă în public şi târfă în dormitor, cum fac femeile din Occident – japoneza acceptă ideea că, de obicei, o singură femeie nu este suficientă pentru a satisface toate nevoile unui bărbat. Că aşa cum există două spaţii, două lumi, tot aşa există şi două feluri de femei care le populează. Soţiile şi gheişele se completează reciproc – două faţete ale aceleiaşi monede, două aspecte ale feminităţii.

Soţia preotului

Reiko Sato era soţia exuberantă, dar credincioasă, a unui preot budist. Locuia într-un mic templu de lemn, cu acoperiş ţuguiat din faianţă, aflat în mijlocul oraşului Kyoto, într-o zonă în care aproape fiecare clădire este un templu. Femeia avea în jur de cincizeci de ani, o faţă de spiriduş cu o bărbie ascuţită, păr castaniu tuns scurt, sprâncene pensate sub formă de arc şi un zâmbet permanent. Era tipică pentru multe din japonezele căsătorite pe care le-am cunoscut – vesele, cu încredere în ele însele şi picioarele pe pământ, nostime şi gata să spună în orice clipă ce gândesc.

Într-o zi, când mă aflam în apropierea templului, i-am făcut o vizită. Ciripind vesel, femeia m-a condus într-una din încăperile mari, cu tatami pe jos şi jaluzele la ferestre, m-a invitat să iau loc pe o pernă şi a ieşit să pregătească ceaiul. Era primăvară târziu, dar deja sufocant de cald. Uşile subţiri, cu geamuri, care alcătuiau peretele exterior, erau deschise şi prin ele vedeam o grădină minusculă, formată din pietre acoperite de muşchi şi înconjurate de un zid de piatră. În jurul meu bâzâiau leneş nişte ţânţari, total neafectaţi de fumul greu mirositor care se ridica dintr-un colac antiţânţar.

Născută şi crescută în Kyoto, Reiko fusese tot timpul înconjurată de gheişe care, din punctul ei de vedere, erau parte integrantă a peisajului. Fiică şi soţie de preoţi budişti, cunoştea pe toată lumea şi era considerată – la fel ca gheişele – o parte a societăţii tradiţionale.

În timp ce ne beam ceaiul rece, m-a întrebat cum merg lucrurile cu cercetarea mea, după care s-a lansat în descrierea propriilor impresii despre lumea gheişelor.

– Ştiţi cine sunt clienţii lor obişnuiţi, nu? m-a întrebat cu un zâmbet maliţios. Staţi să vă povestesc eu. În Kyoto sunt cam trei mii de temple. Unele sunt mici ca al nostru, şi preoţii lor locuiesc chiar în ele. Dar cele mari au un sistem de alternare a stareţilor. Aceştia sunt numiţi pe o perioadă de patru sau cinci ani şi vin de la ţară, unde de obicei au un mic templu al lor. Soţia şi copiii rămân la ţară şi au grijă de templu, iar stareţul vine aici singur. Vă puteţi, desigur, imagina că, după un timp, omul începe să se simtă singur. Aşa că se duce în Gion; sau cheamă o gheişă la templu.

Reiko nu a fost singura persoană care mi-a povestit că principala sursă de protectori a gheişelor erau preoţii. O altă sursă erau

gangsterii. Puțini japonezi se așteaptă ca preoții să fie niște persoane cu o moralitate exemplară. Majoritatea, budiști sau șintoiști, moșteneau profesiunea de la tatăl lor și continuau să facă o afacere bună din îndeplinirea ceremoniilor și ritualurilor pentru membrii parohiei. Preoții șintoiști au grijă de oameni cât timp aceștia sunt în viață – căsătorii, ceremonii de îmbunare a zeilor și binecuvântare a tuturor lucrurilor, de la mașini, până la fabrici noi. Preoții budiști au grijă de oameni după ce aceștia pleacă pe lumea cealaltă – funeralii, slujbe de comemorare și îngrijesc de cimitire. După câte știu, o bună parte din preoți nu se sfiau deloc să se distreze cu tinerii actori kabuki, a căror clientelă de bază erau, înainte ca acestora să le fie interzis să mai apară pe scenă.

– Dar metodele de contracepție? am întrebat.

Era o întrebare pe care nu îndrăznisem să o pun gheișelor. Dar Reiko era atât de comunicativă și lipsită de inhibiții, încât mi-am zis că îmi pot permite să las deoparte politețea învățată cu atâta trudă și să o întreb orice vreau.

– Gheișele folosesc prezervativul, ca toată lumea. Dar, cum noi nu suntem creștini, nu ne facem atâtea probleme că o femeie crește singură un copil. Pe vremuri erau chiar foarte multe mame necăsătorite. Astăzi, când rămân gravide, gheișele au tendința să renunțe la profesiune și să se căsătorească.

Cu toate că poate părea ceva de neimaginat, folosirea pilulelor contraceptive a fost aprobată în Japonia doar în iunie 1999. Până atunci fusese interzisă, pe motiv că putea fi periculoasă pentru sănătatea femeii. Dar rezultatul acestei interdicții a fost, după cum a spus Maica Tereza, „un paradis al avorturilor". Au existat enorm de mulți doctori-bărbați care au profitat de această situație, ca să nu mai vorbim de preoții care îngrijeau de templele dedicate sufletelor copiilor avortați intenționat sau spontan. Una din statistici arăta că 23% din femeile căsătorite avuseseră cel puțin un avort.

Problema era mai puțin stringentă pentru cuplurile căsătorite și femeile glumeau chiar, spunând că principala formă de contracepție în cadrul mariajului era aceea că, după ce făceau cei doi copii regulamentari, cei doi soți nu mai făceau dragoste. Cei care își făceau cu adevărat probleme în legătură cu contracepția erau oamenii care aveau legături extraconjugale.

Nu a trecut neremarcat faptul că guvernul japonez a aprobat vânzarea Viagrei în februarie 1999, după numai șase luni de

dezbateri şi înainte de aprobarea metodelor contraceptive. După cum se vede, guvernanţii nu au avut probleme în a aproba un drog care oferă bărbaţilor control asupra sexualităţii lor, în schimb au avut când a fost vorba să facă acelaşi lucru pentru femei.

– Dar soţiile? Cum se simt când soţii lor se duc să se distreze în cartierele plăcerilor? Nu sunt geloase, ca cele din Occident?

Reiko mi-a spus că, în trecut, femeile erau convinse că, într-adevăr, sunt inferioare şi obligate să se supună bărbaţilor. Chiar şi fiii erau educaţi cu foarte multă atenţie, mamele acordându-le acelaşi respect pe care îl arătau soţilor şi folosind numai cuvinte pline de deferenţă, când li se adresau. Pe vremea aceea, femeile erau învăţate că trebuie să accepte ideea că, dacă soţul e bogat, e normal să se ducă şi să se distreze în Gion; că era o activitate care demonstra statutul social al acestuia, de care trebuia să fie mândru, nicidecum să se plângă de el. În cazul în care un bărbat aducea acasă o gheişă şi o instala ca soţie de rang inferior, toate erau bune şi frumoase, atâta timp cât gheişa respecta protocolul. Dar, chiar dacă bărbatul dormea cu tânăra şi drăguţa nou-venită, şi nu cu nevasta în vârstă şi ofilită, soţia rămânea pionul principal. Gheişa trebuia să nu uite acest lucru şi să se încline adânc în faţa ei când se întâlneau. Iar la înmormântarea bărbatului, indiferent cât de dragă îi fusese gheişa, aceasta era obligată să stea la locul ei, în rândul celor inferiori.

– Se întâmpla uneori ca lucrurile să meargă bine pentru toată lumea, dacă soţia era tânără şi drăguţă. Bărbatul era fericit şi întreaga situaţie era mai armonioasă. Dar, dacă şi soţia numărul unu şi cea numărul doi aveau copii, atunci puteau apărea adevăratele probleme.

Pe urmă, lui Reiko îi veni o idee strălucită şi îmi spuse că, pentru a înţelege mai bine lucrurile, ar putea să-mi facă cunoştinţă cu una din fostele ei colege de şcoală, o fostă maiko renumită.

Gheişe şi soţii

Pe strada Ahijo, vizavi de teatrul kabuki Minami-za, se găsea un café-bar care devenise unul din locurile mele preferate, pentru întâlniri. Era prevăzut cu aer condiţionat, civilizat şi servea un ceai slab şi bucăţi mari de chec cu aspect de burete spongios, ca cel din Occident, ambalat în folie de aluminiu. Acolo puteam sta şi privi, prin geamul fumuriu, mulţimea de oameni care traversa Podul Shijo

şi pornea spre centrul oraşului – turişti în pantaloni scurţi, studenţi pe biciclete, femei care mergeau la cumpărături şi gheişe şi maiko îmbrăcate în chimono şi cu umbrele, la care rareori se uita cineva cu mirare.

După câteva zile de la vizita pe care i-o făcusem lui Reiko, la ora fixată cu ea, deschideam uşa café-barului. Reiko era deja acolo. Stătea de vorbă şi râdea cu o femeie drăguţă, pieptănată cu un nod mare la ceafă, ca gheişele. Reiko a făcut prezentările şi aşa am cunoscut-o pe doamna Sato.

Doamna Sato arăta încă uluitor de tânără, foarte puţin schimbată faţă de extraordinar de frumoasa maiko din fotografiile pe care le adusese. Părea să aibă treizeci şi ceva de ani, nu cincizeci şi ceva, cum avea de fapt. Avea o faţă delicată, de forma unei inimi, un ten neted şi mătăsos, fără urmă de rid, şi ochi mari şi umezi, foarte depărtaţi. Nasul îi era mic şi drept, iar gura frumoasă nu era nici prea mare, nici prea mică, ci exact cum dictau vechile canoane de frumuseţe. Avea acel aer de lejeritate şi încredere în sine pe care îl au doar femeile care au fost admirate şi adulate ani în şir, pentru frumuseţea lor.

Ea şi Reiko fuseseră colege de gimnaziu. Cum familia doamnei Sato avea o ceainărie, fusese normal ca fata să se facă maiko.

– Pentru mine nu a fost o surpriză, spuse Reiko, sorbind delicat din ceai. Adevărul e că am fost chiar puţin invidioasă pe ea, pentru că mie îmi place stilul de viaţă din lumea florilor şi a sălciilor. Îmi place să cunosc oameni şi să stau de vorbă cu ei. Mi-ar fi plăcut să fiu proprietara unei ceainării. Dar eu provin de la un templu. Părinţii mi-au spus: „Tu ai să mergi să înveţi." Şi, oricum, eu am un metru şi şaizeci şi trei de centimetri, sunt prea înaltă pentru o maiko.

– Eu am un metru şi şaizeci, spuse zâmbind doamna Sato. Şi eu sunt un pic prea înaltă.

Doamna Sato şi-a început lecţiile de dans la tradiţionala vârstă de şase ani, şase luni şi şase zile. Avea un talent înnăscut, aşa că a urcat rapid de pe o treaptă pe alta. Dar nu o interesa foarte mult să intre în lumea florilor şi a sălciilor. La paisprezece ani, când celelalte fete au renunţat la şcoală pentru a deveni maiko, ea a continuat.

– M-am dus chiar şi la câteva interviuri pentru o slujbă. Dar nu pot spune că mi-a plăcut şcoala şi nu mă pricepeam deloc la afaceri. De fapt, nu mă pricepeam la nimic. Aşa că, până la urmă, m-am hotărât să încerc totuşi să mă fac maiko.

Primul pas a fost să găsească o „soră mai mare". Pe vremea aceea, în Gion era o gheişă pe care o admirau toate fetele. La cei trezeci şi ceva de ani pe care îi avea, era la apogeul carierei. Elegantă, cultivată, excelentă dansatoare şi cu o conversaţie rafinată, era cea mai cunoscută şi apreciată gheişă din Gion.

– Când eram mică, mă duceam să o văd la petrecerile de la ceainării, spuse doamna Sato. Era cea mai frumoasă. Era idolul meu.

Mama doamnei Sato, proprietara unei ceainării cu tradiţie şi ea însăşi o forţă în Gion, a rugat-o pe gheişă să o primească pe fiica sa, ca ucenică. Şi mama şi fata au fost foarte fericite când aceasta a fost de acord.

Cu cea mai renumită „soră mai mare" din district ca mentor, doamna Sato a devenit foarte repede o maiko bine pregătită şi cunoscută. Un mare merit l-au avut frumuseţea sa şi încrederea în sine. Chiar şi în timpul perioadei de pregătire dinainte de a deveni maiko – când fetiţele trebuie doar să stea cuminţi şi să asculte, fără a face altceva decât să golească scrumierele şi să umple ceşcuţele cu saké – ea ciripea veselă şi curioasă, încercând să întreţină o conversaţie cu bărbaţii aceia importanţi şi puternici, în compania cărora se afla.

Curând a devenit cea mai cerută maiko din cartier. Era o vedetă, fotografiată, intervievată şi invitată să apară la petreceri cu gheişe şi recepţii în întreaga ţară. Faţa albă privea pudic din majoritatea afişelor care făceau reclamă minunăţiilor ce pot fi văzute în Kyoto.

– Cel mai mult îmi plăceau petrecerile de zi, de la unsprezece la trei, în Nagoya şi Osaka. Când se terminau, fugeam repede acasă, mă spălam şi mă schimbam şi aveam toată seara liberă. De obicei sunam un client, să mă ducă la un restaurant. Problema era că o parte din gheişele mai în vârstă erau geloase şi patronii ceainăriei mă certau uneori.

– Dar deflorarea tradiţională? am întrebat puţin cam stânjenită.

Era o întrebare destul de delicată, dar mă încurajase prezenţa prietenei mele, Reiko. Dar doamna Sato mi-a răspuns direct, de parcă era vorba de cel mai normal lucru.

– A, bineînţeles. Am luat masa împreună, ne-am plăcut şi am dormit împreună. Pe urmă a devenit protectorul meu. Evident, în legătură cu sexul existau anumite reguli. Unele maiko le încălcau, eu niciodată.

Calculând după vârsta sa, deflorarea trebuie să fi avut loc cu mai bine de treizeci de ani în urmă, cam prin 1965. Aşa că ceea ce vroia să spună, de fapt, e că ar fi putut refuza dacă nu vroia. Cât despre „regulile în legătură cu sexul", mi-a explicat că prima era să nu te culci niciodată cu un bărbat care nu-ţi era client. A doua era să nu te culci niciodată cu un bărbat pe care îl plăcea „sora mai mare".

– Soţul meu a fost şi el clientul casei noastre. A fost unul dintre protectorii mei. De fapt, aşa l-am cunoscut. Îmi aduc aminte că a vrut de la bun început să ne căsătorim. Îmi spunea mereu: „Lasă-te de viaţa asta! Hai să ne căsătorim!" Nu am să vă spun cu ce se ocupă, pentru că ar şti toată lumea cine e. Oricum, era cel mai bogat protector de gheişe din Gion. Era cu douăzeci de ani mai mare ca mine, dar asta nu înseamnă că era bătrân. Pe vremea aceea, eu aveam doar douăzeci de ani. Am fost amanţi timp de trei ani. Acum împlinim treizeci de când ne-am căsătorit. Ca să fiu sinceră, în ultimul timp m-am cam săturat să-l văd prin casă în fiecare seară. Tare aş vrea să iasă în oraş, să se „joace"!

Reiko interveni şi îmi spuse că, în Japonia, sarcina soţiei este de a avea grijă de soţul său. Se poate întâmpla ca acesta să-şi iubească soţia, să o adore chiar şi să vrea să o facă fericită – dar asta numai cât timp îi face curte. Din clipa în care îi pune inelul pe deget, totul se schimbă. După cununie, femeia descoperă că nu mai e iubită, ci mamă.

– De fapt, noi suntem managerii casei. Te măriţi, faci imediat un copil şi gata! Ai mâinile ocupate. Ai grijă de copil, de bărbat – şi el e tot copil – şi administrezi finanţele familiei. Dacă bărbatul stă mult timp pe-acasă, nu face altceva decât să-ţi stea în drum. Aşa, dacă se duce să se „joace", e mult mai bine pentru toţi. Al meu s-a dus. Şi probabil se mai duce şi acum. Şi tot nu consider că e bărbatul ideal.

Pusesem furculiţa jos şi urmăream cu gura căscată turnura pe care o luase discuţia noastră. Evident, ştiam că, teoretic, japonezele consideră infidelitatea bărbatului ca fiind un lucru normal, dar nu mai întâlnisem pe cineva care să vorbească atât de direct despre asta.

Mai ştiam şi că, în Japonia, adeseori, soţul şi soţia duc vieţi complet separate. Pe vremea când locuiam într-un orăşel din Japonia, aveam multe prietene, dar nu ştiu cum se întâmpla că nu le cunoşteam soţii. Nici chiar seara, când eram invitată la cină, soţul nu era acasă.

După un an şi jumătate, după ce făcusem anumite remarci despre acest lucru, prietenele mele au făcut eforturi deosebite şi au reuşit să-mi facă cunoştinţă cu soţii lor. Abia atunci mi-am dat seama care era problema. În marea majoritate a cazurilor, cei doi nu aveau nimic în comun, cu excepţia copiilor şi a acoperişului de deasupra capului. Mă întrebam cum Dumnezeu ajunseseră împreună. Evident, o parte a căsătoriilor fuseseră aranjate de părinţi. În cazul altora, am presupus că se căsătoriseră pur şi simplu pentru că le venise vremea şi persoana respectivă era disponibilă. Femeile şi fetele cărora le predam engleza mi-au lăsat impresia că nici nu se aşteptau la dragoste, nici nu se agăţau de ea, cum fac femeile din Occident. Sunt proverbiale cele trei *takai* (calităţi) pe care le ia în considerare o japoneză, la un bărbat: să fie înalt, să aibă un salariu bun şi să fi absolvit o universitate de renume. Chiar şi în cazul în care era vorba de dragoste, aceasta venea după cele trei *takai.*

După cum mi-am dat seama, cel mai important lucru din viaţa unei japoneze sunt copiii, nu bărbatul. Şi, ca şi cum ar dori să înlocuiască cu ceva lipsa de romantism din viaţa sa, îşi copleşeşte copiii cu dragoste. La bărbaţi, se pare că cel mai important lucru sunt relaţiile cu colegii de serviciu – muncesc toată ziua împreună, iar seara se duc împreună la petreceri şi la „joacă". Nu rareori se întâmplă să-şi petreacă împreună întregul sfârşit de săptămână, jucând golf.

O nevastă norocoasă poate să nu-şi vadă deloc soţul. Acesta vine seara beat, se trânteşte pe pat şi a doua zi dimineaţa pleacă la serviciu de cum se crapă de ziuă. Sunt seri în care dă telefon şi spune că va lucra până târziu şi va rămâne peste noapte în oraş. Soţia evită de obicei să se gândească prea mult la asta, aşa că, dacă bărbatul vrea să aibă o relaţie amoroasă, nu întâlneşte nici un fel de piedici.

Dar, repet, nu mai auzisem nicio japoneză spunând atât de deschis că şi-ar dori ca soţul ei să plece mai mult de acasă, să se „joace" cu alte femei. Aveam impresia că Reiko şi doamna Sato mai mult glumeau pe acest subiect. Amândouă erau originare din sofisticatul Kyoto şi amândouă proveneau din familii vechi, de tradiţie. Reiko crescuse alături de lumea florilor şi a sălciilor, în care înflorise romantismul japonez, iar doamna Sato chiar în mijlocul ei. Probabil că mentalitatea lor era mai adânc înrădăcinată în trecut decât cea a japonezelor moderne.

– Cu câtva timp în urmă, soţul meu a avut o amantă taivaneză, spuse Reiko. Atunci chiar că am fost geloasă! Dar, într-o zi, ne-am cunoscut şi mi-a plăcut. Era tare dulce! După aceea, nu mi-a mai păsat. Adevărul e că noi tot avem încredere în bărbaţii noştri, chiar dacă ei ne înşală, atâta timp cât ne fac cunoştinţă cu prietenele lor. După ce le cunoaştem, ne relaxăm şi ne simţim în siguranţă.

– Aşa a fost şi cu prima soţie a soţului meu, spuse doamna Sato. O ştiam foarte bine, încă de pe vremea când eram gheişă şi, de câteva ori, am ieşit toţi trei la un restaurant.

– Şi nu v-aţi simţit vinovată? am întrebat-o, uluită de aceste dezvăluiri.

– Absolut deloc. Era cu mult mai în vârstă decât mine, aşa că nu aveam niciun motiv să mă simt prost.

Reiko interveni din nou.

– Eu nu mă supăr dacă bărbatul meu mă înşală. Chiar deloc. Singura problemă e că eu trebuie să rămân pe locul întâi. Pe vremuri, comportamentul corect al bărbatului se dovedea prin menţinerea soţiei pe primul loc. Evident, soţiile nu au amanţi.

– Nu avem timp pentru asta, spuse doamna Sato. Suntem prea ocupate, zi de zi, cu creşterea copiilor, cu gătitul a trei mese perfecte...

Reiko începu să râdă.

– În ziua în care bărbatul meu iese în oraş „la joacă", mă pot şi eu, în sfârşit, relaxa, şi ştiu întotdeauna. Când se întoarce, este deosebit de drăguţ cu mine. Îmi aduce cadouri sau flori, e liniştit şi se poartă frumos. Bărbatul e ca un copil, iar femeia ca o mamă. Dacă al meu face o prostie, îi spun imediat.

Cele două soţii au căzut de acord că cel mai important lucru într-o căsnicie e să fie menţinute liniştea şi armonia. Dacă bărbatul se simte frustrat, îi molipseşte şi pe ceilalţi şi întreaga familie e nefericită. Dar, dacă iese să se „joace", dacă are o prietenă sau dacă se duce în vizită la gheişe, atunci zile întregi este binedispus şi foarte blând şi în casă va fi armonie şi pace.

– Când bărbatul meu se simte bine, şi eu mă simt bine, concluzionă Reiko. Iar dacă el e nervos, şi eu sunt. Dacă se duce la altă femeie, când vine acasă e binedispus şi totul e bine pentru toţi.

Mai târziu, când doamna Sato s-a dus la toaletă, Reiko mi-a spus pe un ton confidenţial că soţul ei e unul dintre cei mai mari

proprietari de pământ din Kyoto. Avea păduri, avea munţi întregi – de fapt, avea în proprietate aproape tot oraşul Kyoto. Adevărul e că nici nu mă aşteptasem la mai puţin, de la o femeie care fusese celebră şi cea mai frumoasă maiko a oraşului.

15

GHEIŞELE ŞI DRAGOSTEA

În general, când dragostea pătimaşă este tema literaturii japoneze bune, nu este vorba de genul acela de dragoste care duce la întemeierea unei familii. Este un cu totul alt gen de dragoste – o dragoste în legătură cu care orientalii sunt foarte rezervaţi – *mayoi*, sau dragostea pătimaşă, inspirată numai de atracţia fizică; şi eroinele nu sunt fiice din familii rafinate, ci mai ales hetaire sau dansatoare profesioniste.

Despre eternul feminin, Lafcadiu Hearn (1927)

Să mori din dragoste

Dragostea era moneda forte a lumii de fantasme în care lucrau de obicei, gheişele. Şi totuşi, pentru o gheişă era un dezastru dacă se îndrăgostea. Ca şi pe vremea curtezanelor, profesiunea gheişelor era întreţinută de dorinţa carnală. Era însă un joc periculos – să flirtezi cu bărbaţii, să te lipeşti de ei, să le stârneşti dorinţa ca să te cheme şi altă dată, şi totuşi să nu-ţi pierzi capul şi, mai ales, inima, indiferent cât de intim te porţi. Dar exact această muchie de cuţit era cea care dădea savoare jocului.

După cum spune o veche zicală, minciuna curtezanei era „Te iubesc", iar cea a clientului „Te iau de nevastă". Pentru curtezană, această declaraţie de dragoste era cel mai important atu, pentru a-l face pe bărbat să o viziteze în continuare. În secolul al XVII-lea, existau manuale pentru curtezane, care le învăţau cum să simuleze dragostea. De exemplu, era foarte important ca femeia să verse câteva lacrimi, în momentul plecării clientului. Dacă era vorba de o începătoare care nu prea ştia să plângă la comandă, manualul îi sugera să-şi smulgă câteva gene şi să privească fix, fără a clipi, un obiect mic sau să pună pe gulerul chimonoului, în partea de la ceafă, un pic de alaun, a cărui emanaţie o va înţepa în ochi.

Dar clienţii au început să ceară dovezi de dragoste din ce în ce mai convingătoare. Chiar dacă nu erau îndrăgostiţi de curtezane, tinerilor libertini şi îndrăzneţi le plăcea să colecţioneze suveniruri amoroase, cu care să se laude în faţa prietenilor. La început cereau scrisori de dragoste scrise cu sânge. Manualele sugerau înţeparea gingiei cu o aşchie de gutuie, adăugând că gutuia face bine la gingii.

Mai târziu, bărbaţii au început să ceară şuviţe de păr, vârfuri de degete şi apoi chiar degete întregi. O astfel de dovadă de dragoste putea fi cerută de un protector înainte de a organiza o petrecere, de exemplu. Obiceiul s-a păstrat cu semnificaţii diferite printre yazuka (membrii mafiei japoneze) care îşi taie prima falangă a degetului mic, drept pedeapsă. Unele curtezane îşi tăiau cu adevărat un deget. Altele – mai isteţe – trimiteau degete făcute din aluat de orez sau luate de la cadavre. Înflorise un adevărat comerţ cu degetele morţilor.

Dar, să te joci de-a dragostea e una; să te îndrăgosteşti cu adevărat, e cu totul altceva. Şi, în universul electrizant al gheişelor, acest lucru era întotdeauna un pericol.

De obicei, curtezanele şi gheişele se îndrăgosteau de bărbaţi tineri, frumoşi şi săraci, care nu le erau clienţi. Dar la fel de dezastruos era şi când se îndrăgosteau de câte un client, pentru că aceştia erau, inevitabil, căsătoriţi. Când perechea de îndrăgostiţi era copleşită de dorinţa carnală şi nu mai putea suporta limitele impuse de societate, era sortită pieirii. Spre deosebire de poveştile de dragoste asemănătoare din Occident, în Japonia, căsătoria ieşea aproape întotdeauna din discuţie.

Adeseori, singura soluţie era moartea. De fapt, să mori din dragoste ajunsese a fi considerat ceva atât de romantic, încât multe cupluri tânjeau de-a dreptul să-şi exprime dragostea astfel, ca Romeo şi Julieta. Marele dramaturg Chikamatsu Monzaemon (1653-1724), considerat adesea Shakespeare al Japoniei, a creat un adevărat gen de piese kabuki despre suicidul dublu, dintre care celebră este *Tinerii sinucigaşi din Sonezaki*, inspirată dintr-o întâmplare reală, care a avut loc în 1703. Pe vremea aceea, teatrul kabuki era un fel de „ziar viu", în care întâmplările erau transformate în drame aproape imediat ce aveau loc şi difuzate populaţiei prin piese a căror premieră era la doar trei săptămâni de la sinuciderea reală.

Versiunea pentru teatru a poveştii este următoarea: frumoasa curtezană de nouăsprezece ani, Ohatsu, este îndrăgostită de Tokubei,

un preot chipeş de douăzeci şi cinci de ani, care este prea sărac pentru a-i răscumpăra libertatea. Unchiul său îi aranjează căsătoria cu o rudă bogată, dar Tokubei îi spune că îi este imposibil să se însoare. Aşa că trebuie să returneze dota care îi fusese deja plătită. Dar Tokubei împrumutase banii lui Kuheiji, un negustor de ulei necinstit, pe care îl credea prieten bun. Când Tokubei îi cere banii înapoi, Kuheiji neagă că ar fi primit vreun ban de la el, după care se duce la bordel şi îi face curte lui Chatsu, deoarece şi el vroia să-i plătească contractul. Ascuns sub verandă, Tokubei îl aude. Îndrăgostiţii sunt disperaţi – nu mai e nicio speranţă că vor fi vreodată împreună. Singurul lucru care le-a mai rămas de făcut este sinuciderea dublă.

Ohatsu se îmbracă într-un chimono alb, care semnifică moartea (în Japonia, decedaţii sunt îmbrăcaţi în alb), peste care îşi pune o pelerină neagră, pentru a nu fi văzută. Îndrăgostiţii iau cu ei un rozariu, fug din bordel şi se îndreaptă spre pădurea în care se află Altarul Sonezaki. Când clopotele încep să anunţe ivirea zorilor, se îmbrăţişează pentru ultima oară şi se leagă strâns de un copac, pentru a rămâne frumoşi chiar şi după moarte. Plângând, Tokubei îşi scoate pumnalul şi îi taie iubitei sale gâtul, apoi şi-l taie şi pe al său, cu ajutorul unei lame de ras. Prin moartea lor, aceşti doi tineri de origine umilă au fost înnobilaţi. „Au devenit modelul dragostei adevărate", declară naratorul, în finalul piesei.

Piesele lui Chikamatsu au avut un succes atât de mare, încât au inspirat o adevărată explozie de copii fidele de sinucidere din dragoste. Prin 1722, se ajunsese la o adevărată epidemie, aşa că guvernul a interzis piesele cu sinucideri duble şi a luat măsuri severe, etalându-i în public, timp de trei zile, pe cei vinovaţi de suicid, vii sau morţi, şi îi condamnau pe cei ce supravieţuiau la muncile cele mai degradante, pe care toată lumea refuza să le facă. Era cea mai grea pedeapsă.

Dar chiar şi în zilele noastre, „sinuciderea din dragoste" este recunoscută în Japonia ca un adevărat fenomen. Există în fiecare an câteva perechi de tineri ai căror părinţi le interzic să se căsătorească şi care preferă această alternativă. Însă japonezii nu consideră sinuciderea dublă ca ceva macabru, ci profund romantic. Aflându-mă nu cu mult timp în urmă într-o vizită în Japonia, nişte prieteni m-au întrebat câte sinucideri din dragoste au loc anual, în Marea Britanie. Nu le-a venit să creadă, când le-am spus că nici una.

Dar cel mai cunoscut sinucigaş din dragoste al epocii moderne a fost romancierul Osamu Danzai (1909-1948), un personaj de sfârşit de secol, care însă nu a trăit la sfârşitul unui secol, ci la cel al unei ere, întrucât Japonia se îndrepta inexorabil spre apocalipticul război. Scriitor de intensă pasiune, uneori sardonic în romanele în care a făcut cronica zilelor de agonie ale aristocraţiei japoneze în curs de dezintegrare, Dazai este considerat un Arthur Rimbaud al Japoniei. A fost un bărbat urât, beţiv şi nepăsător la toate, obsedat de ideea de a muri frumos. A încercat de trei ori să comită sinucidere dublă şi de câteva ori singur.

Pe când era student, a cunoscut o gheişă, Hatsuyo Oyama, a luat-o la el şi pe urmă au plecat la Tokyo, unde urma să studieze literatura franceză, la Universitatea Imperială. Fratele său s-a oferit să plătească datoriile pe care le avea Oyama faţă de casa de gheişe şi totul părea să meargă bine. Dar bunica lui Dazai, bătrâna conducătoare – atotputernică şi de neclintit – a conservatoarei familii şi a averii acesteia, s-a opus cu fermitate alianţei cu o gheişă şi l-a dezmoştenit.

Jignit în amorul propriu, Dazai a făcut o înţelegere de sinucidere cu o altă femeie, pe care o agăţase într-o noapte de beţie. Era anul 1930 şi el avea douăzeci şi unu de ani. Cei doi s-au dus pe malul mării, la Kamakura, foarte aproape de Tokyo, şi s-au aruncat în apă. Soarta a vrut ca fata să se înece, dar Dazai a supravieţuit. Fratele său a fost nevoit să vină rapid la Tokyo şi să muşamalizeze lucrurile.

În scrierile sale, Dazai vorbeşte neîncetat despre încercările de sinucidere şi despre dorinţa sa de a muri. Una din nuvelele pe care le-a scris începe cu nonşalanţă, aşa: „Mă gândeam să mă sinucid".

Mai târziu, Dazai a încercat să se sinucidă împreună cu Hatsuyo, iubita sa gheişă, după ce aceasta avusese o aventură cu unul din prietenii săi, în timp ce el era în spital, pentru dezintoxicare. Bineînţeles, el însuşi avea nenumărate aventuri amoroase; dar ideea că propria iubită-soţie făcea la fel era ceva inimaginabil. Cei doi au plecat la munte, într-o staţiune cu izvoare fierbinţi, şi au luat câte o supradoză de barbiturice. De data aceasta, au supravieţuit amândoi şi Dazai a continuat să scrie o serie de romane de succes. A mai încercat de câteva ori să se sinucidă, a continuat cu chiolhanurile şi cum-necum a reuşit să supravieţuiască celui de-al Doilea Război Mondial.

Mai târziu, a fost proclamat cel mai mare romancier de după război şi a primit câteva premii. Dar şi-a continuat stilul de viaţă destrăbălat. S-a căsătorit şi a avut un copil, a avut amantă şi un copil cu ea şi a început să scrie un roman intitulat *Rămas bun*, povestea comică a unui bărbat care reuşeşte să scape de un nesfârşit număr de femei pe care nu le doreşte. De asemenea, începuse şi o nouă aventură, cu o femeie pe care o chema Tomie Yamazaki. În ziua de 13 iunie 1948, cei doi s-au sinucis împreună, aruncându-se în rezervorul de apă Tamagawa. A fost un sfârşit care i s-a potrivit perfect, moartea pe care şi-o dorise de atâta timp. Peste câteva zile ar fi împlinit patruzeci de ani.

Despre dragoste şi sărut

În limba japoneză, există multe cuvinte prin care se exprimă noţiunea de dragoste, dar nici unul care să exprime cu exactitate ceea ce exprimă cel englezesc. Însă este important de ştiut că nici ce înţelegem noi, anglo-saxonii, prin „dragoste" nu este acelaşi lucru cu ce înţelegeau prin el grecii sau romanii din antichitate, trubadurii medievali şi chiar italienii, francezii sau orice alt popor din zilele noastre. Dragostea este o invenţie condiţionată cultural. Noţiunea de dragoste diferă de la un loc la altul, de la o eră la alta şi de la cultură la cultură.

Spre deosebire de curtenitorii cavaleri ai Evului Mediu european – care se devotau unor domniţe la care nu puteau ajunge, care sufereau cumplit din cauza pasiunii nedeclarate şi tânjeau după nişte femei pe care le considerau adevărate zeiţe şi pe care le aşezau pe un piedestal şi le adorau – japonezii se îndrăgosteau de femei adevărate, nu de idealuri lipsite de consistenţă. Ei nu plecau la război cu o mănuşă parfumată vârâtă sub armură, ci puteau face sex fără a fi îndrăgostiţi, lucru considerat, de fapt, cea mai sigură conduită. Dar nimeni nu s-a gândit vreodată că poate exista dragoste fără sex. Adevărul e că cea mai aproape de noţiunea europeană de dragoste curtenitoare a fost, probabil, dragostea idealizată a samurailor faţă de băieţii frumoşi. După cum scrie în *Hagakure*, un tratat din secolul al XVIII-lea despre etica samurailor, această formă de dragoste era cea mai pură atunci când rămânea nedeclarată.

Dat fiind că, în Japonia, dragostea nu avea ca finalitate căsătoria, nu a existat o cultură a curtatului, a întâlnirilor şi, în sfârşit, a căzutului în genunchi, într-o noapte cu lună, urmat de punerea inelului pe deget. Cineva care a vizitat Japonia în 1915 scria: „Este evident că în această ţară Cupidon are parte de o viaţă grea: este un teren pe care nu îl cunoaşte. Privirile galeşe, zilele însorite de primăvară şi cele cu lună din toamnă, plimbările pe câmp sau pe malul mării, strângerea mâinii, oftatul adânc, confidenţele dulci şi alţi «ambasadori ai dragostei» nu îşi găsesc locul aici."

Dar adevărul e că, pe vremea la care erau scrise aceste rânduri, intelectualii japonezi ştiau totul despre conceptul european de „dragoste". Îl numiseră rabu (redarea fonetizată, în stil japonez, a cuvântului englezesc „love"), pentru a diferenţia nobila emoţie a dragostei platonice de pasiunea fizică instinctuală. Termenul avea ceva deosebit, pentru că exprima un sentiment străin şi exotic printr-un cuvânt străin, aşa cum îl folosim noi pe amor în loc de *dragoste*. Spre sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, au fost scrise multe romane japoneze în care era celebrat acest *rabu*.

Kafu Nagai, care şi-a petrecut întreaga viaţă printre gheişe, prostituate şi fete de bar şi care a plecat pe lumea cealaltă cu numele unei gheişe tatuat pe corp, scria că cel mai transcendental moment din viaţa sa a fost acela în care a schimbat câteva cuvinte cu o tânără americană, în Staten Island. Au discutat despre operă, despre inutilitatea căsătoriei şi despre poezia cerului înstelat şi s-au despărţit strângându-şi uşor mâinile.

„M-am simţit ciudat de singur, la gândul că nu mi se va mai întâmpla niciodată ceva atât de frumos."

Kafu a considerat-o o experienţă rabu, pură şi neîntinată de vulgaritatea patimei fizice care îi marcaseră toate celelalte relaţii.

Chiar şi în zilele noastre, este jenant să spui în japoneză „te iubesc", pe de o parte pentru că – la fel ca reticenţii englezi – japonezii nu îşi exprimă astfel de sentimente prin cuvinte. Cea mai folosită expresie este suki desu, care în traducere exactă înseamnă doar „îmi place de tine", dar – cum se întâmplă aproape mereu în japoneză – sensul exact este comunicat mai mult prin intonaţie decât prin cuvintele spuse. Expresia „a se îndrăgosti" este redată

printr-o traducere directă şi destul de aproximativă a celei din limba engleză. Pentru cuvântul „dragoste", un dicţionar de conversaţie englez-japonez, apărut nu mai demult decât în 1969, dă următoarea explicaţie: „În Japonia, căsătoria este aranjată în general de către părinţi şi numai rareori este rezultatul dragostei. Aşa că limba japoneză este săracă în expresii care redau afecţiunea, iar cele care există sunt cel mai adesea percepute cu sens negativ."

Tot aşa, cel mai folosit cuvânt pentru „sărut" este *kissu* (preluat din englezescul kiss), lucru deloc surprinzător dacă ne gândim că, până de curând, japonezii îl considerau o activitate deosebit de intimă şi erotică. Chiar şi în vechile stampe care ilustrează lumea cu flori şi sălcii plângătoare a curtezanelor şi gheişelor, oamenii nu sunt prezentaţi sărutându-se. Probabil că nici nu era foarte îmbietor să-ţi apeşi buzele pe o faţă acoperită cu vopsea pe bază de oxid de plumb, iar curtezanele şi gheişele nu prea se lăsau văzute fără fard. De fapt, atingerea erotică a buzelor era una din cele mai esoterice arme din arsenalul tehnicilor sexuale ale gheişelor.

Cu mult timp înainte ca termenul kissu să fie inventat, în 1878, Junichiro Oda – unul dintre primii traducători de literatură engleză în limba japoneză – a întâlnit în *Ernst Maltravers* a lui Edward Bulwer-Lytton următoarea frază: „Aş dormi bine, dacă aş fi sărutat de buzele acestea de coral"; pentru japonezii acelor timpuri, fraza era aproape de neînţeles şi cu o evidentă tentă pornografică. Dar traducătorul a dat dovadă de mare ingeniozitate şi a redat-o prin: „...dacă aş putea să-ţi ling măcar o dată buzele roşii". Se prea poate ca cititorii să fi găsit, atât conceptul cât şi cuvintele, destul de hilare.

Pentru japonezi, sărutul nu făcea parte din relaţiile interumane normale. Era considerat atât de indecent încât, în 1930, când s-a propus expunerea statuii lui Auguste Rodin „Sărutul", la Tokyo, publicul a fost revoltat şi poliţia a interzis expunerea ei. A existat chiar şi o propunere ca sculptura să fie expusă cu capetele înfăşurate într-o pânză, ca sărutul ofensator să nu poată fi văzut; împotriva trupurilor goale nu a avut nimeni nicio obiecţie. Până la urmă, Rodin a fost expus în Japonia abia după cel de-al Doilea Război Mondial, când s-a putut vedea şi primul sărut într-un film japonez.

Un iubitor de flori sălbatice

Mi-am spălat pielea albă
Cu apă curată din Tamagawa
Cearta noastră s-a potolit încet-încet
Şi el îmi despleteşte părul.
Acum e răzăşit tot.
Nu îmi voi aduce aminte de el,
Dar nici nu-l voi uita cu totul.
Voi aştepta primăvara.

„Râul Tamagawa", cântec de gheişă

Într-o seară, pe când mă aflam în Kyoto, m-am întâlnit cu un grup de prieteni ai unor prieteni din Tokyo. Parcă aş fi intrat într-o cu totul altă lume. Locuiam de atât de mult timp printre gheişe, încât mi se părea o eternitate, şi, dintr-odată, m-am trezit înconjurată de nişte sofisticaţi oameni ai artei din Tokyo – curatori, scriitori, arhitecţi şi actori contemporani, neraşi, îmbrăcaţi în blugi şi cu pretenţii.

După cină, ne-am dus la un băruleţ în care se cânta jazz, la marginea cartierului cu gheişe Pontocho. Conversaţia s-a axat pe cercetările mele. După un timp, un tânăr liniştit, cu o faţă plinuţă şi palidă şi părul lung, m-a luat deoparte. Îmi fusese prezentat ca fiind curatorul unui muzeu de artă modernă din Tokyo.

– Am avut o aventură cu o gheişă, îmi spuse în şoaptă. Nu vă pot povesti despre ea acum. Aceasta este cartea mea de vizită. Sunaţi-mă când veniţi la Tokyo.

Bărbatul se numea Hideo şi peste zece zile m-am întâlnit cu el. Am mers la un restaurant la care se serveau preparate din ţipari şi acolo mi-a spus povestea sa.

Se întâlniseră într-o cârciumă din Shibuya, un cartier foarte la modă printre tinerii din Tokyo. Ea avea douăzeci şi trei de ani, el nu împlinise încă treizeci. Fata purta nişte haine prea ţipător colorate şi prea strâmte, care lăsau să se vadă prea multe. La început, Hideo a crezut că e vreo prostituată sau vreo animatoare. Dar faţa fetei îl vrăjise şi nu-şi putea lua ochii de la ea. Era frumoasă, dar mai avea şi altceva. O faţă radioasă, plină de viaţă, cu nişte ochi aproape prea mari şi o gură aproape prea senzuală. Şi totuşi, fata lăsa impresia

unei inocenţe şi unei vulnerabilităţi care îl atrăgeau. Pentru tânărul studios şi liniştit, era ca o apariţie dintr-o altă lume. Doar după ce deveniseră deja amanţi i-a spus fata că e într-adevăr, dintr-o altă lume – cea a gheişelor.

Aventura lor amoroasă a rămas secretă. Fata nu avea voie să-şi petreacă timpul cu bărbaţi care nu îi erau clienţi, iar ca să se culce cu ei nici atât. Tânărul primea gratis ceea ce alţi bărbaţi plăteau din greu, în cazul în care aveau şansa să ajungă în situaţia lui.

– Trebuie să fiu foarte atent, îmi şopti privind îngrijorat în jurul lui. Chiar şi aici. Sunt o mulţime de oameni politici care au amante gheişe. Şi toţi ştiu cine cu cine se culcă. Sunt multe secrete pe lumea asta. Pentru gheişe, e ceva perfect normal să aibă legături amoroase şi copii nelegitimi, dar oamenii obişnuiţi habar nu au.

Hideo nu avea de gând să-mi spună cum o cheamă pe iubita sa, dar adusese cu el o mulţime de fotografii ale unei fete surâzătoare, cu o coamă de păr lung şi des şi o faţă uimitor de drăguţă. Puteai crede că e manechin – avea o faţă perfect proporţionată, cu un ten de porţelan, un nas delicat şi ochi şi gură ceva mai mari decât e normal. Erau şi câteva poze în care fata fusese surprinsă îmbrăcată în costumul de gheişă, cu faţa fardată ca o mască albă şi îngenunchind timid.

– O prefer cu faţa ei adevărată. Nu-i cunosc viaţa de gheişă şi nici prietenele-gheişe. M-am dus o dată să o văd într-un spectacol cu public, dar asta a fost tot. Mă ţinea de partea asta a vieţii ei.

Hideo mi-a povestit că fata crescuse în cea mai săracă şi mai murdară mahala din Osaka – o floare sălbatică care apăruse pe o grămadă de bălegar. Când avea paisprezece ani, tatăl ei a plecat de acasă, lăsându-le singure, pe ea şi pe etern obosita ei mamă, care era coafeză. Era o adolescentă sălbatică, de necontrolat. Pe la cincisprezece ani, se lăsase de şcoală şi se înhăitase cu o gaşcă de motociclişti şi mafioţi, culcându-se când şi cu cine dorea. Îşi perfecţionase deja măiestria de a supravieţui, înainte de a împlini şaptesprezece ani, aşa că a hotărât că e timpul să meargă mai departe. A luat trenul spre Tokyo şi a ajuns în oraş, fără să cunoască pe cineva acolo şi aproape fără niciun ban. Şi-a găsit o slujbă într-un bar mizerabil.

Pe urmă a întâlnit un jucător de cărţi profesionist, „din noroc", după cum s-a exprimat Hideo. Bărbatul avea cincizeci şi ceva de ani şi făcuse atât de mulţi bani ca director al unei companii, încât şi-a

putut permite să renunţe la slujbă şi să-şi dedice tot timpul jocurilor de noroc. S-a îndrăgostit de tânăra cea sălbatică şi au devenit amanţi. După un timp, bărbatul s-a oferit să-i fie protector. I-a închiriat un apartament luxos într-un cartier select din Tokyo, i-a fixat o alocaţie, a cumpărat toate hainele pe care le-a vrut fata şi s-a mutat şi el acolo. Pentru tânăra crescută în mahalaua din Osaka, a fost un vis devenit realitate.

De-acum avea deja nouăsprezece ani. A renunţat la slujba de animatoare de bar şi, atrasă de frumuseţea şi strălucirea gheişelor, la care visase toată viaţa, a vrut să se facă gheişă. Dar pregătirea şi chimonourile mult mai scumpe decât şi-ar fi putut permite vreodată o fată ca ea costau o avere. Cum protectorul ei avea mulţi bani şi – ceea ce era mult mai important, relaţii – a prezentat-o proprietarei unei case de gheişe dintr-unul din cele cinci oraşe ale florilor şi sălciilor care se găsesc în Tokyo şi aceasta a primit-o. A continuat să locuiască împreună cu protectorul şi în acelaşi timp se ducea să lucreze ca membră a casei de gheişe.

Primul lucru pe care a trebuit să-l facă a fost să se debaraseze de accentul din Osaka. A învăţat să aibă ţinută şi graţie, să poarte cum se cuvine un chimono, să danseze seducător, să-i distreze pe clienţi – vorbind tot timpul, dar ţinându-i totuşi la distanţă – să toarne saké şi să joace jocuri de societate.

Acum avea de-a face cu înalta societate. Devenise prietenă şi confidentă a oamenilor politici, a înalţilor funcţionari, a importanţilor oameni de afaceri şi a vedetelor – o fată frumoasă cu care aceştia să flirteze şi pe umărul căreia să plângă. A învăţat să-şi ţină gura, indiferent ce auzea în timpul petrecerilor de ceainărie.

Uneori, clienţii o insultau sau o tratau jignitor – bărbaţi care fuseseră invitaţi de câte o companie şi pe ai cărei bani petreceau, dar care se considerau mult prea moderni şi sofisticaţi pentru lumea gheişelor. Pentru omul de afaceri obişnuit, gheişele erau nişte femei oarecare, care îşi aleseseră singure această profesiune servilă. Şi gheişele din Kyoto mi s-au plâns că, de multe ori, clienţii le tratează ca pe nişte copii sau servitoare. Iar iubita lui Hideo se întâmpla să aibă o personalitate deschisă şi fermecătoare, de copil. Era întotdeauna veselă şi plină de viaţă, aşa că era uşor să i se întindă o cursă.

Pe urmă l-a cunoscut pe Hideo. În comparaţie cu clienţii ei, acesta era un băiat nu cu mult mai mare decât ea. Purta ochelari şi

avea o piele mătăsoasă, era serios şi onest, era mai proaspăt, mai curat şi mai real decât bărbaţii pe care îi cunoscuse până atunci. Vorbeau mult despre artă şi estetică, despre muzică şi despre sensul vieţii şi spunea întotdeauna ce gândea. Nu flirta şi nu juca jocuri, cum făceau clienţii ei.

Şi nu avea bani. Nu se putea oferi decât pe sine însuşi. Nici măcar nu putea să o scoată în oraş când se întâlneau, aşa că de cumpărat chimonouri scumpe nici nu putea fi vorba. În rarele ocazii când ieşeau să ia masa în oraş, ea era cea care plătea. Era pentru prima oară că fata întâlnea un bărbat pe care îl putea iubi pentru ceea ce era, şi nu pentru ceea ce putea obţine de la el.

Îndrăgostiţii se întâlneau cât de des puteau. Fata venea vinerea în apartamentul mic şi înghesuit al lui Hideo şi rămânea tot sfârşitul de săptămână, iar luni se întorcea la protectorul ei, în apartamentul luxos în care locuiau. Bărbatul urla la ea, dar ei nu-i păsa. Îi plăcea realismul, calmul şi normalitatea lui Hideo şi viaţa acestuia.

El îi vorbea despre artă şi cultură, despre toate lucrurile pe care le făceau oamenii normali – oamenii care nu aveau nicio legătură cu lumea florilor şi a sălciilor, cu gangsterii sau jucătorii de jocuri de noroc. În plus, toate aceste discuţii îi ofereau fetei noi teme de conversaţie cu clienţii. Iar ea povestea despre viaţa sa, despre bărbaţii celebri pe care îi întâlnea la ceainărie şi despre jocurile stupide pe care le jucau acolo. Unul era un joc de ghicit, ca pokerul pe dezbrăcate, în care cel care pierde trebuie să-şi scoată un articol vestimentar. I-a povestit cum, odată, un client ajunsese doar în chiloţi şi nu vroia să şi-i scoată. Dar, cum ceilalţi invitaţi strigau că mai are ceva de dat jos, şi-a dat jos panglica cu care îşi prinsese părul în creştetul capului.

– Era aşa de tânără şi de plină de viaţă, spuse cu regret tânărul. Mă făcea să simt că trăiesc. Când am cunoscut-o, treceam printr-o perioadă foarte proastă. A venit lângă mine şi am plecat să bem ceva. Parcă ar fi ieşit soarele.

Iubita lui Hideo era o gheişă modernă, care mergea pe muchia de cuţit dintre cele două lumi. Pe de o parte, povestea ei era la fel cu cea a tuturor gheişelor care trăiseră de-a lungul secolelor. Provenea dintr-un mediu sărac şi defavorizat, din care reuşise să iasă graţie frumuseţii ei. Pe de alta, fata era o tânără modernă şi plină de curaj, care îşi arunca hainele de gheişă şi intra în secolul al XX-lea, hoinărind prin baruri ca oricare altă tânără de douăzeci de ani.

La un an după ce l-a cunoscut pe Hideo, un client al ceainăriei, care o văzuse de mai multe ori, a abordat-o pe proprietara ceainăriei şi i-a spus că ar vrea să devină protectorul fetei. Era preşedintele unei companii uriaşe, unul dintre cei mai bogaţi şi influenţi oameni din Japonia. Şi se oferea să devină, după cum s-a exprimat Hideo, un adevărat „protector al lumii florilor şi sălciilor", cu toate obligaţiile pe care le impunea acest lucru. Ei da, una e să fii amanta unui jucător de jocuri de noroc, şi cu totul altceva a unui astfel de om. Era o şansă care apare doar o dată în viaţă.

Exista însă o problemă. Fata îl iubea pe Hideo şi ştia foarte bine că, dacă acesta îl tolera pe jucător, considerându-l doar un bon de masă, nu i-ar plăcea deloc ca iubita lui să aibă un protector adevărat; că, dacă devenea proprietatea unui astfel de protector, nu va mai fi liberă să aibă întâlniri clandestine; şi că, oricum, Hideo nu va accepta niciodată să fie vioara a doua.

Iar Hideo nu ştia nimic. Era o problemă pe care nu o discutaseră. Apoi, într-o duminică, fata a fost invitată la Atami, la vila de la ţară a preşedintelui. Nu ştia ce să facă. Dacă se ducea, Hideo şi-ar fi dat imediat seama că ceva nu e în regulă. Dacă nu se ducea, s-ar fi putut să nu se mai întâlnească niciodată cu o astfel de ocazie. Dar fata era din mahalele din Osaka. Învăţase pe propria-i piele că, în viaţă, singurul lucru important este supravieţuirea. Oamenii din mediul ei de baştină nu îşi puteau permite să fie sentimentali. Iar ea încă nu uitase ce înseamnă sărăcia. Indiferent cât de mult îl iubea, un iubit sărac era departe de ceea ce vroia ea de la viaţă.

Aşa că, la acel sfârşit de săptămână, i-a spus lui Hideo că se duce pentru o zi la vila clientului.

– Mi-am zis: „Aha! Aşa stau lucrurile".

Fata s-a dus la vila clientului şi în duminica următoare şi în cea care a urmat acesteia. Până la urmă, a acceptat oferta ca bărbatul să-i devină protector – era prea bună pentru a putea fi refuzată. Atunci a văzut-o Hideo pentru ultima oară.

– Eram prea sărac pentru ea. Bineînţeles că am suferit foarte mult după ce a plecat. A fost ceva cumplit. Dar sunt mândru că am avut o relaţie de dragoste cu ea. Nu regret, absolut deloc. A fost cel mai frumos lucru ce mi s-a întâmplat vreodată. A fost cel mai fericit an din viaţa mea.

16

RĂMAS BUN

Despărţirea e doar rămas bun,
niciodată „adio" –
Clopotul templului care bate în zori.

Rămas bun, cântec de gheişă

Ţinutul zăpezilor

Trenul a ieşit din tunelul cel lung şi a intrat în ţinutul zăpezilor. Sub cerul negru, pământul era alb. Trenul s-a oprit la un semnal. În dreptul oraşului Shimamura, o fată care stătea pe locul dinspre culoar, a venit şi a deschis fereastra. Frigul şi zăpada au intrat în compartiment.

Ţinutul zăpezilor, Yasunari Kawabata (1899-1972)

Cu puţin timp înainte de a pleca din Japonia, am luat trenul şi am trecut dincolo de munţi, spre oraşul Kanzawa, de pe coasta Mării Japoniei. Această regiune a Japonici a fost imortalizată de câştigătorul Premiului Nobel, Yasunari Kawabata, în romanul său *Ţara zăpezilor*, în 1937. Memorabila frază cu care începe acesta evocă un peisaj alb şi magic, acoperit de o zăpadă groasă.

Pe vremea lui Kawabata, bărbaţii făceau excursii solitare în Ţinutul Zăpezilor, pentru apele medicinale de acolo sau pentru compania frumoaselor gheişe cu piele albă. Mulţi au legat prietenii acolo. Dar pentru gheişele care îşi permiteau să se îndrăgostească ca proastele, viaţa era singuratică. Erau lăsate să tânjească luni de zile, aşteptând ziua în care iubitul lor va coborî pe neaşteptate din trenul de Tokyo şi va petrece câteva ore preţioase cu ele – imagine pregnantă, evocată şi de cuvintele „ţinutul zăpezilor". Romanul lui Kawabata tratează exact o astfel de situaţie – relaţia dintre un tânăr bogat şi gheişa îndrăgostită de el.

Izolate de câmpiile pline de viaţă din sud, de impenetrabilele lanţuri muntoase ale Alpilor japonezi, oraşele de pe coasta Mării Japoniei şi-au dezvoltat o cultură distinctă şi robustă. Kanazawa, capitala bogaţilor proprietari de pământuri Maeda, a devenit celebră pentru reşedinţele sale, grădinile şi meşteşugurile superbe, multe lucrate bogat cu foiţă de aur – obiecte de lac, porţelan, picturi şi ţesături imprimate. Dar mai este renumită şi pentru rafinatele şi elegantele ei gheişe, plasate pe o treaptă la fel de înaltă ca şi *geiko* din Kyoto. Multe dintre acestea au fost fiice de samurai şi dansul lor era considerat a fi unul dintre cele mai frumoase din ţară. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, străzile întortocheate, mărginite de case de samurai cu acoperişuri de faianţă, au scăpat de bombardament.

Evident, în acest oraş în care meşteşugurile au fost întotdeauna la mare preţ, cultura gheişelor a continuat să existe şi chiar să prospere. M-am gândit că cel mai probabil aici, şi nu în altă parte, voi ajunge să văd şi să înţeleg schimbările pe care le-au suferit gheişele şi tradiţiile lor, pentru a putea supravieţui în lumea modernă. Pentru că, în această parte a ţării, gheişele au avut o importanţă deosebită.

De la gară, am luat un autobuz până la „Oraşul Ceainăriilor de Est" sau „Cartierul Plăcerilor". Aranjasem să stau peste noapte într-o casă de gheişe de acolo. Celelalte cartiere cu gheişe erau „Cartierul Plăcerilor de Vest" şi „Oraşul Kazue". Mi-am lăsat bagajul într-o cameră cu tatami pe jos, foarte asemănătoare cu cea în care stătusem la Kyoto, şi am plecat să fac o plimbare pe minuscula stradă principală.

Strada era curată şi bine întreţinută, chiar prea bine. Proaspăt pavată cu plăci dreptunghiulare de ciment, era mărginită de case vechi şi pitoreşti, din lemn şi cu acoperişuri strălucitoare de faianţă. De streşinile care despărţeau parterul de etaj, atârnau şiruri de lampioane roşii. Dar, în spatele jaluzelelor de la parter, se aflau interioare moderne. Unele erau magazine în care se vindeau genţi din ţesături imprimate, perne fantezi, obiecte de papetărie şi bagatele pentru gheişe, făcute cu mult bun gust. Altele erau ceainării sau restaurante. În spatele unei uşi glisante, de lemn, se găsea o galerie de artă modernă. Marea majoritate a oamenilor de pe stradă erau turişti. De fapt, era un parc de distracţii cu gheişe, igienizat şi lipsit de viaţă.

Şi totuşi, zona descoperise un mod prin care să supravieţuiască, cum făcuse şi Alexa cu Flori din Gion. Existau restaurante în care turiştii înarmaţi cu aparate de fotografiat şi filmat puteau lua masa, la un preţ destul de piperat, fiind serviţi cu delicatese japoneze tradiţionale, şi să se distreze în compania maiko. Dar strada mai păstra încă ceva din vechea şi interzisa savoare a gheişelor. Casele întunecate de lemn erau bine închise – doar rareori se întâmpla ca un nouvenit să le treacă pragul; iar dacă îndrăznea, era rapid trimis la plimbare.

De fapt, în asta consta problema. Pentru a-şi menţine caracterul specific, lumea gheişelor trebuia să rămână închisă ermetic. Trebuia să rămână o lume aparte, învăluită în secrete şi mistere, un microcosmos japonez, cum fusese Japonia înaintea venirii lui Perry şi a Corăbiilor Negre, care au adus cu ei curentul rece al contemporaneităţii. Aşa că nu e de mirare că gheişele sunt pe cale de dispariţie, ci că au reuşit totuşi să supravieţuiască atâta timp. Iar asta a fost posibil tocmai datorită izolării lor, pe care o păzesc cu atâta străşnicie. Dacă nu ar păzi-o, dacă mulţimea de turişti ar pătrunde în lumea lor, gheişele ar dispărea ca fumul în vânt.

În Kanazawa numai strada principală fusese cosmetizată. Pe o alee dosnică, am trecut pe lângă un magazin mic şi sărăcăcios, cu un şamisen proptit în vitrină. Pe firmă scria „Fukushima – Şamisene". Am deschis uşa subţire de lemn, care a protestat, scârţâind din balamale.

Îngenuncheat pe o platformă acoperită cu tatami, un tânăr cu o claie de păr zburlit le arăta câtorva clienţi un şamisen. M-a invitat să iau loc. După cum mi-a spus, făcea parte din a patra generaţie a familiei Fukushima, constructori de şamisene. Pe vremuri, în Kanazawa erau patru sau cinci familii care se ocupau cu construirea şamisenelor. Astăzi nu mai era decât el.

Mi-a mai spus că în Higashi şi Nishi, cele două cartiere ale plăcerilor din oraş, erau altădată câte cinci case de gheişe. După război, în Kanazawa existau 300 de gheişe în total. În 1997, mai erau numai 25 în Higashi, 26 în Nishi şi 13 în Kazue. Pentru ca acum, după doi ani să rămână doar 19 în Higashi, 19 în Nishi şi 9 în Kazue. O singură gheişă se înregistrase în ultimul an.

Înainte, tânărul făcea şamisene pentru gheişe, dar, cum erau tot mai puţine gheişe noi, majoritatea clienţilor de acum erau amatori.

– Va dispărea lumea florilor şi a sălciilor? se întrebă îngândurat. Nu cred. Dar sistemul va trebui să se schimbe şi gheişele vor fi simple salariate, ca orice alt funcţionar. Sunt destule fete care vor să se facă gheişe. Cei care dispar sunt clienţii. „Cultura clientului" – cultura de a fi client al unei case de gheişe – e cea care se pierde. Fără tradiţie, „joaca cu gheişele" – a petrece o seară la o casă de gheişe – nu mai are niciun înţeles.

„Joaca cu gheişele" este un joc care trebuie studiat îndelung, ca jocul de bridge. Până când nu stăpâneşti bine regulile – cum să apreciezi muzica, dansul şi conversaţia, cum să iei parte la el – nu ai cum să te distrezi. Iar pericolul cel mare este pierderea definitivă a acestor reguli.

Tânărul m-a invitat să văd etajul casei. Am urcat scara abruptă de lemn şi am ajuns în faţa unei uluitoare colecţii de şamisene şi alte instrumente muzicale. Erau tobe mari şi tobe de mână, portative muzicale în notaţia specific japoneză, puse pe suporturi speciale, foarte joase, stampe vechi care prezentau gheişe cântând la şamisen şi multe altele. Totul era etalat ca într-un muzeu.

– Astăzi, pielea de pisică folosită pentru confecţionarea şamisenului – care este mai fină şi mai moale decât cea de câine – e adusă din Birmania, spuse tânărul.

Mi-a arătat rama de lemn pe care întindea şi fixa pielea, care, după ce se usca, devenea transparentă şi uşor zgrunţuroasă, ca pergamentul. Era fascinant, dar şi supărător să vezi cum cultura gheişelor devenise ceva care avea atâta nevoie de păstrare. De la o cultură vie, gheişele însele erau în pericol de a deveni piese de muzeu.

Mă întrebam însă ce anume vrusese omul să spună, când afirmase că gheişele vor deveni nişte simple salariate. După cât îmi puteam da eu seama, vechiul sistem – în care banii circulau între ceainării, sediul sindicatelor şi casa de gheişe – încă funcţiona. Sau, în orice caz, gheişele din Tokyo şi Kyoto trăiau de pe urma lui. Am aflat răspunsul a doua zi.

Un prieten din Tokyo îmi dăduse o recomandare către preşedintele unei companii de construcţii – genul de bărbat care, pe vremuri, ar fi fost în mod sigur protector de gheişe. După ce m-a primit în sala de consiliu şi m-a întâmpinat foarte protocolar, m-a urcat într-un taxi, împreună cu unul dintre vicepreşedinţii companiei, şi m-a dus să-mi facă cunoştinţă cu eminenţele cenuşii care conduceau Camera de Comerţ din Kanazawa.

La o ceaşcă de ceai verde, într-un birou plin de mese şi fişiere de metal, aceştia mi-au explicat cum stau lucrurile. Gheişele din Kanzawa erau pe cale de dispariţie. Sistemul cu protectori dispăruse deja, mai ales datorită creşterii uriaşe a impozitului pe venit, în comparaţie cu anii dinainte de război, ceea ce a dus la reducerea substanţială a venitului real. În plus, nu mai rămăseseră decât foarte puţine companii de familie. Preşedinţii companiilor, care dădeau socoteală consiliului investitorilor, nu puteau arunca banii corporaţiei în stânga şi-n dreapta, cum făceau altădată patronii.

– Gheişele nu pot continua să existe fără susţinerea protectorilor, mi s-a spus.

Dar, cum gheişele erau o parte a celorlalte arte tradiţionale şi făceau parte din moştenirea oraşului, diriguitorii acestuia şi-au dat seama de nevoia disperată de a le păstra cu orice chip. Aşa că, deşi nu puteau spera să ajungă la nivelul susţinerii oferite de protectori, găsiseră o varietate de soluţii. Creaseră nişte fonduri speciale pentru ajutorarea tinerelor gheişe, din care erau plătite chimonourile şi lecţiile şi chiar şi un profesor de dans din Tokyo, care venea regulat la Kanazawa. De asemenea, înfiinţaseră şi un fond de pensii pentru gheişele bătrâne.

Şi primăria venise cu o soluţie. Printr-o donaţie particulară, se obţinuse un fond suficient de mare, 300.000 de yeni (1.500 £) pentru ca, în primul an, patru sau cinci gheişe-novice să fie dotate cu chimonouri şi obiuri. De asemenea, se garanta aceeaşi sumă matroanei ceainărici la care stăteau fetele, pentru întreţinere şi lecţii. Evident era o sumă infimă. Dar, cum am aflat mai târziu, şi alte oraşe îşi ajutau gheişele în acelaşi fel. Doar în Tokyo şi Kyoto nu era nevoie, cel puţin deocamdată.

În schimbul acestor subsidii, gheişele din Kanazawa au fost obligate să semneze un pact faustian. În fiecare an, în lunile iulie şi august, trebuia să susţină gratis un anumit număr de spectacole de muzică şi dans cu public, ba chiar se oferiseră să permită publicului – câte treizeci de persoane odată – să urmărească repetiţiile de la teatrul din clădirea sindicatelor. De fapt, nu făceau altceva decât să-şi piardă din aerul mistic în care fuseseră mereu învăluite.

De aici şi aspectul de parc tematic al Cartierului Plăcerilor de Est. Gheişele din Kanzawa deveniseră deja funcţionari publici, o parte a moştenirii turistice, conservate cu grijă, ca prunele roz murate pe care

japonezele le întind vara la soare, să se usuce mai întâi. Nu vor dispărea, muzica şi dansul lor vor supravieţui – dar cu ce preţ! Mi s-a părut cum nu se poate mai ironic ca aceste femei, cândva reginele clandestine ale culturii alternative, să ajungă într-o astfel de situaţie. Fără muchia de cuţit a existenţei lor, fără erotism şi pericol, nu le mai rămăsese decât dansul lor cel minunat şi atât.

Şi totuşi, poate că e mai bine ca gheişele să supravieţuiască sub o formă sau alta, decât să dispară cu totul.

Gheişe în lumina neonului

Întoarsă la Tokyo, m-am dus să le fac o vizită prietenelor mele gheişe din Shimbashi. M-au dus în culisele lui Shimbashi Embujo, singurul teatru construit special pentru dansul gheişelor. Mai fusesem acolo pe la începutul anului, pentru a vedea Azuma Odori (Dansurile din Est – Tokyo fiind în est, iar Kyoto în vest), spectacolul anual de dans al gheişelor din Shimbashi. Nu putusem să nu remarc că marea majoritate a spectatorilor erau gheişe. Multe veniseră chiar din Kyoto, să vadă cum se prezintă rivalele lor.

În lumea gheişelor, toată lumea îşi făcea griji pentru viitor. Problema nu era atât gheişele însele, cât prăpastia care se lărgea tot mai mult între ele şi restul societăţii. Gheişele nu se schimbaseră. Parcă erau înţepenite în învelişul timpului. Dar Japonia se schimbase imens şi continuă să se schimbe cu o viteză ameţitoare. Acum o ţară formată din Pokémon, Nintendo şi Sony, în care femeile luptă pentru egalitatea cu bărbaţii în politică şi afaceri, în care tinerele preferă să nu se căsătorească pentru că nu doresc să-şi petreacă restul vieţii îngrijind bărbaţi şi în care femeile în vârstă ai căror soţi se pensionează preferă să divorţeze. Ţara e invadată de un val imens de beton, de zgârie-nori şi neon, de trafic intens şi tineri rebeli care îşi vopsesc părul în toate culorile, iau amfetamine, ascultă muzică stridentă şi fac orgii sexuale. Gheişele nu mai au căutare.

La teatru ne-am oprit în biroul unuia dintre oficiali – un bărbat plinuţ, cu părul dat cu ulei de păr şi fixat bine pe ţeasta rotundă. Pe un ton trist, mi-a spus că, în vremurile bune, Azuma Odori ţineau câte o lună întreagă, primăvara şi toamna. Astăzi s-au redus la doar patru zile, la sfârşitul lunii mai, între două stagiuni ale teatrului kabuki.

– Astăzi toată lumea e foarte departe de lumea florilor şi a sălciilor. Marea majoritate a spectacolelor pe care le ţinem la Embujo sunt piese kabuki. În anii '40, '50 şi '60, dramaturgi ca Junichiro Tanizaki şi Yasunari Kawabata, scriau piese pentru spectacolele gheişelor. La spectacolele din Azuma Odori, aveam premiere care erau apoi preluate de teatrul kabuki. Varianta modernă a *Poveştii lui Genji*, scrisă de Tanizaki, a fost pusă în scenă mai întâi de gheişe şi abia pe urmă de actorii kabuki. Tanizaki însuşi asista la repetiţii. Anii aceia au însemnat o adevărată perioadă de înflorire pentru Shimbashi şi gheişele au continuat să aibă mare succes până spre sfârşitul anilor '60.

Bărbatul oftă adânc, apoi continuă:

– Pe vremea aceea – mă refer la perioada de după război – gheişele erau mai influente decât soţiile. Înainte să se ducă acasă, bărbaţii care aveau afaceri în industrie se duceau mai întâi la ceainărie, să-şi vadă gheişa favorită. Acasă, nevestele nu înţelegeau ce spun, pentru că vorbeau despre munca lor. Dar gheişele înţelegeau. Şi nu comentau. În plus, aveau relaţii importante. Mai târziu însă, cam pe la mijlocul celei de-a patra decade a Erei Showa (prin 1970), Japonia s-a schimbat total şi a devenit o cu totul altă ţară.

Cea de-a patra decadă a domniei Împăratului Hirohito (1965-1975), cunoscut după moartea sa ca Împăratul Showa, a fost perioada în care Japonia s-a redresat, în sfârşit, economic şi a pătruns în lumea modernă. În 1960, când premierul Hayato Ikeda a ajuns la putere, a promis că economia se va afla pe primul plan şi că, în zece ani, va dubla venitul naţional. Dar standardul de viaţă a început să urce vertiginos cu mult înainte ca decada să se fi terminat. În perioada Jocurilor Olimpice de la Tokyo, din 1964, care a marcat ieşirea Japoniei din criza anilor de după război, aproape în fiecare casă japoneză se găseau „cele trei comori" ale epocii moderne: televizorul, maşina de spălat şi frigiderul. Practic, Japonia devenise peste noapte o ţară modernă şi bogată. E adevărat că marile crize economice – mai ales cele două „şocuri ale petrolului", când preţul petrolului a atins preţuri astronomice – nu avuseseră încă loc şi se părea că nimic nu mai putea stopa lucrurile.

Dar, curios lucru, o dată cu avântul economiei japoneze, a început şi declinul financiar al ceainăriilor. Totuşi, oamenii de afaceri şi politicienii încă mai dădeau petreceri cu gheişe. Normal, dacă stăm

să ne gândim că în Japonia toate tratativele esenţiale se duceau în ceainării. Numai că acum, în loc să facă paradă de relaţiile pe care le au şi de conturile nelimitate de care dispun, dând petreceri cu gheişe, nou-îmbogăţiţii preferă să-şi invite oaspeţii în restaurante franţuzeşti, în barurile cu animatoare din elegantul cartier Ginza sau să-şi petreacă sfârşitul de săptămână împreună cu colegii, pe un teren privat de golf, unde numai abonamentul costă mai mult decât câteva săptămâni de petreceri la ceainării. Aşa că se poate spune că declinul gheişelor nu se datorează faptului că sunt prea scumpe sau declinului economiei japoneze. Este vorba pur şi simplu de o schimbare majoră a gusturilor.

Mi s-a spus adeseori că gheişele întruchipează esenţialul japonez; că cele mai elevate duc o viaţă dedicată frumosului; că sunt nişte opere de artă vii, o noţiune absurd de anacronică într-o societate atât de agresiv modernă ca cea din Japonia. Şi că, odată cu dispariţia lor, va dispărea şi lumea aceea minunată în care fiecare detaliu – de la felul în care se pune evantaiul în timpul unei ceremonii a ceaiului, până la ţesătura minuţioasă a obiurilor – este studiat şi perfecţionat cu atâta dragoste şi grijă. Nu există niciun alt loc în lume în care ar putea supravieţui această artă a esteticului.

După cum spunea o profesoară de şamisen din Tokyo, care trăia în strâns contact cu universul gheişelor, „În Japonia dispar bunele maniere. Singurul loc în care se mai poate întâlni este lumea florilor şi a sălciilor. Sistemul *okyia* – creşterea şi educarea de maiko în case de gheişe, sub stricta supraveghere a matroanelor – este singurul care mai păstrează bunele maniere, tocmai pentru că este atât de strict." În opinia ei, dacă gheişele vor dispărea, acest lucru va însemna sfârşitul a ceea ce a făcut din Japonia o ţară unică, sfâşitul culturii şi politeţei tradiţionale japoneze.

Dispariţia gheişelor ar fi o lovitură cumplită şi pentru multe industrii tradiţionale japoneze. Ţesătorii de chimonouri şi negustorii de vopsele din Kyoto au deja probleme. Ca şi gheişele, afacerile cu chimonouri au avut o perioadă de înflorire pe la începutul anilor '70, dar de atunci sunt într-un declin continuu. În zilele noastre, oamenii obişnuiţi nu mai poartă chimonouri.

În anii extravaganţi de explozie economică, anii '80, fabricanţii de chimonouri au încetat practic să mai confecţioneze chimonouri de toată ziua şi s-au axat pe cele extrem de luxoase şi scumpe, care

se potriveau cu mentalitatea oamenilor bogaţi din acea perioadă. Dar rezultatul a fost că s-au fabricat tot mai puţine mătăsuri simple pentru chimonourile obişnuite iar acum, când toată lumea strânge cureaua, nu mai au cum să satisfacă cererea. Din când în când a mai existat câte un capriciu trecător, care cerea „chimonouri moderne", insuficiente însă pentru a salva industria de profil, care acum înseamnă doar o zecime din ceea ce era acum treizeci de ani.

– Dacă dispare lumea florilor şi a sălciilor, vor dispărea şi chimonourile, spuse bărbatul cu ţeasta rotundă. Dincolo de graniţele acestei lumi, oamenii poartă chimonouri doar o dată sau de două ori pe an. Numai gheişele se îmbracă cu ele în fiecare zi. Obiurile şi sandalele de pai, evantaiele şi galenţii – care sunt, toate, accesorii indispensabile în lumea gheişelor – vor dispărea pentru totdeauna. *Gei* – artele şi cultura clasică japoneză – va dispărea şi ea. Se vor pierde definitiv muzica, dansul, întregul mod de viaţă, atât de graţios, care dă farmec ceainăriilor.

Bărbatul rămase puţin pe gânduri, apoi continuă:

– În trecut aveam un sistem al claselor. Acum suntem democraţi. Bineînţeles, e un lucru foarte bun; ar putea cineva spune că nu e? Dar asta înseamnă că toate lucrurile sunt puse pe acelaşi plan, la acelaşi nivel. Avem nevoie să-i facem pe tinerii oameni de afaceri să frecventeze ceainăriile. Dar ei nu vor, indiferent cât de bogaţi sunt. Tineretul nu înţelege farmecul lumii florilor şi a sălciilor, discreţia care o face interesantă. Intri într-o ceainărie şi vezi o pictură frumoasă, flori superbe, ţi se oferă mâncăruri delicioase şi gheişe şarmante. Pe vremuri, stăteai liniştit de vorbă cu gheişele – Dumnezeule, cât de drăguţe erau, ce chimonouri frumoase purtau, ce minunată ceremonie a ceaiului! De fapt, nu făceai altceva decât să cumperi o piesă de artizanat frumoasă. Dar, în democratica noastră societate de azi, nimeni nu mai ştie să aprecieze astfel de lucruri. Sper totuşi ca lumea florilor şi a sălciilor să supravieţuiască. Fără ea, viaţa e tristă şi omul se simte singur. Japonia ar deveni un alt Hong Kong, fără nimic altceva decât neon. Cea mai bătrână gheişă din Shimbashi are nouăzeci de ani. Mi-a spus că situaţia nu a fost niciodată atât de proastă. Mai proastă decât după marele cutremur şi mai proastă decât după război. Acum nu mai e vorba că nu merg afacerile. E vorba de sfârşit.

Cu toate că foarte multe gheişe în vârstă îmi spuseseră acelaşi lucru, mă gândeam că bărbatul cu ţeasta rotundă era puţin cam melodramatic. Şi asta pentru că era evident că gheişele erau angajate pentru specificul lor, chiar dacă cererile veneau doar din cele mai înalte eşaloane ale societăţii. Cel puţin din acest punct de vedere, Japonia era încă departe de a fi o ţară egalitară.

Unul din motivele care mă făceau să cred că gheişele au căutare, încă, era acela că permanent apăreau false gheişe, pe care cele adevărate le tolerau cu resemnare. Bineînţeles că în Shimbashi nu existau gheişe false – cartierul era mult prea rafinat pentru acestea. Dar în Asakasa – Cartierul de Est, în care pe vremea vechii cetăţi Edo locuiau orăşenii – erau o mulţime de gheişe false care dădeau spectacole pentru oamenii de rând, la nişte preţuri la care gheişele adevărate nu se lasă nici măcar văzute. Culmea e că, în ultimul timp, erau câteodată invitate să dea spectacole alături de gheişele adevărate din Asakasa şi de comicii *taikomochi*.

Erau numite *furisode-san* (onorabilele mâneci care flutură), *furisode* fiind termenul folosit pentru superbele chimonouri cu mâneci foarte lungi, purtate de maiko şi alte tinere. *Furisode-san* erau gheişele bărbaţilor săraci. Din momentul apariţiei lor, în 1994, acestea au constituit subiectul a nenumărate articole de ziar, cu titluri ca „Rămas bun gheişelor!", a căror concluzie era că gheişele sunt pe cale de dispariţie. În realitate, erau doar zece-unsprezece *furisode-san* şi câteva mii de gheişe. Dar, spre deosebire de acestea din urmă, care studiau cu asiduitate şi continuau să păstreze cultura lor discretă, *furisode-san* îşi făceau reclamă cu surle şi trâmbiţe.

Într-o zi am auzit că furisode-san dau un spectacol la Clubul Corespondenţilor de Presă Străini din Tokyo şi m-am dus să-l văd. Erau cinci dansatoare. La prima vedere, arătau ca tinerele gheişe pe care le cunoscusem în Atami. Purtau chimonouri cu mâneci lungi, ca cele purtate de maiko din Kyoto, dar ceva mai puţin rafinate şi costisitoare. Aveau feţele vopsite în alb, ca şi maiko, dar nu aveau tridentul de piele curată de la ceafă.

Fiecare purta un nume de floare sau de fruct: „Floare de cireş", „Piersică", „Bujor", „Căpşună" şi „Măr". Preşedintele-fondator, Teruko Tominaga – o femeie care spunea deschis ce avea să spună, dar care

îţi aluneca printre degete, îmbrăcată cu tradiţionala haină de lucru a muncitorului japonez – care era şi preşedinta Asociaţiei Hanurilor Tradiţionale din Asakusa, mi-a explicat că aceste nume ciudate aveau menirea să le facă pe *furisode-san* să pară mai drăguţe şi mai accesibile. Directorul lor fusese adus cu mari eforturi de la Disneyland-ul din Tokyo. Mi s-a părut o alegere foarte potrivită pentru aceste gheişe desprinse parcă din filmele cu Mickey Mouse.

În realitate, tinerele femei erau foarte diferite de adevăratele gheişe. Erau de fapt simple salariate, cu un salariu lunar de 250.000 de yeni (1.250 £), care lucrau cinci zile pe săptămână şi erau obligate să se pensioneze când ajungeau la vârsta de douăzeci şi cinci de ani.

Doamna Tominaga mi-a explicat că oamenilor le plac gheişele tinere şi drăguţe şi că una din problemele cu care se confruntă adevăratele gheişe este vârsta înaintată a celor mai multe dintre ele.

Pregătirea durează trei luni. Dar, în loc de esoterica muzică clasică japoneză, *furisode-san* dansează pe muzică populară înregistrată pe bandă – muzica unor orchestre renumite, cântece interpretate de şansonetiste celebre, muzică folk şi cântecele devenite şlagăre în barurile karaoké. Scopul lor e să placă tuturor spectatorilor, inclusiv femeilor, tinerilor, oamenilor de la ţară şi turiştilor.

Spre deosebire de gheişe, *furisode-san* pot fi angajate peste tot, chiar şi în cele mai umile locuri, şi nu au un cod restricţionar în ceea ce priveşte relaţia lor cu clienţii. Lucrează pentru oricine e dispus să plătească 12.000 de yeni (60 £) pe oră, aproape ca şi gheişele.

Scopul lor e să restaureze viaţa din Asakusa care, din prosperul Cartier de Est de pe vremuri, a devenit acum un loc trist şi lipsit de orice strălucire. Odinioară, pelerinii mergeau să depună ofrande şi să se roage la Templul Kannon din Asakusa – cel mai important templu din Tokyo – după care luau drumul spre Yoshiwara, să se bucure de plăcerile oferite non-stop acolo. Astăzi însă, oamenii pleacă din Asakusa şi se bulucesc la distracţiile de ultimă oră oferite de cartierele mai selecte din Tokyo. În anii '50, în Asakusa erau 700-800 de gheişe, acum nu mai sunt decât 50.

– Gheişele sunt o industrie fosilă, declară solemn doamna Tominaga. Sunt înglodate în datorii şi nu pot pleca. E un mod demodat şi riscant de a face afaceri. Pentru fetele noastre, riscurile sunt mult mai mici. Acţionarii le plătesc cheltuielile zilnice. Sistemul nostru e mult mai modern.

Pe urmă, pe scenă au apărut fetele şi şi-au demonstrat talentele. Mai întâi au executat un dans de ansamblu, în care şi-au învârtit şi vânturat umbrelele roz. Pe urmă, „Bujorul" – îmbrăcată într-un chimono roşu imprimat cu bujori – şi „Floare de cireş" – într-un chimono turcoaz, imprimat cu flori de cireş – au dansat un dans al culesului, pe un fond muzical foarte popular şi târând după ele nişte eşarfe. În sfârşit, a apărut şi „Piersica", fluturându-şi delicat braţele, pe ritmul unui cântec de dragoste interpretat de legendara Misora Hibari.

Mie – care trăisem luni de zile în mijlocul gheişelor şi le văzusem dansând pe cele mai talentate – mi s-a părut că aceste tinere fete păreau a fi exact ceea ce erau în realitate: nişte tinere simple, cu o pregătire de trei luni de dans. Nu aveau nimic din bruscheţea şi precizia dansului gheişelor, care îl fac atât de seducător şi de magic. Era ca un spectacol dat de începătorii unei şcoli de balet, ca un spectacol de revistă dat în sala mare a unei primării săteşti, comparat cu un concert din muzica lui Wagner, ţinut la Bayreuth.

Dar spectatorii erau teribil de încântaţi. „Minunat!" se auzea de pe toate buzele. Mă întrebam dacă eram singura care sesizasem diferenţa sau dacă nu cumva mă molipsisem de inefabilul snobism al gheişelor.

Până la urmă, mi-am zis că, dacă *furisode-san* reuşiseră să readucă Asakusa la viaţă, era un lucru bun. Într-un fel, spectacolul dat de ele nu a făcut altceva decât să-mi confirme spusele gheişelor. Dansul clasic al acestora este o chestie de gust, care cere un ochi educat, iar cântecele şi muzica sunt destul de dificil de apreciat. Dar, în trecut, lumea florilor şi a sălciilor fusese cu totul altceva. Oricât de misterioasă ni se pare arta ei acum, în vremurile de glorie ale gheişelor muzica şi dansul lor erau foarte populare. În plus, pe vremea aceea erau mult mai multe gheişe, suficiente pentru a distra, alinta şi asigura cu amante o pătură destul de groasă a societăţii. La începutul secolului al XX-lea, apogeul gheişelor, chiar şi domni din clasele obişnuite – cum ar fi scriitorul Kafu Nagai, despre care nu se poate spune că era bogat – se puteau bucura de compania gheişelor.

Astăzi, *furisode-san* sunt la fel de accesibile şi moderne cum au fost gheişele pe vremuri. S-ar putea ca, peste nu prea mult timp, ele să inspire un interes reînnoit pentru chimonouri şi pentru cultura clasică, chiar dacă nu sunt la fel de puritane cum le-ar plăcea

gheişelor. S-ar putea chiar să ajute la o creştere a cererii de gheişe. Ceea ce m-a întristat însă a fost aspectul pur comercial al spectacolului. Aceste tinere nu erau interesate în mod deosebit de „arta" lor; pregătirea era pentru ele o chestiune ce trebuia rezolvată cât mai rapid. Erau doar nişte animatoare moderne, îmbrăcate în costume de epocă.

Chiar şi gheişele din Kyoto sunt de acord cu compromisul. Când am fost ultima oară în Miyagawa-cho, cel mai libertin dintre cartierele cu gheişe din Kyoto, existau câteva case de gheişe care asigurau „gheişe pentru o zi". Pentru o taxă cuprinsă între 7500 şi 25000 de yeni (37,5 – 125 £), orice persoană – secretară, studentă, casnică sau femeie de afaceri – putea trece prin experienţa magică de a se vedea transformată în gheişă sau maiko.

Majoritatea opta pentru aspectul mai somptuos al unei maiko. Fascinate, stăteau şi se uitau în oglindă cum, cu mâini experte, o fostă gheişă îi vopseşte faţa cu alb, îi subliniază ochii şi îi creionează sprâncenele cu dermatograf negru, îi transformă gura într-o petală de bujor şi, în final, îi pune pe cap o perucă bogat împodobită. Multe dintre ele declarau ulterior că nu îşi imaginaseră vreodată că pot arăta aşa de frumoase.

Pe urmă se înfăşurau în chimonoul cu mâneci incredibil de lungi al unei maiko, se încălţau cu sandalele cu talpă de lemn foarte înaltă şi o porneau cu mers nesigur pe stradă, să fie fotografiate. Sub braţ ţineau strâns poşeta de mătase cu fund din împletitură de nuiele.

Dar îţi dai imediat seama că e vorba de false gheişe. Mai întâi, pentru că sunt prea în vârstă. Apoi, nicio casă de gheişe nu riscă să-şi dea cele mai bune chimonouri pe mâna unor amatoare, care se pot oricând împiedica şi sfâşia mătasea, aşa încât chimonourile acestor false gheişe erau cam stridente şi de mâna a doua.

Gheişele adevărate s-au resemnat să vadă la tot pasul asemenea travestiuri. Astăzi toată lumea trebuie să-şi câştige existenţa într-un fel sau altul, nu?

Şi totuşi, se pare că farmecul misterios al gheişelor nu a dispărut. Există încă multe femei care tânjesc să se vadă transformate în aceste creaturi extrem de feminine, romantice şi dorite de bărbaţi. Şi multe dintre ele ar face-o, dacă li s-ar oferi ocazia. Aşa că, atâta timp cât imaginea gheişei continuă să exprime acest farmec tainic, gheişele nu vor dispărea cu totul.

Ceai şi prăjituri

Plecată din Tokyo şi ajunsă în cartierul gheişelor din Kyoto, am simţit că mă întorc în timp, într-o epocă mai lentă şi mai liniştită. Mi-am despachetat pentru ultima oară bagajul, în cămăruţa cu tatami pe jos şi puţină mobilă, cu oglinda înaltă şi îngustă şi suportul şubred pentru haine şi am ieşit pe balcon, să mă uit cum maiko trec pe stradă, tropăind mărunt pe tălpile înalte ale galenţilor, şi se adună ca nişte fluturi frumos coloraţi în parcarea din faţa clădirii Kabunjero, unde încep să chicotească şi să sporovăiască vesel.

Acum, după ce văzusem „gheişele cu mâneci lungi" din Asakusa – falsele gheişe – puteam aprecia mult mai bine ce reprezintă maiko – cei cinci ani de muncă dură şi puritatea secolelor de tradiţii ale lumii florilor şi sălciilor.

Trecuseră luni de zile de când sosisem neştiutoare aici, să găsesc o breşă prin care să pătrund în această lume ascunsă privirilor. Nu îmi dădusem seama cât de fragilă şi ameninţată era – şi încă este – această lume. Acum, când mă plimbam pe străzile oraşelor florilor şi sălciilor din Kyoto, le vedeam cu alţi ochi pe maiko, pe gheişe şi pe „surorile mai mari". Nu mi se mai păreau nişte păsări exotice, ci femei dedicate artei lor, care aleseseră o viaţă de disciplină severă, pentru a se transforma în reprezentante ale frumuseţii. Ajunsesem să le respect discreţia. Făcea parte din farmecul şi stilul lor de viaţă, care le dă acea savoare deosebită. Mă simţeam mândră că destul de multe din aceste fiinţe puternice şi seducătoare se împrieteniseră cu mine şi mi se confesaseră.

Vroiam ca, înainte să plec definitiv, să-mi iau rămas bun de la coafor, de la tipograf, de la peruchier şi de la toată lumea din casa de gheişe Haruta, ca şi de la matroanele celorlalte case cu gheişe şi de la maiko şi gheişele din aceste case, care ajunseseră să mi se pară ca o imensă familie, a mea şi numai a mea. Mă gândeam care ar fi cele mai potrivite daruri de rămas bun.

Pentru mama-san cea cu limbă ascuţită – al cărei fel de a fi, brusc şi distant, a fost prima mea lecţie în pregătirea de gheişă – era vorba, evident, de prăjituri de la Kanshindo. Pentru ceilalţi însă, care nu ţineau la fel de mult la etichetă, mă gândeam că cel mai bine ar fi să le dăruiesc ceva mai personal, care să facă aluzie la Anglia.

Nu prea departe de casa Haruta se deschisese de curând un magazin de ceai, condus de un bărbat rotofei, cu un aspect puţin

pompos, care avea nevoie de cel puţin zece minute pentru a pregăti o ceaşcă de ceai Darjeeling, urmând, după cum m-a asigurat, regulile şi ritualurile stricte ale pregătirii ceaiului în Anglia. Omul mai vindea – la nişte preţuri exorbitante – şi pacheţele minuscule de ceai indian, ambalate artistic în punguţe de pânză înflorată, şi felii de chec, împachetate separat în celofan. Am hotărât să cumpăr ceai pentru matroane şi „surorile mai mari" şi chec sau fursecuri pentru maiko.

Cum pentru *mama-san* protocolul trebuia respectat punct cu punct, i-am telefonat şi am căzut de acord asupra zilei şi orei la care să-i fac o vizită. Am sosit exact la ora fixată, cu prăjiturile de la Kanshindo frumos ambalate şi puse în pungă. Femeia stătea foarte drept, ca o dansatoare de balet clasic, şi discuta cu un client. Rezemat de tejghea, barmanul zâmbea politicos.

Ca de obicei, *mama-san* discuta despre teribila decădere a valorilor tradiţionale.

– E vorba numai şi numai de rang, spunea cu un aer princiar. Pe vremuri, când vizitai un lord, soţia şi toate concubinele lui îngenuncheau şi te salutau în ordinea rangului. Astăzi rangul a dispărut complet. Oamenii acordă aceeaşi atenţie spuselor unei servitoare ca şi celor ale unui lord. Generaţia mea este ultima. După mine nu vor mai fi gheişe.

Mi-am adus aminte că, de câte ori avusesem în mână o carte despre trecutul Yoshiwarei, mă întrebasem când anume începuse cu adevărat declinul celebrului cartier al plăcerilor. Pentru că, aproape de îndată ce bordelurile au fost din nou autorizate, la începutul secolului al XVII-lea, oamenii au început să se plângă de reducerea standardului. De atunci, toate generaţiile de scriitori nu au încetat să se plângă că, în trecut, curtezanele fuseseră adevărate regine, extrem de frumoase şi foarte talentate, pe când cele contemporane cu ei erau nişte creaturi de speţă inferioară, doar cu puţin mai bune decât prostituatele. Acelaşi lucru se spunea şi despre gheişe. La începutul secolului trecut, Kafu Nagai considera că este de datoria sa să redea pentru posteritate ultimii ani de existenţă ai gheişelor.

Aşa că, ascultând-o pe *mama-san*, mi-am dat seama că e bine să ţin cont de această eternă tendinţă de glorificare a trecutului şi de lamentaţiile legate de prezent. Poate că, într-adevăr, lucrurile stau prost; dar nu chiar atât de prost pe cât se spune.

Am dat un adevărat spectacol de gratitudine şi umilinţă, prin care i-am mulţumit pentru ajutor, şi mi-am luat rămas bun.

A doua zi, m-am dus la vecina mea, surâzătoarea şi frumoasa fostă gheişă cu părul alb, *Ilara-san*. În schimbul umilului pachetel de ceai pe care i l-am oferit, femeia m-a copleşit cu daruri — sandale cu talpă de lemn şi şnururi de mătase bleu, o pereche de şosete albe şi un delicat ac de păr, de lemn, la al cărui capăt era sculptat un pui minuscul. Pe urmă, încărcată cu pachetele de ceai şi prăjituri, am pornit mai departe.

Seara m-am întâlnit cu Mori-san, tovarăşul meu de colindat prin cârciumi, cel care scrisese o carte despre câinii-însoţitori pentru orbi, apoi am făcut o ultimă vizită matroanei care îmi povestise despre deflorarea sa rituală. De asemenea, mi-am luat la revedere de la patroana plinuţă şi patronul iubitor de jazz ai café-barului în care îmi luam micul dejun. Mi-au spus să revin curând, de preferat de Anul Nou, când toată lumea e relaxată şi se bucură de sărbatorile de iarnă.

În ultima dimineaţă, o maiko – Miegiku – care locuia într-o casă de gheişe din apropiere, mi-a propus să bem un ceai împreună, înainte să iau autobuzul spre gară. Avea douăzeci şi doi de ani – puţin cam în vârstă faţă de majoritatea maiko – şi era o fată destul de serioasă şi realistă, nu copilăroasă şi preţioasă ca celelalte. Avea o faţă inteligentă şi deschisă, cu un năsuc obraznic, un zâmbet candid şi frumos şi te privea drept în ochi. Spre deosebire de celelalte maiko, absolvise liceul.

Şcoala este unul dintre motivele pentru care atât de puţine fete aleg cariera de maiko. La paisprezece-cincisprezece ani trebuie să renunţe la şcoală.

După terminarea liceului, Miegiku trebuise să aleagă între a merge la facultate şi a deveni maiko. Alesese varianta a doua, de aceea îşi începuse pregătirea la şaptesprezece ani, târziu pentru o maiko.

– M-am gândit că e ceva ce poate fi făcut numai cât eşti tânăr. Tatăl meu nu a fost de acord. Chiar şi acum, când ştie că nu facem altceva decât să învăţăm artele tradiţionale, tot îşi mai face griji. Ştie că eu spun întotdeauna ce gândesc şi că în lumea noastră nu e bine. Noi trebuie să fim drăguţe, nu deştepte.

În ziua aceea, Miegiku purta un chimono de vară, de un roz-pal, imprimat cu flori albe, şi un obi mov-închis. Părul îi era coafat şi fixat cu ceară în stilul *ofuku*, specific pentru maiko adulte. Mergea

cu paşi mărunţi, târşindu-şi uşor picioarele din cauza galenţilor cu talpă înaltă de lemn, şi a chimonoului strâmt.

– Hai să mergem la Hankyu, propuse, numind unul din marile magazine universale din centrul oraşului.

Am traversat un mic pod de pe râul Kamo, am scurtat drumul luând-o pe o străduţă dosnică, şi am ajuns la magazin. Am urcat cu scara rulantă la ultimul etaj, unde se găsea café-barul magazinului.

Miegiku mi-a povestit că ajunsese la acea răscruce fără posibilitatea de întoarcere, în care trebuia să aleagă între a trece prin ceremonia tradiţională a schimbării gulerului, prin care devenea gheişă, şi renunţarea definitivă la lumea florilor şi a sălciilor.

– Şi, te-ai hotărât?

– Adevărul e că eu vreau să mă fac profesoară de engleză. Câteodată mă gândesc dacă nu ar fi fost mai bine să merg la facultate. Clienţii vorbesc des despre copiii lor studenţi şi atunci mă întreb dacă nu cumva am făcut o greşeală. Viaţa mea este foarte limitată. Trebuie să fiu întotdeauna foarte politicoasă şi toţi sunt drăguţi cu mine. Când sunt invitată la o petrecere, ştiu că trebuie neapărat să merg cu taxiul şi că vor fi plătite de client taxiul şi prestaţia. Aşa că mi-e teamă că, dacă mai stau mult aici, voi deveni o răsfăţată şi îmi va fi mult mai greu să revin la viaţa normală. În zilele noastre e foarte greu să-ţi câştigi existenţa ca gheişă. Pe vremuri era mai uşor, erau protectorii. Astăzi tot mai puţină lume e interesată de petrecerile cu gheişe. Gheişele nu au familie şi locuiesc singure. Mă gândesc ce singure trebuie să se simtă unele din „surorile mai mari" mai în vârstă. Îmi trece tot mai des prin minte să renunţ la viaţa asta şi să-mi iau o slujbă obişnuită. A fi o gheişă nu e ceva obişnuit. Din afară pare foarte plăcută. Lumea ne vede tot timpul îmbrăcate în chimonouri frumoase. Dar e foarte greu. Şi, dacă stai să te gândeşti bine, lumea noastră nici măcar nu e atât de frumoasă. E o lume a spectacolului. Vreau să mă întorc la viaţa normală.

Acum stăteam în trenul care pleca din Kyoto şi care mă ducea departe de dealurile purpurii şi şuvoaiele de cristal imortalizate de mai bine de o mie de ani de poeţi şi mă întrebam cât timp vor mai exista oameni care să aprecieze această moştenire minunată.

Sunt multe cauzele care au dus la declinul gheişelor – impozitele mari, tot mai puţinele afaceri de familie, alternativele din ce în ce mai numeroase pe care le au femeile şi, mai presus de toate, modernizarea şi schimbarea gusturilor noii generaţii.

Şi totuşi, cultura japoneză – caracterul esenţial japonez al Japoniei – persistă de milenii. Fiecare tânără generaţie a fost sedusă la vremea ei de modă şi modernism, dar, pe măsură ce se maturiza, s-a întors întotdeauna la tradiţiile străvechi. În anii '20, tinerele se îmbrăcau ca femeile de stradă; astăzi, aceleaşi femei poartă chimonouri.

Peste câţiva ani, tinerii proaspăt îmbogăţiţi, care se consideră acum prea moderni şi prea rafinaţi pentru a petrece în compania gheişelor, se vor maturiza şi vor ajunge capi de familie. Şi atunci, barurile cu animatoare din Ginza şi selectele restaurante franţuzeşti li se vor părea prea banale şi vor începe, ca şi taţii şi bunicii lor, să se gândească dacă nu cumva vârsta şi statutul lor social trebuie scoase în evidenţă prin asocierea cu cele mai rafinate şi mai inabordabile femei – gheişele.

După părerea mea, se prea poate ca gheişele să se afle în declin, dar de dispărut nu vor dispărea niciodată. Şi, cu cât vor fi mai puţine, cu atât mai apreciate vor fi, ca pietrele preţioase. Au fost şi vor fi gata să facă faţă cererii.

Pentru marea majoritate a japonezilor, dragostea şi aventura amoroasă au fost întotdeauna greu de găsit – cel puţin nu în cadrul mariajului şi, în mod sigur, nu în această explozie a industriei sexului, pe care o vedem astăzi. Dar cântecele japoneze, filmele şi literatura japoneză tradiţională abundă de ele, ca o încercare disperată de a le introduce în viaţa reală, atât de lipsită de romantism. De fapt, nici nu e de mirare că o astfel de ţară a fost cea care a inventat gheişele – întruchiparea perfectă a romantismului şi dragostei – chiar dacă şi lumea lor s-a dovedit a fi tot doar un vis.

De aceeaşi autoare, romanul

MADAME SADAYAKKO

O celebră gheişă care ulterior a devenit concubina premierului ţării şi după aceea, prima femeie care a apărut pe scenă ca actriţă. Povestea ei spune multe despre femeile care au ajuns gheişe, despre viaţa pe care o duceau şi despre felul în care a fi gheişă însemna să ţi se deschidă uşi care, altfel ar fi rămas închise.

Era singurul mod în care o femeie putea spera să aibă control asupra propriei vieţi. Astfel, datorită frumuseţii şi talentului, dar şi uşilor deschise în faţa ei, Sadayakko a ajuns prima actriţă a Japoniei şi aşa este recunoscută şi astăzi.